

SİYASİ İLİMLER TÜRK DERNEĞİ

I. ULUSAL SİYASET BİLİMİ KONGRESİ

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ
Santral İstanbul

İstanbul
Bilgi Üniversitesi

24-25 EYLÜL 2022
ÖZET KİTAPÇIĞI

Siyasi İlimler Türk Derneği Ulusal Siyaset Bilimi Kongreleri Serisi I-2022

SİYASİ İLİMLER TÜRK DERNEĞİ

I.ULUSAL SİYASET BİLİMİ KONGRESİ 2022

BİLDİRİ ÖZETLERİ

**Beril Çakır & Taşkın Toprak İpek & Nurhayat Kavrak & Resul Atıcı &
Alper Yılmaz & Kaan Çeltik & Hasret Dikici Bilgin**

(Yayına Hazırlayanlar)

Yayın Yılı : 2022
Yayın Yeri : İstanbul
Yayın Türü : E-Kitap
ISBN : 978-605-399-610-1
Dizgi : Hasret Dikici Bilgin

İLETİŞİM : SİYASİ İLİMLER TÜRK DERNEĞİ
İstanbul Bilgi Üniversitesi
Santral Kampusu
Eski Silahtarağa Elektrik Santrali Mah. No:2/13
PK 34060 Eyüpsultan / İstanbul
bilgi@siyasiilimler.org.tr

Bu kitaptaki her bir sunum özetinde yazılan görüşler yazarlarını bağlamaktadır. Siyasi İlimler Türk Derneği hakem sürecinden geçerek kabul edilmiş sunumların içeriğinden sorumlu tutulamaz.

Düzenleme Kurulu

Prof. Dr. Sabri Sayarı, *Sabancı Üniversitesi (Emeritus)*

Doç. Dr. Ateş Uslu, *İstanbul Üniversitesi*

Dr. Öğr. Üyesi Berk Esen, *Sabancı Üniversitesi*

Doç. Dr. Hasret Dikici Bilgin, *İstanbul Bilgi Üniversitesi*

Doç. Dr. İlker Aytürk, *Bilkent Üniversitesi*

Doç. Dr. S. Barış Gülmez, *İzmir Katip Çelebi Üniversitesi*

Doç. Dr. Şebnem Yardımcı Geyikçi, *Bonn Üniversitesi*

Alper Yılmaz, *Koç Üniversitesi*

Atilla Arda Beşen, *İstanbul Bilgi Üniversitesi*

Beril Çakır, *İstanbul Bilgi Üniversitesi*

Kaan Çeltik, *İstanbul Bilgi Üniversitesi*

Nazlı Özekici Emirönel, *İstanbul Bilgi Üniversitesi*

Nurhayat Kavrak, *İstanbul Bilgi Üniversitesi*

Resul Atıcı, *İstanbul Bilgi Üniversitesi*

Taşkın Toprak İpek, *İstanbul Bilgi Üniversitesi*

Bilim ve Danışma Kurulu

- Doç. Dr. Can E. Mutlu, *Acadia Üniversitesi, Kanada*
Doç. Dr. Diğdem Soyaltın Colella, *Aberdeen Üniversitesi, Birleşik Krallık*
Doç. Dr. Emmanuel Szurek, *EHESS, Fransa*
Doç. Dr. Işık Özel, *III. Carlos Üniversitesi, Madrid, İspanya*
Doç. Dr. Şebnem Gümüşçü, *Middlebury College, ABD*
Dr. Alp Yenen, *Leiden Üniversitesi, Hollanda*
Dr. Öğr. Üyesi Lisel Hintz, *Johns Hopkins University, ABD*
Dr. Pelin Ayan Müsil, *Uluslararası ilişkiler Enstitüsü, Çekya*
Prof. Dr. Aylin Güney, *Yaşar Üniversitesi*
Prof. Dr. Aylin Özman, *TED Üniversitesi*
Prof. Dr. Ayşe Ayata, *Emekli Öğretim Üyesi*
Prof. Dr. Bahar Rumelili, *Koç Üniversitesi*
Prof. Dr. Berrin Koyuncu Lorasdağı, *Hacettepe Üniversitesi*
Prof. Dr. Birol Yeşilada, *Portland State University, ABD*
Prof. Dr. Cenk Saraçoğlu, *Ankara Üniversitesi*
Prof. Dr. E. Atilla AYTEKİN, *ODTÜ*
Prof. Dr. E. Zeynep Suda, *İstanbul Üniversitesi*
Prof. Dr. Emre İşeri, *Yaşar Üniversitesi*
Prof. Dr. Ersin Kalaycıoğlu, *Sabancı Üniversitesi*
Prof. Dr. Feride Acar, *Emekli Öğretim Üyesi*
Prof. Dr. Filiz Başkan, *İzmir Ekonomi Üniversitesi*
Prof. Dr. Füsün Türkmen, *SİTD Eski Başkanı*
Prof. Dr. Galip Yalman, *Emekli Öğretim Üyesi*
Prof. Dr. İltir Turan, *SİTD Eski Başkanı*
Prof. Dr. Koray Tütüncü, *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi*
Prof. Dr. Meltem Müftüler Baç, *Sabancı Üniversitesi*
Prof. Dr. Menderes Çınar, *Başkent Üniversitesi*
Prof. Dr. Ömer Faruk Gençkaya, *Marmara Üniversitesi*
Prof. Dr. Serpil Çakır, *İstanbul Üniversitesi*
Prof. Dr. Sultan Tepe, *University of Illinois Chicago, ABD*
Prof. Dr. Şebnem Oğuz, *Emekli Öğretim Üyesi*
Prof. Dr. Şule Kut, *SİTD Eski Başkanı*
Prof. Dr. Tarık Oğuzlu, *İstanbul Aydın Üniversitesi*
Prof. Dr. Umut Korkut, *Glasgow Caledonian University, Birleşik Krallık*
Prof. Dr. Üstün Ergüder, *Boğaziçi Üniversitesi Eski Rektörü*
Prof. Dr. Yaprak Gürsoy, *London School of Economics, Birleşik Krallık*
Prof. Dr. Zeynep Somer Topçu, *University of Texas at Austin, ABD*
Prof. Dr. Ziya Öniş, *Koç Üniversitesi*

Siyasi İlimler Türk Derneği

Siyasi İlimler Türk Derneği'nin kökeninde 1952'de kurulan Türk Siyasî İlimler Derneği yer almaktadır. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi (SBF) öğretim üyelerinden Prof. Dr. Yavuz Abadan'ın Türkiye'de çağdaş siyaset bilimi yaklaşımlarını yaygınlaştırma çabasının bir sonucu olarak kurulan bu derneğin kurucuları arasında, Abadan'ın yanı sıra siyaset bilimi, hukuk, iktisat ve maliye alanlarının önde gelen profesörleri yer almıştır: Zeki Mesud Alsan, Sadun Aren, A. Suat Bilge Fethi Çelikbaş, Ahmet Şükrü Esmer, Turhan Feyzioğlu, Bedri Gürsoy, Aziz Köklü, Seha L. Meray, Bahri Savcı ve Fadıl Hakkı Sur. Dernek 1961'den itibaren yoğun bir kitap yayın faaliyeti içinde olmuştur. Karşılaştırmalı siyaset, siyasal düşünceler tarihi, siyaset sosyolojisi ve uluslararası siyaset gibi çeşitli alan ve konularda yayınlanan kitapları, aralarında Nermin Abadan Unat, Mete Tunçay, Baskın Oran, Ünsal Oskay, Mümtaz Soysal, Özer Ozankaya, Ülker Gürkan, Türkkaya Ataöv, Emre Kongar, Erdoğan Güçbilmez, Taner Timur ve Arif Payaslıoğlu gibi 1960'lı yıllarda Ankara Üniversitesi SBF'de öğretim üyesi ya da asistan olarak görev yapan, sonraki yıllarda da siyaset biliminin çeşitli alanlarına katkılar yapmaya devam edecek olan isimler Türkçe'ye çevirmiştir.

1973'te Siyasi İlimler Türk Derneği adıyla tescil edilen dernek 1970'li ve 1980'li yıllarda yayın faaliyetine devam etmiş, İlter Turan, Ergun Özbudun, Deniz Baykal, Tuncer Karamustafaoğlu ve Ersin Onulduran'ın çabalarıyla siyasal davranış ve demokrasi teorisi alanlarında yoğunlaşan eserlerin Türkçe çevirileri yayınlanmıştır.

Derneğin merkezi 2000 yılında Ankara'dan İstanbul'a taşınmıştır. Bu yeni dönemde derneğin yönetim kurulu başkanlığını sırasıyla Prof. Dr. İlter Turan, Prof. Dr. Şule Kut, Prof. Dr. Füsün Türkmen ve Prof. Dr. M. Sabri Sayarı yürütmüştür. Dernek genç araştırmacıları teşvik etmek ve genç nesille deneyimli akademisyenleri bir araya getirmek amacıyla 2003'ten itibaren yıllık periyotlarla SİTD Lisansüstü Konferansları düzenlemektedir.

I. Ulusal Siyaset Bilimi Kongresi

Siyasi İlimler Türk Derneği kuruluşundan bu yana Siyaset Bilimi alanında ulusal ve uluslararası araştırma ve çalışmalarını teşvik etmeyi, çalışma sonuçlarını kamuoyu ile paylaşmayı hedeflemiştir. Bugün, değerli ev sahibimiz İstanbul Bilgi Üniversitesi'nin Santral kampüsünde, siyaset biliminin geniş yelpazesini yansıtan farklı konularda çok sayıda sunumun yer aldığı ilk büyük ulusal kongremizi düzenlemekten büyük onur duyuyoruz. Siyaset bilimi alanının önde gelen isimlerini genç araştırmacılarla buluşturan ve böylece alandaki tartışma ve fikir alışverişi ortamına katkıda bulunmasını arzu ettiğimiz bu ilk kongremize beklentimizin çok üstünde bir katılımın olduğunu görmekten ayrıca mutluluk duyuyoruz.

Önümüzdeki dönemde, köklü bir tarihten beslenen derneğimizin genç araştırmacılar arasındaki tanınırlığını artırmaya yönelik attığımız adımlarda I. Ulusal Siyaset Bilimi Kongresi'nin önemli bir başlangıç noktası teşkil edeceğini umuyoruz.

Siyasi İlimler Türk Derneği
Yönetim Kurulu

24-25

I. ULUSAL SİYASET BİLİMİ KONGRESİ

Eylül 2022, *İstanbul Bilgi Üniversitesi*

KONGRE PROGRAM AKIŞI

24 Eylül 2022

9.15-9.30: Açılış ve Kayıt, ÇSM Fuaye

9.30-10.00: Açılış konuşmaları, ÇSM 403-404

Prof. Dr. M. Ege Yazgan, *İstanbul Bilgi Üniversitesi Rektörü*

Prof. Dr. Sabri Sayarı, *Siyasi İlimler Türk Derneği Başkanı*

10.15-11.45: I. Oturum, ÇSM

11.45-12.00: Çay-kahve ikramı, ÇSM Fuaye

12.00-13.30: II. Oturum, ÇSM

13.30-14.30: Öğle yemeği

14.30-16.00: **Ana Oturum: “Türkiye’de Siyaset Biliminin Geçmişi ve Geleceği”**, ÇSM 403-404

Moderatör: Prof. Dr. Sabri Sayarı

Prof. Dr. Ayşe Ayata

Prof. Dr. İlter Turan

Prof. Dr. Füsün Türkmen

16.00-16.15: Çay-kahve ikramı, ÇSM Fuaye

16.15-17.45: III. Oturum, ÇSM

18:00-20:00: Kokteyl (ÇSM)

25 Eylül 2022

09.30-11.00: I. Oturum, ÇSM

11.00-11.15: Çay-kahve ikramı, ÇSM Fuaye

11.15-12.45: II. Oturum, ÇSM

12.45-13.45: Öğle yemeği

13:45-14:00: Çay-kahve ikramı, ÇSM Fuaye

14.00-15.30: III. Oturum, ÇSM

15.45-16.45: Kapanış ve Değerlendirme, ÇSM 403-404

I. ULUSAL SİYASET BİLİMİ KONGRESİ

24
Eylül

1. Oturum, 10:15-11:45

Türkiye Sosyal Bilimler Çalışmalarında Yöntem ve Yayın: Disiplinler, Tespitler ve Öneriler (ÇSM 201)

Panel Başkanı: Emre Toros

Umut Yener Kara & A. Nevin Yıldız & Gökhan Arıkan & Emre Toros, *Türkiye’de Siyasal İletişim Çalışmalarını Haritalandırmak: Türkçe Araştırma Makaleleri Üzerine Bir İnceleme*

Siyasal iletişim araştırmaları, sosyal bilimlerde siyaset bilimi ve iletişim ve medya çalışmaları gibi disiplinlerin yoğunlaştığı önemli bir interdisipliner alan niteliğindedir. Alan, yurtdışında olduğu gibi Türkiye’de de iletişim alanının kurumsallaşması açısından kurucu bir rol oynamıştır. Bununla birlikte Türkiye’de siyasal iletişim çalışmalarının güncel durumunu özetleyen öz-düşünümsel ampirik bir çalışma henüz bulunmamaktadır. İlgili literatüre baktığımızda, Türkiye’de iletişim ve medya araştırmalarına yönelik öz-düşünümsel çalışmalar ya iletişim alanında yapılan tezlere ya akademisyenlerinin profillerine ve hareketliliğine ya da halkla ilişkiler, gazetecilik gibi çeşitli alt-alanlara odaklanmıştır. Dolayısıyla Türkiye’de gerçekleştirilen siyasal iletişim çalışmalarını geniş bir çerçevede içerisinde görmemizi sağlayacak bir haritalandırma henüz yapılmamıştır. İşte bu çalışma Türkiye’de siyasal iletişim araştırmaları için böyle bir portre veya harita çıkarmayı denemektedir. Bu bakımdan araştırma bir ilk olmakta, özgün yanını da bu özelliğinden almaktadır. Alanda yayınlanmış Türkçe araştırma makaleleri çalışmamızın konusunu oluşturacaktır. Araştırma (1) “Türkiye’de yapılan Türkçe siyasal iletişim çalışmaları yöntem, metodoloji, teori ve araştırma konuları bakımından nasıl bir profil çizmektedir? Alanda bu eksenlerde eğilimler ve yönelimler nelerdir?” ve (2) “Türkçe siyasal iletişim çalışmalarında hangi gelenekler, paradigmlar ve teorik kanonlar öne çıkmaktadır?” sorularına yanıt aramaktadır. Böylece Türkiye’de siyasal iletişim alanının hangi konulara, ne tür kuramsal yaklaşımlar ve kavram setleriyle ve hangi metodolojilerle yaklaştığı ortaya konabilecek; alanın eksiklikleri, eğilimleri ve yönelimlerine görünürlük kazandırılarak çalışma alanının geçmişi ve şimdisi hakkında somut teşhisler yapılabilecektir. Bu amaç çerçevesinde Dergipark veritabanında “siyasal iletişim” veya “siyasi iletişim” kelimelerini başlığında, özetinde veya anahtar kelimelerinde içeren Türkçe araştırma makaleleri tespit edilerek yazar bilgileri, anahtar kelimeleri, özleri, kaynakçaları ve diğer bilgileriyle bir veri setine kaydedilecektir. Makaleler bilgisayar tabanlı (computational) otomatik içerik analizi teknikleri ile manuel içerik analizi yöntemlerinin bir karışımıyla çözümlenecektir. Bilgisayar tabanlı analizler için metinsel ağ analizi tekniği kullanılacaktır; makalelerin anahtar kelimeleri ve referanslarının birlikte kullanımları (co-occurrence) ağ grafikleriyle görselleştirilecektir. Manuel içerik analizi için ise makaleler, (1) araştırma tipi (deneme, ampirik araştırma, teorik makale), (2) metodoloji (niceliksel, niteliksel, karma), (3) araştırma yöntemi (derinlemesine görüşme, etnografi, anket, deney, içerik analizi vb.), (4) teorik çerçeve ve (5) araştırma konusu olmak üzere araştırmacılar tarafından beş eksenle kodlanacaktır. Manuel içerik analizinin sonuçları sıklıklar ve yüzdelik oranlar halinde tablolar ve grafiklerle sunulacaktır.

Mert Moral, Türkiye’de Kamuoyu Araştırmalarının ve Bilimsel Anket Çalışmalarının Bir İncelemesi

Siyaset bilimi alanında Türkiye üzerine yapılan araştırmaların ve bunlar arasından alanımızın en önde gelen mecralarında yayımlananların sayıları son yıllarda hızla artmaktadır. Bu çalışmaların büyük bölümünde kamuoyu araştırmaları ve siyasal davranış alanlarında uzun yıllardır elimizdeki en önemli veri toplama araçlarından olan anket verilerinden yararlanılmaktadır. Çalışmamızda 2022 yılında Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi’nde yayımlanan “Türkiye’de Seçim Anketlerinin Toplam Anket Hatası Perspektifinden Bir İncelemesi” (Aydaş vd., 2022) isimli makalede ulaştığımız bulgulara ek olarak, Türk siyaset bilimcilerin siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler alanlarında en önde gelen kırk dergide geçtiğimiz beş yılda yayımlanan ve yayımlanmak üzere kabul alan makalelerini içeren özgün bir veri setinden yararlanılmaktadır. Çalışmada ülkemizde yapılan kamuoyu araştırmalarının büyük bölümünün uluslararası alanda kabul gören “altın standartların” oldukça uzağında olduğu öne sürülmektedir. Öte yandan, alanımızın en önde gelen dergilerinde yayımlanan çalışmaların hemen hepsinde bu kuram, ilke ve prosedürlere riayet eden ve çoğu uluslararası nitelikteki bilimsel anket çalışmalarından yararlanılmıştır. Çalışmanın sonuç bölümünde ülkemizde uzun yıllardır yapılagelen, Dünya Değerler Araştırması, Karşılaştırmalı Seçim Sistemleri Çalışması ve Uluslararası Sosyal Saha Çalışmaları Programı gibi uluslararası ve Türkiye Seçim Çalışması gibi ulusal ölçekteki araştırmaların verilerinin siyaset bilimi çalışmalarında hangi amaçlarla kullanılabileceği ve ülkemizdeki anket çalışmalarının verilerinin demokratikleşmesi hususları tartışılmaktadır.

Efe Tokdemir & Emre Hatipoğlu, Türkiye Uluslararası İlişkiler Araştırmalarında Veri Toplama ve Niceliksel Çalışmalar

Bu bildiri, 2021 yılında Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi’ndeki özel sayı dahilinde yayımlanan “Türkiye Temelli Veri Toplama ve Küresel Uluslararası İlişkiler Yazını”nda ortaya konan iddialar ve bulguları temel almaktadır. Türkiye gerek coğrafi konumu ve geçmişi itibarıyla diğer ülke, kurum ve kuruluşlarla ilişkileri, gerekse iç siyasette tecrübe ettiği uyuşmazlıklar ve çatışmalar üzerinden Uluslararası İlişkiler (Uİ) yazınına ciddi miktarda örnekler sunmaktadır. Nitekim son dönemde Türkiye temelli toplanan birçok verinin küresel Uİ yazınına da konu olduğu bilinmektedir. Bu bildiri, Türkiye temelli toplanan bazı veri setlerini ve yapılan veri analizlerini ele alarak küresel Uİ yazınına Türkiye temelli katkı sağlamayı amaçlayan ampirik çalışmalar için yapılması ve yapılmaması gerekenleri ortaya koymayı hedeflemektedir.

Emre Erdoğan, Türkiye Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Akademisyenleri Arasındaki Farklılıklar

Türkiye’de siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler akademisyenleriyle Mart 2021 tarihinde 258 kişinin katılımıyla yürütülen “online” anket çalışması, genelde homojen bir kitleymiş gibi tarif edilen akademisyenlerin arasında önemli farklar olduğunu göstermiştir. “Yayın yap ya da yok ol!” baskısının arttığı ve akademisyenlerin performansının sadece yayınlarıyla ölçüldüğü bir “akademyada”, akademisyenlerin birinci önceliğinin SSCI endeksli dergilerde yayın yapmak olduğunu görebiliyoruz, ancak bugün kadar bu tür bir yayın yapabilenlerin oranı arzu edenlere kıyasla daha azdır. Bu da bize bunun dahi bir “yapabilirlik” olduğunu göstermektedir, bu yapabilirlik de formasyon, toplumsal cinsiyet ve akademik hiyerarşideki yeri gibi faktörlerden etkilenmektedir. Araştırmanın bize gösterdiği başka bir konu da genel olarak tersine bir algı

bulunsa da akademisyenlerin medya/sosyal medyada görünürlüğünün düşük olduğudur, bu görünürlük oranları da da yukarıda bahsi geçen faktörlerden etkilenmektedir. Sonuç olarak akademik performans “verili” olarak kabul edilen bazı niteliklerin aslında birer yapabilirlik olduğu kabul edilmeli; yapabilirlikler arasındaki farkların yok sayılmasının sayısız eşitsizliği kurumsallaştırmaya yol açtığı bilinmelidir.

Toplumsal Hareketler Çalışmalarında Güncel Meseleler (ÇSM 202)

Panel Başkanı: T. Deniz Erkmen

Mert Arslanalp & T. Deniz Erkmen, *Protesto Yasaklarını Kim Destekliyor? İstanbul’da Yapılan Bir Anket Çalışmasının Bulguları*

Baskı ve mobilizasyon süreçleri arasındaki bağlantıyı inceleyen birçok araştırma olmakla beraber, söz konusu olan baskının protesto mobilizasyonuna etkisi olunca bu araştırmalar birbirleri ile çelişen sonuçlar bulmaktadır (Davenport, 2007: 1-23; ayrıca bkz. Earl, 2011: 267-268). Var olan çalışmalar baskının protestoları sönmülebileceği gibi, bazı durumlarda daha çok kişinin protestolara katılmasına, yani “geri tepme”ye (backlash mobilization) yol açtığını göstermektedir (Francisco, 2004; Aytaç, Schiumerini and Stokes, 2018). Yeni çalışmalar bu dinamikleri açıklamak için kamuoyunun protesto ve protestoların baskılanması konusunda görüş ve tepkilerinin de önemine işaret etmişlerdir (Curtice and Behlendorf, 2021). Bu çalışmalar baskının nasıl algılandığının bu baskıya dışarıdan şahit olan grupların ve baskıya uğrayan protestocuların kimliklerine göre farklılaştığını ve böylelikle baskı-mobilizasyon ilişkisini farklı şekillerde etkilediğini göstermişlerdir (Aytaç, Schiumerini and Stokes, 2018; Curtice and Behlendorf, 2021; Edwards and Arnon, 2021). Fakat her ne kadar protestoya katılmayan daha geniş bir grubun fikirlerini de analizin içine katsa da bu literatür, genel olarak protesto baskılanması üzerine olan literatüre paralel bir şekilde, farklı baskılama yöntemlerini ayırtmamakta ve bir baskı aracı olarak sadece polis şiddetine odaklanmaktadır. Bu çalışma protestoların baskı ve kontrolünün polis şiddeti dışında mekanizmalarla da gerçekleştiğini hatırlatıp, bu mekanizmaların kamuoyunu farklı şekillerde etkileyebileceğini öne sürmektedir. Hukuki mekanizmalar üzerinden işleyen baskı araçlarına, özellikle protesto yasaklarına odaklanarak, protestolardan önce ilan edilen yasakların kamuoyunun protesto ve protestocular hakkında görüşlerini nasıl etkilediğini son on yıl içinde ciddi bir otoriterleşme sürecinden geçmiş olan Türkiye vakası üzerinden incelemektedir. Türkiye’de bu süreçte protestolar farklı şekillerde engellenmeye çalışılmış, ve protesto yasakları bu baskı süreçlerinin önemli bir parçasını oluşturmuştur (Arslanalp and Erkmen, 2020a; Arslanalp and Erkmen, 2020b). Çalışmada İstanbul’da 2020 yılında yüz yüze yapılmış 1003 kişilik örneklemli bir anket ve bu anketin içine yerleştirilmiş bir anket deneyini kullanarak İstanbul kamuoyunun protesto hakkı ve protestoların baskılanmasını nasıl gördüklerini, özellikle de protesto yasaklarının bu görüşleri etkileyip etkilemediğini incelemekteyiz. Protestodan önce ilan edilmiş bir yasak kamuoyunun o protestoyu ve protestoya yönelik polis şiddetini nasıl değerlendirdiğini etkiliyor mu? Bu tepkiler protestocuların kim olduğuna ya da baskıya şahit olanların kimliğine göre değişiyor mu? Söz konusu olan protestoların baskılanması olduğunda ne gibi sebepler kamuoyu tarafından kabul ediliyor? Çalışmamız İstanbul kamuoyunun ciddi bir kısmının protesto hakkının önemini teoride kabul etmekle beraber bu hakkın kısıtlanmasını pek çok durumda desteklediklerini göstermektedir. Protestoların yasaklanması için kullanılan “olağanüstü” argümanların çoğunluğu kamuoyu tarafından kabul görmektedir. Buna rağmen vatandaşlar arasında önemli farklar da bulunmaktadır. Bu farkların belirleyici sebebi vatandaşların parti kimlikleri, protestocuların kimliği ve protestonun konusu ve bunların arasındaki Türkiye’nin sosyo-politik fay hatlarına göre şekillenmiş ilişkidir. Protestolardan önce ilan edilen protesto yasaklarının da özellikle muhalefet seçmenleri üzerinde etkisi olduğu ve protestoya müdahalenin kabulünü kolaylaştırdığı – her ne kadar bunun müdahaleyi meşrulaştırmaktansa belirsizlik yaratmasından olduğunu düşünsek de – görülmektedir.

Şebnem Yardımcı Geyikçi, *Protesto Hareketleri ve Seçim Siyaseti: Güney Avrupa Örneği*

Protesto dalgası Akdeniz'den Wall Street'e ve oradan da Avrupa'ya kadar dünyanın pek çok yerinde etkili olmuştur. Bu hareketlerin yükselişinde ana akım siyasete karşı artan hoşnutsuzluk, post-modernleşme ve küreselleşme gibi ortak bir dizi faktörün etkili olduğu iddia edilmiştir. Ancak, bu hareketler benzer kaygılardan kaynaklansa da şekillendirmeye çalıştıkları siyasi yapı farklıdır. Son dönemde birçok çalışma protesto hareketleri ile seçim siyaseti arasındaki etkileşimin önemini altını çizmiş olsa da bu değişkeni etkileyen faktörler hakkında çok az şey bilinmektedir. Literatürdeki bu eksikliği gidermek amacıyla bu makale, çağdaş protesto hareketlerinin seçim siyasetinde önemli bir değişime yol açmasında hangi faktörlerin etkili olduğunu araştırmaktadır. Çağdaş protesto hareketlerinin detaylı incelenmesi, toplumsal destek veya kurumsal yapılar bakımından birçok ortak nokta olmasına rağmen protesto hareketleri arasında seçim siyasetini ne ölçüde etkiledikleri bakımından önemli ölçüde farklılıklar olduğunu göstermektedir. Bu farklılık özellikle Güney Avrupa ülke örneklerinde gözlemlenmektedir. İspanya, Yunanistan, Türkiye ve Portekiz aynı dönemde benzer taleplere ve yöntemlere sahip protestolara ev sahipliği yapmış fakat bu protestolar farklı sonuçlara yol açmıştır. Birbirine benzer ve birbirinden farklı sistemler tasarımlarını birlikte kullanarak bu makale, parti sistemlerinin özelliklerine odaklanarak vakalar arasındaki varyasyonu açıklamaktadır. Merkezde doğru siyasi rekabet, düşük kutuplaşma ve düşük parçalanma ile karakterize edilen parti sistemlerinde, sistem toplumsal hareket tarafından yeni bir parti kurulmasına izin vermekte ve bu da hareket siyasetini seçim siyasetine dahil etme potansiyelini arttırmaktadır. Diğer taraftan, merkezkaç siyasi rekabetin, yüksek kutuplaşmanın ve yüksek parçalanmanın olduğu sistemlerde, halihazırda var olan siyasi güçler protestoların taleplerini absorbe ettiğinden, toplumsal hareketlerin parti değişikliğine yol açma olasılığı daha yüksektir. Bununla birlikte, vakaların yakından incelenmesi, ana akım partilerde parti değişikliği meydana geldiğinde, Portekiz'de olduğu gibi bunun bir parti sistemi değişikliğine yol açabileceğini gösterirken, Türkiye'de yaşandığı gibi hareketler marjinal aktörlerde bir parti değişikliğine yol açtığına, bir bütün olarak parti sistemi üzerinde herhangi bir etkisi olmamaktadır. Buradaki en önemli faktör kutuplaşmanın derecesi gibi görünmektedir. Benzer şekilde, İspanya örneğinde yeni bir hareket partisinin kurulmasıyla parti sistemi değişikliği yaşanırken, Yunanistan'da hareket ile kendini yeniden tanımlayan bir partinin olması parti sisteminin çökmesine yol açmıştır. Dolayısıyla, bu makalenin temel amacı toplumsal hareketleri karşılaştırmalı siyaset bakış açısıyla ele almak ve hareket siyasetini genel hareket modelleri kullanmadan rutin siyasetle ilişkilendirerek hem toplumsal hareketler hem de karşılaştırmalı siyaset literatürünü genişletmektir.

Başak Taraktaş & Cihan Duran, *Siyahların Hayatı Önemlidir Hareketine Karşı Çıkmak: Karşı Hareketlerin Çerçeveleme Stratejileri*

Bu makale, karşı hareketlerin çerçeveleri arasındaki varyasyonları incelemektedir. Mevcut literatür, karşı hareketleri, kendine özgü bir gündemleri olmayan (Mottl, 1980) ve bir başlangıç hareketi tarafından başlatılan sosyal değişime tepki olarak doğan hareketler olarak kavramsallaştırır (Hager ve diğerleri, 2021; Meyer & Staggenborg, 1996) ve aralarındaki farkları göz ardı eder. Bu makalede, tepkisel olan karşı hareketler arasında da önemli farklılıklar içerdiğini savunuyoruz ve bu farklılıkları ampirik olarak inceleyebilmek adına iki kavram öneriyoruz. Sebep çeşitliliği, karşı hareketlerin göz önünde bulundurduğu konuların çeşitliliğini ifade eder. Tutarlılık ise, karşı hareket taleplerinin zaman içindeki sürekliliğini ifade eder. Bu teoriyi Black Lives Matter'a (BLM) karşı hareketler üzerinde test ediyoruz. Ocak 2020 ile Aralık 2021 tarihleri arasında White Lives Matter (WLM), Police Lives Matter (PLM), All Lives Matter (ALM) ve Blue Lives Matter (BlueLM) hashtag'leri kullanılarak atılmış 1.567.894 tweeti toplayarak orijinal bir veri seti oluşturduk. Bu veriler üzerinde, öncelikle konu modellemesi yaptık. Neden çeşitliliğini yakalamak adına, bu modelin her karşı hareket için elde ettiği sonuçları elle temalara ayırdık. Tutarlılığı ölçmek için, en sık kullanılan hashtag'leri tespit ettik ve bu hashtag'ler arasında somut bir politika talebi önerisi ve taktik

önerenleri (yani prognostik çerçeveleme oluşturanları) elle kodladık (Snow & Benford, 1988). Zaman serilerini kullanarak, her karşı hareketin prognostik çerçevelerinin tutarlılığını inceledik. Bulgularımız, neden çeşitliliği ve tutarlılık açısından karşı hareketler arasında önemli farklılıklar olduğunu doğrulamaktadır. En geniş tema yelpazesine sahip karşı hareket ALM'dir. Bunu WLM takip eder. PLM ve BlueLM ise dar konu aralıklarına sahiptir. Tutarlılık açısından, her dönem farklı temalara odaklanan ALM'nin en az tutarlılık gösteren karşı hareket olduğunu tespit ettik. Benzer şekilde WLM de düşük tutarlılığa sahip çıktı. Buna karşılık, PLM ve Blue LM tüm dönemlerde benzer şekilde polislerin hayatı ve çalışma şartlarının iyileştirilmesini talep ettiği için tutarlıdır. Bu çalışma, karşı hareketler içindeki çeşitliliği çalışabilmemizi sağlayacak iki yeni kavram oluşturarak toplumsal hareketler literatürüne katkıda bulunmaktadır.

2017 Anayasa Değişiklikleri Sonrasında TBMM'nin Gücü: Örgütsel Yapı, İşlevler ve Süreçler (ÇSM 203)

Panel Başkanı: Ömer Faruk Gençkaya

Fahri Bakırcı, *TBMM'nin Yetkilerinin Sönümlenmesi Süreci*

TBMM'nin etkin ve verimli bir yasama sürecine sahip olmasına ilişkin arayış sürekli olarak gündemde olmuştur. Bu amaçla çok sayıda kanun teklifi verilmiştir. Bu bağlamda, 1996 yılında kapsamlı bir İçtüzük değişikliği gerçekleştirilmiştir. 2000'li yılların başında Başbakanlık tarafından mevzuat hazırlanmasının ilkelerine ilişkin bir yönetmelik çıkarılmış ve 2008 yılında bir İçtüzük Uzlaşma Komisyonu kurulmuştur. Ancak bu iyi niyetli girişimlere ve uygulamalara karşın, tam tersi yönde gelişmeler de olmuş ve bunlar, esas olarak, yasama ve denetim alanını kapsamıştır. Torba kanun, temel kanun gibi "teklif görünümüne tasarı" yasama alanında karşılaşılan olumsuz gelişmelerdir. Denetim alanında da çok sayıda yazılı ve sözlü sorunun birlikte cevaplandırılması, denetim yapmamaya ilişkin kararlar alınabilmesi ve görüşülecek meclis araştırması ve genel görüşme önergelerinin siyasal iktidar tarafından seçilmesine olanak tanınması denetim sürecini olanaksızlaştırmıştır. Yasama ve denetim alanındaki bu olumsuz gelişmeler 2000'li yılların başlangıcında ivme kazanmış ve 2017 Anayasa değişikliğiyle doruğuna ulaştırılarak, TBMM'nin yasama ve denetim yetkisi sönümlenmiştir. Dolayısıyla, 2017 Anayasa değişiklikleri sırasında dile getirilen "güçlü parlamento" argümanını "yeni sistemin" örgüsü içinde okumak gerekir. 2017 Anayasa değişikliği güçler ayrılığı ilkesinin yeni bir sürümünü içermektedir: Yürütmenin öncülüğünde ve ona tabi yasama ve yargı işlevleri. Bir başka anlatımla, yeni sistemde erkler birbirlerini frenleyen ve dengeleyen ögeler olarak değil yürütmenin hedefleri çerçevesinde birbirine "kenetlenmiş" ögeler olarak düşünülmüştür. Bu nedenle "güçlü parlamento" kavramı ile kastedilen yürütme organının istediği düzenlemeleri zamanında çıkararak bir yapıdır. Bu çerçevede, yürütmeye Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle münhasır bir yasal düzenleme alanı bırakılmış ve yürütme organı yasama yetkisine ortak edilmiştir. Bunun sonucunda, yasama organının işlevi yürütme organının belirlediği kamu politikalarının gerektirdiği kanun tekliflerini kanunlaştırmaktır. Bunun diğer anlamı, yasamanın, yürütme organının belirlediği politikaların meşruiyetini sağlamakla sınırlı bir işleve indirgenmesidir. Buna paralel bir gelişme denetim alanında görülmüştür. Gensoru ve sözlü soru kaldırılması, meclis soruşturması "koruma" ve yazılı soru "bilgi edinme" mekanizmalarına dönüştürülmüş, genel görüşme ve meclis araştırması siyasal iktidarın önceliğine bırakılmıştır. Yasama ve denetim mekanizmaları bu tarihsel bakış açısıyla incelendiğinde geline sönümlenme aşamasının sürpriz olmadığı kolaylıkla görülebilir.

Şeref İba, *2017 Anayasa Değişikliği Sonrası Parlamentonun İdari Bağımsızlığı İlkesi Bağlamında TBMM'nin İdari Yapısındaki Değişim*

İdari özerkliğin birinci boyutu parlamentoların başkanı ve başkanlık divanı üyelerini kendi üyeleri arasından özgürce ve doğrudan seçebilmesidir. İkinci boyutu ise; idari teşkilatını genel idareden farklı ve kendine özgü

çerçeve ve koşullarda düzenleyebilmesidir. Başka bir anlatımla, yasama organının, idari özerklik yoluyla dış müdahalelerden uzak bir şekilde idari teşkilatlanmasını kendi başına yapabilmesi ve yürütebilmesi, idari özerklik ilkesinin temel gereğidir. TBMM'nin genel idare standartlarından ayrılan çalışma düzenine ve işleyişine sahip olması nedeniyle daha esnek ve cazip idari kuruluş ve teknik yapılar ve kurallara dayanması genel kabul gören bir gereksinimdir. Şu hâlde TBMM'nin kendi personelinin statüsünü (hizmet şartları nitelikleri atanma ve yetiştirilmeleri, yükselmeleri, ödev ve sorumlulukları, aylık ve ödenekleri) belirleyebilmesi (mümkünse, devlet sisteminin genel idare ilkelerini bozmaksızın) idari özerkliğinin göstergesidir. Toplum devlete, devleti de topluma taşıyan parlamento, demokrasinin kalbidir. TBMM'nin kendi faaliyet standartlarını, çalışma düzenini ve iç işleyiş kurallarını yapma ve geliştirmede yürütme ve yargı erkleriyle ilişkilerde özerk hareket edebilme kabiliyetine sahip olması genel olarak "parlamento özerkliği" olarak nitelendirilir. Bu ilke yasama organının diğer kuvvetlerin müdahalesi olmaksızın kendine özgü imkânlarla üretken, verimli ve otonom bir biçimde esnek bir idari yapıya sahip olmasını gerektirir. Bu anlamda, maddi özerklik parlamentonun bütçesini, iç işleyişini, standartlarını insani ve mali kaynaklarını özgün bir personel rejimi esaslarıyla düzenlemesini de içerir. İdari teşkilat kanunundaki değişiklikler 2017 Anayasa değişikliği sonrası sıkça vurgulanan "güçlü parlamento" ideali çerçevesinde TBMM'nin idari teşkilat kapasitesinin güçlendirilmesi şarttır. Kısaca, güçlü parlamento hedefi güçlü bir idari yapıya dayanmalıdır.

Eda Bektaş, Paydaşların Yasama Komisyonlarına Katılımı

TBMM'de yasama komisyonları, kanun önerilerinin içeriğini ayrıntılı bir biçimde incelemek ve değiştirmek üzere çeşitli yetkilerle donatılmıştır. Bu yetkilerden önemli bir tanesi, incelenen kanun önerisinin konusu ve kapsamıyla ilgili olan sivil toplum örgütleri, çıkar grupları ve alanında uzman akademisyenler gibi çeşitli paydaşları komisyon görüşmelerine çağırarak görüşlerine başvurulmasıdır. Bu bağlamda, bu çalışma parlamenter sistemin son yasama dönemi olan 2015-2018 yılları arasında, Adalet ve Kalkınma Partisi'nin tek parti çoğunluk hükümeti döneminde yasama komisyonlarından geçerek kanunlaşan kanun tasarılarının komisyon görüşmelerine odaklanmaktadır. Çalışma, 129 toplantı tutanağının içeriğini inceleyerek komisyonların kanun tasarılarının görüşmeleri sırasında ilgili paydaşları neden çağırdıklarını ve onların görüşlerinden ve uzmanlıklarından nasıl ve ne kadar yararlandıklarını araştırmaktadır. Kurumsal açıdan bu yetki ile kanun önerilerinin genel kurulda onaylanarak kanunlaşmasından önceki komisyon aşamasında yapılan değişikliklerle daha geniş toplumsal tercihlere ve taleplere karşılık gelmesi, uygulamada etkinliklerinin artırılması ve uygulama sorunlarının hafifletilmesi amaçlanır. Siyasi açıdan bakıldığında ise yasama komisyonları, yasama gündemine hâkim olan parlamenter hükümetlerin komisyon üyelerini kontrol etmesiyle hükümet pozisyonuna ve gündemine uygun politika çıktıları üreten partizan bir mekanizma olabilir. Özellikle, tek parti çoğunluk hükümetleri döneminde, hangi paydaşların davet edileceğine ve konuşma sürelerine karar veren komisyon başkanı ve bu paydaşların önerilerinin komisyonda değişikliğe dönüşmesi için gerekli olan oy çoğunluğu hükümet partisi üyelerince sağlanacaktır. Buradan hareketle, komisyon sürecinde hükümet partisinden olan başkan ve komisyon çoğunluğu, hükümetin "yasama gündeminin bekçileri" gibi davranarak tasarı/teklif üzerinde yapılacak değişikliklere ve dolayısıyla paydaşların katılımına ve etkisine karar vereceklerdir. Buna göre, çok sayıda paydaş komisyon süreçlerine davet edilebilir, ancak bu hükümet partisi üyelerinin desteği olmadan gerçek anlamda bir siyasi katılım sağladıkları anlamına gelmeyecektir. Öte yandan, merkezi ve hiyerarşik karar verme yapısı nedeniyle politika yapım süreçleri parti üst kademeleriyle sınırlı olan otoriter hükümetlerin komisyon üyeleri için yasama komisyonları gibi kurumsal mekanizmalar, farklı fikirlerini ve taleplerini ortaya koymak ve politika yapım sürecini etkilemek için bir fırsat sunabilir. Özellikle, yasama aşaması öncesinde karar verme süreçlerine sınırlı erişimleri ve katkıları varsa, ilgili paydaşların davet edilmesi, dinlenmesi ve taleplerinin kayıt altına alınması gibi komisyon süreçlerini, paydaşların katkıları ile birlikte kendi fikirlerini de kendi iktidar partileri ile ters düşmüş gibi görünmeden siyasi çıktılara aktarabilmek için kullanabilirler. Çalışmanın odaklandığı

2015-2018 dönemi hem yönetimde otoriterleşme uygulamalarının görüldüğü hem de 15 Temmuz 2016 darbe girişiminden sonra 2018 seçimlerine kadar TBMM'nin OHAL koşullarında çalışmalarını sürdürdüğü bir dönemdir. Ayrıca, TBMM söz konusu olduğunda, genel kanı, Meclis'in değil hükümetin yasama gündemine hâkim olduğu, vekillerin temsilci gibi değil partilerinin bir fonksiyonu gibi çalıştığı, yasama komisyonlarının iktidar ve muhalefet partilerinin çatışma alanı olduğu ve komisyon çalışmalarında yalnızca hükümetin konuyla ilgili pozisyonunun dikkate alındığı yönündedir. Özellikle, son 10 yılda yapılan Türkiye'nin otoriterleştiğini belirten çalışmalar, Meclis'in ve dolayısıyla komisyonlarının yasama, temsil ve denetim işlevlerinde etkili olamadığı kanısını güçlendirmektedir. Bu çalışma da söz konusu dönemde yasama komisyonlarının farklı toplumsal kesimlerle bilgi alışverişinde bulunarak siyasi çıktılarının en geniş temsil ve uygulanabilirlik seviyesine gelmesini mi amaçladığı, bu katkılardan uygun gördüklerini kurumsal bir mekanizma aracılığıyla hükümetin yasama gündemini etkilemek için mi kullandığını ya da hükümetin pasif bir temsilcisi gibi mi davrandığını inceleyecektir.

Abbas Kılıç, TBMM'nin İşlem Türü Olarak "Parlamento Kararları" ve Parlamento Kararlarının Yargısal Denetimi

Devlet faaliyetlerinin konusu, yöneten-yönetilen ilişkileri çerçevesinde egemenlik yetkisini kullanma biçimleri olup, bunu gerçekleştirme aracı ise "devlet organlarının hukuki işlemleri"dir. Yasama, yürütme ve yargı olmak üzere devlet yetkisi kullanan organlar ve bunların hukuki tasarrufları bu kapsamda yer almaktadır. Bu ayrımda, yasama fonksiyonu, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM)'ne ait görev ve yetkiler ile işlerlik kazanmaktadır. TBMM tarafından, yasama fonksiyonu çerçevesinde yapılan işlemler, geniş anlamıyla kural koyma faaliyetinin klasik çerçevesini oluşturmakta ve bu yönüyle anlam kazanmaktadır. Ancak TBMM'nin kural koyma fonksiyonunun geleneksel görünümü olarak karşılık bulan "kanun" işlemi yanında, TBMM'nin işlemlerinin önemli bir çoğunluğunu oluşturan ve çok çeşitli görünüm biçimleriyle karşılık bulan işlemi ise "parlamento kararları"dır. Parlamento kararları, klasik tanımıyla her ne kadar "TBMM'nin iç çalışma düzenine yönelik kanun dışında kalan işlemleri" olarak basitleştirilerek tanımlansa da, bunun ötesinde bir anlama ve öneme sahip oldukları açıktır. Parlamento dışı etkileri ve uluslararası hukuku ve ilişkileri etkileyen yönleriyle savaş ilanı, asker gönderme, asker kabulü gibi çeşitli işlemler parlamento kararına konu olan işlemlerin yalnızca bir yönünü oluşturmakta ve bu yönüyle de yalnızca TBMM'nin iç çalışma düzeni işlemi olmaya indirgenemeyecekleri açıkça görülmektedir. "TBMM'nin yürütme organı ile ilişkileri ve askeri faaliyetler çerçevesinde aldığı kararlar" ile "TBMM'nin çeşitli mercilere üye seçimine ilişkin kararları" bunu göstermektedir. Özellikle, TBMM'nin anayasal organlara üye seçimi her geçen gün önemi artan ve kapsamı genişleyen bir boyut kazanmakta ve buna bağlı olarak gerçekleştirilecek işlemler de parlamento kararlarına konu olmaktadır. Parlamento kararlarının, parlamento içi iktidar-muhalefet ilişkileri çerçevesindeki anlamı ve parlamentonun Türkiye'deki tarihsel gelişimi sonucu kurumsallaşan işlem düzeni de önem taşımaktadır. Parlamento kararları, 1982 Anayasası, TBMM İçtüzüğü, kimi kanunlar ile teamüller çerçevesinde çeşitli türlerde ve çok sayıda örneklerle ortaya çıkmaktadır. Bu çeşitliliğin ise kimi sonuçları beraberinde getirdiği görülmektedir. Bu nedenle, parlamento kararları çeşitli ayrımlara tabi tutulmaktadır. Ancak 1982 Anayasası'nda 2017 yılında yapılan değişiklik ile birlikte parlamenter hükümet sistemine son verilmiş ve buna bağlı olarak parlamento kararına konu kimi işlemlerin de hukuki varlığı sona erdirilmiştir. Parlamento işlemlerinin usulü yönünden her ne kadar "kanun tekniği"nde olduğu gibi genel bir "parlamento kararları tekniği"/ "karar tekniği" veya usulü bulunmamakta ise de; karara konu önerinin getirilmesi, önerinin TBMM Genel Kurulu'nda görüşülmesi, kabul edilmesi, yayımlanması ve yürürlüğe girmesi de önem taşımaktadır. Bu husus, parlamento kararlarının yargısal denetimleri bakımından da benzer özellikler göstermektedir. Bu nedenle, "Anayasa'da denetleneceği açıkça belirtilen parlamento kararları" ile "Anayasa'da denetleneceği açıkça belirtilmeyen parlamento kararları" çerçevesinde Anayasa Mahkemesi'nin yargısal denetime ilişkin yaklaşımı da parlamento kararlarının hukuki rejimi bakımından önem arz etmektedir.

Uluslararası İlişkiler Kavramları ve Kuramsal Karşılaştırmalı Analiz (ÇSM 204)

Panel Başkanı: Neslihan Dikmen Alsancak

Neslihan Dikmen Alsancak, *Kuram ve Pratik İlişkisi*

Uluslararası İlişkiler disiplininde kuram nedir? Kuram ile pratiğin ilişkisi nedir? Bu sorulara verilen cevaplar kuramın Uluslararası İlişkiler disiplini ve disiplinindeki bilgi üretimi ile olan ilişkisi üzerine varsayımlara dayanmaktadır. Bu varsayımlar şu sorulara verdiğimiz cevapları da şekillendirmektedir. Kuram disiplinin kendisi için midir? Yoksa kurama dayalı bilgi üretimi pratik için midir? Kuram ve pratik birbirlerinden ayrı alanlar mıdır? Kuram pratikten mi üretilir? Kuram ve pratik ilişkisi karşılıklı inşaya dayalı bir ilişkiyi mi işaret etmektedir? Bu soruların sunduğu perspektiften hareketle disiplinde kuram tartışması kuramın ne olduğunu tanımlarken aynı zamanda pratiği de tanımlamaktadır. Kuram en genel tabiriyle sosyal dünyanın neden-sonuç ilişkisinde modellenmesidir. Bu modelleme kavramlar üzerinden yapılmakta ve sosyal dünya ile ilgili sorularımıza cevap vermektedir. Kimi yaklaşımlar kuram ve akademiye, pratik ve politika yapımını bir tutarken, kimileri bu ikili okumanın kısıtlamalarına dikkat çekmektedir. Pratik sadece politika yapımı değil aynı zamanda kurama ya da akademiye de içkindir. Bu farkın nedeni, Uluslararası İlişkiler disiplininde kuram ve pratik arasındaki ilişkiye dair çeşitli bakış açılarının dayandığı farklı sosyal bilimler felsefesi anlayışları ve varsayımlarıdır. Disiplinde kullanılan genel tanımlama pozitivist ve post-pozitivist yaklaşımlar ayrımıdır. Bu doğrultuda eldeki bu çalışma Uluslararası İlişkilerde kullanılan pozitivism ve post-pozitivism ayrımı üzerinden kuram ve pratik ilişkisine dair farklı bakış açılarını tartışacaktır. Bu tartışma dört temel çizgide gösterilecektir: açıklayıcı ve öngören kuram ayrımı; problem-çözücü ve eleştirel kuram ayrımı; açıklayıcı/öngören ve açıklayıcı/yapan kuram ayrımı ve son olarak ise pozitivism ve düşünümsellik (reflexivity) arasındaki ilişkiye ve disiplinde yapılan tartışmalara yer verilecektir.

Mine Nur Küçük, *Uluslararası Kavramı*

“Uluslararası”nın Uluslararası İlişkiler disiplinine hem adını vermesi hem de disiplinin çerçevesini şekillendirmesi göz önüne alındığında bu alanın ana kavramı olduğunu söylemek mümkündür. Aynı zamanda Uluslararası İlişkiler disiplininde yapılan tüm çalışmalar da belirli bir “uluslararası” anlayışı üzerinden hareket etmektedir. Fakat kavramın disiplinindeki bu merkeziliğine rağmen literatürde farklı “uluslararası” anlayışları nadiren açık bir şekilde tartışılmakta, “uluslararası nedir” sorusunu cevaplamaya yönelik kavramsal sorgulamalar yazında yeteri kadar yer bulmamaktadır. Bu çalışmanın amacı farklı Uluslararası İlişkiler kuramlarındaki “uluslararası” anlayışlarını irdelemektir. Bunu yaparken de özgün bir çerçeve önermektedir. Bu çerçeve farklı kuramlardaki “uluslararası” anlayışlarını üç temel bileşen üzerinden tartışmaktadır. Bu bileşenlerden ilki “dünya politikasındaki ana dinamik nedir?” sorusuna yanıt aramayı amaçlamaktadır. Bu soru analiz edilen çalışmalarda “dünya neyin etrafında dönüyor” sorusuna verilen cevaplardaki temel fikirleri ortaya koymakta, diğer bir deyişle akademisyenlerin dünya siyasetini şekillendiren en temel mekanizma hakkındaki görüşlerini analiz etmektedir. Çerçevenin ikinci bileşeni “dünya politikasındaki ana aktörler kimlerdir” sorusuna verilen cevaplardan oluşmaktadır. Bu bileşen akademisyenler açısından davranışları dünya siyasetini şekillendiren en önemli oluşumları ve onları dünya siyaseti için önemli kılan nedenleri incelemektedir. Çerçevenin son bileşeni “dünya politikası nerede vuku bulmaktadır?” sorusunu irdelemektedir. Burada amaç kuramların “iç ve dış ilişkilerin ayrı mı yoksa çakışık mı” veya “onları farklılaştıran sınırların sabit mi yoksa geçirgen mi olduğu” konusundaki anlayışlarını ortaya koymaktır. Bir diğer deyişle bu bileşen, dünya politikasının lokasyonunu tartışmayı amaçlamaktadır.

Buğra Sarı, *Güç Kavramı*

Uluslararası İlişkiler disiplini içerisinde epistemolojik, metodolojik ve ontolojik bakımdan çeşitli kuramsal yaklaşımlar mevcuttur. Bu çeşitlilik paralelinde Uluslararası İlişkiler düşünürleri arasında pek az sayıda uzlaşma noktalarının olduğunu söylemek mümkündür. Güç kavramının uluslararası ilişkilere dair üretilen bilgi ve birikim içerisinde kullanılan temel kavramlardan bir tanesi olduğu, az olan uzlaşma noktalarından birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Öte yandan, güç kavramının önemi hususundaki uzlaşma hali kavramın nasıl ve ne yönde tanımlanması konusunda yerini derin bir anlaşmazlığa bırakmaktadır. Neticede disiplin içerisinde neredeyse her kuramsal yaklaşım sahip olduğu epistemolojik ve metodolojik prensipler paralelinde fark güç kavramsallaştırmaları ortaya çıkarmıştır. Uluslararası İlişkiler bünyesinde var olan kuramsal çeşitlilik göz önüne alındığında disiplin içerisinde birçok güç kavramsallaştırması olması olağan bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. Eldeki bu çalışma ise güç kavramını en doğru biçimde tanımlama çabası içerisine girmekten ziyade disiplinde kullanılan güç kavramsallaştırmalarını kuramsal temelleriyle birlikte ortaya koymayı ve sınıflandırmayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda çalışma, belirli bir kuramsal yaklaşım içerisindeki düşünürlerin tamamının güç kavramı üzerinde yekpare bir anlayışa sahip olduğu iddiasında değildir. Zaten böyle bir iddianın geçerliliğini kanıtlamak mümkün olmayacaktır. Dolayısıyla çalışma Uluslararası İlişkiler kuramlarında temel eserler ve kuramcılar paralelinde baskın güç kavramsallaştırmalarını ortaya koyacaktır. Bu noktada çalışma dâhilinde potansiyel güç, ilişkisel güç, kurumsal güç, yapısal güç ve söylemsel güç adı altında beş güç kavramsallaştırması detaylandırılacaktır. Bu kavramsallaştırmaların sınıflandırılması hususunda kıstas olarak Max Weber, Steven Lukes ve Michel Foucault'ın güç tanımları kullanılacaktır. Özetle Weber'in tanımında güç, aktörlerin çıkar çatışmasını çözüme kavuşturan bir faktör olarak ele alınmaktadır. Lukes'ta güç, aktörlerin çıkarlarının şekillendirilmesi sürecinde anlam kazanmaktadır. Foucault'ın güç anlayışında ise gücün olmadığı bir durumda öznelerin varlığından söz edilemeyeceğinden güç, çıkarların üretilmesi doğrultusunda tanımlanmaktadır.

Başar Baysal, *Savaş ve Barış Kavramı*

Şüphesiz ki toplulukların oluşumundan bu yana nedenleri ve dinamikleri tartışılan en temel iki konu savaş ve barıştır. Nitekim Uluslararası İlişkiler disiplininin doğuşundaki en önemli sorular olan savaşın önlenmesi ve barışın korunması halen cevap aranan en kritik sorular olarak karşımızda durmaktadır. Farklı felsefi bakışlar ve farklı kuramsal yaklaşımlar savaş ve barış hakkında değişen bakış açıları geliştirmişlerdir. Dolayısıyla savaş ve barış kavramları Uluslararası İlişkiler kuramlarında herkesin üzerinde hemfikir olduğu bir tanıma ve kavrayış biçimine sahip değildir. Farklı kuramsal yaklaşımlar kendilerine has ontolojileri, metodolojileri ve epistemolojileri paralelinde savaş ve barışı farklı olarak açıklamışlardır. Bu bölüm farklı perspektiflerden savaş ve barış kavramlarını irdelemeyi hedeflemektedir. Bu kapsamda realizm, liberalizm, İngiliz Okulu, Marksizm, inşacılık ve eleştirel kuramlarının savaş ve barış konularına bakışları detaylandırılmıştır. Buradaki amaç bu yaklaşımlar arasında doğru ya da yanlış olan yaklaşımı bulmak değil farklı açılardan aynı kavramla ilgili farklı doğruların olduğunu göstermektir. Nitekim Sosyal dünyada tek bir doğru yoktur, farklı açılardan bakıldığında farklı doğrular mevcuttur. Savaş ve barış kavramları da bu kapsamda değerlendirilmelidir. Unutulmamalıdır ki bu bakış açıları arasından yapılacak olan bir tercih politik bir tercihtir.

Return to Point Zero: The Turkish-Kurdish Question and How Politics and Ideas (Re)Make Empires, Nations and States Kitabı ve Düşündürdükleri (Yuvarlak Masa Toplantısı) (ÇSM 205)

Başkan: Murat Somer

Ayhan Kaya

Ali Yayıcıoğlu

Deniz Şenol Sert

Liberalizmin Ötesinde Demokrasi (ÇSM 501)

Panel Başkanı: Ateş Uslu

Devrim Sezer & Ünsal Doğan Başkır, *Amerikan Federalistleri, Hannah Arendt ve Cumhuriyetçilik: Temsili Demokrasiye Karşı Konsey Sistemi?*

Sözleşme teorisini cumhuriyetçi siyaset felsefesiyle buluşturan ilk kanonik düşünür olan Rousseau, halk egemenliğini kendi sözleşme anlayışının tam kalbine yerleştirmekle kalmamış; halk egemenliğinin doğrudan yurttaş katılımı olmaksızın hayata geçirilemeyeceğini öne sürerek temsili demokrasi paradigmasının ilk eleştirisini de ortaya koymuştu. Rousseau sonrası cumhuriyetçi düşüncede temsili demokrasiye ilişkin bu soruşturmaya en özgün katkılardan biri (Türkiye’de şaşırtıcı derecede derin bir ilgisizlikle karşılanmış) Federalist Yazılar’ı kaleme alan Amerikan federalistlerinden, diğeri ise Devrim Üzerine başlıklı eserinde gerek Rousseau’yu gerekse Amerikan federalistlerini kıyasıya eleştiren Hannah Arendt’ten gelmişti. Amerikan federalistleri temsili demokrasinin ilk büyük ve sistematik savunusunu kâğıda dökerken cumhuriyet ilkesini yurttaş katılımından neredeyse tamamen koparmışlardı. Arendt ise cumhuriyet ilkesini yeniden etkin yurttaşlık pratiği bağlamına yerleştirmiş, bütünüyle kamusal katılımı özdeşleştirmiş ve en önemlisi etkin yurttaşlık pratiğinin (bir başka deyişle siyasal özgürlüğün) yerel düzeyden başlayan bir kurumsal örgütlenmeyi, “konsey sistemi” olarak adlandırdığı bir radikal demokratik katılım ağını gerektirdiğini öne sürmüştü. Son iki yüzyıldaki siyasal deneyimlerimizin ışığında Amerikan federalistlerinin perspektifini temsil paradigmasına dayalı liberal cumhuriyetçiliğin teorik manifestosu, Arendt’inkiniyse radikal demokratik cumhuriyetçiliğin tavizsiz bir savunması olarak tanımlayabiliriz. Temsili demokrasinin çağdaş demokratik tahayyüldeki egemen anlatı olduğunu anımsayacak olursak Amerikan federalistlerini “tarihin galipleri”, temsili demokrasinin yerleşik kurumları karşısında tekrar tekrar mağlubiyete uğrayan konsey sistemini ise radikal demokratik cumhuriyetçi geleneğin “kayıp hazinesi” olarak adlandırmak mümkün. Arendt ve Amerikan federalistlerinin cumhuriyetçi teoriye katkıları karşılaştırmalı bir analize konu olmuş değil. Hatta Arendt ile federalistler arasındaki ayrışmanın odağında bulunan, temsil paradigmasıyla yurttaş katılımı arasındaki gerilimin demokratik cumhuriyetçilik açısından nasıl bir anlam taşıdığı sorusu çağdaş siyaset teorisinde büyük ölçüde ihmal edilmiş bir mesele. Literatürdeki boşluğu doldurma girişiminin bir parçası olan bu çalışma, Amerikan federalistlerinin ve Arendt’in cumhuriyet ilkesini nasıl yorumladıklarını, bu ilkeyle demokratik katılım arasındaki ilişkiyi nasıl kurduklarını irdelemeyi amaçlıyor. Çalışmamızda önce Amerikan federalistlerinin, hemen ardından Arendt’in temsili demokrasi üzerine perspektiflerini farklı boyutlarıyla tartışmaya açacağız. Birbiriyle ilişkili üç temel amacımız var. Öncelikle siyasal düşünce tarihinde ihmal edilmiş bir konuyu irdelemek, bu konunun önemine dikkat çekmek ve anlaşılmasına katkıda bulunmak arzusundayız. Fakat aynı zamanda günümüzdeki kimi demokratik açmazları ve arayışları daha iyi kavrayabilmenin cumhuriyetçiliği yurttaş katılımına hayli dar bir alan bırakan ve

prosedürel bir anayasacılıkla buluşturan Amerikan federalistleri ile demokratik katılım pratiklerinin mahalle ölçeğinden ülke geneline yayılmasını sağlayacak bir kurumsal tasarıma dayalı olarak tarif eden Arendt'in rekabet halindeki bakış açılarını layıkıyla anlamaktan geçtiğini göstermeyi de amaçlıyoruz. Son olarak, pek çok yorumcuyu kararsızlığa sürükleyen bir soruyu gündeme getireceğiz. Arendt'in temsili demokrasinin açmazlarına karşı ve federalistlerin hatasını aşmaya yönelik bir çözüm olarak sunduğu konsey sistemi, temsili demokrasinin yerine mi geçecektir; yoksa onu tamamlayıcı bir işlev mi üstlenecektir?

Ateş Uslu, Baldırıçıplakların Cumhuriyeti: Fransız Devriminde Cumhuriyet ve Demokrasi Tartışmaları

Yazarın talebi üzerine yayımlanmamaktadır.

Yetkin Başkavak, Demokratikleşme ve Müzakere Kapasitesi: Türkiye'de Demokrasinin Seyri

Demokratikleşme çalışmalarında önemli bir yer tutan demokrasi endeksleri bir yandan da kavram ve yöntem boyutlarında yoğun eleştirisi konusu olmaktadır. Bu bildiride, “müzakere kapasitesi” (deliberative capacity) kavramından hareket ederek geliştirilecek bir çerçevenin mevcut demokrasi ölçüm ve değerlendirme araçlarının ötesinde sunabileceği kuramsal ve metodolojik imkânlar Türkiye örneğinde sergilenmeye çalışılacaktır. John Dryzek'in (2009) demokratikleşmeyi “müzakere kapasitesi inşası” olarak tanımlamasıyla gündeme giren “müzakere kapasitesi” kavramı literatürde hâkim durumdaki seçim odaklı liberal demokrasi kavramlaştırmasına karşı güçlü bir alternatif sunmaktadır ve farklı düzeylerde ampirik çalışmalara da uygulanmaktadır. Örneğin, Filipinler, Venezuela gibi birkaç ülkede demokratikleşmenin analizinde kullanılmıştır (Curato 2014, 2015). Ayrıca müzakereci demokrasi yaklaşımı temelinde alternatif demokratik nitelik ölçümü araçları geliştirme yönünde de çabalar vardır (Fleuss vd. 2018; Fleuss ve Helbig 2021). Öte yandan müzakereci demokrasi yaklaşımının artan etkisi müzakere boyutunun V-Dem gibi bazı demokrasi endekslerine dâhil edilmesinde de gözlenmektedir. Türkiye'nin geçtiğimiz yirmi yılda izlediği seyir demokratikleşme – otoriterleşme ikiliği içinde tartışılırken, mevcut demokrasi endekslerinin bu çalkantılı seyri hem tespit etmekte hem de açıklamakta zorlandığı tespitinden hareketle bu çalışmada Türkiye'de siyasal sistemin ve süreçlerin içerdiği müzakere kapasitesindeki değişimi tespit etmeye çalışmanın demokratikleşme, kutuplaşma ve otoriterleşme olgularını açıklamada önemli bir katkı sunabileceği savunulacaktır. Bu bakımdan Türkiye örneği müzakere kapasitesi temelinde bir demokratik nitelik değerlendirme çerçevesini tartışmak açısından da faydalı olacaktır.

M. Akif Kayapınar, Demokrasi ve Liberalizm: Demokrasi Liberal mi Olmak Zorunda?

Bir siyasal rejim tipi olarak modern demokrasinin hem teorik formülasyon hem de pratik kurumsallaşma sürecinin “Modernite”nin ya da onun başat ideolojisi olan “Liberalizm”in bir dünya görüşü olarak istikrar bulması ile tarihsel ve mekânsal biraradalığı zihinlerde modern demokrasinin liberalizm ile büyük ölçüde özdeşleşmesine ve liberal unsurların demokratik kuramın özsel unsurları olarak algılanmasına neden olmuştur. Öte yandan, yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren demokrasi giderek artan oranda ve küresel düzeyde yegâne iyi yönetim ve meşru siyasal düzen formu olarak tebarüz etmiş ve farklı siyasal tecrübeler, kültürler, dünya görüşlerine ve vizyonlara sahip siyasal aktörler, en azından söylem düzeyinde, demokrasi adına ve uğruna siyaset yapagelmişlerdir. Bu iki durumun çakışması beraberinde demokrasi kavramına dair bir muğlaklığa neden olmuş ve demokrasinin niteliğine ve sınırlarına ilişkin akademik tartışmaları tetiklemiştir. Yirminci yüzyılın son çeyreğinde, özellikle de Huntington'un “üçüncü dalga” olarak nitelediği demokratikleşme sürecinde, dünya üzerindeki pek çok siyasal rejim demokrasiyi benimsemiş görünmektedir. Ancak bu yeni örneklerin demokratik unsurların yanı sıra otoriter tavırlar da gösteriyor olması, hatta

otoriterliğin demokratikliği gölgede bırakması özellikle Amerikan-merkezli akademik tartışmalarda “liberal demokrasi”lerin “liberal olmayan (illiberal) demokrasi”lerden ayrıştırılması ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Dolayısıyla, 1990’lar ile 2000’li yılların başlarında yoğunlaşan bu tartışmalarda “liberal olmayan” ile kastedilen “otoriter” tercih ve yönelimler olmuştur. Ancak aşağı yukarı aynı dönemde özellikle Çin ve Hindistan gibi, aynı zamanda müstakil birer medeniyet birikimini de yansıtan ulus devletler ile İslam-referanslı siyasal fikir ve hareketlerin yükselişi ve bunların dünya siyasetinde giderek artan oranda ağırlıklarını hissettirmeleri tartışmanın eksenini değiştirmiş görünmektedir. Bu yeni zeminde artık “illiberal” kavramı otoriterliğin ötesinde modern Batı değerlerinin haricindeki (Konfüçyen, Hindu, Asyatik veya İslami) siyasal ve ahlaki değerler için kullanılmaya başlamıştır. Diğer bir deyişle tartışma kurumsal düzenleme sorunsalından dünya görüşü ve değerler sorunsalına kaymıştır. Bu arka plandan hareketle tebliğimde yapmayı planladığım şey, bir yandan liberalizm ile demokrasi arasındaki tarihsel ve kuramsal ilişkiyi ya da farkı berraklaştırmak, diğer yandan da yukarıdaki tartışma zeminini dikkate alarak demokrasiyi yeni bir çerçevede ve farklı katmanlarda tanımlamaktır. Bu bağlamda “bir mekanizma olarak demokrasi”, “bir kültür olarak demokrasi” ve “bir dünya görüşü olarak demokrasi” kavramsallaştırmaları üzerinden teorik bir ayrıma gidilecek ve demokrasinin ne ölçüde evrensel ve ne ölçüde yerel bir rejim türü olduğu tartışılacaktır. Ayrıca demokratik siyasal rejim türünün modern dünya şartlarındaki mahiyeti ve işlevi de ele alınarak tartışmaya dahil edilecektir. Böylelikle, demokrasi üzerine yapılan tartışmalarda kavram kargaşasından kaynaklanan anlaşmazlıkların giderilmesine yönelik bir katkı amaçlanmaktadır.

Esin Kıvrak Köroğlu, *Popülizm ve Sosyal Demokrasi: Bir Sol Popülizm İmkânı Var mı?*

Popülizm ve demokrasi çelişkisi popülizmin 19 yüzyıl sonlarında doğuşundan itibaren siyaset biliminin önemli tartışmalarından olagelmıştır. Ancak neredeyse son 30 yıldır popülizm tartışmaları tamamen sağ siyaseti sorgulamak ve demokrasinin sağ siyasetle olan ilişkisini ele alma bağlamında yoğunlaşmıştır. Bu çalışmada ise popülizm meselesinin sol siyaset ve demokrasi çerçevesinde tartışmanın imkânı üzerinde durulacaktır. Bu tartışma için kullanacağım çerçeve Laclau ve Mouffe’un 1985 yılında yayımlanan Hegemonya ve Sosyalist Strateji kitabında geliştirdikleri söylem yaklaşımının ayrıntılandırılmasına ve devamında Mouffe’un bu teoriyi sol popülizm imkânı üzerinden genişletmesine dayanmaktadır. Popülizmde söylem yaklaşımı genel bir ifadeyle sol siyasette sınıf meselesini veya sınıf özcülüğünü merkezi olmaktan çıkararak, sınıf dışında ele alınabilecek görece yeni toplumsal taleplerin ve hareketlerin sol siyasetin gündemine alınmasını amaçlar. Bunun için popülizmi incelerken analiz birimi olarak halk yerine talebi kullanır. Halkı ise inşa edilecek/edilmesi gereken bir kavram olarak yeniden ele alır. Hegemonya, eşdeğerlikler zinciri, antagonizma gibi bu teoride ortaya koyduğu temel kavramlar aracılığıyla demokrasi teorisini genişletmeye ve daha çoğulcu bir zemine oturtmaya çabalar. Bu teorinin oluşturulmasında postyapısalcı argümanların ve söylem/söylem analizi gibi etkisi belirgindir. Artan sağ populist hareketlerin etkilerinin yanında, İspanya ve Yunanistan’da Podemos, Syriza gibi siyasi partilerin elde ettiği başarı, Fransa’da yeşiller ile birleşen Boyun Eğmeyen Fransa hareketinin ortaya çıkması gibi görece yeni politik gelişmeler özellikle Avrupa’da bu sol populist imkânın yeniden tartışılabilirliğini gözler önüne sermektedir. Mouffe dünyada artan sağ populist baskıyı neoliberal çağın bir kriz anı olarak ele alınmakta ve populist momenti sola yeni bir bakış açısı kazandırabilecek bir demokratik imkân olarak betimlemektedir. Bu çalışmada özellikle sosyal demokrasinin sol popülizm teorisinden nasıl beslenebileceği tartışılacak ve bunun Türkiye için bir model olup olamayacağı ele alınacaktır. Bu çalışmanın Türkiye’deki popülizm ve demokrasi tartışmasına katkı sunması, Adalet ve Kalkınma Partisi iktidarı ile muhalefet ve özellikle Cumhuriyet Halk Partisi arasındaki ilişkinin bu çerçevede nasıl ele alınabileceği sorgulanacaktır. Popülizme söylem yaklaşımının hem Türkiye’deki popülizm tartışmasında bir anahtar kavram olarak kullanılabilirliği, öte yandan ise sosyal demokrasi ve popülizm ilişkisi bağlamında Türkiye’deki demokrasi arayışları tartışmasına yön verebileceği savı üzerinde durulacaktır. Bildiride özellikle son dönemde Türkiye’de de çok tartışılan yeni

demokratik taleplerin sol siyaset ekseninde nasıl bir zemine oturtulabileceğine açıklık katmak amaçlanmaktadır.

Türkiye'nin Ekonomi Politikası (ÇSM 503)

Panel Başkanı: Alper Yağcı

Alper Yağcı, *Neoliberalizm, Popülizm ve Otoriterlik Arasında: AKP İktidarının Politik Ekonomik Niteliğine Dair Kavramsal Diyaloglar*

Bu bildiri, Hasan Tekgüç ve Alper Yağcı'nın derlemekte olduğu, iktisatçılar ve siyaset bilimcilerin katkılarıyla tamamlanacak "Türkiye Ekonomisinde Dönüşüm ve Tıkanma" (taslak) isimli kitapta yer alması planlanan bir bölümü sunmaktadır. Kitap, AKP döneminin siyasal iktisadi karakterini, özellikle de kamu harcamalarını doğrudan ilgilendiren (kamu yatırım ihaleleri, eğitim ve sağlık harcamaları, sosyal transferler) politika alanlarına odaklanarak bütünsel ve eleştirel bir gözle incelerken, somut iktisadi verilerin sistematik analizi konusunda eleştirel yazında gözlediğimiz eksikliği bir ölçüde gidermeyi amaçlıyor. Kitabın, bu bildirinin konusunu oluşturan ilk bölümünde ise Alper Yağcı, AKP dönemi Türkiye'sinin politik ekonomisini anlamlandırmak için kullanılabilir kavramsal dilin parametrelerini tartışıyor. Gerek AKP iktidarının ilk birkaç yılına dair tespitlerin dönemin geneli için kullanılmasına, gerek yirmi yıllık deneyimin sonunda AKP iktidarının vardığı noktanın onun asli kimliği olarak özelleştirilmesine karşı, politika yapıcı aktörlerin birbirleriyle ve bağlarıyla etkileşim içinde geçirdikleri dönüşümü ve iç çekişmeleri dikkate alma gerekliliğini hatırlatıyor. Bu doğrultuda, iktidarın eylemlerini bir yanda piyasa hareketleri, bir yanda seçim sandığının ortaya çıkardığı ihtiyaçlar, bir yanda da tepe yöneticilerin ortaya koymaya çalıştıkları irade üzerinde yükselen bir sacayağı metaforuyla ele almak yararlı olacaktır. Piyasa, sandık ve lider imgelerinde özetlenen üç ayak, sırasıyla en çok "neoliberalizm, popülizm ve otoriterlik" kavramlarıyla ilgili olsalar da bu, üç kavramın AKP iktidarının politik ekonomik karakterini tasvirde aynı ölçüde isabetli olduğu anlamına gelmiyor. Bildiri, AKP'nin ekonomi yönetiminin, bir toplumsal kesimin maddi ve manevi statüsünü yükseltmeye yönelik muhafazakar popülist ideolojinin türevi olduğunu, şu ya da bu ekonomik doktrinin esasen bu siyasi iddiaya hizmet ettiği sürece uygulandığını ileri sürüyor. Ekonomi politikalarını ise dönemin bütününe bakarak değerlendirdiğimizde, yaygınca yapılan ("neoliberalizm" gibi) kavramsal yaklaşımların önerdiğinden daha eklektik ve daha sıradan bir kapitalizm görüyoruz: Hem piyasa hem devletçilik aygıtlarını kullanabilen, siyasi koalisyonlar kurmak adına sermaye klikleriyle işbirliğine gidebildiği gibi alt ve orta sınıflara yönelik icraatlar geliştirebilen, bunu da hem klientelistik alışverişlerle hem geniş etkili programatik politikalarla yapabilen bir kapitalizm. Bu tablonun 2008 finans krizi sonrası dünyanın geri kalanında da daha görünür ve etkili hale gelen eklektik yaklaşımlarla koşutluk taşıdığını not etmeliyiz.

Taşkın Toprak İpek, *Ortak Çıkarların Sonu mu? 2016 Sonrası Türkiye'de Devlet-Sermaye İlişkileri*

Türkiye'de devam eden siyasal gruplar/fraksiyonlar arasındaki mücadele 2016 darbe girişiminden sonra farklı bir döneme girmiştir. İktidar partisinin eski ortağı Gülençiler, son bir hamleyle siyasal dengeyi tersine çevirmeye çalışmış; bu bağlamda askeri bir darbe girişiminde bulunmuşlardır. Başarısız girişimden sonra kamu sektöründen tasfiye edilmişlerdir. Bu süreçte iktidar bloğu çeşitli sermaye gruplarından destek görmüştür. Bunlardan biri, Türkiye'nin en köklü sermaye gruplarından biri olan TÜSİAD'dır. He ne kadar bu kurum 'seküler, beyaz Türk burjuvazisi' olarak biliniyor olsa da AKP'nin hükümeti devraldığı günden beri bu yönetimi desteklemiş ve yoğun piyasa dostu politikalarına destek vermiştir. Ancak bu 'ortak çıkarlar'

darbe girişiminden sonraki süreçte kesintiye uğramıştır. İlgili dönemde TÜSİAD görel olarak güçlenmiş olmasına rağmen, önce döviz bunalımı, ardından Covid-19 salgını ve son olarak yükselen üretim maliyetleri dernek üyesi sermayedarların kar marjını etkilemektedir. Hükümetin piyasa dostu programı çıkmaza girmiş; siyasal alanda fraksiyonlar arası mücadele iktidar bloğunu deforme etmeye başlamıştır. Sonuçta iktidar daha açık biçimde otoriter bir devlet yapısı oluşturmayı sürdürmüştür. Bu çalışma, darbe sonrası süreçte yaşanan gelişmelerin devlet-sermaye ilişkileri odağında yansımalarını araştırmayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda, Nicos Poulantzas'ın sınıf fraksiyonları arasındaki mücadeleye dair analizinden yararlanılmakta ve söz konusu kavram TÜSİAD'ın devletle yaşadığı gerilimli ilişkiye uyarlanmaktadır. Temel olarak 2016 sonrası süreci odağına yerleştiren bu çalışma, TÜSİAD'ın basın açıklamaları, gazete haberleri, demeçler üzerinden bir içerik analizi yürütmeyi hedeflemektedir.

Nazlı Özekici Emirönel, Türkiye 'de Otoriter Neoliberal Rejim ve Güvencesizleşme: Doktorlar Örneği

Doktora tezinin bir parçası olan bu çalışmada neoliberal otoriter rejimler ve güvencesizleşme /güvencesizleştirme ilişkisi incelenmektedir. Çalışmada güvencesizleşme /güvencesizleştirmenin, belirli grupların örgütsel kapasitesini ve sosyal güvenilirliğini baltalayarak özne düşmanlar yaratıp toplumsal muhalefeti bastırmak için otoriter bir hayatta kalma stratejisi olarak kullanılabilceğini savunulmaktadır. Bu bağlamda, son yirmi yılda ekonomik güvenlik, sosyal statü ve siyasi faillik açısından sürekli olarak zayıflamış/zayıflatılmış bir meslek grubu olarak Türkiye'deki doktorlara odaklanılmaktadır ve bu sürecin sıklıkla vurgulanan ekonomik koşullar, çalışma koşulları ve sağlıkta şiddetin ötesinde doktorların yurtdışına göç etmeye başlaması üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir. Çalışmada öncelikle otoriter rejimleri kavramsallaştırmaya yönelik olarak son dönemki ana akım ve eleştirel siyasi iktisat literatürü üzerinde durulmakta ve Türkiye'deki otoriter rejimin niteliği bu literatür taraması üzerinden değerlendirilmeye çalışılmaktadır. Daha sonra özellikle 1980'lerde başlayan ve AKP döneminde hız kazanan neoliberal dönüşüme odaklanarak Türkiye'de sağlık politikalarının hekimler üzerindeki etkisi incelenmektedir. İnceleme hekimlerin AKP öncesi ve sonrası siyasi ve toplumsal konumunu meclis tutanakları taramalarıyla ve hekimlerle yapılan derinlemesine görüşmelerle desteklemekte ve güvencesizleşmenin /güvencesizleştirmenin toplumsal ve siyasal yönlerini ortaya çıkarmaya çalışılmaktadır.

Kaan Çeltik, Neoliberal Politikalar Yoluyla Vatandaşlık Algısının Değişimi Ankara Antlaşması Örneği

Bu makale Ankara Antlaşması'nın Türk vatandaşlarını girişimci olmaya teşvik ederek hareketlilik motivasyonlarını nasıl etkilediğine odaklanmaktadır. Antlaşma İngiltere'nin Avrupa Birliği'nden çıkmasıyla ile sona ermiş olsa da hem göçmenlerin seçiminde refah devletinin kriterlerini, hem de bu gereksinimlerin insanların göç etme güdülerini nasıl şekillendirdiğini ortaya koymak açısından hâlâ geçerliliğini koruyor. Araştırma, Türkiye'nin demokratik olarak gerilemesinden ve öngörülemeyen ekonomik koşullarından duyulan memnuniyetsizlik gibi 'iten faktörlerin' yanı sıra, Ankara Antlaşması'nın göç motivasyonlarını nasıl yeniden şekillendiğine dair de tartışmalar yürütmek amacındadır. Devletlerin yüksek vasıflı göçmenlere düşük vasıflılara oranlara kıyasla verdiği önceliğe dair çok sayıda araştırma olsa dahi, sınırlı sayıda araştırma refah devletlerinin göç politikalarının göç motivasyonları ve yurttaşlık algısına olan etkisi üzerinde durmaktadır. Antlaşma yoluyla İngiltere'ye göç eden kişilerle daha önce yüksek lisans tezini için yaptığım derinlemesine görüşmelerden yararlanarak, insanların göç motivasyonlarını ortaya çıkarmayı hedefliyorum. Saha boyunca oturum iznine sahip veya vatandaş olan on bir farklı kişiyle görüşmeler yapılmıştır. İngiltere'deki Türkiyeli göçmenleri bulmanın ve görüşme yapmanın zorluğundan ötürü kartopu örnekleme kullanılmıştır. Derinlemesine görüşmeler sayesinde göçmenlerin devlete en az maliyetli ve kendi kendine yeten bir özne olarak nasıl uyum sağladığı incelenebilir. Ayrıca araştırma göçmenlerin Ankara Antlaşması'na başvurma motivasyonları ve bu motivasyonlarla devlet teşvikinin arasındaki bağa dair iç görüler

sağlayacaktır. Almanya'nın Nitelikli Göçmenlik Yasası, Finlandiya'nın göçmen arayışı gibi Ankara Antlaşması'na benzer farklı göç politikalar hala aktif olarak devam etmektedir.

Seda Çalışır, *Türkiye'de Demokratik Gerilemenin Ekonomi Politikası*

Son yıllarda dünyanın pek çok yerinde demokrasiler krizlerle karşılaşmaktadır. Bu krizlerin sonunda kimi demokrasiler otokratik rejime dönüşürken, bazıları ise otokrasinin farklı sıfatlarla anıldığı hibrit rejimlere evrilmektedir. Çalışmamızda, Grillo ve Prato (2021)'nin önerdiği faydacı otoriterlik teorisi, Türkiye'de Adalet ve Kalkınma Partisi hükümet dönemleri için ekonomi politik perspektifi ile ele alınmaktadır. Buna göre test edilen hipotezlerden biri, hükümetin ideolojik duruşuna dair vatandaşlarla bilgi asimetrisi durumunda demokratik gerileme olasılığının arttığı yönündedir. İkinci olarak, vatandaşlarla hükümet arasında karşılıklı beklentiler yoluyla kurulan ikili bağımlılık durumunun da demokratik gerileme olasılığını arttırdığı gözlemlenebilmektedir. Bu iki hipotezin gerçekleştiği durumlarda rejimin faydacı otoriter konsolidasyonu ile vatandaşların da otoriterliğe rıza gösteren vatandaş konumuna geldiği ve geri dönüşün gittikçe zorlaştığı ortaya koyulmaktadır. Bu çalışmada, Türkiye'de 2002'den bu yana meydana gelen kurumsal değişimler, düzenleyici kurum raporları ve diğer ikincil veriler üzerinden teori-test etme süreç takip analizi ile Türkiye'deki demokratik gerilemenin nedensellik mekanizması önerilmektedir.

Popülizm ve Toplumsal Cinsiyet (ÇSM 401)

Panel Başkanı: Pınar Uyan Semerci

Senem Yıldırım Özdem & Burcu Uçaray Mangıtlı,* *Parlamento, Temsil Ve Kurumsal Maskülenizm: Kadın Milletvekillerinin TBMM İhtisas Komisyonlarındaki Rollerini*

Temsili demokrasinin en temel kurumlarından biri olan parlamentolar üzerine son dönem yapılmış çalışmalar parlamentoların “toplumsal cinsiyetlendirilmiş kurum” olma özelliğinin altını çizmektedir. Her ne kadar parlamentolar betimsel, asli ve sembolik anlamda kadın temsili açısından önemli mekânsal ve zamansal olanaklar sunabilme kapasitesine sahip olsa da bu kurumlar patriyarkanın ve maskülen örgütsel kültürün yeniden üretildiği alanlar olmayı sürdürmektedir. Temsili demokrasinin evrensel eşitlik iddiasının, tam da bu iddiayı gerçekleştirmek amacıyla inşa edilen kurumlarından biri olan parlamentoda sistematik olarak ihlali ve bunun kurumsal bir kültür haline alması, parlamentonun örgütsel yapısı içerisindeki parlamento komisyonları gibi alt kurumları ve siyasi pratikleri incelemeyi önemli hale getirmektedir. Bu bağlamda bu çalışma, 2002-2020 yılları arasında kurulmuş olan TBMM ihtisas komisyonlarında görev alan kadın başkan, başkan yardımcısı ve sözcülere odaklanmaktadır. İki bölümden oluşan analizin istatistiksel ilk bölümünde kadın milletvekillerinin görünürlüğü yüksek ve siyaset kariyerlerinde önemli olabilecek bu pozisyonlara sadece “feminen” addedilen komisyonlarda getirildikleri görülmektedir. Öte yandan Adalet, Milli Savunma, Dışişleri veya Plan ve Bütçe komisyonu gibi komisyonların kilit noktalarına ağırlıklı olarak erkek milletvekilleri seçilmektedir. Temsildeki bu adaletsizliğe ek olarak, analizin ikinci bölümünde “boru hattı kuramı” ve “sızdıran boru hattı sendromu” teorik ve kavramsal çerçeve olarak kullanılmış ve bu pozisyonlara partilerinin desteği ile seçilmenin kadın milletvekillerinin kariyerlerine etkisi incelenmiştir. 18 yılda göreve gelen 23 kadın komisyon başkanı, 41 kadın başkan yardımcısı ve 66 kadın sözcünün kariyerleri incelenerek, komisyonlarda edindikleri deneyimin, kazandıkları görünürlüğün siyasi gelecekleri açısından onlara diğer komisyon üyesi kadın veya erkek milletvekillerine nazaran bir avantaj sağlayıp sağlamadığı analiz edilmiştir. Bu noktada bu çalışma, Türkiye bağlamı dışında oluşturulmuş ve genel olarak eğitim ve formal kariyer alanlarındaki analizler için kullanılmış boru hattı kuramını kadınların parlamento düzeyindeki siyasi katılım ve temsili alanına taşıyarak, patriyarkanın ve maskülenizmin Türkiye bağlamında yapısal ve kurumsal düzeyde nasıl işlediğini incelemektedir.

Cansu Yetimoğlu Sağlam,* *En Az Benzerlik Gösteren Vakada Sosyal Yatırım Refah Devleti: Türkiye’de Aile Politikasındaki Değişim*

Yüksek lisans tezimde yürütmüş olduğum çalışma, Türkiye’deki aile politikası ile Avrupa Birliği üyelerinde uygulanan Sosyal Yatırım politikaları arasındaki benzerlikleri incelemeyi amaçlamaktadır. Bu benzerlik, Türkiye’deki aile politikasının Sosyal Yatırım perspektifine ne ölçüde kaydığını inceleyerek araştırılacaktır. Türkiye’nin Sosyal Yatırım perspektifinin gelişimi açısından önemli bir vaka olarak alaka düzeyi Türkiye’nin, Güney Avrupa refah devletleri arasında, daha güçlü familyal altyapısı olan ve Sosyal Yatırım refah devleti gelişimi olasılığının daha az olduğu en az benzerlik gösteren vaka olmasından kaynaklanmaktadır. Böylece tez, Türkiye’de Sosyal Yatırım refah yapısında ne tür bir değişikliğin meydana geldiği sorusuna cevap aramaktadır. Tezin dayandığı ampirik veriler ikili bir yapıya sahiptir. Birinci olarak tez, Türkiye’deki Sosyal Yatırım refah çabasını analiz eder. Sosyal Yatırım refah çabası ile ilgili olarak tez, Türkiye’deki harcama modellerinin Sosyal Yatırım perspektifini ne ölçüde yansıttığını göstermektedir. Bu noktada tez, 2006 ve 2018 yılları arasında Türkiye’deki harcama kalemlerindeki değişimleri izlemeyi amaçlamaktadır. Ayrıca tez, refah harcamalarını iki ana kategoriye ayırmaktadır: nakit harcamaya dayanan Sosyal Koruma kategorisi ve aynı harcamaya dayanan Sosyal Yatırım kategorisi. Harcama kalemlerindeki değişimin analizinin üç ana bulgusu bulunmaktadır. İlk olarak, 2006 ve 2018 arasındaki harcama kalemleri hem Sosyal Koruma hem de Sosyal Yatırım kategorilerinde bir artışı göstermektedir. İkinci olarak, Sosyal Yatırım harcamalarının toplam Türk kamu harcamaları içindeki payı tek başına kıyaslandığında önemli bir artış göstermektedir. Üçüncü olarak, tez harcama kalemlerinin sadece Türkiye’nin ulusal harcamalarını içermediğini göstermektedir. Ulusal bütçe dışında, Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı (IPA) fonları aracılığıyla Türkiye’ye önemli miktarda harcama gelmektedir. Daha da önemlisi, IPA fonları, Sosyal Yatırımın toplam harcama içindeki payını 0,35’ten 0,46’ya çıkarmak açısından Türkiye’deki Sosyal Yatırım refah çabalarının resmini tamamen değiştiriyor. İkinci olarak tez, politika yapısı yaklaşımını kullanarak Sosyal Yatırım refah program yapısını Türk aile politikası temelinde inceler. Aile politikasının analizi ise, uzun süreli bakım (LTC), ebeveyn izni planları ve erken çocukluk eğitimi & bakımı (EÇEB) olmak üzere aile politikasının üç alt alanına dayanmaktadır. Politika yapısı yaklaşımı ise, belirtilen bu üç alt alanı dört ana boyut temelinde incelenmektedir: ilkeler, hedefler, prosedürler ve araçlar. Politika yapısı yaklaşımının kullanmanın ardındaki temel mantık, belirli bir politikanın temel özelliklerindeki değişiklikleri yakalamasında yatmaktadır. Başka bir deyişle, ilgili politikaların temel özelliklerini ortaya çıkarmak açısından önemli bir ölçüm aracı sağlar. Ampirik kanıtlara dayanarak tez, en az benzerlik gösteren vaka olarak Türkiye’de politika düzeyinde Sosyal Yatırım perspektifinin geliştiğini tespit etmiştir. Ayrıca tez, finansal bir araç olarak Katılım Öncesi Mali Yardım Aracının (IPA), Türkiye’de Sosyal Yatırım perspektifinin gelişimine olanak sağladığını harcamalar düzeyinde tespit etmiştir. Bu sonuç, en az benzerlik gösteren vaka olarak Türkiye’de bile Sosyal Yatırım perspektifinin gelişiminin mümkün olduğunu göstermiştir. Ayrıca, Türkiye örneğinde elde edilen kanıtlar, tezin bulgularının diğer en az benzerlik gösteren ülkeler için genellenebilirliğine olan güveni artırmaktadır. Tez bünyesinde yürütölen bu çalışma, genel olarak yüksek düzeyde familyal altyapısı olan ülkelerde özelden ise Türkiye’de Sosyal Yatırım perspektifinin gelişiminin doğasının ne olduğunu açıklaması bakımından ileri bir araştırma önerisi sunmaktadır.

Selin Akyüz, *Erkek Devletin Babaları: Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlarının Konuşmalarında Eril Söylemin İzini Sürmek*

1970’li yıllarda hem kadın ve LGBTQİ özgürleşmesi hareketinden aldığı ivme ile hem de cinsiyet rolleri teorisinin ve toplumsal cinsiyet alanından çalışmaların yerleşikliği sonucunda, “erkeklik” farklı disiplinleri kesen bir çalışma alanı olarak ortaya çıkar. Eleştirel Erkeklik Çalışmaları tahakkümün farklı formlarını sorunsallaştırırken, erkeklik ideolojisini deşifre etmeye çalışmış ve makro ve mikro bağlamlarda erkek öznenin nasıl kurgulandığının ve nasıl yollarla normalleştiğinin/kurumsallaştığının izini sürmüştür. Devletin cinsiyet rejiminin, ilgili politikaların ve temel aktörlerin bütüncül bir analizi için de toplumsal ve politik olayların/ilişkilerin/söylemlerin/stratejilerin ürünü olan eril iktidarın kodlarını tarihsel süreç içerisinde çözümlenmek önemlidir. Bu bağlamda, bu çalışma, Erken Cumhuriyet döneminden itibaren, Türkiye’de siyasal alanın kurucu/yürütücü öznesi olan Cumhurbaşkanlarının konuşmalarının eleştirel bir okumasını yaparak eril tahakkümün lider/baba-vatandaş/çocuk ilişkisini hangi cinsiyetçi kodlarla kurduğunu çözümleyecektir. Cumhurbaşkanlarının kurucu ‘baba’ Atatürk’ten beri bu imajla özdeşleştirilmesinin, vatandaşın ise ‘babanın’ yardımına muhtaç, onun otoritesine tabi ve yaşamı üzerinde başkasının (babanın) iktidar sahibi olduğu bir özne olarak kurgulanmasının eril iktidar söylem ve stratejileri ile uyumu çalışmanın temel odağını oluşturmaktadır. 1923-2022 arasında görev yapan 11 Cumhurbaşkanının 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı’nda yaptıkları konuşmalardaki temel örüntüler incelenirken, Cumhuriyet’in kurucu erkekçi (masculinist) normları da açığa çıkmış olacaktır. Özellikle, milli kimliğin inşasında ve sürekliliğinin sağlanmasında önemli rolü olan ulusal bayramlarda liderlerin daha sıklıkla sembol kullanımına başvurduğu ve ‘biz’ ve ‘bizi kuranlar’ vurgusunun altını yoğunlukla çizdikleri ön kabulünden hareketle bu konuşmalar, devlet/vatandaş ilişkisinin cinsiyet rejimini anlamlandırmak için önemli bir analitik açılım sağlayacaktır.

Seda Demiralp & Feyda Sayan Cengiz, *“Biraderler Rejimi”nden “Zorba Birader”in Rejimine: Otoriter Sağ Popülizm, Liberal Demokrasi ve Toplumsal Cinsiyet*

Otoriter sağ popülizmin, erkeklik ile nasıl bir ilişkisi var? Bu soru, otoriter sağ popülizmin feminist incelemelerinin, özellikle de eleştirel erkeklik çalışmaları perspektifinden yapılan incelemelerin temel sorusu olageldi (Norocel, 2010; Mudde ve Kaltwasser, 2015; Mellström, 2016; Löffler, 2017; Ekşi ve Wood, 2019). Söz konusu çalışmalar, otoriter sağ popülizmin ideolojik, söylemsel ve siyasal üsluba dair veçhelerine odaklanarak, bu soruya yanıtlar geliştirdiler. Bu yanıtlar içinde en çok tekrarlanan temalardan bazıları şunlardı: Otoriter sağ popülistlerin savdukları anti-feminist politikalar (kürtaj karşıtlığı gibi); popülist liderlerin “koruyucu baba” figürü olarak sunulması, bir başka deyişle halk-lider ilişkisinin idealize edilmiş ataerkil aile metaforları üzerinden kavramsallaştırılması; liderlerin siyasi üsluplarını “güçlü erkeklik” ve liberal demokrasinin konvansiyonlarını yıkan “kötü çocuk” performansları üzerine kurmaları. Bu çalışma ise, otoriter sağ popülizmin, liberal demokrasinin hangi veçhelerine karşı çıktığına odaklanarak, bu karşı çıkışların temelinde yer alan toplumsal cinsiyet tahayyüllerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bunu yaparken, feminist teorisinin liberal demokrasi eleştirisinde kullandığı kavramlardan yola çıkılacak, daha açık bir ifadeyle liberal demokrasinin kadını özel, erkeği ise kamusal alanla özdeşleştirerek bir “biraderler rejimi” kurduğu önerisi merkeze alınacaktır (Pateman, 1988; MacCannell, 1991; Brown, 1992). Bu “biraderler rejimi”, otoriter sağ popülizmlerin yükselişe geçtiği bu dönemde, nasıl bir değişim geçirmiştir? Otoriter sağ popülizm, liberal demokrasinin temsil anlayışına ve çoğulculuk prensibine karşı çıkarken, “biraderler rejimini” nasıl dönüştürmekte, lideri ve toplumu nasıl tahayyül etmektedir? Feminist teorisinin kavramsal araçlarını kullanarak “zorba biraderin rejimi” olarak adlandırdığımız bu yeni tahayyülde, toplumsal cinsiyetin rolü nedir? Otoriter popülizmde, halkı temsil eden lider tahayyülünün ötesine geçilmiş; halk-lider ilişkisi, liderin, farklılıklardan arınmış halkın vücuda gelmiş hali olarak temsili üzerine kurgulanmıştır. Diğer yandan, yekpare olarak tahayyül edilen “halk”ın dışında kalmakla ilgili kaygılar “aynı olma” arzusuna, bu arzu ise “öteki”ni aynılaştırma yönünde bir agresyona ve zorbalığa dönüşmektedir. Bir başka deyişle, “öteki”, farklı

kaldıkça öfke, aynılaştıkça arzu nesnesi olmaktadır (Mitchell 2003). Çalışma, popülizmin “illiberal demokrasi” iddiasının, çoğulculuğu ve farklılığı dışlarken, hegemonik toplumsal cinsiyet normlarını ve cinsel farkı bu dışlamanın temeline yerleştirdiğini önermektedir.

Güvenlik Siyaseti ve Uyuşmazlık Çözümü (ÇSM 402)

Panel Başkanı: Seçkin Barış Gülmez

Ersagun Kocabaş, *Barışkoruyucu Asker Katkıları ve Darbeye Mukavemet*

Birleşmiş Milletler (BM) barış operasyonları, geçtiğimiz asrın dönümünde demokratik bir teşebbüs veya gelişmiş ülkelerce sağlanan salt bir (uluslararası) kamu menfaati olarak değerlendirilmiştir. Bunu günümüzde malî külfet paylaşımı için söylemek mümkün. Fakat daha yakın tarihli çalışmalar, BM barış operasyonlarında görevli personelin ağırlıkla hususî sâiklerle hareket eden, demokrasi geleneği ve ekonomisi zayıf ülkeler tarafından temin edildiğini gösteriyor. Mevcut literatürün işaret ettiği üzere bu sâiklerden biri, iktisadî zafiyet kaynaklı düşük asker maaşları ve kullanılan eski askerî teçhizattan oluşan malîyet farkı sebebiyle BM'nin barış operasyonlarına yapılan katkılara mukabil ödediği sabit tazminattan elde edilen kârlardır. Burada tafsilatına girilmeyenlerin yanında bir diğeri de barış operasyonlarına askerî personel katkısında bulunan ülkelerdeki darbe riskinde gönderilen asker sayısına bağlı olarak gözlenen düşüştür. Bazı çalışmalar, BM tazminatlarından edinilecek kârın orduyu darbeye teşebbüsten alıkoyduğunu öne sürerek bu iki sâiki birbiriyle ilintilendirdiyse de bu etkinin bütüncül olmaktan ziyade siyasî rejim bağlamında değerlendirilmesi gerektiği savunulmuştur. Demokrasilerde bu etki önemsiz kalmış; otokrasiler ve anokrasiler arasındaysa anlamlı bir fark gözlenmiştir. İlkinde orduların eli BM tazminatından edinilen kârla güçlenmekte ve gelecekte dar çevrelerce paylaşılan bu kaynağı kaybetme ihtimalinin orduları darbeye teşvik ettiği savunularak asker katkıları ve darbeler arasında olumlu bir ilişki bulunmuştur. Ötekindeyse iktidarı belirleyici grubun genişleme temayülünden ve demokratikleşme yönündeki uluslararası baskılar daha yoğun hissedildiğinden BM barış operasyonlarına yapılan asker katkılarının darbe riskini düşürdüğü gösterilmiştir. Bu çalışma, söz konusu bulgular ışığında askerî personel katkılarının hükümetlerin darbeye mukavemet (*coup-proofing*) stratejilerine olan etkisini ele almaktadır. Darbe riski ve darbeye mukavemet stratejileri arasındaki ilişkiyi inceleyen literatürdeki mevcut bulgular ihtilafıdır. Dolayısıyla bu çalışma, hem BM barış operasyonlarının sivil-asker ilişkilerine etkisinin farklı bir boyutunu incelemesi hem de darbe riski ve darbeye mukavemet stratejileri arasındaki ilişkiye dair yeni bulgular ortaya koyması bakımından önem arz etmektedir.

İbrahim Mazlum, *İklim Değişikliği Kaynaklı Uyuşmazlık/Gerilim Tartışmaları Açısından Dicle-Fırat Havzası'nın Hidropolitikası*

İklim değişikliğinin olumsuz etkilerinin somut olarak görüldüğü alanların başında su kaynakları gelmektedir. Bir yandan aşırı yağışlar diğer yandan da aşırı kuraklık dolayısıyla oluşan sorunlar kayıp ve zararlara yol açmakta, toplumları zorlamakta, tarımsal üretimin düşmesine, gıda güvenliğinin tehlikeye girmesine, diğer ekonomik ve sosyal etmenlerle birleşerek göçlere ve benzeri birçok başka soruna yol açabilmektedir. Bazı çalışmalarda iklim değişikliğinden kaynaklanan sorunların ülkeler arasında çeşitli uyuşmazlık ve gerilimleri tetikleyebileceği savunulmakta, bunlar arasında sınıraşan su kaynaklarının kullanımı üzerinde artan baskının da oluşturabileceği uyuşmazlık ve gerilim olasılığı da gösterilmektedir. Çoğunlukla alarmist ve indirgemeci bir söylemden yola çıkan bu tür çalışmalar sınıraşan su kaynaklarının kullanımı üzerinde etken olan birçok değişkeni göz ardı ederek bu tür sonuçlara ulaşmaktadır. Bu çalışmada, yukarıda belirtilen temel varsayım açısından Türkiye, Suriye ve Irak'ın çığır ülkeler olduğu Dicle-Fırat Havzası bağlamında iklim değişikliğinin olumsuz etkilerinin havza ülkeleri arasında uyuşmazlık ve gerilimlere yol açma riski tartışılmaktadır. Bu

amaçla, Stephan Libizsewski'nin (1999)* "Uluslararası Su Uyuşmazlıkları Modeli" ve Mazlum'un (2003)** "Dicle-Fırat Havzası'nda Su Uyuşmazlıkları Modeli"nden yola çıkarak iklim değişikliğinin olumsuz etkilerinin havza ülkeleri arasındaki hidropolitikaya uyumsuzluk ve gerilim riski bağlamında olası etkileri çeşitli değişkenler aracılığıyla değerlendirilecektir. Bu değişkenler arasında yer alan en temel bağımsız değişken iklim değişikliğinin olumsuz etkilerinin Ortadoğu Bölgesi'ndeki su kaynaklarına olan yansımalarıdır. Daha sonra, söz konusu olumsuz etkilerin yaratabileceği sosyo-ekonomik baskıların (ara değişken) nedeni ya da sonucu olabilecek çeşitli dolaylı etkileşen değişkenler karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan başlıcaları, ülkelerin kalkınma politikalarında, ekonomik ve siyasi yönelimlerinde su kaynaklarının yeri ve etkisi, küresel ve bölgesel bazda sera gazlarının azaltımı (mitigasyonu) çabalarının su kaynaklarına olası yansımaları ve iklim değişikliğinin olumsuz etkilerinin neden olabileceği göçlerin oluşturabileceği sosyo-ekonomik baskılar gibi etmenlerdir. Uyuşmazlık ve gerilim riskini etkileyebilecek doğrudan etmenler ise havza ülkelerinin Dicle ve Fırat Nehirlerine bağımlılık düzeyleri ile alternatif su kaynaklarının varlığı ve kullanımı kapasitesi, havza ülkelerinin su kaynakları bağlamında iklim değişikliğine uyum (adaptasyon) kapasitesi, ülkelerin su kaynakları politikalarının sürdürülebilir niteliği, havza ülkeleri arasında su kaynakları konusunda oluşturulan kurumsal düzenekler, bu ülkeler arasındaki siyasal ilişkilerin hidropolitik ilişkilere yansımaları ve son olarak ülkeler arasında su kaynaklarının kullanımı ve iklim değişikliğinin olumsuz etkilerinin önlenmesi konusundaki işbirliği olanaklarıdır. Dolayısıyla, bu çalışmada, Dicle-Fırat Havzası'nda iklim değişikliğinin olumsuz etkileri nedeniyle oluşabileceği varsayılan uyumsuzluk ve gerilim riskinin değerlendirilebilmesi için yukarıda belirtilen etmenlerin ayrıntılı olarak incelenmesi gerektiği savunulmaktadır.

Gizem Kaya, Kolombiya Barış Sürecinde Doğal Kaynakların Rolü: Twitter Üzerinden Bir İnceleme

Doğal kaynakların iç savaşlardaki çok yönlü etkileri, ya çatışmaların tekrar etme riskini artırarak ya da uzun süreli barışa katkıda bulunarak çatışma sonrası toplumları şekillendirmeye devam ediyor. Bu tez, iki farklı literatürü dikkate alarak ana araştırma sorusunu "Doğal kaynaklar Kolombiya barış sürecini nasıl etkilemektedir?" olarak belirlemiştir. Doğal kaynaklar Kolombiya'da çatışmaların tekrarlanma riskini artırıyor mu? Yoksa sürdürülebilir barış için araçlar mı? Bu tez, çalışma alanı olarak Twitter'a odaklanarak Kolombiya'daki doğal kaynaklara ilişkin kamuoyu görüşlerini içeren aşağıdan yukarıya bir yaklaşımı benimsemektedir. Hesaplamalı sosyal bilimlerden zaman serileri, nicel metin ve duygu analizi yöntemlerini kullanarak yasadışı mahsullerin, değerli taşların, ormanların ve toprağın Kolombiyalıların barış sürecindeki perspektiflerinden etkilerini araştırmayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda, barış anlaşmasının onaylanmasından başlayarak Kolombiya'daki ilk resmi Covid-19 vakasına kadar literatür aracılığıyla en uygun kelimeler belirlendi. Bu dört kesim üzerinde yapılan analizlerden elde edilen sonuçlara göre, barış sürecinde yasadışı ürün ekimi ile ilgili konular ağırlıktadır. Nicel metin analizi sonuçları, hükümet ve politikacılarla ilgili terimlerle birlikte protestolarla ilgili kelimeleri ve çevresel kaygıları ortaya çıkarmaktadır. Duygu analizi tartışmalı sonuçlar sunsa da, madencilik ve ormansızlaşmada olumsuz düşünceler olumlu olanları geride bırakırken, koka ve kırsal kesime ilişkin olumlu düşünceler olumsuz olanları küçük bir farkla aşmaktadır. Sonuç olarak, Kolombiya barış süreci, çevre, yerli ve yerel halkların geçim kaynakları, sosyal liderlerin durumu ve şiddet konusundaki şikayetler dahil olmak üzere doğal kaynaklarla ilgili sorunlar açısından olası çatışmalara açıktır. Bu koşullar altında, etkin ve adil doğal kaynak yönetimine dayalı sürdürülebilir barışın inşası uzun vadede ulaşılmaması gereken bir hedef olmaya devam etmektedir.

Yüksel Yasemin Altıntaş, Kimin Güvenliği? Covid-19 Pandemisinde Kanada'daki Aktörlerin Güvenlik Algılarının Karşılaştırması

Covid-19 Pandemisinin ekonomik, siyasal ve politik etkileri küresel bir krizi tetiklemiştir. Her ülke pandemi karşısında benzer amaca yönelik ancak farklı tedbirler alarak pandeminin olumsuz etkilerini en aza indirmeyi

hedeflemiştir. Covid-19 kapsamında alınan ve alınmayan tedbirlerin halk sağlığı, bireysel özgürlük ve haklar üzerinde yarattığı etkiler tartışmalara sebep olmuştur. Bu çalışmanın amacı aynı ülke içerisindeki Covid-19'un yarattığı güvenlik sorunlarının, farklı aktörler tarafından nasıl algılandığını açıklamaktır. Covid-19 Pandemisine karşı Kanada'da önerilen önlemlere bakıldığında siyasi partilerin, sendikaların ve düşünce kuruluşlarının güvenlik tedbiri anlayışları arasındaki farklılıklar dikkat çekmektedir. Çalışmada Kanada Liberal Partisi (Liberal Party of Canada), Kanada Muhafazakar Partisi (Conservative Party of Canada) Birleşik Gıda ve Ticaret İşçileri Sendikası (United Food and Commercial Workers Union (UFCW)), Kanada Kamu Çalışanları Sendikası (The Canadian Union of Public Employees (CUPE)) ve Kanada Uluslararası Konseyi'nin (Canadian International Council (CIC)) resmî açıklamaları incelenmiştir. 'Kimin güvenliği' sorusuna politik partilerin, aynı sektörlerin çalışanlarının haklarını savunsalar da farklı sendikaların ve aynı düşünce kuruluşu içerisindeki farklı görüşlere sahip alt grupların farklı yanıtlar verdikleri gözlenmiştir. Aktörler, Covid-19 Pandemisinin ve pandemi kapsamında alınan tedbirlerin, halk sağlığına, bireysel özgürlükler ve haklara ve pandeminin, farklı sektörlerde çalışanların fiziksel ve akıl sağlığına olan etkilerini farklı açılardan değerlendirmektedir. Aktörlerin bakış açılarındaki farklılıklara bağlı olarak ele aldıkları sorunların öncelik sıralamaları farklılık göstermektedir. Devletler bazında ele alınan analiz düzeyinde yürütülen bu çalışmanın sonuçları, incelenen aktörlerin, Covid-19 pandemisini bir güvenlik tehdidi olarak algılamakta olduklarını, ancak, 'kimin güvenliği' sorusuna farklı yanıtlar verdiklerini göstermiştir.

Saadet Ulaşoğlu İmamoğlu, *Göçmen Havalelerinin Alıcı Ülkelerdeki İnsan Güvenliği Üzerine Etkileri*

Göçmenlerin geldikleri ülkelere gönderdikleri paraları ifade eden göçmen havaleleri, özellikle gelişmekte olan ülkelerin ekonomileri açısından önemli bir sermaye kaynağı olarak gösterilmektedir. Bu durum, göçmen havalelerinin alıcı ülkelerdeki yoksulluk, büyüme ve döviz kurları gibi birçok değişkeni nasıl etkilediği konusunu önemli bir araştırma alanı haline getirmiştir. Yakın zamanda yapılan araştırmalar, göçmen havalelerinin sadece ekonomik göstergeleri değil aynı zamanda alıcı ülkelerdeki siyasi gelişmeleri de etkilediğini göstermektedir. Bazı çalışmalar, göçmen havalelerinin alıcı ülkelerde demokratik rejim taleplerini ve siyasi protestoları artırıcı etkiye yol açtığını öne sürerken bir diğer kısım çalışmalar ise göçmen havalelerinin otoriter yapıları devam ettirmeye yardımcı olduğunu iddia etmektedir. Bununla birlikte, göçmen havalelerinin, alıcı ülkelerdeki ekonomik ve siyasi göstergelerin bir sonucu olan insan güvenliği üzerine etkilerinin nasıl olduğunu, sayısal analiz yöntemlerini kullanarak inceleyen bir çalışma bulunmamaktadır. Bu eksikliği gidermek adına bu çalışmada, göçmen havalelerinin alıcı ülkelerdeki insan güvenliği üzerine etkileri, küresel bir veri seti kullanılarak ülkeler düzeyinde analiz edilecektir.

2. Oturum, 12:00-13:30

Türkiye'de Yerel Siyaset (ÇSM 201)

Panel Başkanı: Özge Kemahlıoğlu

Oya Yeğen & Özge Kemahlıoğlu, *Demokratik Olmayan Rejimlerde Resmi Siyasi Kurumların Rolü Hakkında Vatandaşların Görüşleri*

Önceki araştırmalar kurumların yalnızca demokrasilerde değil, tam otoriter ve rekabetçi rejimlerde de önemli olduğunu göstermektedir. Fakat ister sistemi meşrulaştırmaya ister muhalefeti bünyesine katmaya ya da

iktidarın paylaşılmasına yardımcı olmaya hizmet etsinler, otoriter sistemlerdeki yasama organı, mahkemeler veya yerel yönetimler gibi kurumlar bir güvenilirlik sorunuyla karşı karşıyadırlar. İktidarın veya liderin bu kurumlara müdahalesine karşı hiçbir garanti bulunmamaktadır veya bu garanti çok zayıftır. Bir anlaşmazlık durumunda yasama organlarının, mahkemelerin ve yerel yönetimlerin faaliyet alanlarının kısıtlanma olasılığı vardır. Böyle bir bağlamda, vatandaşlar bu kurumların politika oluşturma ve sonuç elde etmek için önemli olacağına inanırlar mı? Bu makalede, yerel kurumlara odaklanarak vatandaşların rekabetçi bir otoriter ortamda kurumların rolünü nasıl algıladıkları analiz edilmektedir. İktidardaki yöneticilerin diğer kurumlara müdahale etmeme taahhüdü inanılır bulunamayacağına göre, vatandaşlar yine de resmi siyasi kurumların politika belirleme süreçleri ve sonuçlarında bir fark yaratmasını beklerler mi? Bu soru ampirik olarak, İstanbul'da tekrarlanan Haziran 2019 belediye başkanlığı seçimleri öncesinde yapılan bir anket deneyi ile araştırılacaktır. Bu çalışmada kuvvetli bir merkezi sistem bünyesinde yer alan yerel yönetim kurumlarına odaklanılması vasıtasıyla daha önceki çalışmalardan farklı bir bakış açısı ele alınmakta ve bu soru nispeten güçsüz ve daha az bilinen bir kurum olan belediye meclisi üzerinden çalışılmaktadır. Buna rağmen AKP seçmeninin Mart 2019 yerel seçimleri sonucunda belediye meclisinde çoğunluğu hangi partinin kazandığını düşünmelerini sağlayan bir ipucuyla politika beklentilerinin değiştiği görülmektedir. Dolayısıyla makalenin bulguları, sivilin kazanan veya kaybeden olmalarına bağlı olarak kurumları nasıl algıladıklarının değişebileceğini göstererek otoriterlik ve kurumlar üzerine yapılan araştırmalara katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

Merve Ateş Eren, Yerel Siyasette Hesap Verebilirlik: Sayıştay'ın Denetim Raporları Türkiye'deki Belediyeler Hakkında Ne Anlatıyor?

Bu çalışma demokratik ve iyi yönetişimi hesap verebilirlik açısından ele almakta ve Türkiye'deki belediyelere odaklanmaktadır. Bir taraftan yerel siyasette demokratikleşmeyi hesap verebilirlik çerçevesinde tartışırken diğer taraftan şu soruya cevap aramaktadır: yerel siyasette usulsüzlük ve “kötü” yönetişim konusunda Türkiye'deki belediyeler arasında ortaya çıkan farklılıkları nasıl açıklayabiliriz? Bu amaçla Sayıştay'ın 2012 ve 2018 yılları arasında gerçekleştirdiği belediye denetimlerinin raporlarına dayanan özgün bir veri seti geliştirilmiştir. Denetimlerde raporlanan bulgular, mevzuata aykırılık ve dolayısıyla yatay hesap verebilirliğin bozulması olarak kavramsallaştırılmıştır. Denetim bulguları aynı zamanda yolsuzluk riskinin ve kabiliyetsizliğin bir göstergesi olarak ele alınmıştır. Daha fazla denetlenmenin raporlanan bulgu sayısında artışla bağdaştığı bulunmuştur. Ayrıca literatürdeki bazı ampirik kanıtların aksine, raporlanan bulguların seçim zamanının yaklaşması ile arttığı ve bu etkinin geçmişte daha fazla denetlenmiş belediyeler için daha güçlü olduğu sonucuna varılmıştır. Yerel seçimlerdeki rekabet düzeyinin ise, beklenenin aksine, bir etkisi olmadığı tahmin edilmiştir. Çalışmanın sonuçları, görev süresinin uzaması ile karar vericilerin sorumluluğunun vatandaşın gözünde netleşmesi ve dolayısıyla usulsüzlüklerin azalacağı beklentisini de desteklemektedir. Siyasi partilerin belediye yönetimlerinde iktidarda kalma süresinin artması, bir süreliğine raporlanan bulguların artışı ile bağdaşmaktadır. Sonuçlar genel olarak Türkiye yerel siyasetinde dikey ve yatay hesap verebilirlik mekanizmalarının çalışmadığını göstermekle birlikte, raporların içerik analizi aynı zamanda bulguların önemli ölçüde yolsuzluk ve kamu zararı riski ile örtüştüğünü göstermektedir.

Osman Savaşkan & Mehmet Ertan, Türkiye'de Merkez Sağın Çözülüşü ve Yerel Siyasi İlişki Ağları: Muğla Örneği

Seçmenlerine aşına oldukları bir kültürel iklimde sosyo-ekonomik değişimden yararlanabilme imkânı sunan merkez sağ siyasi gelenek, çok partili siyasal hayatın başlangıcından 1990'lara kadar Türk siyasal hayatının ana aktörlerinden biri olmuştur. 1990'larda ise Anavatan Partisi (ANAP) ve Doğru Yol Partisi (DYP) nezdinde iki ana partiye bölünen merkez sağ aktörler düzenli bir şekilde oy kaybederek 2000'li yıllarda Türkiye siyasal hayatındaki etkinliklerini yitirmişlerdir. Bu bildiri, merkez sağ partilerin yerel teşkilatlarında

önemli roller üstlenmiş siyasetçilerin merkez sağ partilerin parlamento dışı kaldığı koşullarda Türkiye siyasetine hangi kanallar üzerinden nasıl dahil olduklarını incelemeyi amaçlamaktadır. Türkiye’de merkez sağ üzerine yürütülen sınırlı sayıda akademik çalışma, merkez sağ siyasi partilerin tarihleri, ideolojileri, liderleri ve kamusal görünümünü yazılı belgelere ve kamuya açık istatistiklere dayanarak incelemektedir. Türkiye’de merkez sağın zayıflamasını konu edinen literatür ise merkez sağ geleneğin küreselleşme ve neoliberalizmin tetiklediği siyasi, ekonomik ve toplumsal dönüşümlere, krizlere ve güven(ce)sizliğe yanıt üretmedikçe oy kaybederek etkinliğini yitirdiğinin üzerinde durur. Ancak, merkez sağ partilerinin yerel teşkilatları ve örgütlenme pratikleri yeterince ilgi çekmemiş, merkez sağ siyasi partilerin pratikte nasıl siyaset yürüttüğünü deşifre edecek saha araştırmaları literatürün eksik bıraktığı alanlardan biri olmuştur. Türkiye’de merkez sağ partiler üzerine literatürün taşıdığı bu eksiklik, merkez sağ aktörlerin siyaset sahnesinde etkilerini yitirdikleri düzlemde, eskinin merkez sağ parti ağlarının Türkiye siyasetine hangi faktörlerin etkisiyle nasıl dahil olduklarını anlamamızı da zorlaştırmaktadır. Halbuki, parti teşkilatlarındaki ilişki ağları yapısı siyasi partilerin dinamiğini belirleyen önemli değişkenlerden biri olarak karşımıza çıkar. Türkiye’de 1990’ların başında bazı yerelliklerde hayli güçlü olan merkez sağ partilerin sonraki süreçte kademeli olarak siyaset sahnesinden çekilişinin yereldeki dinamiğini ve merkez sağ elitlerinin bu süreçteki kariyer yolculuğunu çözümlenmek Türkiye partiler siyasetinin 2000’li yıllarda yaşadığı dönüşümü anlamak için de son derece önemli gözükmektedir. Bu bildiri, parti teşkilatları, parti değiştirme ve elitler arası ilişkiler ağı üzerine yapılan çalışmaları teorik arka plana alarak çok partili siyasi hayat boyunca merkez sağ geleneğin güçlü olageldiği Muğla’da 1990’larda ANAP ve DYP’de il ve ilçe teşkilatlarında yöneticilik yapmış, milletvekili, belediye başkanı, belediye meclis üyesi olarak seçilmiş yerel elitlerle yürütülen yarı yapılandırılmış mülakatlar ekseninde şu sorulara cevap arayacaktır: 1990’lı yıllarda DYP ve ANAP’ın yereldeki örgütleri arasında ve örgüt içi ilişki ağlarında ne ölçüde bir homojenlikten bahsedilebilir? İlişki ağlarının ayrışmasında ideolojik ve pragmatik bağların rolü ne ölçüde belirleyici olmuştur? Merkez sağ elitlerinin yereldeki diğer sosyal ve ekonomik elitlerle ilişkileri hangi düzlemde kurulmuştur? Bu partilerin güç kaybetme sürecinde ulusal faktörlerin yanı sıra yerel dinamiklerin etkisi ne boyutta olmuş ve örgüt içi elitler bu süreçlerde nasıl tavırlar almıştır? Merkez sağ elitlerinin 2000’li yılların başında siyasetten çekilme veya devam etme kararı almalarında bu elitlerin ağ içindeki pozisyonları ne ölçüde etkili olmuştur?

Kerem Yıldırım, Belediyelerin Faaliyet Raporlarındaki Konular ve Siyasi Rekabet Seviyesi

Türkiye’nin farklı coğrafyalarındaki belediyelerin siyasi açıdan birbirlerine ne kadar benzedikleri hakkında bir çalışma mevcut değildir. Sunulacak bildirimizde bir pilot çalışma kapsamında 2020 yılına ait ilçe belediyelerinin bir kısmından rastsal olarak faaliyet raporları toplanmıştır. Bu raporlar belediyelerde 2020 senesi içerisinde yapılan hizmetler ve teşkilat yapısı hakkında detaylı bilgi içermektedir. Çalışma kapsamında otomatik dil işleme metotları kullanılarak bu faaliyet raporlarındaki konu kümeleri tespit edilecektir. Aynı zamanda 2019’daki yerel seçimlerde belediye başkanlığı seçim sonuçlarında partilerin aldıkları oya göre Türkiye’nin ilçeleri farklı kümelere ayrılmıştır. Çalışma kapsamında, siyasi rekabet seviyesinin farklılaştığı, bir partinin kalesi olarak görülen veya rekabetin yüksek olduğu bu farklı ilçe kümelerinde belediyelerin seçimden bir sene sonra 2020 yılında hazırladıkları raporların ne derece farklılaştığı veya örtüştüğü çalışılacaktır. Coğrafi konum ve sınır komşuluğu, nüfus, sosyoekonomik durum gibi farklı potansiyel açıklamalara ek olarak çalışma kapsamında siyasi rekabetin konulara etkisi ölçülecektir.

Tarihsel Bağlamıyla Türkiye Solu (ÇSM 202)

Panel Başkanı: Berk Esen

Ali Açıkgöz, CHP, Ecevit ve Küçükömer: Hatırlamanın Sınırları

1960'ların ikinci yarısında partili sol siyasete damga vuran siyasi rekabet Türkiye İşçi Partisi (TİP)-Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) arasında yaşanmıştır. Bu çalışmada Türkiye solunun nev-i şahsına münhasır entelektüel figürlerinden İdris Küçükömer'in 1960'ların ikinci yarısında CHP, İsmet İnönü ve Bülent Ecevit'e dair anlatıları, Küçükömer'in öldüğü 1987 sonrasında bu anlatıların hangi bağlamda nasıl hatırlandığı ve sol siyasetin tarihini anlamlandırmada nasıl kullanıldığı incelenecektir. Küçükömer'in yazıları içerik olarak 1960'larda İsmet İnönü yönetimindeki CHP'yi merkeze alıp erkeklik nüveleri içeren sol popülist bir damar açmaya çalışırken, Bülent Ecevit'i ve fikirlerini 1970'lere kadar önemsizleştirmeyi tercih etmiş ve ölümüne kadar bu çizgisini korumuştur. TİP-CHP rekabetinin içerik açısından ayrık örneklerinden biri olan Küçükömer'in yazdığı Düzenin Yabancılaşması: Batılama (1969) eseri de ikincil literatürün merkezine oturan metinlerden biridir. Bu metin temel alınarak, CHP'nin o dönem konumlandığı "ortanın solu" siyaseti başlıca Küçükömer'in belli metinlerini kopyalayan bir çizgi olarak kabul edildiği ve ciddi bir akademik incelemeden geçirilmesine gerek görülmediği yorumunu yapmak mümkündür. Bu yolda Ecevit'in siyasi fikirleri de önemsizleştirilmekte ve Ecevit Küçükömer'i taklit eden bir kalıba sokulmaktadır. Ölümünden sonra, 1960'larda TİP çevresindeki uç-sol siyaset ile ilişkisi olan öğrencileri Asaf Savaş Akat ve Ertuğrul Günay ve dönemdaşı Murat Belge, siyasette kendilerini merkeze konumlandırmak ve burada kendilerine has bir sol hattı meşrulaştırmak için Küçükömer'in anlatılarını kullanmışlardır. "Sivil toplum uçbeyi" olarak kahramanlaştırılan Küçükömer'den alınan slogan ve hafıza, 12 Eylül Darbesi öncesi uç-sol düşünce ve kimliğin darbeden sonra merkeze taşınmasında ve özellikle siyasal İslamcı entelektüellerle bir politik ittifak kurulmasında "koalisyon mknatısı" işlevi görmüştür. Bu çalışmada uç-sol anlatının, kaynak olarak 1960'ların sonlarında çok farklı bir bağlamda TİP'liler tarafından ortaya konmuşken, 1987 itibarıyla bambaşka bir bağlamda ve anakronizmaya düşerek merkez solu açıklamak amacıyla yeniden üretildiği öne sürülecektir. Özellikle TİP ve CHP rekabetinin tarihi ve Ecevit'in çeşitli metinleri Küçükömer'in metinleriyle çapraz okumaya tabi tutulduğunda bu anakronizma gözler önüne serilmektedir. Günümüzde de Küçükömer'in hatırlanması merkez soldan uç-sola kadar uzanan kamusal ve akademik alanda hem siyaset yorumlanmasının hem de sol kimliği ve sol kahramanı (dolayısıyla haini) anımsayarak tahkim etmenin çarpıcı örneklerinden biridir. Bu hatırlama pratiği Türkiye solu çalışmalarını TİP merkezli okumalarla sınırlandırmakta, tek taraflı ve anakronistik bir tarih yazımının temelini oluşturmaktadır. Araştırmada, soğuk savaş dönemi Türkiye soluna dair literatür ve anlatılar çapraz okumaya tabii tutularak fikirselle yaklaşım, solculuk kimliği ve erkeklik perspektifleri yönünden de ele alınacaktır. Bu amaçla, Küçükömer'in 1965-87 arası çeşitli makale, kitap gibi metinleri ve açık oturumlardaki sözleri de ele alınacaktır. Ayrıca Küçükömer'in çevresinin CHP ve Bülent Ecevit üzerine çeşitli beyanları incelenecektir. Günümüzde özellikle CHP'ye yönelik ikincil literatür CHP çevresindeki kaynaklardan çok TİP merkezli anlatılara yaslanmaya devam etmektedir. Türkiye soluna yönelik parti ve fikir çalışmalarının bu açıdan gözden geçirilmesine ve aktörlerin ve bunların davranışlarının, birbirleriyle etkileşimi ve tarihsellikleri göz önüne alınarak incelenmesine ihtiyaç vardır.

Gökhan Şensönmez, Solun 12 Eylül Cezaevi Anlatısında Örgüt Disiplini: Hareket Noktaları ve Şikayetler

12 Eylül Askeri Darbesi Türkiye'nin birçok siyasi hareketi için bir dönüm noktası olmuştur. Darbeden sonra gelen büyük tutuklama dalgası ve yıllar süren cezaevi deneyimi bu hareketlerin üyelerinin hafızasında önemli

bir yer edinmiştir. Bu kişiler, cezaevi deneyimlerini yıllar içerisinde yayınlanan otobiyografik çalışmalarla paylaştılar. Bu yayınlarda, 12 Eylül’le gelen cezaevi deneyiminin hem siyasi kimliklerinde hem de hayat örgülerinde yarattığı kırılmaya anlam vermeye çalıştılar. Genelde bu arayışlar temelden kimlik dönüşümlerine neden oldu. İşte militan anlatı bize bu kırılmanın anti-tezini sunuyor. Ben militan anlatı terimiyle otobiyografilerde mükemmel bir şekilde temsil edilmeyen ancak parçaları çok belirgin olan bir ideal tipi işaret ediyorum. Militan anlatı bir zıt ikilik üzerinde yükseliyor: direnme ve teslimiyet. Bu zıtlığı ayıran ince çizgi ise örgüt disiplini. Bir eylemin çizginin hangi tarafına düştüğü anlatının örgüt disiplini anlatıya tahsis edişine bağlıdır. Örneğin, tek tip giymek için ölüm orucu yapan militan, mahkemeye gitmek için tek tip giydiğini aynı hikâyede anlatabilir. Örgüt ölüm orucuna gidilecek kararı aldıysa ölüm orucuna gidilecektir, mahkemeye tek tip giyilerek gidilecek kararı aldıysa, bu kadar da aynı disiplinin bir parçası olarak uygulanacaktır. Hikâye örgüsündeki muhtemel çelişkilerin üzerini örgüt disiplinine olan bağlılık örter. Dahası, 12 Eylül’ün cezaevlerinin vahşet dönemlerinde sıkça gerçekleşen intihar eylemleri, militanın işkenceye dayanamayarak korkakça bir çıkış noktası araması olarak ya da işkenceyi protesto ederken yoldaşlarını da yüreklendirecek bir miras bırakması olarak yorumlanabilir. Bu iki zıt anlatı yolunun hangisinden gidileceğini belirleyen yine örgütün disiplin kuralları içerisinde intiharı nasıl değerlendirdiğidir. Militan anlatının en güçlü yanları kendini kurduğu basit ikilik, bireysel hayat hikayelerine sunduğu doğrusal ve bütüncül anlamdır. Bu anlatıya göre militan davasında devrimci kimliğinden asla taviz vermeden ilerlemektedir. Geriye bırakılan otobiyografik çalışmalar, bir hayatı temsil ettiği kadar davanın diğer takipçilerine örnek olma görevinin üstlenir. Bu anlatının bir ucu 12 Eylül’le gelen yıkımda bir keramet bulmaya kadar uzanıyor. Öyle ki 12 Eylül, devrim safında yer alan ancak özünde bu davayı gütmeye gücüne sahip olmayanları elemiş, geriye gerçek devrimcileri bırakmıştır. Halk da artık onları gerçekten kimin temsil ettiğini görmüştür. Aynı 1971 sonrası gibi, darbeden geriye ölümsüzleşen kahramanlar ve efsaneleşen direnişler kalmıştır. Ancak, aynı cezaevi hafızası bu doğrusallığın kırıldığı, pek çok açıdan eleştirildiği ve kimi zaman tersine döndürüldüğü anlatıları da barındırır. Bu anlatılarda örgüt disiplini cezaevi içerisinde cezaevi idaresinin kurmaya çalıştığı tahakküme bir iç katman ekler. Mahpus, yönetimin disiplini ve örgütün disiplini arasında sıkışmıştır. Bu anlatılara göre örgütler cezaevlerinde devrimcileri sonu gelmeyen direniş maceralarında yıpratmış, direnişte zayıflık gösterenleri acımasızca cezalandırmaktan çekinmemiştir. Bir diğer tabirle, örgütler cezaevlerinin içine ikinci bir cezaevi kurmuştur.

Batıkan Bulut, Diasporanın Siyaset Yapma Alanı Olarak Yeniden Üretimi: 1980 Darbesi Sonrası Almanya’da Türk Solu Üzerine Bir İnceleme

Bu bildiri, 1980 askeri müdahalesi sonrasında Türk diasporasında sol siyasetin Türk siyasal hayatı üzerine söylemlerindeki değişimi mikro ölçekli bir araştırma ile incelemeyi amaçlıyor. Darbe sonrasında özellikle Avrupalı Türkiyeli topluluklar çok sayıda darbe karşıtı yurttaşın, siyasi şiddet nedeniyle 70’li yıllar boyunca Türkiye’den kaçan muhaliflerin ve doğuştan gelen haklarını kullanamayıp farklı şiddet türleriyle karşı karşıya kalan Türkiyelilerin göçüne tanıklık etti. Bir önceki on yılın ciddi halk desteğine sahip tüm siyasi partileri ve siyasal toplulukları, Kenan Evren cuntası tarafından bastırıldığı ve kapatıldığı için, bu bahse konu parti ve topluluklar diasporada yeniden örgütlenme fırsatı buldu. Özellikle 70’lerin sonunda gelenlerle birlikte mevcut siyasi topluluklar, benzer endişelere sahip ev sahibi kurumlar ile siyasal etki alanlarını arttırdı. Bu nedenle, Türkiye’de sivil siyasetin kesintiye uğramasının aksine, Avrupa’da Türkiyeliler eski siyasi örgütler etrafında siyasal faaliyetlerine devam etti. Özellikle sol fraksiyonlar, fabrika temelli topluluklar ve siyasi partilerin diaspora temsilcileri olarak işçi örgütleri, diaspora genelinde ulusötesi ağlarını kurdular ve cuntanın etkisine karşı çalıştılar. Araştırma, 1960ların sonlarından itibaren Almanya’da Türk sol siyasetini temsil eden bu işçi hareketlerinin ve siyasi partilerin söylemlerinin Türkiye’de 1980 askeri darbesini nasıl ele aldıklarını incelemeyi hedeflemektedir. Böylece bu bildiri, diaspora teorileri üzerinden “1980 darbesinden sonra diasporada Türk solunun siyasi söyleminin nasıl dönüştüğü” sorusunun izini sürmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca, Türk siyasal hayatında gerçekleşen yapısal değişikliklerin, benzer bir endişe etrafında bir araya

gelmek için farklı fraksiyonlar arasında bir bayrak etrafında toplanma etkisi yarattığını iddia eden diaspora teorilerinin bir varsayımını test etmektedir. Ancak, bu araştırmanın bulguları bayrak etrafında toplanma etkisi varsayımına dayanarak diasporada benzer 'öteki'ye karşı kitlelerin aynı yanıtı verecekleri savının hatalı olabileceğini, zira topluluklar arasındaki büyük farklılıkların önemli yapısal dönüşümler sırasında daha çatışmacı bir ortamı tetikleyebileceğini gösteriyor. Bu duruma referansla, bu bildiri Türkiye'deki siyasal gelişmelerin diaspora içi siyasette nedensel bir faktör olduğunu diaspora teorilerine atıfta bulunarak ele almayı hedefliyor. Bu tartışmayı yönlendirirken de sendikal çatı topluluğu olan FİDEF (Federal Almanya İşçi Dernekleri Federasyonu) ve Türkiye Komünist Partisi ve Türkiye İşçi Partisi'nin bir girişimi olan DİB-AK (Demokrasi için Birlik – Avrupa Komitesi) gibi iki ana akım sol topluluğun söylemlerini karşılaştırmalı inceleyerek bir Türkiye, kimlik, sol değerler ve ulusötesi ilişkiler bağlamında diaspora solu okuması yapmayı amaçlıyor. Birincil kaynağı DİB-AK'ın Tek Cephe 1980 gazetesi, FİDEF'in ise Türki Heute ve Turkei Informationen dergileri olan araştırma, darbe ile her iki topluluğun da MHP iltisaklı grupların Almanya'da sol örgütlere saldırıları üzerine ve cunta karşıtlığı hususunda benzer bir dil benimsemelerine rağmen Kürt sorunu ve Türkiye'de siyasal rejimin geleceği konusunda siyah ve beyaz gibi ayrıldıklarını gözler önüne seriyor. Sonuç olarak, nitel içerik analizi yöntemi ile toplulukların yazılı basın kaynaklarını ele alan bu bildiri, 1980'de Türkiye'de sekteye uğrayan sol siyasetin diasporada nasıl yeniden üretildiğini iki temsil gücü yüksek vaka ile incelemeyi amaçlıyor.

Halil Akkurt, Bir Mücadele Alanı Olarak Türkiye'de Sol Süreli Yayınların Sözlük Köşeleri (1968-1978)

Türkiye'de sol, 1961 Anayasasının kabulünden sonraki süreçte Yön dergisi ve Türkiye İşçi Partisi (TİP) kanallarıyla geniş kitlelerle buluşmaya başladı. En genel ifadeyle, Türkiye'de sosyalizm mücadelesi için öncelikle bir antiemperyalist mücadele verilmesi gerektiği düşüncesinde olan Yön ile sosyalizm mücadelesinin ve antiemperyalist mücadelenin birlikte yürütülmesi gerektiği düşüncesinde olan TİP, kimi zaman birbirleriyle yakınlık gösterecekler de kendilerinden sonra gelecek olan solun da şekillenmesini sağlayacak farklı eğilimleri temsil ediyorlardı. 1960'lar solunun üçüncü eğilimini ise Türkiye'de öncelikle milli demokratik devrim gerçekleştirilmesi gerektiği düşüncesinde olan hareket temsil ediyordu. Sonradan MDD Hareketi olarak anılacak olan bir kısım eski kuşak komünistin öncülüğündeki bu yapı, önce kendisini Yön sayfalarında görünür kılmış ve 1966 yılında Yön ile TİP arasındaki ayrılığın şiddetlendiği tartışmaların sürükleyicilerinden olmuştu. 1967 sonlarına doğru, Yön'ün de kapandığı bir süreçte, kendi yayın organı olan haftalık Türk Solu dergisi ile sesini duyurmaya başladı. Marksizm konusunda belirli bir birikim sahibi olan taraftarları ile TİP üyesi taraftarlarının teorik ve politik müdahaleleriyle TİP üst yönetiminde yaşanan çatırdamada etkili oldu. TİP üst yönetiminde etkin olamadıysa da devrimci gençliğin önemli bir kısmını yanına çekti. Türk Solu, Türkiye'de Marksist yazının henüz gelişim göstermeye başladığı bu süreçte, ilgili yazını takip etmek isteyenlere yardımcı olabilmek iddiasıyla, düzenli olmayan aralıklarla ve 6 Şubat 1968-23 Aralık 1969 tarihleri arasında toplam 54 sayısında "Sosyalist Literatürde Terimler Kavramlar" başlıklı bir köşeye yer verdi. TİP'in resmî yayın organı olmamakla birlikte taraftarı bir dergi olarak 1967 başlarında yayına başlayan haftalık Ant ise TİP üst yönetimindeki çatırdamayı toparlayacak müdahalelerinden sonuç alamayıp kendisine yeni bir yön belirlediği 1970 yılı başlarında benzer bir adım attı. Atılım Programı'nı yayınladığı sayıdan aylık teorik bir yayına dönüştüğü sürece kadarki 16 sayısında istisnasız bir biçimde yayımlanan "Devrimci'nin Sözlüğü" isimli, Marksist terim ve kavramların ele alındığı bir köşeye yer verdi. Sözlük köşeleri, "devrimci teori olmadan devrimci eylem olmaz" şiarının sıklıkla dillendirilmeye başladığı, 12 Mart Muhtırası'na doğru uzanan bu tarihlerde, uzun soluklu olmayan biçimlerde özellikle MDD Hareketi önderliğinden kopan grupların çıkardığı süreli yayınlarda yer buldu. Ara rejim döneminin sonlanmasından sonra ise soldaki büyümeye ve başta dünya sosyalist hareketindeki kutuplaşmanın Türkiye'ye yansımına paralel olarak çıkan sol süreli yayınlarda teori vurgularıyla birlikte varlık gösterdi. Maoçu siyasi yapılara ait Aydınlık dergisi, Halkın Birliği gazetesi ama özellikle Halkın Kurtuluşu gazetesi; büyük ölçüde TİP kökenli

kimselerin 1974 yılında kurduğu, ilk başlarda Hikmet Kıvılcımlı'nın tezlerine değer veren, ilerleyen yıllarda (ikinci kez kurulan) Türkiye İşçi Partisi ve illegal Türkiye Komünist Partisi ile salınımlı ilişkiler kuran, Sovyetler Birliği yanlısı Türkiye Sosyalist İşçi Partisi'nin (TSİP) gazeteleri Kitle ve Gerçek bu konuda dikkat çekenlerdi. Bu bildiri, süreli yayınlarındaki sözlük köşeleri üzerinden Türkiye'deki kimi sol yapıların politikalarını ve sol içi mücadelelerini ortaya koymayı; bu köşelerde Marksist terim ve kavramları Türk siyasal ve sosyal yaşamına, yerel ve uluslararası sosyalist hareketlere atıfta bulunarak nasıl yorumladıklarını ve değerlendirdiklerini tartışmayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda Türk Solu'na, Ant'a, Gerçek'e ve Kitle'ye, Halkın Kurtuluşu'na odaklanılacaktır.

Özgür Emrah Gürel, *Kadro Dergisi'nin İdeolojik Söylemine Muhalefet: Kimin Cumhuriyeti? Hangi Demokrasi?*

Bu çalışma, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu ideolojisini şekillendirmek/ortaya çıkarmak iddiasıyla kurulan Kadro Dergisi'ne yöneltilen temel itirazları soruşturmayı hedeflemektedir. Çalışmanın temel odağı, Türk Sosyal Bilimler literatüründe ayrıntılı olarak çalışılmış olan Kadro Dergisi'nin ideolojik söyleminin bir kez daha açıklanmasından ziyade bu söyleme alternatif ideolojik dünya-görüşlerinin betimlenerek tartışılması üzerine kuruludur. Bu kapsamda Kadro Dergisi'ne yönelik eleştirel okumalar 1) Marksist, 2) Korporatist /faşist, 3) Liberal, 4) Muhafazakâr ve 5) Milliyetçi analizler olarak düşünülebilir. Araştırmamız boyunca bu beş farklı eleştiri sırasıyla 1) Şefik Hüsnü, 2) Recep Peker, 3) Ahmet Ağaoğlu/Hüseyin Cavit Yalçın, 4) Mustafa Şekip Tunç/Hilmi Ziya Ülken ve 5) Peyami Safa metinleri üzerinden incelenip yorumlanacaktır. Kadro Dergisi'ne yönelik muhalefetin hermeneutik ve eleştirel soruşturması öncelikle 1930-1938 yılları arasında Cumhuriyet Halk Fırkası'nın tek parti yönetimine yaslanan rejim anlayışına karşı geliştirilen alternatif/muhafif bir cumhuriyet okumasının ipuçlarını ortaya çıkarmayı amaçlıyor. Şayet bu imkân muhalif düşünürlerin Kadro-karşıtı polemiklerinde saptanabilirse, önerilen alternatif cumhuriyet anlayışlarının hangi açılardan demokratik ve çoğulcu projelere/etik-yaşama açıldığını tartışmak çalışmanın ikinci ana hedefini oluşturmaktadır. Sonuç olarak, bu çalışmanın temel tezi, merkezinde Şevket Süreyya Aydemir ve Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun bulunduğu Kadro Dergisi'nin Kemalizm'e ideoloji arayışlarına yöneltilen itirazlara/girişilen mücadeleye ve bu tartışmanın her iki tarafında yer alan düşünürlerin cumhuriyetin 100. yılına yaklaştığımız şu dönemde miras bıraktığı geleneği soruşturmayı amaçlamaktadır. Bu tür bir okuma girişimi cumhuriyet ideolojisini post-Kemalist ve sol-Kemalist eleştirilerin ötesinde anlamayı ve tartışmayı önemserken, Türk Sosyal Bilimler literatürüne hakim olan sözde ikilikleri, Aydınlanmacı/doğmatik, Batıcı/Doğucu, merkez/çevre gibi, aşmaya yönelik açık uçlu bir negatif diyalektiği de savunma girişiminin ilk adımı olarak anlaşılmalıdır.

Kadir Mısıroğlu-I: Dış Politika, Lozan ve Komplolar (ÇSM 203)

Panel Başkanı: İlker Aytürk

Seçkin Çelik, *Kadir Mısıroğlu'nun Lozan Anlatısı ve Şeyhülislam Mustafa Sabri'nin Bu Anlatıya Etkisi*

Kadir Mısıroğlu'nun Milli Mücadele ve Lozan anlatısına Rıza Nur ve Necip Fazıl Kısakürek gibi isimlerin etkisi üzerinde durulmuştur. Ancak hem Mısıroğlu'nun Lozan anlatısının hem de genel olarak bu konudaki İslamcı anlatının şekillenmesinde öncü konumundaki isim Şeyhülislam Mustafa Sabri'dir. Mustafa Sabri'nin Lozan'la ilgili komplo teorisi niteliğindeki görüşleri ileri süren ilk kişi olduğu söylenebilir. Mısıroğlu da çalışmalarında çokça gönderme yaptığı Mustafa Sabri'yi bu konuda olayların arka planını gösteren ilk kişi

olarak selamlamıştır. Mustafa Sabri, Milli Mücadele'ye ve Mustafa Kemal Paşa'nın şahsına başından beri karşı olmuş bir figürdü. Düvel-i Muazzama'nın yenilmezliği, silahlı bir direnişe geçmenin milletin varlığını tehlikeye atmak demek olduğu konusundaki fikirlerini hep korumuştur. Büyük devletlerin baskılarını, Osmanlı'nın son dönemdeki mağlubiyetlerini ve kapitülasyonların ağırlığını görmüş bir kuşağın temsilcisi olarak, Lozan Antlaşması'nda elde edilenlere inanmakta zorlanmış, Lozan Antlaşması'nın kazanılan askeri başarıya nazaran çok büyük kazanımlar getirdiğinden şüphelenerek bu başarının bir danışıklı dövüşe dayandığını, Mustafa Kemal Paşa'nın laik Cumhuriyeti kurabilmesi, Halifeliği kaldırabilmesi için kasıtlı olarak galip getirildiğini ve Lozan'daki kazanımların ancak bu gizli anlaşma sayesinde mümkün olabildiğini ileri sürmüştü. Mustafa Sabri, Yunanların İzmir'de kesin yenilgiye uğratılmalarını tüm bu olayları meşrulaştırması bakımından olumsuz olarak değerlendirmişti. Mısıroğlu, laik Cumhuriyetin yerleştiği, milliyetçiliğin ön plana çıktığı ve Soğuk Savaş'ın etkilerinin belirgin olduğu bir ortamda yetişen bir kuşağın temsilcisi olarak Lozan ile ilgili görüşlerinde Mustafa Sabri'nin açtığı çığırdan gitmiş; ancak eserlerinde anlatımın ideolojik özünü, danışıklı dövüş savını, galibiyetin laik Cumhuriyetin kurulmasına yol açması bakımından değerlendirilmesi gerektiği görüşünü korumakla birlikte, yeni şartların etkisi altında Lozan'ın kazanılan askeri başarının çok gerisinde kalan bir içeriğe sahip olduğunu ileri sürerek bu anlatıda değişikliklere gitmiştir. Mısıroğlu, çalışmalarında konuya ilişkin ayrıntılara daha çok yer vermekle birlikte iç tutarlılık bakımından Mustafa Sabri'nin görüşlerinin gerisinde kalmış ve eserlerinin propagandist niteliğinden ötürü aktif siyasete devam eden İsmet İnönü'ye dair değerlendirmelere ağırlık vermiştir. Mısıroğlu'nun seçmecî materyale kullanımına dayalı tezleriye ancak Mustafa Sabri ile paylaştığı ideolojik çerçeveye içinde anlaşılabilmektedir.

Tunahan Yıldız, Kadir Mısıroğlu'nun İki Tarz-ı Siyaseti: Millet ile Ümmet Arasında Bir Denge?

Bu çalışma, Kadir Mısıroğlu'nun düşüncesinde millet-ümmet ilişkisini incelemektedir. Araştırma, Mısıroğlu'nun fikirlerinin iki önemli platformu olan Sebül dergisindeki ve yazılarının ve 2000'lerdeki video kayıtlarının içerik analizine dayanmaktadır. Buna göre Kadir Mısıroğlu'nun düşüncesinin millet ile ümmet arasında -her zaman mükemmelen olmasa bile- bir denge kurma çabasında olduğu iddia edilecektir. Mısıroğlu'nun bu çabası aynı zamanda milliyetçilik ile İslamcılığı uzlaştırma/barıştırma girişimidir; bu anlamda, içerisinden geldiği mukaddesatçı geleneğin önemli bir aktarıcısı ve yaygınlaştırıcısıdır. Mısıroğlu, bir yandan, "sosyolojik bir gerçeklik" olarak milletin ret ve inkâr edilemeyeceğini savunurken; diğer yandan, bir "zaruret" olarak ittifak-ı İslam'a yaslanır. Mısıroğlu'nun millete yaklaşımı sadece milletin ampirik kaçınılmazlığıyla sınırlanmaz, aynı zamanda ümmetin maslahatı için Türkiye'ye/Türklere biçtiği istisnai rol ve kimliğe dayanır. Her halükarda millet ile ümmet arasındaki "müspet" etkileşimi, birbiriyle alakalı üç şablon üzerinden kurar: neo-Osmanlılık, hilafetçilik, mezhepçilik. Mısıroğlu'na göre, İslam dünyası olarak tabir edilen bölgeye bakmak, Osmanlı tarihinden tevarüs edilmiş bir liderlik vasfı ve sorumluluğuyla bakmaktır. Bu liderlik, İstanbul'u merkez kılacak ve saltanatla idare olunacak bir hilafeti de gerektirir. Öte yandan, Mısıroğlu'nun ümmetçiliği, Sünni olmayan Müslüman toplulukları dışarıda bırakır ve bu dışlamayı hem neo-Osmanlıcı hem tarihsel/teolojik gerekçelere dayandırır. Netice itibarıyla Mısıroğlu, uzlaştırma yoluyla millet ile ümmet arasındaki gerilimi aşmaya çalışır.

Mert Can Bayar, Kadir Mısıroğlu'nun Tarih Anlatısında Komplo Teorileri ve AKP Üzerindeki Etkisi

Türkiye'de komplocu inançlar, herhangi bir sosyal sınıf, ideoloji veya siyasi parti desteğine indirgenemeyen, Türkiye'nin her yerinde, yöresinde var olan bir siyasi kültürün parçasıdır. Kadir Mısıroğlu, Türkiye'deki radikal İslamcı çevrelerin komploculuğunu temsil ediyor. Gerek verdiği derslerde gerekse kitaplarında ve yazılarıyla, bir nesil İslamcı genç aktivistleri yetiştirmiş ve onları tarihsel değişim, uluslararası ilişkiler ve iç politika konularında komplocu bir dünya görüşüne yakınlattırıştır. Dünyayı kimin yönettiği, küresel finans piyasalarını kimin kontrol ettiği, savaşları kimin ne amaçla başlattığı ve bitirdiği konusundaki spekülasyon fikirleri radikal çevrelerde yankı uyandırmıştır. Döneminin en gür sesli komplocu sözcülerinden biri olarak, Mısıroğlu'nun düşün dünyası, AKP hükümetlerinin kadroları ve zihin yapıları üzerinde çok önemli etkiler yaratmıştır. Cumhurbaşkanı Erdoğan, Mısıroğlu'nu Türkiye'nin en önemli ve değerli tarihçilerinden biri

olarak görmekte, Erdoğan'ın bakanları ve parti yetkilileri, kendisinin değerini sürekli olarak övmekte ve resmi açıklamalarda çalışmalarını alıntılamaaktadırlar. Dolayısıyla Mısıroğlu'nun AKP elit kadrosu üzerindeki etkisi aşıkardır, ancak tam olarak deşifre edilmemiştir. Bu çalışmada Mısıroğlu'nun dünyayı kendine özgü bir ideolojik komplocu çerçevede nasıl anladığını ve bu çerçevenin AKP'nin resmi gündemine ve yönetim kadrosuna nasıl yansıldığını analiz ediyorum. Ayrıca, 2010'lar Türkiye'sinde AKP'nin genişleyen otoriter ve popülist yönetimi için yol gösterici bir ideolojik araç olarak komplocu analizlerinin değerini araştırıyorum.

Küreselleşmenin Gerilemesi (Deglobalizasyon) ile Yeniden Küreselleşme (Reglobalizasyon) Arasında Siyasi Aktörler ve Söylemler: Türkiye, Macaristan, ABD ve Avrupa Birliği Örnekleri (ÇSM 204)

Panel Başkanı: Ziya Öniş

Didem Buhari, *Deglobalizasyon Tartışmalarının Eleştirel Bir İncelemesi*

Bu çalışmada deglobalizasyon (küreselleşmenin gerilemesi) tartışmalarına ilişkin disiplinlerarası literatürün kavramsal ve metodolojik açılarından eleştirel bir inceleme yapılacaktır. Buna göre, deglobalizasyonun en az üç farklı şekilde anlaşıldığı ortaya konacaktır. İlk olarak, küreselleşmenin sonunun geldiğini iddia eden çalışmalara göre küreselleşme ekonomik boyutuna indirgenmekte ve salt bağlantılılık derecesi üzerinden ölçülmektedir. İkinci tür çalışmalar deglobalizasyonu bir özgürleşme projesi olarak ele almakta ve Batı merkezli küresel akımların terk edilerek temsiliyet açısından daha eşitlikçi bir küreselleşme projesine geçiş olarak görmektedir. Üçüncü anlayışa göre, günümüzde gözlemlenen deglobalizasyon akımı, esasen küreselleşme sürecinin kendini sınırlayan doğasının bir parçası olarak zaman zaman ortaya çıkan tepkisel bir 'dalga' dan ibarettir. Her üç anlayış da küreselleşmenin geleceği konusunda farklı öngörülerde bulunmaktadır. Bu çalışmada bu üç anlayışın kısıtları tartışılacaktır. Özellikle bağlantılılığı ölçen nicel analizlerin ve iktisadi yaklaşımların küreselleşmenin çok boyutlu ve karmaşık doğasını gözden kaçırdığı vurgulanacaktır. Dolayısıyla, son dönemde popülerleşen deglobalizasyon iddialarının geçerliliği tartışmaya açılacaktır.

Beken Saatçioğlu, *Uluslararası Göç Bağlamında Sağ Popülizmin Küreselleşmeye Yönelik Tutumlarının Karşılaştırmalı Analizi: Türkiye ve Macaristan Örnekleri*

Göç karşıtı sağ popülist siyasal partiler söylemlerinde genellikle mültecilerin farklı ulusal ve dini aidiyetleri, ve ülkelerine sığındıkları takdirde sosyo-ekonomik, siyasi ve güvenlik bakımından oluşabilecek "maliyetler" ve riskler üzerinde durmakta, eleştirilerini bu iki ekseninde yoğunlaştırmaktadırlar. İç siyasette popülerlik kazanmaya yönelik, aidiyet ve maliyet temelli bu popülist söylemler, kimi zaman mülteci hakları ve hareketliliğinin temeli olan küreselleşme ve liberal uluslararası sistemi de hedef almaktadır. Bu itibarla, popülist partilerin göçü araçsallaştırarak küresel liberal düzene ve bu düzenin temsilcilerine itirazlar ve sınamalar getirmeleri söz konusudur. Bu çalışmada, uluslararası göç konusu bağlamında, Türkiye ve Macaristan örnekleri üzerinden, sağ popülizmin globalizasyon ve liberal uluslararası sisteme yönelik tutumları irdelenecektir. Dünyada en fazla mülteciye ev sahipliği yapan ülke olan Türkiye, Batı-dışı popülistlerin göç konusunda Batı (özellikle Avrupa Birliği)'ya yönelik söylemlerinin anlaşılması bakımından kilit ülkedir. Burada bilhassa Adalet ve Kalkınma Partisi ile göreceli olarak yeni bir parti olan Zafer Partisi'nin söylemleri üzerinde durulacaktır. Bununla birlikte, sağ popülist Fidesz Partisi yönetimindeki Macaristan özellikle Suriyeli mülteci krizine yönelik dışlayıcı bir tutum izlemiştir. Çalışmada, bu iki ülkenin küreselleşme ve önemli bir küreselleşme aktörü olma iddiasını taşıyan AB'ye yönelik tutumları kıyaslanacaktır. Özellikle, bu ülkelerin içerdikleri farklı mülteci yoğunluğu ve AB içinde olup olmamalarının bu tutumlarına olası etkileri mercek altına alınacak, ve son kertede nasıl bir küreselleşme talep ettiklerine ışık tutulacaktır.

Zeyneb Çağlıyan İçener, *Küreselleşmenin Gerilemesi Tartışmaları Bağlamında Recep Tayyip Erdoğan'ın "Adil Bir Dünya" Tasavvuru*

2000'lerin başında, Türkiye'nin küresel siyasetin gidişatıyla uyumlu "küreselleşmeci muhafazakar" bir kimlikle ortaya çıkan AK Parti ile adım attığı dönüşüm süreci, akademik çevrelerde alaka uyandırmıştı. "Adil düzen" söylemiyle Batı merkezli uluslararası sistemi eleştirilerinin odağına yerleşiren Milli Görüş geleneği içinde siyasi olarak sosyalleşen Recep Tayyip Erdoğan'ın liderliğinde gerçekleşen bu ideolojik kopuş, konjonktürel oldukça uyumluydu. 20 yılı aşan iktidar sürecinde de AK Parti ve Erdoğan'ın söylemleri bölgesel ve küresel ölçekte yaşanan değişimlerden bağımsız bir seyir izlemedi. Bu çalışma, küreselleşmenin gerilemesi (deglobalizasyon) tartışmaları bağlamında Erdoğan'ın söylemindeki değişimi mercek altına almaktadır. Çalışmada, küresel ölçekte yükselen popülist ve milliyetçi dalganın Erdoğan'ın siyasi tercihlerine ve politikalarına yansımaları da incelenecektir. Erdoğan'ın liderliğinde, BM üzerinden uluslararası sistemin adaletsizliğinin tartışmaya açılması, Batı merkezli uluslararası oluşumlarda yer almaya devam ederken bunlara yeni alternatifler oluşturma çabasının da sürdürülmesi, her alanda yapılan yerlilik ve millilik vurgusu literatürdeki küreselleşmenin geleceği tartışmalarına atıfla ele alınacaktır. Çalışma, Erdoğan'ın deglobalizasyon-reglobalizasyon yaklaşımı çerçevesinde değerlendirilebilecek bir noktada durmasının eski ideolojik söylemi ile siyasi pragmatizminin birleştiği değişimi anlaşılır kıldığını öne sürmektedir.

Selin Türkeş Kılıç, *Küreselleşmeden Uzaklaşan Dünyada Avrupa Birliği'nin Küresel Rolü*

Bu çalışma, 'küreselleşmeden uzaklaşan bir dünyada Avrupa Birliği'nin (AB) küresel rolüne yer var mı?' sorusundan hareketle küreselleşmenin gerilemesi (deglobalizasyon) kavramsal çerçevesinde AB'nin uluslararası aktörlüğünü mercek almaktadır. Küreselleşmenin getirdiği en önemli uluslararası dönüşümlerden bir tanesi meselelerin ulus devletler tarafından tek başına çözülebilirliğinin azalmasına bağlı olarak artan küresel işbirliği olmuştur. Bu süreç, Vestfalyan devletin sınırlarının katılığına esnetirken uluslararası kurumları daha ön plana çıkarmıştır. Küreselleşen dünya düzeni, bölgesel bir örgüt olan Avrupa Birliği'nin kendisini uluslararası arenada siyasi bir aktör olarak ortaya koymasına da olanak sağlamıştır. Soğuk Savaş'ın bitiminin hemen ardından üye devletler arasında imzalanan ve resmi olarak ilk defa dış politikayı kurumsal yapının bir parçası haline getiren Maastricht Anlaşması ile AB, uluslararası aktör olma hedefini ortaya koymuştur. Ancak, hükümetlerarası ve uluslararası öğeleri bir arada bünyesinde bulunduran sui generis yapısı gereği, AB'nin bu hedefi nasıl gerçekleştirebileceği sonraki yıllardaki deneyimlerine bağlı olarak şekillenmiştir. 1990lar ve 2000lerde bölgesel ve uluslararası krizlere yanıt verme arayışında güçlü ve güçsüz yönlerini test eden AB, siyasi koşulluluk ilkesine bağlı ekonomik girişimlerin üçüncü taraflarla ilişkilerinin belkemiğini oluşturduğu normatif temelde bir küresel rol inşa etmiştir. Son yıllarda gözlemediğimiz küreselleşmenin gerilemesi trendi, AB'nin kendine geliştirmiş olduğu bu normatif küresel role meydan okumaktadır. Arap Baharı, göç krizi, Rusya'nın Ukrayna'ya müdahalesi, Covid-19 pandemisi, üye devletler arasında artan sağcı popülist hükümetlerin liberal olmayan politikaları gibi bölgesel ve küresel gelişmeler, geleneksel güvenlik ve ulus devlet anlayışını tekrar gündeme getirirken AB'yi yeni bir rol tanımına iter. Bu çalışma, küreselleşmeden önceki safhaya geri dönmenin mümkün olmadığı, küresel gerilemenin küreselleşme ile döngüsel bir ilişkide ele alınması gerektiğini kabul ederek AB'nin uluslararası aktörlüğünü nasıl dönüştürdüğünü aktarmayı amaçlamaktadır. AB'nin yeni küresel rolünü anlamak için iki dinamik üzerinde durulacaktır: Birincisi üye devlet çıkarlarının eskisine oranla daha fazla önde tutulduğu, üçüncü taraflarla stratejik çıkar birlikteliğini vurgulayan normlardan ziyade işleve ağırlık veren bir dış politika yapma biçimi. İkincisi ise AB'nin sınırlarla ilişkisinin yeniden tanımlandığı, yeniden yerselleşme (reterritorialization) süreci.

Kaan Kutlu Ataç, *Silah Başına!: Küreselleşme, Jeopolitik Tsunami ve ABD*

Bu çalışma uluslararası siyasi ajandada, akademide ve medyada dile getirilen Amerikan dünya düzeninin yıprandığı ve dolayısıyla küreselleşmenin de sonuna geldiği söylemine karşı, uluslararası sistemde

güvenliğe bağlı belirsizliklerin ve jeopolitik sınamaların arttığı bir dönemde küreselleşmenin ivme kazanacağı iddiasına dayanmaktadır. Bu anlamda araştırma özellikle belirleyici değişken olarak –ekonomik-askeri-siyasi yönleriyle- güvenlik olgusunun tetiklediği jeopolitik tsunaminin de küreselleşmenin itici gücü olarak ortaya çıktığı iddiasındadır. Küreselleşmenin geleneksel tanımlarının ötesinde bu çalışmada ABD siyasi karar alıcılarının Trump ve Biden yönetimlerinde, 21.YY’ın jeopolitik dönüşümlerini nasıl okuduğundan hareketle küreselleşmenin güvenlik olgusu üzerinden gelişeceğini ortaya koymaktadır. 21.YY’ın ikinci çeyreğinde jeopolitik tsunami sürecinde küreselleşmenin nasıl şekilleneceği bu çalışma özelinde Trump ve Biden yönetimlerinin küresel mimariye bakışlarının ve dolayısıyla dış politika önceliklerinin yapısal unsurları ve pratikleri önemli görülmektedir. Bu çerçevede özellikle Amerikan dış politikasının uygulanmasında rehber görevi gören kamuoyu ile paylaşılan resmi milli güvenlikle ilgili strateji belgeleri üzerinden bir inceleme yapılacaktır. Bunun yanı sıra özellikle ABD’nin etkin olduğu NATO ve yakın işbirliği içerisinde bulunduğu AB’nin resmi strateji belgeleri de geleceğin küreselleşme süreci ve jeopolitik öngörüler açısından incelenmiştir. Resmi belgeler, söylemler ve güvenlik, savunma ve askeri pratikler üzerinde Rusya’nın 24 Şubat 2022 Ukrayna saldırısı sonrası uluslararası sistemdeki dramatik değişikliklerin sonuçları da bu anlamda araştırma kapsamında ele alınmıştır. Çalışma temelde şu soruya cevap üzerinde şekillenmiştir: Küreselleşme, geleceğin jeopolitik alanında, jeopolitik tsunami çerçevesinde nasıl şekillenecektir? Araştırmanın sorusuna verilen cevap gelecek çeyrek asırda küreselleşmenin ABD liderliğinde bir sistematik dizayn olduğu varsayımından hareketle özellikle ABD’nin bu mimarideki belirleyici rolünün –özellikle 2003 Irak Savaşı sonrasında göreceli olarak azalma eğiliminde olsa da- 21.YY’ın ikinci çeyreğinde ABD’nin göreceli ağırlığının devam edeceğidir.

Azınlık Politikaları ve Kimlik Siyaseti (ÇSM 205)

Panel Başkanı: Burcu Taşkın

Özcan Sert, *Ulus-ötesi Vatandaşlık Tartışmalarında Bulgaristan’daki Çoklu Vatandaşlık Siyaseti ve Uygulaması Nereye ve Nasıl Konumlanabilir?*

Özellikle 20. yüzyılın son çeyreğiyle birlikte ekonomik, siyasi ve toplumsal alanda etkisini artıran liberalizm bireysel ya da gruplar halinde insan hareketlerinin artışına yol açmıştır. Bu nüfus hareketleri sonucunda devletler, özel statü olan vatandaşlığı ülkesine gelen yabancılara da vermeye başlamıştır. Bu imkânın tanınması sonucu birden çok vatandaşlık talebinde bulunanların ve birden çok vatandaşlık taşıyanların sayısında belirgin bir artış görülmüştür. Bunun yanı sıra vatandaşlığın bir ulus-devlete üyelik/aidiyetten öteye “insan hakkı” kavramsallaştırmasına yakınlaştığı da görülmektedir. Son yıllarda birçok ülke gibi Bulgaristan da yoğun bir çoklu vatandaşlık siyaseti izlemektedir. Çalışmada, Bulgaristan idaresinin milliyetçilik algısı, homojen ulus oluşturma girişimleri, etnik bağa yükledikleri anlam ve azınlıklara karşı farklılaşan tutumları analiz edilmektedir. Çalışmada, Bulgaristan’ın çoklu vatandaşlık mevzuatının, yabancılar, eski azınlık üyeleri ve dış Bulgarlara yönelik uygulamasında izlenen ayrımcılık ortaya konmaktadır. Belge incelemeleri ve alan çalışmasında vatandaşlık kurumunun hem idare tarafından hem de vatandaşlık statüsü almaya çalışanlar tarafından nasıl araçsallaştırıldığı da gösterilmektedir. Araştırmada, ulus-devlet, içerici vatandaşlık, küreselleşme, çoklu vatandaşlık, milliyetçilik, asimilasyon, kimlik, aidiyet, etnik azınlık, tarihsel hafıza, vatandaşlığın hem idare hem de bireylerce araçsallaştırılması gibi kavramlar çerçevesinde Rogers Brubaker’in kullandığı inşacı yaklaşım kullanılmaktadır. Çalışmada Bulgaristan’ın vatandaşlık siyasetinin normatif ve kurumsal düzenlemeleri, sosyal inşacı yaklaşım, ilişkisel, süreçsel ve dinamik bir analitik dille aktarılmaktadır.

Burcu Taşkın & Utku Özer, *Kutuplaşmış Siyaset Altında Türkiye'deki Gayrimüslim Azınlıkların Siyasi Hakları ve Davranışları: Güçlenen Görünürlük vs. Zayıflayan Siyasi Kurumlar*

Türkiye'deki dini azınlıkların, yani Rum-Ortodoks, Ermeni ve Musevi topluluklarının kolektif hakları, her zaman bir sorun olmuş ve genellikle hegemonik ideolojiye yönelik bir tehdit olarak algılandığı için ulus devlet tarafından görmezden gelinmiştir. Türk-İslam sentezi. Gezi Olayları, terör saldırıları, cumhurbaşkanlığı seçimleri ve askeri ayaklanma gibi çeşitli siyasi ve sosyal olaylar nedeniyle 2013 yılından bu yana Türkiye'de artan siyasi kutuplaşmayı esas olarak kimlikler üzerine inşa eden bu araştırma, kolektif ve bireysel haklarını koruma konusunda nasıl yaratıcı çözümler geliştirdiklerini anlamak amacıyla Türkiye'deki gayrimüslim azınlıkların siyasi davranışlarına odaklanmaktadır. Azınlık toplulukları, kendilerini iki kez hedef alan ve haklarını ve taleplerini ifade etmek için siyasi katılım alanlarını sınırlayan artan siyasi kutuplaşmayı nasıl algılıyor? Azınlık-çoğunluk gerilimi ve siyasi ittifaklar etrafında şekillenen iki boyutlu bölünmede Türkiye'deki gayrimüslim azınlıklar haklarını korumak için siyasi davranış kalıplarını nasıl oluşturuyorlar? 2015 yılından bu yana TBMM'de farklı parti adaylarına sahip azınlık milletvekillerinin olması, azınlık gruplarının siyasi davranış ve tercihlerini yüz yüze görüşmeler ve anketler yoluyla azınlık gruplarının siyasi davranış ve tercihlerini ortaya çıkaran bu araştırmayı önemli kılmaktadır. Azınlıklar iktidardaki din temelli siyaset yapan partiye mi, kendi yaşam tarzlarına daha yakın olan partilere; veya azınlık adayı gösteren partilere mi oy vermeyi tercih etmektedir? Blok oy kullanılmakta mıdır, yoksa monolitik değil farklı tercihler mi gözlenmektedir? Bu yönüyle çalışma azınlık milletvekilleriyle yapılan görüşmeler ve azınlık milletvekillerinin Türkiye meclisindeki faaliyetlerinin incelenmesinin yanı sıra, gayrimüslim toplulukların benimsedikleri söylemi de aydınlatmayı amaçlamaktadır: kolektif haklar mı yoksa genel yurttaşlık hakları mı öncelenmektedir?

İbrahim Kuran, *İstanbul'daki Kürtlerin Oy Verme Davranışı Üzerine İstatistiksel Bir Analiz*

Her ne kadar Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP), bir yandan, otoriter-popülist tedbirler uygulayarak, öte yandan, kayırmacılık ve klientelizm ilişkileri kurarak sandıktaki hegemonyasını sürdürmeyi başarsa da son yıllarda yapılan seçimlerde Kürt partilerinin AKP'ye karşı kayda değer bir başarı kazandığını söylemek mümkündür. Son genel seçimlerde Halkların Demokratik Partisi (HDP), 6 milyondan fazla oy alarak seçim barajını aşmış ve meclisteki ikinci muhalefet partisi olmaya hak kazanmıştır. Bu başarının modern Türkiye tarihi açısından bir ilk olduğunun altını çizmek gerekir. Bu bağlamda sorulması gereken soru, bazı Kürtlerin AKP'ye oy verirken, diğerlerinin neden HDP'ye oy vermeyi tercih ettiğidir. Mevcut çalışmalar, Kürt seçmenlerin tercihlerindeki farklılaşmayı etnik-ulusal bilinç, dindarlık ve diğer kimlik temelli etmenler ile açıklamaya meyillidir. Elinizdeki araştırma ise mevcut çalışmaların aksine Kürt oy verme davranışını sınıf temelli etmenler üzerinden açıklamayı önermektedir. Daha açık bir şekilde, bu çalışmada, Kürt seçmenler arasındaki sınıfsal farklılıkların AKP ve HDP eksenindeki tercihleri etkilediğini öne sürüyorum. En yalın hali ile, siyasal tercihlerin oluşumunda, kimliğe karşı sınıf etkisini sınamaya çalışıyorum. Bunun için stratifikasyon yöntemini esas alarak bir dizi sosyoekonomik değişkenin İstanbul'daki Kürt seçmenlerin tercihleri üzerindeki etkisine bakıyorum. Bilhassa, halihazırda ulusal düzeyde pek çok çalışma olmasına rağmen, Türkiye'nin en büyük megapolü İstanbul üzerinde kısıtlı çalışmalar olduğu için yerel ölçekte analiz yapmayı tercih ettiğimi belirtmem gerek. Dizayn ve metot açısından birkaç açıklama yapmak gerek: KONDA'nın 2010-2015 yıllarında yaptığı kamuoyu anketlerini birleştirerek oluşturduğum İstanbul Kürt seçmen örneklemini kullanıyorum. Yalnızca, AKP ve HDP'ye yönelen Kürt oylarını kullandığım için lojistik regresyon analizi yapıyorum. Tahmin edileceği üzere, bağımlı değişken, Kürt seçmen tercihleri (HDP=0, AKP=1); bağımsız değişkenler ise, hane halkı geliri, eğitim düzeyi ve (özel) geçinme durumu. Önceki bir dizi çalışmayı baz alarak, yaş, cinsiyet, dindarlık düzeyi ve hane halkı nüfusu değişkenlerini kontrol ediyorum. Regresyon tahminleri, sosyoekonomik değişkenlerin istatistiksel olarak anlamlı çıktığını gösteriyor. Daha açık ifade edecek olursak, İstanbul'daki Kürtlerin geliri ve eğitimi arttıkça, HDP'ye oy verme ihtimalleri artmakta, AKP'ye oy verme ihtimalleri azalmaktadır. Öte yandan, Kürt seçmenlerin (özel) geçinme durumu "kötüleştikçe" HDP'ye oy verme ihtimalleri artmaktadır.

Gizem Alioğlu akmak & Mustafa Furkan Durmaz, *Türkiye’de Kolektif Bellekte Fener Rum Patrikhanesi: 1925-2021*

Patrikhane sadece dini bir kurum olarak değil, aynı zamanda Cumhuriyet’in kuruluşuna kadar Osmanlı İmparatorluğu içindeki Ortodoks cemaatinin dünya işlerinden sorumlu olan idari bir kurum olarak da işlev görmüştür. Patrikhane Yunanların Anadolu’yu işgali ve milliyetçiliğın artan etkisi sonucunda istenmeyen bir kurum haline gelmiştir. Bu sebepten dolayı Lozan müzakerelerinin ardından idari görevleri kaldırılmış ve Türkiye’de sadece dini bir kurum olarak kalmaya mahkûm edilmiştir. O zamandan beri Patrikhane, Türkiye’de Yunanistan’ın Truva atı olarak algılanmış ve Kıbrıs sorununun ortaya çıkmasıyla bu algı daha da artmıştır. Özellikle bu algının şekillendirilmesi konusunda medya önemli bir rol oynamıştır. Yani medya Patrikhane konusunda kamuoyunu yapmış olduğu haberler ile şekillendirmiştir. Bu bilgiler ışığında ilk olarak azınlıklarla ilgili bir kurum olan Patrikhane üzerine olan algının Türk Yunan ilişkilerinin seyrinden etkileneyeği düşünölmüştür böylece bu çalışmasının ana sorusu olan Türk Yunan ilişkilerinin seyri Patrikhaneye karşı bakış açısını etkiliyor mu sorusu sorulmuştur. Bu etkinin incelenmesi için önemli birer medya aracı olan gazetelerden yararlanılmış ve Cumhuriyet ve Hürriyet gazetelerinde 1925 yılından günümüze kadar olan Patrikhane ile ilgili gazete haberleri incelenmiştir. Bu haberler olumlu, olumsuz ve nötr haberler olarak sınıflandırılmış ve yıllara göre haber sayıları sayılmıştır. Özellikle bu inceleme yapılırken kolektif bellek çerçevesi kullanılmıştır. Kolektif bellek çerçevesi ile yapılan bu çalışmanın sonucu Patrikhanenin kolektif bellekteki yeri nedeniyle Patrikhaneye olan tutumun Türk Yunan ilişkilerinin seyrinden etkilenmediğini göstermektedir.

Z. Aslı Elitsoy , *Türkiye’de Siyasi Elitlerin “Dış Mihraklar” Söylemi ve Devletin Kürt Politikasına Etkisi*

Komple teorileri tarihsel bir olgu olarak karşımıza çıksa da sosyal bilimciler tarafından sistematik bir araştırma konusu olarak ele alınmaları oldukça yenidir. Komple teorilerine inanma olasılığını artıran psikolojik faktörleri inceleyen psikoloji alanındaki çalışmalar bireye odaklanırken, sosyologlar komple teorilerine olan inancı genellikle modernleşmenin yol açtığı sosyal değişim, toplumsal kriz durumları ve kitle toplumlarının ortaya çıkışı ile ilişkilendirmiştir. Çoğunlukla nicel verilere dayanan siyaset bilimi alanındaki çalışmalar ise ya eğitim seviyesi ve etnik köken gibi demografik değişkenler ya da siyasi parti üyeliği, ideolojik motivasyonlar, hükümete duyulan güven, demokratik süreçler, devlet kapasitesi ve yükselen aşırılık gibi siyasal ve yapısal faktörler çerçevesinde irdelemiştir. Kültürel çalışmalar araştırmacıları ise komple teorilerini resmi kanalların dışında dolaşan bir popüler bilgi biçimi olarak tanımlamış ve özellikle ABD’de popüler kültürde ortaya çıktığı şekliyle ele almıştır. Ancak birçoğu disiplinler arası bakış açısından yoksun olan mevcut çalışmalar psikolojik, kültürel ve politik koşullara odaklanırken komple teorilerini üreten ve hatta resmi söylemin bir parçası haline getiren mekanizma olarak devletin rolünü açıklamakta yetersizdir. Güvenlik ve diplomasi bürokrasinin üst düzey temsilcileri, farklı ideolojilere sahip siyasi partilerin yöneticileri, bakanlar ve milletvekilleriyle yapılan elit mülakatlara dayanan bu çalışmanın amacı Türkiye’de komple teorilerine dayanan “dış mihraklar” söyleminin devlet tarafından nasıl üretildiğini ve etnik azınlıklara yönelik politikalara nasıl yansıdığını analiz etmektir. Türkiye bağlamında konuyu ele alan çalışmalar çoğunlukla komple teorilerinin ortak paydası olarak gayri-Müslim azınlıklara odaklanmakta ve ülkenin azınlıklar ve dış güçlerce bölüneceği korkusuna karşılık gelen “Sevr Sendromu”nu bu durumu tetikleyen bir faktör olarak tespit etmektedir. Mevcut araştırmalar komple teorilerini devlet söyleminde ortaya çıkaran nedenlere odaklansa da bu durumun siyasal sonuçlarını anlamamız noktasında yetersiz kalmaktadır. Araştırma verilerinin nitel analiz tekniklerine uygun olarak çözümlendiği bu çalışma, “dış güçlerin” ya da “dış mihrakların” Türkiye’yi parçalamak ve gelişimin önünü kesmek amacıyla içerideki “işbirlikçileri” kullanacaklarına dair korkuya dayalı komple teorilerinin, ülkenin en büyük etnik ve dilsel azınlık grubunu oluşturan Kürt vatandaşlara yönelik devlet politikalarını da önemli ölçüde şekillendirdiğini ortaya koymuştur. Özellikle Irak ve Suriye gibi Kürt nüfusu barındıran komşu ülkelere yönelik uluslararası müdahaleler, güvenlik ve diplomasi bürokrasisinin üst düzey temsilcileri ve farklı ideolojilere sahip siyasi parti temsilcilerinin söylemlerinin ortak bir özelliği olarak tespit edilen bu korkuyu daha da artırmakta ve

devletin Kürt vatandaşlarına yönelik politikalarını “güvenleştirmesine” sebep olmaktadır. Bu durum siyasi elitlerin Kürt siyasi hareketi tarafından son yıllarda sık sık dile getirilen genel af, anadilde eğitim, kurucu unsur olarak tanınma ve bölgesel özerklik gibi kolektif hak taleplerini de “dış mihrakların güdümündeki Kürtlerin Türkiye’yi bölme emelleri” olarak yorumlamasına ve siyasal alanın dışına çıkarmasına yol açmaktadır. Etnik azınlıkların kolektif hak talepleri devletin bölünmez bütünlüğüne bir tehdit olarak algılanıp bir ulusal güvenlik meselesi haline getirildiği için ülkedeki kapsayıcı demokratik süreçlerin kurumsallaşmasına da engel olmaktadır. Dahası “dış mihraklar” odaklı komplo teorileri siyasi elitlerin toplumu kutuplaştırmalarına ve “halk” ile muhayyel “ötekiler” arasında etnisite temelli ayırım çizgileri oluşturmalarına sebep olmaktadır.

Demokratik Erozyon Çağında Sivil Toplum: Türkiye’de Demokrasi Memnuniyeti, Siyasi Kültür ve Göç (ÇSM 401)

Panel Başkanı: Emre Toros

Sema Akboğa & Osman Şahin, *Türkiye’de Demokrasiden Memnuniyeti Etkileyen Faktörler*

Geçmişte yapılan araştırmalar vatandaşların demokratik sistemden memnuniyetini etkileyen çeşitli faktörler olduğunu ortaya koymuştur. Bu çalışma, bu araştırmalara dayanarak ve Türkiye’nin siyasi ve ekonomik bağlamını göz önüne alarak, dört faktörün Türkiye vatandaşlarının demokratik sistemin işleyişinden memnuniyetleri üstündeki etkisini incelemiştir. Bu faktörler şöyledir: (1) vatandaşların demokrasi kavramlaştırmaları, (2) siyasi kazanan/kaybeden olma, (3) vatandaşların seçim adaleti algıları ve (4) etnik kimlik. Türkiye nüfusunu temsil eden 1.804 kişilik bir örnekleme yapılmış bir anketin analizi, siyasi kaybedenlerin ve seçim adaleti konusunda olumsuz algıya sahip olanların Türkiye’de demokrasiden daha az memnun olduklarını, vatandaşların demokrasi kavramlaştırmalarının ve etnik kimliklerinin demokrasiden memnuniyetleri üstünde bir etkisi olmadığını ortaya koymuştur. Bu çalışma, bu bulgulara dayanarak, Türkiye’deki politika yapıcıların vatandaşların demokrasiden memnuniyetleri üstünde olumsuz etkileri olan kutuplaşmaya ve seçim adaletine dair ilişkin olumsuz algılara odaklanması gerektiği sonucuna varmıştır.

Didem Çakmaklı & Cerem Işıl Cenker-Özek, *Normlar mı Davranışlar mı? Demokratik Erozyon Çağında Siyasi Kültür Değişkenlerini Anlamak*

Demokrasi çalışmaları siyasi kültürün siyasi katılımın önemli bir belirleyicisi olduğunun altını çizer. Bu çalışma siyasi kültür konusuna odaklanmaktadır. Literatürde siyasi kültürü anlamak için hem normlar hem de davranışlar incelenmektedir. Ancak bu farklı kültür öğelerinden hangilerinin siyasi katılım için daha önemli olduğu sorusu çok fazla ele alınmamıştır. Bu çalışmada normların ve davranışların hem oy verme hem de protestoya etkisi Türkiye’nin de içinde olduğu ISSP2014 Vatandaşlık verisi kullanılarak, karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Bu çerçevede, çalışmanın amacı Türkiye’de siyasi katılıma etki eden norm ve davranışları anlamak ve Türkiye vakasını karşılaştırmalı olarak analiz etmektir. Analiz sonuçları, Türkiye’de kültür değişkenlerinin katılım üzerine çok etkili olmadığını göstermektedir. Bu durum, Türkiye’yi diğer üçüncü dalga demokrasilerinden birçoğundan ayırmaktadır.

Damla B. Aksel & Büke Boşnak, *Ulusötesi Savunuculuk Ağlarını Yeniden Düşünmek: Türkiye’de Sivil Toplum, Göç ve Avrupa Birliği*

Dünya siyasetinde ulusötesi savunuculuk ağlarının önemli etkileri bulunmaktadır. Ulusötesi Savunuculuk ağları ve Avrupa Birliği’ni (AB) inceleyen kapsamlı bir literatür olmasına rağmen, göç, AB ve ulusötesi

savunuculuk ağıları üzerine araştırmalar hala çok sınırlıdır. Bu makale, alandaki bu boşluğu doldurmak amacıyla nitel yöntemler üzerinden göç alanında ulusötesi savunuculuk ağılarının dönüşen izdüşümelerini incelemektedir. Makale adaylığı süresince göç ve iltica rejiminde köklü değişimler yaşayan ve 1999'dan bu yana AB'ye aday ülke statüsünde olan Türkiye örneğine odaklanmaktadır. Makalede göç alanında çalışan ve ulusötesi düzeyde savunuculuk yapan sivil toplum kuruluşlarının (STK) değişen faaliyetleri ve stratejileri analiz edilmektedir. Bu bağlamda 1990'ların başından itibaren göçmen yanlısı savunuculuk ve AB-Türkiye ilişkilerinin değişen dinamikleri araştırmak için yaklaşık 30 paydaşla (ulusal ve uluslararası STK temsilcileri, hükümetlerarası kuruluşlar, kamu görevlileri ve akademisyenler dahil olmak üzere) yarı yapılandırılmış mülakatlar gerçekleştirmiştir. Araştırma bulguları 2000'ler boyunca (i) AB'de göç ve iltica konusunda uluslarüstü yönetişimin ortaya çıkışı ile (ii) Türkiye'nin AB uyum sürecine paralel olarak göç alanında gerçekleşen yasal/örgütsel ve etkileşimsel dönüşümlerin, Türkiye'deki STK'ların AB seviyesindeki görünürlüğünü arttırmak kolaylaştırıcı rolü olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte 2015 itibarıyla AB'nin hem bir ulusüstü yapı olarak üye ülkeler nezdinde, hem de Türkiye'yle olan ilişkilerinde meşruiyetinin zayıflaması ulusötesi savunuculuk ağılarının rolünün azalmasına yol açmıştır. Araştırma bulguları demokratik gerileme zamanlarında ulusötesi ağıların önemini ve sınırlarını anlamamıza katkıda bulunmaktadır.

Yoksulluk, Eşişsizlikler ve Refah Devletinin Sınırları: Yeni bir Toplumsal Sözleşmenin Peşinde (ÇSM 402)

Panel Başkanı: Başak Akkan

Pınar Uyan Semerci, *Eşişsizlikler ve Türkiye'de Çocuk Olabilmek*

OECD ülkeleri arasında en eşişsiz gelir dağılımının olduğu ve en yüksek çocuk yoksulluk oranına sahip ülkelerden biri olan Türkiye'de 2011 sonrası Suriye'den gelen 3,7 milyon geçici koruma altındaki nüfusun yarısından fazlası da 18 yaş altıdır. 2008 yılından bu yana çocuğun iyi olma hali yaklaşımı ile sahada gerçekleştirdiğimiz birçok çalışmada, risk ve güvenlik alanındaki göstergeler açısından oldukça kırılğan bir durum olduğunu ve evrensel olan çocuk haklarına erişimde hem var olan hem de gelecekteki yapabilirlik kümeleri açısından tüm alanlarda eşişsizliklerin var olduğunu tespit ettik. Kırılğan bir gruptan gelen bir çocuğun anne karnından başlayan deneyimi; sağlık, eğitim başta olmak üzere haklara eşişimi olmaması ve “herşeye rağmen başarılı olabilen dayanıklı çocuklar” haricinde çoğu zaman yoksulluğun nesilden nesile aktarımı ile neticelene bilmektedir. Çoğu vakada erken çocukluk döneminde yoksulluk koşullarının tüm olumsuzlukları ile karşılaşınca çocuklar gelişimleri açısından da dezavantajlı hale gelebilmekte, sağlıklı beslenmeme, hastalıkların doğru tedavi edilememesi, kötü barınma koşulları fiziki gelişimi engellemekte ya da kalıcı sakatlıklara yol açabilmektedir. Ailenin içinde bulunduğu tüm yoksulluk ve yoksunluk çocukları hızla “büyütüp”, yetişkin sorumluluklarını üstlendirip, evde ve/ya ev dışında çocuk işçi olmalarına yol açmaktadır. Çocuğun çocukluğunu yaşamasına engel olan; fiziksel ve zihinsel sağlıklı gelişimini zedeleyen, tehdit eden ev içi ve ev dışı her aktiviteyi içeren çocuk işçiliği de bu durumun doğal sonucu olarak kabul edilip, yasal olmamasına rağmen “olağan” bir durum gibi değerlendirilebilmektedir. Tüm çocuklar için evrensel bir hak olarak tanımlanmış olan “eğitim” ve “oyun” yalnızca bazı çocukların erişebildiği bir hak ve yapabilirlik halini alabilmektedir. Sadece Türkiye'de değil, küresel olarak tüm dünyada eşişsizlikler, çok farklı çocukluk hallerinin aynı toplumda aynı zaman diliminde deneyimlenmesi ile sonuçlanabilmektedir. Bu bağlamda da dünyada engellilik, toplumsal cinsiyet, etnik kimlik, göçmenlik gibi çok farklı nedenlerle üst üste binen *kesişimsel* eşişsizliklerin nesilden nesile aktarılmasının önüne nasıl geçilebileceği, özellikle içinde bulunduğumuz Covid-19 ve ekonomik kriz ortamında, sosyal politikaların önemi ve önceliğini yeniden gündeme getirmiştir. Bu çerçevede, bu sunumda Türkiye örneğinden yola çıkılarak, kesişimsel eşişsizliklerin çocukların yapabilirliklerini nasıl etkilediği farklı saha çalışmalarından bulgularla yansıtılacak; yoksulluğun

nesilden nesile aktarımının önüne geçilmesi nasıl mümkün olabilir sorusuna yanıt aranmaya ve “vatandaş olan çocuk”, “özne olarak çocuk” ile “çocuk güvenliği”, “ evrensel çocuk hakları/çocuğun üstün yararı” başta olmak üzere çocuk çalışmalarındaki tartışmalar ışığında daha kapsayıcı bir toplum ideali ile “yeni bir toplumsal sözleşme arayışı”na katkı sunulmaya çalışılacaktır.

Emre Erdoğan, *Türkiye’de Gençler Arasında “Mahrumiyet” Yaygınlığı*

Türkiye, 15-24 yaş dilimindeki 12 milyon 971 bin 289 kişiyle ve bu yaş diliminin toplam nüfusun %15,3’ünü oluşturmasıyla en genç toplumlardan biri olarak bilinmekte ve bu genç nüfus bazılarınca bir “fırsat penceresi” olarak tanımlanmaktadır. Öte yandan eğitim kapsayıcı olmaması, yaygın genç işsizliği, “ev genci” oranlarının yüksekliği de yüksek sayılabilecek genç nüfusun karşılaştığı riskler göstermektedir. Her ne kadar Türkiye’de bu konular politika yapımcıların gündeminde yer almaktaysa da “gençlik” konusunun başlı başına siyasallaşmış olması ve yaklaşan seçimler nedeniyle gençler “oy deposu” olarak görülmekte, gerçekçi politika önerileri geliştirilmekte ve uygulanmamaktadır. Söz konusu gençler olduğunda, bu demografik segment içerisindeki farklılıklar yoksayılmakta, homojen bir kitle varmış gibi bahsedilmekte ve genel geçer bazı kalıpyargılar içerisinde değerlendirmeler yapılmaktadır. Oysa yapılan saha çalışmaları Türkiye toplumunda geçerli olan ekonomik ve sosyo ekonomik farklılıkların büyük oranda gençler arasında da yaygın olduğunu ortaya koymaktadır. Yoksulluk, dışlanma ve “yapabilirlik” eksiklikleri Türkiye toplumunda olduğu kadar gençler arasında da görülmektedir, kayda değer oranda genç demografik olarak bu yaş diliminde yer alsa da; “mahrumiyet”/“görelî yoksunluk” içerisinde yaşamaktadır. Sunumumda, elimizdeki bir dizi saha araştırmasından yararlanarak Türkiye gençleri arasında “mahrumiyetin” ne kadar yaygın olduğunu göstermeyi amaçlıyorum. Ayrıca bu mahrumiyet algısını belirleyen cinsiyet, eğitim, istihdam, ailenin sosyoekonomik durumu, etnik köken ve coğrafi bölge gibi etkenleri de çok değişkenli analizler aracılığıyla tartışacağım. Yine bu verileri kullanarak mahrumiyetin çok boyutluluğunu ve bu algının siyasal ve sosyal sonuçlarını da göstereceğim. Sonuç olarak gençler arasında mahrumiyetin engellenebilmesine yönelik bir dizi politika önerisi sunacağım.

Özgür Arun, *Türkiye: Yoksullaşarak Yaşlanan Ülke*

Nüfusun artışı, göç, kentleşme ve toplumsal yaşlanma söz konusu olduğunda, sürdürülebilir bir kalkınma gündemine ilişkin zorluklar ve imkanlar da tartışılmalı. Nüfusun yapısal düzeydeki dönüşümleri, sosyal, ekonomik ve çevresel kalkınmayı doğrudan ya da dolaylı olarak etkiler. Üretim ilişkileri, tüketim alışkanlıkları, istihdam, gelir dağılımı, yoksulluk, sosyal korunma gibi Türkiye’nin sıcak gündemini oluşturan konuların tamamında mühim eşitsizlikler yaşandığı dikkat çekiyor. Türkiye’de hükümetlerin son çeyrek yüzyılda performansına bakıldığında zenginleşmesinin ne anlama geldiği anlaşılır olabilir: hanehalkı geliri artmıyor, ülkenin kaynaklarından zenginlerin aldığı payla, yoksulların aldığı pay arasındaki uçurum korunarak sonraki kuşaklara aktarılıyor. Yoksulluk biçim değişirse de, alan kapatılmadığı için yeni yoksullara kapı aralanıyor. Türkiye’de bilhassa son çeyrek yüzyıldaki süreç değerlendirildiğinde; Kişi başına düşen gelirin dağılımı adil değil. Türkiye’de en varlıklı kesim, gelirin neredeyse yarıya yakınına (%47) ve en yoksul kesim ise %6’sına sahip. Yoksulluğun önemli göstergelerinden birisi olarak kabul edilen Gini katsayısı Türkiye’de 0,40 düzeyinde demirleşmiş görünüyor. Bu bakımdan Türkiye OECD ülkeleri içinde gelirin en adaletsiz dağıldığı ülke olarak yerini koruyor. Ne var ki, son çeyrek yüzyıl içinde hükümetler eşitsizlikleri törpüleyemedi. Nitekim, sağlık, eğitim, gelir ve güvenlik gibi alanlardaki karşılaşmalar eşitsizliklerin daha da katmerli hale gelmesine yol açmakta: yoksul dul kadın, okuma yazma bilmeyen yaşlı, esnek istihdam koşullarındaki gençler, demans/Alzheimer hastaları ve aile üyesi bakım verenleri, tek başına yaşlananlar... gibi kesimler eşitsizliğin filizlendiği bu alanlardaki en yalın karşılaşmaların neticesinde

kendilerini gösteriyor. Türkiye’de yaşlanma sürecinin toplumun her kesimi tarafından eşit biçimde yaşandığı söylenemez. Yaşlanma sürecindeki bölgesel çeşitlilikler bir hayli çarpıcı. Kuşakların birbirinden farklılaşan yaşlanma pratikleri, toplumsal cinsiyet, sınıf ve etnisiteye göre çeşitlenmekte. Yaş, toplumsal cinsiyet, etnisite ve sınıf temelinde, muazzam biçimde çeşitlenmiş eşitsizliklerle nasıl başa çıkılabilir? Türkiye’nin yaşlanma sürecinde ortaya çıkan dikey ve yatay eşitsizliklerin ilerleyen yıllara miras kalmaması için neler yapılabilir? Tüm bu sorular düşünüldüğünde, bu bildiriye “Türkiye’nin yaşlanma ajandasında ne olmalı?” sorusu etrafında tartışmalar gerçekleştirilecektir.

Saniye Dedeoğlu*, *Kırılğan Kahramanlar: Kadın Yoksulluğu ve Refah Devleti İlişkisini Nerden Kurmalı?*

Toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizlikler hemen hemen her toplumda birçok sosyal göstergede kadınların erkeklerin gerisinde kaldığını işaret etmektedir. Kadınlar erkeklerden daha yoksuldur ve kadın erkek ücret açığı her ülkede kadınlar aleyhinedir. Örneğin, dünya geneli ortalaması, kadınların erkeklerin toplam kazancının yüzde 50'sinden biraz fazlasını kazandığını göstermektedir. Kadınların hem kendi ayaklarının üzerinde durmasını sağlayacak hem de istihdama girişleri ve gelir kazanmalarının önünde ciddi köklü yapısal eşitsizlikler vardır. Bu eşitsizliklerle mücadelede sosyal politika ve refah devletlerinin rolü önemli olduğu kadar, yaşadığımız dünyada hükümetlerin arkasına yaslanıp toplumsal cinsiyet eşitliğinin başarılmasından dolayı kendisini alkışlama zamanı henüz gelmediği de açıktır. Refah devleti uygulamaları ve toplumsal cinsiyet eşitliği tartışmalarının ana eksenini kadınların da erkekler gibi işgücü piyasasına katılabilmesi ve yoksulluk kısılcısından kurtulabilmesidir. Çok kaba olarak ‘iş yaşam dengesi’ politikaları ile desteklenen bakım alanı birçok ülkeden yasal olarak düzenlenmekte, erken çocukluk bakım politikaları ile kadınların yeniden üretim alanındaki rolleri gerek kamuya gerekse erkeklere aktarılmaya çalışılmaktadır. Bütün bunlar görünüşte cinsiyetten bağımsız olmasına rağmen, hükümetin politikalarının çoğunun, göz ardı etme eğiliminde olduğu, son derece cinsiyetçi etkilere sahip olduğu gerçeğini izlemektedir. Bu eğitimlerin yanı sıra son yıllarda toplumsal cinsiyet, işgücü piyasası ve refah devleti müdahaleleri alanında ortaya çıkan bir başka gelişme ise, artık birçok ülkede işgücü piyasaları refah devleti koruması menzili dışında kalan kırılğan gruplar tarafından dolduruluyor olmasıdır. Özellikle göçmen işgücü-kadın göçmenler-ya da gelişmekte olan ülkeler daha yaygın olan gençler, çocuklar, yaşlılar ve kadınları gibi kırılğan marjinal grupların işgücü piyasasında güvencesiz çalışmasının yoksulluk eğilimlerini arttırdığını görmekteyiz. Yoksulluk arttıkça ise daha marjinal istihdam koşullarında çalışmayı kabul edecek kişilerin sayısının arttığı da bir gerçektir. Bunları düşündüğümüzde, karşımızda iki genel eğilim durmaktadır, birincisi refah devleti zaten kadınları hem sınırlı bir özgürleşme potansiyeli sağlamakta hem de uygulamaları çoğu zaman cinsiyetçi temeller üzerine yükselmekte, toplumda var olan cinsiyete dayalı eşitsizlikleri azaltacak zayıf etkiler barındırmaktadır. İkincisi ise, refah devleti menzili dışında kalan gruplar içinde kadınların ve kız çocuklarının sayısının azımsanmayacak kadar yüksek olmasıdır. Bu bildiri, bu iki etkiyi göz önüne alarak Türkiye’de kadın yoksulluğu ve refah devleti uygulamalarını arasındaki ilişkiyi nasıl okumalı, nereden kurmayı tartışmaya açmayı hedeflemektedir.

Demokrasi: Eleştiriler ve Uygulamalar (ÇSM 405)

Panel Başkanı: Ateş Uslu

Cana Tülüş Türk, İşlevsel Bir Demokrasi Anlayışı: Kırklareli Örneği

Demokrasi tüm dünyada krizde (Lavitsky ve Ziblatt, 2018; Przeworski, 2019) ya da gerilemekte (Haggard ve Kauffman, 2021). Demokrasinin küresel ölçekte gerilemesi, bireylerin demokrasiye ilişkin temel ilkelerini

ve normatif algılarını nasıl etkilemektedir? Bu çalışma, krizin/gerilemenin bireysel düzeyde nasıl tezahür ettiğine odaklanmaktadır. Çalışmada, kısa dönem etnografi yöntemi ile Kırklareli ili Merkez ilçesinde yaşayan ve siyasette aktif reşit bireylerle derinlemesine mülakatlar yaparak, bireyler demokrasiyi nasıl kavramsallaştırdıklarını, hikayelerini ve pratiklerini, bu pratiklere ilişkin öznel değerlendirmelerini ve beklentilerini ölçüyorum. İlk olarak, insanların demokrasi anlayışlarını, tanımlarını ve normatif kavramsallaştırmalarını inceleyerek, insanların demokrasinin hala kasabadaki tek oyun olduğunu düşünüp düşünmediklerini sorguluyorum. İkinci olarak, insanların hikayelerine, pratiklerine ve bu pratiklerin öznel değerlendirmelerine odaklanarak, demokrasiyi nasıl hayata geçirdiklerini ve kasabalarında demokrasi oyununu nasıl oynadıklarını soruyorum. Ardından, iyi işleyen bir demokrasiden ne beklediklerini ve ters dalganın beklentilerini nasıl etkilediğini sorguluyorum. Bu şekilde, "ilke ve performans arasındaki ayrıma" (Linde ve Ekman, 2003,393) atıfta bulunarak, düşündükleri/bekledikleri ile tutumları/demokrasiyi nasıl hayata geçirdikleri arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları görmeye çalışıyorum. Demokrasinin gerilemesine odaklanan literatür, şüphecilik, güven eksikliği, ilgisizlik ve azalan katılım oranlarına atıfta bulunarak, demokrasinin küresel olarak gerilemesinin bireysel düzeyde bazı etkileri olduğunu göstermektedir (Foa ve Mounk, 2017: 6;Zagrebin, 2019). Bu çalışmalar sıradan insanlara odaklanırken, bu proje Kırklareli bağlamında siyasette aktif olan bireyler kapsamaktadır.

Müge Aknur, Koronavirüs Salgının Demokrasinin Gerilemesi Üzerine Etkileri: Macaristan Örneği

Freedom House'un "Otoriter Yönetimlerin Küresel Genişlemesi" başlıklı 2022 raporunda Dünya Özgürlüğü Endeksi, dünya genelinde üst üste 16 yıldır siyasi haklar ve kişisel özgürlüklerde düşüş yaşandığını belirtmektedir. 2000'lerin ortasından itibaren gerçekleşen bu "demokratik gerileme" diğer bir ifade ile demokratik yöntemlerle seçilmiş liderlerin zaman içerisinde otoriterliğe kayıp, siyasi kurumları bozarak demokrasiyi aşındırması Çin'in Wuhan kentinde 2019 yılının sonunda ortaya çıkan koronavirüs salgını ile daha da artmıştır. Dünyada milyonlarca ölüme yol açan bu virüs ile mücadele kapsamında, insan güvenliği çerçevesinde sağlık güvenliği konuları öne sürülerek çeşitli kapanmalar, sokağa çıkma yasakları ve zorunlu aşılardan gerekli önlemlerin görüntüsü altında demokrasiler de suiistimal edilmiştir. Virüs ile yapılan mücadele görüntüsü altında virüs öncesinde de otoriterleşme eğilimleri olan popülist liderler kuvvetler ayrılığı ve haklar ve özgürlükler gibi demokrasinin önemli ilkelerini ihlal etmeye devam etmişlerdir. Güvenlik karşısında haklar/özgürlükler konuları gündeme geldiği zaman en demokratik görünen hükümetler dahi vatandaşlarının güvenliğini ön planda tuttuklarını iddia ederek siyasi haklar ve kişisel özgürlükleri rahatlıkla ihlal ederken bu durumu tam demokratikleşmemiş hibrit demokrasilere sahip ülkelerin yönetimlerinin rahatlıkla suiistimal edeceğini öngörmek mümkündür. Bu çalışmanın amacı koronavirüs ile artan bu demokrasi ihlallerinin genel bir analizi sonrası, bu ihlalleri Viktor Orban yönetimi altındaki Macaristan örneğinde incelemektir. Macaristan Başbakanı Viktor Orban koronavirüs salgınına tepki olarak "salgın olağanüstü hal durumu" ilan edip, Mart 2020'de Macaristan Parlamentosu'na "Koronavirüse karşı Korunma Yasası" çıkartmıştır. Bu yasa kapsamında Başbakan Orban hızlı karar alması gerektiğini bahane ederek Macaristan Parlamento'sunun kendisine süresiz yetkiler tanımasını sağlamıştır. Salgın ile mücadelede Orban demokratik kurumlar yerine ordunun yardımına başvurmuştur. Ayrıca halkın "yetki yasası" diye adlandırdığı bir yasa ile Orban'ın politikalarına karşı çıkan medya, sivil toplum ve muhalefet düşüncelerin susturulması için yasal bir düzenek hazırlanmıştır. Yetki yasası hükümetin parlamentodan bağımsız karar almasına ve kanun hükmünde kararname çıkarmasına izin veren bir yasa olmuştur. Orban, 2020 yılından günümüze kadar olan dönemde Macar anayasasında yaptığı 10'dan fazla değişikliklerle yargının bağımsızlığını, azınlık haklarını ve ifade ve toplantı yapma özgürlüklerini ihlal edecek düzenlemeler yapmıştır.

Candaş Can, Siyasal Şiddetin İki Biçimi: Vijilantizm ve Terörizm

Oldukça genel bir çerçeveden ele alındığında, siyasal şiddetin temel olarak iki şekilde tezahür ettiği söylenebilir. Bunlardan biri, düzenin muhafaza edilmesi amacını taşıyan vijilantizmdir. Diğeri ise düzende gedik açmak veya düzeni tamamen ortadan kaldırmak amaçlarını taşıyan terörizmdir. Bu iki kavram da birbirinden farklı şiddet pratiklerini ifade etmek için kullanılmaktadır; ancak çalışma kapsamında bu genel kavramlardan anlaşılan ve kastedilen onların “siyasal” biçimleri olacaktır. Her iki şiddet biçimi de devletin meşru şiddet kullanma tekelinin ihlâlidir ve hukuk-dışı bir alanda gerçekleşir. Siyasal şiddet literatürü içerisinde bu şiddet biçimleri genellikle birbirlerinden yalıtılmış olarak ele alınır. İlk bakışta bu şiddet biçimlerinin birbirine taban tabana zıt eylem ve girişimleri ihtiva ettiği iddia edilebilir. Ancak bu zıt olma hali salt bir karşıtlık olmanın ötesinde; çoğu zaman güçlü bir ilişkiselliği yansıtır. Şöyle ki, düzeni korumak ve düzeni yıkmak yönelimli pratikler birbirlerini besler; yani vijilantizm ve terörizm genellikle birbirlerini yeniden üretimine katkı sunar. Zira verili bir sosyo-politik düzen üzerinden ele alınırsa; her iki şiddet biçimi de aynı ideolojik fay hatları üzerinde hareket eder. Her vijilantizm veya terörizm tecrübesinin bir diğeri doğrduğunu ifade etmek güçtür, ancak özellikle terörizmin çoğu zaman düzeni muhafaza amaçlı vijilantizm pratiklerini beraberinde getirdiği öne sürülebilir. Bu kapsamdaki vıgilantizm pratikleri, devlet destekli olabileceği gibi ondan tamamen bağımsız olan sivil yurttaşların eylemlerini de içerebilir. Bu vijilantizm pratikleri terörizmin toplumsal dinamiklerini körükleyebilir, yani terörizmin mevcut toplumsal desteğini kemikleştirebilir veya yeni destekçiler kazanmasına neden olabilir. Yine terör eylemleri de vijilantizm oluşumlarına olan toplumsal desteği kuvvetle muhtemel arttırır. Esasında bütün diğeri faktörler bir kenara bırakıldığında her iki şiddet biçimi de büyük ölçüde toplumsal destek aracılığıyla yeniden üretilir. Zira ne kadar iyi örgütlenmiş olurlarsa olsun, terör ve vijilantizm örgütleri minimal düzeylerde de olsa bir toplumsal destek olmadan devamlılık sağlayamazlar. Keza bu şiddet biçimlerinin panzehiri de her türlü sorunun diyalog yoluyla ve barışçıl bir düzlemde çözülmesine dayanan demokrasidir, yani şiddete yönelik toplumsal desteğin ortadan kaldırılmasıdır. Bu çalışmada birbirine zıt olan bu iki şiddet biçiminin bir ilişkisellik üzerinden ele alınması amaçlanmaktadır. İnceleme bir kavramsal sorgulama olmanın ötesinde, farklı ülkelerdeki vijilantizm ve terörizm pratikleri üzerinden hareket ederek siyasal şiddet olgusunu bütüncül bir biçimde anlama çabasına dayanmaktadır.

Pınar Uz-Hançarlı, Tercih Edilmiş Başbakanlar: Britanya'nın Sabit Süreli Parlamentolar Yasasının Değerlendirilmesi

Son iki başbakanını parti liderlik seçimleri ile belirleyen Britanya siyaseti Eylül 2022’de, bir kez daha bu yöntemle başkanını belirleme kararı aldı. Güvensizlik oyu süreçlerini atlatmalarına rağmen siyasal meşruiyetini sağlayamamış bakanların istifalarını izleyen bu süreç, genel seçimle farklı bir partinin başbakan çıkarmasını engellerken, iktidarın aynı parti içinde ancak farklı aktörlerin elinde kalmasını sağlamaktadır. Bu çalışmanın amacı 2016’dan beri Britanya’nın başbakanlık makamına kimin geleceğinin öncelikle iktidardaki Muhafazakâr Parti milletvekillerinin tercihleriyle belirlenmesinin ardından genel seçim sürecinin başlatılmasının siyasal meşruiyet üzerindeki etkilerini incelemektir. 2011-2022 yılları arasında yürürlükte kalmış Sabit Süreli Parlamentolar Yasası (SSPY)’nin ışığında yapılacak olan bu değerlendirme ile bu yasanın Britanya’daki yasama-yürütme ilişkilerini güven/güvensizlik oyu bağlamında nasıl dönüştürdüğü tartışılacaktır. SSPY öncesi dönemde, başbakanların kraliyet imtiyazı ile seçim çağrısı yapabilmesini kendi cephaneliği içinden “parlamentar nükleer seçeneğine” başvuru olarak tanımlayan Philip Norton’ın kavramsallaştırmasının karşısına SSPY’nin yürürlükte kaldığı döneme uygun bir kavramsal çerçeve sunacak olan istifa eden başbakanın yerini parti milletvekillerinin tercihlerinin doldurduğu “kimyasal seçenek” sunulacaktır. Mevcut yürütme erkindeki iktidarı toptan yıkan nükleer cephaneliğin, yani genel seçim çağrısının yerine, SSPY kapsamında yürütmenin partiye özgü temel yapısının bozulmadığı sadece mevcut

aktörleri ortadan kaldıran kimyasal cephaneliğin iktidar partisine sunulduğu savunulacaktır. Bununla birlikte her iki dönemin Britanya demokrasisi üzerindeki tahribatının da vurgulanması gerekmektedir

İsmail Cem Karadut, *Demokrasiden Kurtulmak ile Demokrasiyi Kurtarmak Arasında: Popülizm ve Militan Demokrasi*

Meşruiyet kaynağını halktan alan ve klasik Lincoln formülünün de özetlediği üzere “halkın, halk tarafından, halk için yönetimi” olan demokrasi, kuşkusuz en istenir ve ‘popüler’ yönetim biçimidir. Yine halkı ön plana çıkaran, halk üzerinden yürütülen popülizm ise, demokratik yolları ve araçları kullanmakla birlikte, anti-demokratikliği kabul edilen bir siyaset tarzı, bir ideoloji ya da siyasal bir stratejidir. Gerçekten de, popülizmin ne olduğu ya da nasıl tanımlanması gerektiği hakkında çokça tartışma ve yaklaşım varken, onun ne olmadığı konusunda böylesi bir tartışma bulunmamaktadır zira popülist siyaset, ideoloji ya da strateji kendisini halkın tek ve gerçek temsilcisi görmesi nedeniyle demokrasinin en önemli varlık koşullarından olan çoğulculuğa açıkça karşıdır. Temsili siyaseti fazlasıyla karmaşık ve akıl bulandırıcı, kendisini basit ve dolaysız gören popülizm(ler) yine de “gönülsüz bir biçimde siyasaldır” ve demokratik düzen(ler)in getirdiği olanaklardan faydalanmaktadır. Bu çalışmada, ilkin demokrasi ve popülizm arasındaki (özellikle ‘halk ortaklığı’ndan doğan) sorunlu ilişki, popülizmin eleştirilmesi gereken noktaları ön planda tutularak; ikinci olarak da demokrasinin zaafı ya da eleştiriye açık noktaları, popülizm ve militan demokrasi göz önünde bulundurularak ele alınacaktır. Her ne kadar 1930’ların faşizmine karşı bir önlem olarak ortaya atılsa da, militan demokrasinin “ıslah edilmiş faşizm” ve “yozlaşmış demokrasi” olarak da ‘teşhis’ edilen güncel popülizme karşı bir kuramsal ve kılğısal bir önlem olarak düşünülüp düşünülemediği, güçlü demokrasi, anti-popülizm ve sağ popülizme karşı sol popülizm gibi kavramsallaştırmalar da dikkate alınarak, tartışılacaktır.

3. Oturum, 16:15-17:45

Otoriterleşme ve Siyasi Rejim Üzerindeki Etkileri: Kuramsal Çerçeve ve Türkiye Örneği (Yuvarlak Masa Toplantısı) (ÇSM 405)

Başkan: Murat Somer

Murat Somer

Berk Esen

Hasret Dikici Bilgin

Kadir Mısıroğlu-II: Dostlar, Düşmanlar, Duygu Tarihçiliği (ÇSM 402)

Panel Başkanı: İlker Aytürk

Ertuğrul Meşe, *Mukaddesatçı Bir Ömrün Bakiyesi: Kadir Mısıroğlu’nda Kemalizm ve Atatürk Algısı*

Mukaddesatçı anti-Kemalizm, Kemalizm’in tarihi ile yaşıt uç sağ bir ideolojidir. Bileşenleri arasında milliyetçilik, muhafazakarlık ve İslamcılık bulunmaktadır. Mukaddesatçı ideolojide milliyetçilik, iktidarın buyurganlığından kendini koruma amacını taşıyan bir esinti halinde bulunduğu için bu kimlikte baskın olan

ideolojik duyarlılık İslamcılıktır. Mukaddesatçı ideolojinin ideal tiplerinden biri olan Kadir Mısıroğlu hem yazınsal mesaisinde hem de bütün ömrü boyunca Kemalizm’le ve Mustafa Kemal Atatürk’le hesaplaşmayı, onu mukaddesatçı zihinsel bir reaksiyonerlikle reddetmeyi ve kimi zaman da kötülemeyi kendine bir varoluş biçimi olarak seçmiştir. Mukaddesatçı bir çevrede siyasallaşan Mısıroğlu, bu siyasallığı, bulunduğu mahfillerde ve mukaddesatçı/İslamcı duyarlılıkla çıkardığı *Sebil* dergisinde (1976-1992) devam ettirmiş ve dönemin hâkim ideolojik tutumları olan anti-Siyonizm ve anti komünizmin yanına kendince rafineleştirdiği bir anti-Kemalizm’i eklemiştir. Bu nedenle o sahip olduğu anti-Kemalizm gereği müfrit CHP karşıtlığıyla dönemin MSP, AP ve MHP gibi sağ ve uç sağ partilere ve onların tabanlarına seslenmeyi kendine siyasal bir ikbal imkânı olarak görmüştür. O ürettiği kitaplarla, çıkardığı *Sebil* dergisi ve yayınlanmasına mesai harcadığı telif kitaplarla Kemalizm ve Mustafa Kemal Atatürk karşıtı anti-Kemalist bir külliyat üretmiştir. Bu külliyatla mukaddesatçı siyasallıktaki Kemalizm ve Atatürk algısının biçimlenmesine hatırı sayılır bir katkı yapan Mısıroğlu’nun ürettiği külliyatı merkeze alarak onun anti-Kemalizm’inde merkezi bir konum işgal eden Mustafa Kemal Atatürk algısını Kemalizm/inkılap eleştirileri ve seküler Cumhuriyet reddiyesi bağlamında ele alıp incelemek oldukça önemlidir. Çünkü Mısıroğlu ürettiği mukaddesatçı anti-Kemalizm ile Türkiye’deki mukaddesatçı çevrelerdeki Kemalizm ve Atatürk algısını vulger düzeyde etkilemiştir. Bu algının ideolojik sonuçları dikkate alındığında Mısıroğlu’nun bu zaviyeden incelenmesi, mukaddesatçı anti-Kemalizm analizlerine ve Atatürk imgesinin mukaddesatçı siyasallıktaki karşılığının ne olduğunun ortaya konulmasına önemli bir katkı olacaktır.

Michelangelo Guida, *Siyaseti Meşrulaştıran Tarih: Kadir Mısıroğlu ve İsmet İnönü*

İslamcı düşünce Türkiye’de siyasi düşünce hayatının ana akımlarındandır. Kadir Mısıroğlu bu düşüncenin 1960’ların ikinci yarısı itibarıyla ana taşıyıcılarından biri olmuştur. Bu dönemde İslamcı düşünce içinde büyük bir yekunu oluşturan milliyetçi, sağ siyasal söylem 1970’ler iklimiyle birlikte çeşitlenerek ümmet fikrini merkeze almıştır. Dindar-milliyetçi aktörler, İslami kimliğin varlığı tartışmasını, siyasal alana dair İslamlaşma tartışmalarına doğru genişletti. Siyasal alanda İslamlaşmanın yönü iki ana damara ayrılarak sistem içi ve sistem dışı İslami mücadele olarak tanımlandı. Bu çalışmada, İslami mücadele çerçevesinde sistem içi siyasal alanın İslamlaşması açısından, Mısıroğlu’nun 1976-1985 yılları arasında sağ siyasal partilere bakışı incelenecektir. İslamcı düşüncede kitleyi harekete geçiren Mısıroğlu ve yazını, 1970’ler ikliminde çeşitlenen, Cumhuriyet tarihi içinde dindar kimliğin hatırlanması ve yeniden inşası gibi ana tartışma unsurları içinde barındırır. Mısıroğlu, cari sistem içinde kalarak tedrici bir yolla İslamlaşmayı savunur. Sistem içi mücadele izleğinde kitlesine ve sağ partilere seslendiği metinlerinde sağ siyaseti üç kategoride ele alır: CHP kadroları içinden çıkan, rejim içerisinde Müslümanlara kimlik alanı tanıyan ‘zaruri’ Demokrat Parti (DP), DP tabanını kendinde birleştiren, “CHP’nin muhalifi olma yanlılığına düşen” ve Müslümanları siyaset alanında ‘bölen Adalet Partisi (AP), “müstakilleştikçe menfileşen” siyaset arenasında içe kapanan Müslümanları tekrar “birleştiren” Milli Selamet Partisi (MSP). Mısıroğlu, bir yandan siyaseti İslamcıların en önemli mücadele alanı olarak ifade ederken öte yandan siyasi arenada stajyer konumundan çıkıp kurucu unsur olunması gerektiğini salık verir. Bu çalışmada Mısıroğlu’nun sağ partilerin İslamcı düşünce açısından konumlarına dair görüşleri ve kitlesine sunduğu çerçeve incelenecektir

Ümit Selim Kurt,* *Sultanı Anlamak: Kadir Mısıroğlu’nun Abdülhamid’i*

Türk-Osmanlı tarihyazımında ulu hakan ve kızıl sultan betimlemeleri arasında salınıp duran Sultan II. Abdülhamid ve mirası bugün hala Türkiye siyasetinde güncelliğini koruyan tartışmaların başında geliyor. Bu sarkacın bir tarafa muhafazakâr-İslamcı siyasi anlayış diğer kanadında ise Kemalist-ulusalcı ideoloji yer almakta. Özellikle son yıllarda AKP iktidarıyla ve bu iktidarın partinin genel başkanı sıfatını taşıyan Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’la cisimleşen ve onu siyasi bir persona olarak Abdülhamit Han ile özdeşleştiren, onun iç ve dış siyasetteki politikalarını, tarihe bakışını ve kamusal alandaki söylemlerini NeoOsmanlılık (Yeni Osmanlılık) kavrayışı üzerinden anlamaya ve açıklamaya çalışan bir grup entelektüel var. Türkiye’de siyasal İslamcı fikriyatın en önde gelen münevverlerinden, anti-komünistliği ve anti-Kemalizm ile meşhur; Cumhuriyet rejiminin temsil ettiği bütün değerlere ve kurumlara bütün benliğiyle karşı

olan Kadir Mısıroğlu, vefat etmeden kısa bir süre önce “kadim dostum” dediği Erdoğan tarafından ziyaret edilmişti. En başta ifade ettiğim ulu hakan mı kızıl sultan mı ikililiğinde ulu hakan tarafından olan ve Abdülhamit’in siyaseten Mustafa Kemal’in fersah fersah üzerinde bir dahi olduğunu iddia eden Mısıroğlu, hayatının ve tarih ile ilgili çalışmalarının önemli bir bölümünü bu iddiasını ispatlamaya vakfeder. Bu makalede/sunumda Kadir Mısıroğlu’nun Sultan II. Abdülhamit üzerine olan görüşleri ve yaklaşımları mercek altına alınacak ilaveten Mısıroğlu’nun Abdülhamit ve dönemi üzerinden tarihe ve tarih yazımına olan bakışı masaya yatırılacak.

Selim Kuru,* *Kadir Mısıroğlu ve Türk Uç Sağında Ressentiment*

Kemalist rejime karşı sayısız kitap, makale ve konuşmalarıyla bilinen Kadir Mısıroğlu, Türkiye uç sağının en etkili isimlerinden biridir. ‘Yeni Türkiye’nin düşünsel mimarlarından olan Mısıroğlu’nun siyasi görüşlerinin merkezinde ‘ressentiment’ duygusu bulunur. Nietzsche’nin özellikle Ahlakın Soykütüğü Üzerine Adlı eserinde ortaya koyduğu kavram olan ve Türkçe’ye ‘hınç’ olarak çevrilen ressentiment (Fransızca re-sentiment, yani tekrar-hissetme), karşılığını bulamayan bir intikam duygusu, en uç noktada varoluşsal bir kıskançlığı ifade eder. Ressentiment’a kapılmış kişi (özne) kendi halinde utanır ve ressentiment duyduğu ötekenden (nesne) nefret eder, ama aynı zamanda onun gibi olmak ister, onun gibi olamayacağını bilmekten büyük acı duyar. Nietzsche’nin siyasi anlatısında ‘ressentiment’ antik çağ ile modern ahlakın arasındaki bir kırılımı ifade eder. Antik çağda siyasi düzen eşitsizliği rahatlıkla barındırır. Adalet yalnızca eşit güçteki özneler arası düşünülebilir. Bu ortamda ressentiment yaşanır, ancak varoluşsal ve sistematik düzeye erişemez. Öncelikle Yahudi, sonra da Hristiyanlık tarihinde ise farklı bir ahlak anlayışı doğar. İnsanlar artık ölümsüz ruhlarla sahip olduklarını (‘birey’ olduklarını), dolayısıyla da toplumsal hiyerarşi değerleri ne olursa olsun metafizik anlamda eşit olduklarını düşünmeye başlar. Son iki bin yıllık tarih, özellikle de modern çağ, bu düşüncenin filizlenip kök salmasından ibarettir. Metafizik eşitlik siyasi eşitliği çağırmaya başlar, çağrı cevapsız kalıncada derin ressentiment hareketleri siyasi hiyerarşileri temellerinden sarsar. Bu makale Kadir Mısıroğlu’nun düşüncesini resentment çerçevesinde değerlendirecektir. Erken dönem Kemalistleri için Batı’nın siyasi hegemonyası onun bilimsel ve felsefi üstünlüğünün doğal bir sonucudur. Mısıroğlu ise Batı hakimiyetini, Türk-İslam havzasının tahammül edemeyeceği derecede bir zulmü gösterme kabiliyetine ve geç Osmanlı ve Kemalist rejimin aslını inkar etmesine bağlar. Onun için Batı modernizmi bir model değil, anti-modeldir: yenilmek üzere taklit edilmesi gereken bir yapıdır. Bu anlamda Mısıroğlu’nun ‘Lozan Zafer mi, Hezimet mi?’ kitabı bir rejim değişikliği önerir. Cumhuriyet’in kökünü hezimete dayandıran eser, okurunun milli intikam duygusunu körükleyerek, onu büyük bir karşıolgusal (counterfactual) hayale davet eder. Mısıroğlu, Türkiye’nin Lozan hezimetini yaşamamış olsa, hatta İmparatorluğu fesh etmemiş olsa, üç kıtaya uzanan büyük ve Batı ülkeleriyle gerçek anlamda yarışabilecek bir ülke konumunda olabileceğine inanır. Gerçekler ile bu hayal arasındaki uçurum ressentiment sancılarını körükler. Lozan hezimetinin farkına varan okur, farkındalığının hezimetten çıkışının ilk adımı olduğuna, hayalinin gerçek olabileceğine inanmaya başlar. Türkiye yenilgi yaşamaya mahkûm değildir, dolayısıyla aslında zaten yenilmemiştir de. Bu Rövanş Davası Türk milliyetçiliğinin Kıta Avrupa Milliyetçiliklerinin devamı olarak önümüze koymaktadır.

Simülasyonlarla Uluslararası İlişkiler ve Siyaset Bilimi (ÇSM 201)

Panel Başkanı: Selin Türkeş Kılıç

Rahime Süleymanoğlu-Kürüm, *İstihdam, Sosyal Politika, Sağlık ve Tüketici İşleri Konseyi Yapılandırmasına (EPSCO) Simülasyon Tekniği Uygulanması*

Bu sunumda, Avrupa Komisyonu tarafından 2017-2020 yılları arasında desteklenmiş olan “Kadının Kalkınması ve Toplumsal Cinsiyet Politikalarının Avrupalılaşması” (Women’s Development and Europeanization of Gender Equality Policies-WDEGP) adlı Jean Monnet modülünden hareketle, AB’nin sosyal politikalarının etkin bir şekilde öğretimi için simülasyon yönteminin planlanması ve uygulanması üzerinde durulacaktır. Avrupa Birliği İstihdam, Sosyal Politika ve Tüketici İşleri Konseyi (EPSCO Konseyi)

simülasyonu, WDEGP modülünün yürütüldüğü üç yıl boyunca ‘Toplumsal Cinsiyet Politikaları ve Avrupa Birliği’ başlıklı lisans ve yüksek lisans seviyesindeki derslerde, Avrupa Birliği’nin toplumsal cinsiyet eşitliği konusundaki karar verme süreçlerinin uygulanmıştır. Simülasyon, öğrencileri AB üye ülkelerinin ilgili bakanlıklarına dönüştürmekte ve öğrencilere AB karar alma mekanizmalarını iç politika-Avrupa politikası bağlantısını kurarak öğretmeye çalışmaktadır. Bu yöntem ile AB’nin toplumsal cinsiyet politikaları bağlamsal olarak incelenirken karar verme sürecinden kaynaklanan kısıtlayıcı yönlerin de anlaşılması amaçlanmaktadır. Bu çalışmada ilk olarak, AB çalışmalarında simülasyon kullanımı üzerine verilen literatüre değinilerek yöntemsel, kavramsal ve uygulamaya dair tecrübeler aktarılacaktır. Sonrasında ise EPSCO Konseyi simülasyonu için ön hazırlığın yapılması, simülasyonu yürütülmesi ve değerlendirilmesi, kazanımları ve sınırlılıkları üzerinde durulacaktır.

Seçkin Barış Gülmez, Küresel Uluslararası İlişkiler Pedagojisi: Anadolu Beylikleri Simülasyonu

Bu sunum, ülkemizde Uluslararası İlişkiler Teorilerinin öğretimini daha eğlenceli kılmak için tasarlanan Anadolu Beylikleri Simülasyonunu tüm yönleriyle tartışarak Küresel Uluslararası İlişkiler literatürünün pedagojik açıdan gelişimine katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Uluslararası İlişkiler disiplininin en önemli sorunlarından birisi teorik bilgilerin uygulanabilme imkanı kısıtlı olmasıdır. Fen Bilimlerindeki gibi laboratuvar ortamında uygulama fırsatı Uluslararası İlişkilerde bulunmadığından, buna en yakın alternatif simülasyonlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Genellikle savaş ve dış politika senaryoları üzerinden kurgulanan simülasyonlar Amerikan üniversiteleri başta olmak üzere dünyanın birçok üniversitesinde uygulanmaktadır. Ne var ki gerek Türk akademisinde gerekse uluslararası literatürde Batı dışı tarihsel vakaları Uluslararası İlişkiler teorisiyle bir araya getiren uygulamalar eksikliği göze çarpmaktadır. Halbuki, son dönemde oldukça popüler olan “Küresel Uluslararası İlişkiler” çalışmaları Batı merkezli olmayan bir Uluslararası İlişkilerin gerekliliğini vurgulamakta ve Doğu ile Batı öğelerinin bir araya getirilerek dünyanın yeniden okunması gerektiğini savunmaktadır. Uluslararası İlişkiler Pedagojisi alanındaki en yeni çalışmalar da sınıf içi eğitim modellerinin artık Küresel Uluslararası İlişkiler temelinde Batı dışı öğelere odaklanması gerektiğini vurgulamaktadır. Dolayısıyla, Uluslararası İlişkiler teorilerinin öğretimi için Batı merkezli olmayan bir tarihsel uluslararası ilişkiler simülasyonu geliştirmek akademik literatürde önemli bir boşluğu dolduracaktır. Bu amaçla geliştirilen Anadolu Beylikleri Simülasyonu sunumun odak noktasını oluşturacaktır. Sunum üç bölümden oluşmaktadır. İlk önce, simülasyon hakkında genel bilgiler verilecek, daha sonra simülasyonun odaklandığı sekiz Anadolu Beyliği, teorik yaklaşımları ve dış politika stratejileri tartışılacaktır. Üçüncü bölümde simülasyonun oynanışı ayrıntılarıyla açıklanırken, sunumun sonuç bölümünde ise simülasyonun Uluslararası İlişkiler teorileri öğretimine etkileri, literatüre katkıları ve sınırlılıkları vurgulanacaktır.

Yüksel Alper Ecevit & Şeyma Cengiz, Kırılğan Demokrasilerde Dönüşüm: Anayasal Değişim ve Referandum Süreci Simülasyonu

Ulus devletlerin iç siyasetlerini açıklamamanın en etkin yollarından biri farklı zaman ve alanlarda gerçekleşen siyasi mücadeleleri karşılaştırmalı değerlendirmelerle ele almaktır. Bu yolla öğrencilerin değişik sosyal ve ekonomik sonuçlara neden olan benzerlik ve farklılıkları doğru tespit ederek sebep-sonuç ilişkisini etkili bir şekilde ortaya koyması beklenmektedir. Siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler (SBUİ) öğreniminde ‘iç siyaseti anlamaya yönelik’ hazırlanan dersler bu beklentiyi dikkate alarak tasarlanmalıdır. Öğrencilerin karşılaştırmalı siyaset derslerini takip ederken ilgi ve bilgi eğilimlerine uygun bir eğitim yöntemi tasarlanmasına ve bunun aktarım yöntemlerine önem gösterilmelidir. Öğrencilerin yakın çevresinde gerçekleşen ve doğrudan etkilendiği siyasi kararlara karşı ilgisinin ve bilgisinin daha fazla olduğu düşünüldüğünde, verilecek kuramsal bilgiyi de bu çerçevede yorumlayıcıları ön görülmelidir. Bu sebeple öğrenciler, yeni fikirleri ve açıklamaları değerlendirmek yerine, çoğu zaman önceden oluşturdukları fikirleri kuramsal kalıplara adapte ederek ve bu fikirlerine sürekli destek arayarak düşüncelerini oluşturmaktadırlar. Öğrenimde bu engeli aşmanın yöntemlerinden biri, öğrencinin de eğitim sürecinde aktif rol aldığı oyun ve senaryolar üreterek bilgiyi uygulama esnasında sorgulamasıdır. Aktif rol almak öğrencinin ders içerisinde

önerilen pratik uygulamalarda edilgen değil etken bir konumda olması, uygulamayı aynı zamanda girişimleriyle de şekillendirmesiyle olur. Bu sunumda, öğrencilerin iç siyasetin önemli unsurlarından biri olan demokratikleşme süreci üzerine lisans düzeyinde gerçekleştirdiğimiz bir simülasyonu ve bu uygulamanın bitiminde vardığımız sonuçları aktaracağız. Aktif katılım yolu ile demokratikleşme sürecine simülasyon vesilesiyle dahil olan öğrencilerin, içinde yaşadıkları siyasal sisteme karşı bilgilerinin artması ve aldıkları eğitim sonunda daha katılımcı bireyler olarak yetişmeleri öngörülmektedir

Murat Arslan, *Soğuk Savaş Sonrası Türkiye’de Siyasal Hayat: 1991 Genel Seçimleri*

Türk Siyasal Hayatı dersleri geleneksel anlatım teknikleri, uzun yıllar aynı kalan izlenceler gibi nedenler dolayısıyla, özellikle 2000 yılı ve sonrasında doğan öğrenciler tarafından uzak bir tarih anlatısı gibi görülüyor. Konuların daha ilginç hale getirilmesi açısından bilimsel kaynakların yanı sıra farklı dönemlere ait filmler, romanlar, biyografiler ve karikatürler gibi içeriklerin kullanımı büyük önem taşıyor. Bu noktada simülasyonlar da interaktif olmaları, hazırlık sürecinde kapsamlı bir araştırma sürecine ihtiyaç duyulması ve öğrencilerin ilgilerini yüksek seviyede tutması açısından eğitimcilere önemli bir alternatif sunuyor. Bu çalışma da lisans düzeyinde verilmekte olan Türk Siyasal Hayatı dersi çerçevesinde gerçekleştirilen 1991 Liderler Açık Oturumu simülasyonu üzerinden klasik öğretim yöntemlerine bir alternatif oluşturma arayışı olarak değerlendirilebilir. Soğuk Savaş’ın etkisinin ortadan kalkmaya başladığı yıllarda düzenlenen 1991 Liderler Açık Oturumu simülasyonu bu çerçevede ilk defa denenmiş, başlangıç niteliğinde bir çalışma ve kaçınılmaz olarak dönemin iyimser havasını da yansıtıyor. 1945-1991 arasında dünyadaki ve çoğunlukla buna paralel olarak Türkiye'deki dalgalanmalar düşünüldüğünde iniş, çıkışların ziyadesiyle fazla olduğunu söylemek mümkün. Bu süreçlere öğrencileri de dahil etmek, beraberce tartışarak o dönemin sorunlarına çözüm üretmeye çalışmak akademik hayatın özü olarak nitelendirilebilecek eleştirel düşüncenin gelişimi açısından büyük önem taşıyor.

İnsan Güvenliğinde Yeni Tartışmalar: Kadın, Göç, Pandemi ve Şiir (ÇSM 202)

Panel Başkanı: Bezen Balamir Coşkun

Bezen Balamir Coskun & Ezgi Yarıcı Gürpınar, *Bir İnsan Güvenliği Sorunu Olarak İran İslam Devrimi Sonrası Türkiye’ye Yönelen Kadın Sığınmacı ve Mültecilerin Sosyo-Ekonomik Durumu*

Bu çalışma, İran İslam Devrimi sonrasında Türkiye’ye yönelen kadın göçünü insan güvenliği ve toplumsal cinsiyet bağlantısında incelemeyi hedef almıştır. İran İslam Devrimi’nin kadınların yaşam şartları üzerinde etkisini incelemek, İran İslam Devrimi sonrası Türkiye’ye yönelen kadın göçünün kadınların insan güvenliği etkisini değerlendirmek, kadınların aynı din temelli fakat farklı etnik kökene sahip bir ülkeye gitmelerinin, kendi ülkelerinde yaşadıkları eşitsizlik, ayrımcılık ve baskıdan kurtularak daha iyi bir hayat standartı sağlayıp sağlanmadığını öğrenmeye çalışmak, Türkiye’ye geliş süreçlerinden sonra hayatlarını Türkiye’de devam ettirip ettirmemek yönündeki eğilimlerini ve emeklerini Türk istihdam piyasalarında arzetmek isteklerini öğrenmek bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Çalışma kapsamında, Ankara’daki İranlı kadın öğrenciler ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Buna ilave olarak daha önceden İranlı kadın mülteci ve sığınmacılar ile yapılan görüşmeler ve çalışmalar incelenmiştir. Elde edilen bulgular sonucunda, kadınların Türkiye’yi tercih etmelerindeki ana nedenlerin; refah kaygısı, güvenlik endişesi, istedikleri alanda eğitim alabilme ve o alanda çalışma ihtimalinin bulunması olarak görülmüştür. Bu süreç kadınların, Türkiye ve Türk vatandaşları ile uyum sürecine olumlu etki ederken bireyin hayatında sosyal ağ bağlantıları sağlamasına, yeteneklerinin gelişmesine, kendisinin ve ailesinin refahını arttırmasına, tecrübe kazanmasına ve özellikle kadın öğrencilerin

bireysel hak ve özgürlüklerinin gelişmesine yolaçtığı bulgusuna varılmıştır. Elde edilen bulgular sonucunda, İranlı mülteci veya sığınmacı kadınların Türkiye'yi tercih etmesi altında kendi ülkeleri ile coğrafi yakınlığın varolduğu kadar, kültürel yakınlığın ve kendilerinden önce gelen kadınların istihdam deneyimlerinin olumlu etkisinin de sebep olduğunu göstermiştir. Kadın göçmenlerin yaşayacakları her türlü zorluk, istismar ihtimalini bile göze alarak göç etme eğiliminde oldukları kanaatine varılmış olup; hayatlarını Türkiye'de geçirme isteğine sahip olduğu varlıns onuçlar içindedir. Elde edilen bulgular sonucunda, kadınların Türkiye'yi tercih etmelerindeki ana nedenlerin; refah kaygısı, güvenlik endişesi, istedikleri alanda eğitim alabilme ve o alanda çalışma ihtimalinin bulunması olarak görülmüştür. Bu süreç kadınların, Türkiye ve Türk vatandaşları ile uyum sürecine olumlu etki ederken bireyin hayatında sosyal ağ bağlantıları sağlamasına, yeteneklerinin gelişmesine, kendisinin ve ailesinin refahını arttırmasına, tecrübe kazanmasına ve özellikle kadın öğrencilerin bireysel hak ve özgürlüklerinin gelişmesine yolaçtığı bulgusuna varılmıştır. Bu çalışma, İran Devrimi sonrasında göç eden kadınları ile ilgili olarak bir başlangıç çalışması olması sebebiyle önem arz etmektedir.

Burcu Sarı Karademir, *İnsan Güvenliği ve Ontolojik Güvenlik: Nazım, Devlet ve Sistem*

İnsan güvenliği, ulus devletin güvenliğini merkeze alan ana akım güvenlik anlayışına karşı geliştirilmiştir. Kavram esasen insanın yaşadığı zaman ve mekandaki güncel sorunlarına veya gündelik yaşam kaygılarına odaklanmaktadır; ancak, insan güvenliği (ontolojik güvenlik literatürünün de odaklandığı gibi) bireyin içinde yaşadığı toplumla zamansal ve mekansal olarak kendini tanımlama, gerçekleştirme ve böylelikle güvende hissetme halini kapsar. Uluslararası ilişkiler literatürü, genel olarak devletin ontolojik güvenliğine odaklanırken insan güvenliği, devletin ontolojik güvenlik inşasından doğrudan etkilenmektedir. Bu çalışma, insanın ontolojik güvenliğinin devletin ontolojik güvenlik arayışından nasıl etkilendiğine bakacak; bireyin ve devletin ontolojik güvenlik inşasının sistem seviyesiyle ilişkisini de kurarak insan güvenliğini farklı analiz seviyeleri ile ilintisi bağlamında tartışacaktır. İnsan güvenliğinin, ihtiyaçtan, korkudan ve haysiyetsiz yaşamdan muaf olma halini en geniş kapsamıyla tanımlayan politik güvenlik kategorisinin önemine, ontolojik güvenlik bağlamında dikkat çekecektir. Ontolojik güvenlik çalışmaları, devletlerin ulusal kimlik inşa süreçlerindeki biyografik anlatılarına ve bu anlatılara alternatiflere bakarken bu alternatif anlatıları üretenlerin kişilerin güvenliklerine nadiren bakmaktadır. Oysaki devletin hikayesine alternatif üretilmesi ancak devletten farklı ideolojik duruşu olan, bunu ifade eden, üreten, savunan ve farklı araçlarla yayabilen insanların insan güvenliğinin temel prensiplerinden faydalanabilmesine bağlıdır. Bu amaçla çalışma, Türkiye'nin ulusal kimlik inşası sürecinde şiirleriyle alternatif tahayyüller sunduğu için politik güvenliğini kaybetmiş komünist şair Nazım Hikmet'in hayatından yola çıkarak, bireyin devletin sistem içindeki ontolojik güvenliğini oluşturma sürecinden nasıl etkilendiğini anlatmayı amaçlamaktadır. Çalışma, Nazım Hikmet'in hikayesinden yola çıkarak bireyin ontolojik güvenliğinin, devlet ve sistem seviyeleriyle ilişkisine işaret etmekte ve insan güvenliğinin korkudan muaf ve insan haysiyetine uygun bir yaşam esaslarına dayandığını vurgulamaktadır. Çalışma insan haklarının, ulusal ve uluslararası seviyelerde birbirini güçlendirir seviyede kurumsallaşmamış olmasının insan güvenliğine etkisini özellikle politik kimliği ile bulunduğu zaman ve mekânın ötekisi olmuş kişiler açısından vurgulayarak, insan güvenliği literatürüne egemen kalkınma vurgusuna alternatif olarak insan güvenliğinin insan hakları boyutunu yeniden hatırlatmak istemektedir. Uluslararası İlişkiler alanındaki katkısını, ontolojik güvenlik çalışmalarına insan güvenliği ve devlet ve sistem ilişkisi ekleyerek sunmaktadır.

Gizem Bilgin Aytaç & Ayda Sezgin, *İnsan Güvenliğini Antroposen Çağda Yeniden Düşünürken Toplumsal Cinsiyet Temelli Güvenlik ve Meksika Örneği*

İnsan güvenliğinin tanımı, genişleyen güvensizlik alanları ile birlikte derinleşmekte; Anthropocene Çağ şiddeti en yoğun olduğu dönemi işaret etmektedir. Bireysel güvensizlik alanları, iklim krizinin yarattığı

çevresel dönüşümün ve Covid-19 pandemisinin de açığa çıkardığı sağlık, gıda gibi konuları da içine alacak şekilde genişlemiştir. Bu çalışma ile insan güvenliği kavramı kapsamında kadın güvenliğinin nasıl daha da genişletilebileceği, insan merkezli güvensizlik alanlarının farklı ülke örneklerinde nasıl değiştiği ve bu alanlarla toplumsal cinsiyet merkezli güvenlik sorunları ile ne şekilde mücadele edilebileceği gibi konuların değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Güvenlik sadece bir kalkınma ve ekonomik eşitsizlik sorunun ötesinde örgütlü ve politik dayanışmanın eksikliğinin her alanda görüldüğü bir konu haline gelmektedir. Tam da bu nedenle istikrarlı bir güçlenme ve dayanışmaya ihtiyaç duyulurken güvenlik çalışmalarında feminist teorinin insan güvenliği alanına çok önemli katkı sağlayacağına inanılmaktadır. Feminist teorinin insan güvenliği yaklaşımının son yirmi yıldır evrilen literatüründe, farklı güvensizlik alanları belirlemesi, yapısal şiddet alanlarını tespit ederek, küresel politikanın bu alanda mücadelesine yeni normlar önermesi söz konusudur. Feminist dış politika, kadın barış güvenlik gündemi, feminist ekonomi politik bu alandaki uygulamaların örneklerini oluşturmaktadır. Bu çerçevede, ilk olarak Antroposen Çağın konu ve sorunları bağlamında insan güvenliği kavramı temelinde toplumsal cinsiyet temelli güvenlik teorilerinin kesişim noktaları ele alınacak, Küresel Güney ülkelerinin farklılaşan güvenlik ihtiyaçlarına ve güvensizlik alanlarına feminist bir bakışla nasıl bakılabileceği, feminist dış politika, kadın, barış ve güvenlik gündemi, feminist ekonomipolitik gibi uygulamaların söz konusu güvensizlik alanlarına ortak ne tür yanıtlar üretebileceği tartışılacaktır. Bu nedenle örnek çalışmamızı, Küresel Güney’den feminist dış politikayı takip edeceğini belirten bu yeni açılımı sosyal adalet, insan hakları ve toplumsal cinsiyet temelli sorunları da kapsayacak şekilde temellendiren Meksika örneği değerlendirilecektir. Meksika’nın feminist dış politika kararının arkaplanını iki yıldır uygulanan politikaları, yapısal eşitsizliklerin yeni güvensizlik alanlarıyla ilişkisini, Meksika’nın diğer gelişmekte olan ülkeler için neden örnek bir uygulama olduğunu tartışacağız.

Selver B. Şahin, *KOVID-19 ve İnsan Güvenliği: Eleştirel Bir Değerlendirme*

En son NATO’nun Haziran 2022 Madrid Zirvesinde kabul ettiği yeni Stratejik Konsept belgesinde zikredilen ve devletlerin KOVID-19 krizinde pek çok boyutu derinden ve farklı şekillerde ve düzeyde tecrübe edilen tehdit ve risklere yönelik olarak izlemesi gerektiği yönünde görüş birliği oluşan insan güvenliği kavramı, 1990’ların başında politikalar ve akademik literatürüne girmişti. Soğuk Savaş döneminin hakim güvenlik anlayışını şekillendiren devletlerin birbirleri ile olan anlaşmazlıkları ile alakalı dış kökenli askeri çatışma odaklı, ‘geleneksel’ yaklaşımlara tepki olarak gelişmiştir. Merkezine bireyleri, bireylerin gündelik temel ihtiyaçlarının karşılanması ekseninde şekillenen kalkınma düşüncesini alan insan güvenliği kavramı, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programının 1994 tarihli küresel kalkınma raporunda “korkudan azade olmak, muhtaçlıktan azade olmak” şeklinde tanımlanmıştır. İnsan odaklı ve bütünleşik bir güvenlik-kalkınma anlayışına dayanan, ancak 11 Eylül sonrası dönemde devlet kapasitesi merkezli politika söylemlerinin gölgesinde kalan bu anlayış pandemi ile tekrar gündeme gelmiştir. Eleştirel güvenlik yaklaşımlarını ve çalışmalarını analitik çerçeve olarak benimseyen bu çalışmada, son dönemde tekrar vurgulanan insan güvenliği çağrılarını insan ve güvenlik kavramlarının şu temel sorular üzerinden tartışılması ile incelenecektir: İnsan Güvenliği Kim Tarafından, nasıl tanımlanıyor? Kimin, hangi insanların güven(siz)liği söz konusu ediliyor, kiminki dışlanıyor? Hangi politika yaklaşımları, kim tarafından sorunlara çözüm olarak öne çıkarılırken, hangi alternatifler bertaraf ediliyor? Kimin ve neyin önceliklendirildiği ve dışarıda bırakıldığına ilişkin bulgular pandemi sonrası krizden toparlanma sürecinde izlenecek olası politikalara ve ortaya çıkacak sonuçlara ışık tutacaktır.

Türkiye'nin Yeni Devleti Kurulurken: Dönüşümler ve Çatışmalar (ÇSM 203)

Panel Başkanı: Pınar Bedirhanoglu

Pınar Bedirhanoglu, *AKP'nin Güçlü Devletinin Finansallaşma Yoluyla Toplumsal İnşası: Devletin Krizi mi, Kriz Devleti mi?*

Bu tebliğ, 2000'li yıllarda AKP eliyle hayata geçirilen finansallaşma sürecinin Türkiye devletinin dönüşümünü nasıl belirlediğini tartışmakta, bu sürecin sermayenin devlet üzerindeki disiplinini derinleştirirken, neden olduğu bağımlılık ilişkileri nedeniyle aynı zamanda devletin iç ve dış aktörlere karşı siyasi manevra imkanlarını da artırdığını ileri sürmektedir. Kitapta bu çerçevede yapılan tartışma, son yıllara damgasını vuran Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın faizleri düşük tutma "ısrarı" etrafında yeniden değerlendirilecektir. Tebliğin temel savı, bu "ısrarın" irrasyonel bir tercih değil, Türkiye devletinin finansallaşmasıyla ortaya çıkan sınıfsal ve siyasi çelişkilerin ve çıkmazların bir sonucu olduğudur. Tebliğ, bu politika nedeniyle bu çelişki ve çıkmazları daha da sertleşmesinin kaçınılmaz olduğuna ve devletin bu nedenle karşı karşıya olduğu siyasi krizi, kriz stratejileriyle idare etmeye çalıştığına dikkat çekecektir.

Özlem Kaygusuz & Oya Aydın, *Türkiye'de Anayasasızlaştırılma ve Devlet Krizi: Anayasa Mahkemesi ve AİHM'nin Rolü*

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'deki uzun AKP iktidarı sürecinin özellikle Gezi sonrası döneminde, devletin anayasal kuruluşundaki dönüşümleri farklı bir çerçevede incelemek ve bu dönüşümün *anayasasızlaştırma* olarak nitelendirilebilecek bir aşamaya geldiğini ortaya koymaktır. Çalışmanın temel tezi, Türkiye'de anayasasızlaştırmanın giderek güçlenen ve son aşamada bir tek kişi yönetimine dönüşen yürütme erkini denetleme gücü olan biri iç, diğeri dış iki anayasal denetleme kurumunun, Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin aldığı kararlar ile şekillenmiş ve mümkün olduğudur. Bu çerçevede çalışma, anayasasızlaştırmanın dönüm noktaları olarak özellikle bu iki kurumun aldığı bazı kararları ve somut gelişmeleri tespit etmektedir. Özellikle Cumhurbaşkanlığı sistemine geçişin ardından hız kazanan siyasal anayasasızlaştırma sürecinin, Covid-19 salgını sonrası derinleşen ekonomik kriz ortamında Türkiye- Avrupa Konseyi ilişkileri bağlamında hangi noktaya geldiği de tartışılacaktır.

İlhan Uzgel, *AKP'nin İki Momenti*

Türkiye 20 yıllık AKP iktidarı boyunca siyasal yelpazenin farklı tonlarını deneyimlediği bir süreç yaşadı. Yalnızca Türkiye tarihi değil, dünya tarihi açısından da aynı siyasal hareketin, hem de ideolojik bir çizgi taşıyan bir partinin bu uzun iktidar sürecinde iki ana siyasal çizgiyi yürütebilmesi, aynı lider ile hem ilımlı, İslamcı/liberal, hem de İslamcı/milliyetçi siyasal tercihleri kabaca 10'ar yıllık dönemler içinde taşıyabilmesi çok önemli bir olaydır. AKP liderliğinin, ortak noktası olarak İslamcılığı korurken, bu kimliğin üzerine koyduğu ilk dönemdeki liberal, AB çizgisine yakın daha sonraki milliyetçi, Avrasyacı olmak üzere, birbirine zıt iki ek ideolojiyle ve farklı siyasal müttefiklerle hareket edebilmesi, her seferinde dış ve iç pazarlıklarını buna göre yapabilmemesi ve en nihayetinde seçmenini buna uzun bir süre ikna edebilmesi iç ve dış politika açısından önemli bir başarı sayılmalıdır. Çalışma bu çerçevede uzun AKP iktidarının iç ve dış politikayı biçimlendiren iktidar ilişkilerinin ikili yapısını irdelemeyi ve bu yapının Covid-19 salgını sonrasında geldiği aşamayı değerlendirmeye çalışacaktır.

Zana Çıtak, *AKP Rejiminde Din-Devlet İlişkilerinin Dönüşümü ve Diyanet*

Bu çalışma, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın değişen rolü üzerinden AKP rejiminde din ve devlet arasındaki ilişkilerin dönüşümünü incelemektedir. Diyanet'in finansal kaynaklarında ve personel sayısındaki artış dikkat çekici olmakla birlikte bu değişim aslen üç önemli yapısal değişimin yansımasıdır: Birincisi, yasal altyapının ve toplumsal nüfuz alanının genişlemesi; ikinci olarak kendini gittikçe sadece ulus-aşırı değil aynı zamanda küresel bir aktör olarak tanımlaması; ve son olarak da laiklik ilkesinden eleştirileri umursamayan bir tutumla uzaklaşma. Bu haliyle Diyanet, AKP rejimi altında sanıldığı gibi post-seküler bir toplum inşasından çok İslamlaşmanın en önemli aracı haline gelmiştir.

Yurtdışında Türkiye Siyaseti Çalışmaları (Yuvarlak Masa Toplantısı) (ÇSM 401)

Başkan: Yaprak Gürsoy*

Karabekir Akkoyunlu*

Emre Hatipoğlu*

Işık Özel*

Yunus Sözen*

Özge Zihnioğlu*

Milliyetçilik ve Siyaset (ÇSM 204)

Panel Başkanı: Hüseyin Batuhan Şar

Emir Yazıcı, *Sınıraşan Etnik Siyasetin Seçimlere Etkileri*

Farklı ülkelerde yaşayan ancak aynı etnik kökenleri paylaşan topluluklar sınıraşan etnik akraba topluluklarını oluştururlar. Bu toplulukların paylaştıkları kimlikten dolayı pozitif bir ilişkiye sahip olmaları beklenir. Örneğin, bir ülkedeki zayıf bir etnik grup başka bir ülkedeki güçlü bir etnik akraba grup tarafından desteklenebilir; ya da iki akraba grup da kendi ülkelerinde siyasi güç sahibi ise aralarındaki sınıraşan etnik bağ devletler arasında işbirliğini kolaylaştırabilir. Bu tarz bir işbirliğinin sebebi sınıraşan etnik grupların, aralarındaki siyasi sınırlara rağmen, kendilerinden olanın güvenliğini ve çıkarlarını gözetmeleridir. Bu gruplar, özellikle kendi ülkelerinde başat etnik unsur olanlar, kendi hükümetlerinin sınıraşan etnik bağları ciddiye almasını talep ederler. Bu talebe bağlı olarak politika yapımcılar büyük bir seçmen kitlesini oluşturan bu başat etnik grubun taleplerini ciddiye almak durumundadırlar. Eğer bir seçmen grubu olarak etnik gruplar ve politika yapımcılar arasında böyle bir etkileşim varsa, sınıraşan etnik akraba topluluklarına yönelik dış politikaların hükümetteki siyasi aktörlerin seçim performanslarına olumlu veya olumsuz etkileri olmasını bekleyebiliriz. Başat etnik grubun mensupları yurt dışındaki akraba gruplara ilişkin hassasiyetlerini paylaşan ve bunu politikaya dönüştüren siyasi aktörleri ödüllendirirken aksi yönde siyaset izleyenleri ise cezalandıracaktır. Bu makalede, farklı ülkelerde sınıraşan etnik akraba gruplara sağlanan desteğin türü ve seviyesinin hükümetteki siyasi aktörlere seçimlerde nasıl bir fayda veya zarar getirdiğine bakarak bu önemli teoriyi test etmeyi amaçlıyorum. Çalışmanın sonuçlarının hem etnik siyaset literatürü hem de dış politika ve seçim çalışmaları literatürleri için önemli etkileri olacaktır.

Talha Köseoğlu, *Laik-Mütedeyyin İkililiğinin Ötesinde: Necip Fazıl Kısakürek ve Nurettin Topçu'nun İslam ve Siyaset Üzerine Düşüncelerinin Karşılaştırmalı ve Eleştirel Bir Analizi*

Bu çalışma, Necip Fazıl Kısakürek (1904-1983) ve Nurettin Topçu'nun (1909-1975) yazılarındaki farklı İslam anlayışlarını ve bu farklılıkların Kısakürek ve Topçu'nun İslam ile siyaset arasındaki ilişkiye dair görüşlerindeki yansımalarını analiz etmektedir. Kısakürek ve Topçu günümüzde, seküler Kemalist siyasi ve entelektüel elite İslami bir başkaldırının iki öncüsü olarak Türkiye entelektüel hayatının aynı köşesine yerleştirilmektedir. Son birkaç on yıldır Türkiye siyasetini açıklamak için kullanılan laik-mütedeyyin ayrımına uyan bu konumlandırmaya göre, Kısakürek ve Topçu modernleşme sürecinin başından beri mücadele halinde iki unsur olarak görülen Batıcı ve seküler elite muhafazakar ve yerlici halk kesimleri arasındaki çekişmede muhafazakar/mütedeyyin kesimlerin sözcülüğünü üstlenen ve bunu da erken Cumhuriyet dönemindeki tek parti rejiminin yumuşamaya başlamasının hemen ardından gerçekleştiren iki öncü düşünür olarak ele alınıyorlar. Bu çalışma, bu yerleşik okumanın eksikliklerine dikkat çekmeyi amaçlamaktadır. Merkez-çevre paradigması ile birlikte ileri sürülen laik-mütedeyyin karşıtlığı yaklaşımının bir sonucu olan bu okuma, hem laik-mütedeyyin karşıtlığının nasıl imal edildiğini görmemizi engellemekte hem de Kısakürek ve Topçu dahil olmak üzere Türkiye entelektüel hayatını eksik ya da yanlış okumamıza neden olmaktadır. Alternatif olarak bu çalışma, 1940'lardan 1970'lere kadar olan entelektüel hayatlarında İslam ve siyaset üzerine yazılarına odaklanarak Kısakürek ve Topçu'yu yeniden ele almak gerektiğini savunmaktadır. Yaşam öykülerindeki benzer süreçlere ve Soğuk Savaş Türkiye'sinin siyasi ortamında aynı cephede konumlanmış olmalarına karşın Necip Fazıl Kısakürek ve Nurettin Topçu, farklı ve rekabet halindeki İslam anlayışları ile İslam ve siyaset arasındaki ilişkiye dair düşüncelerinde ayrışmaktalar. Kısakürek, tek din olarak kabul ettiği İslam'ı hayatın tüm yönlerini kapsayan bir inanç ve kurallar sistemi biçiminde bütünsel bir ideoloji olarak sunar. İslam anlayışına uygun olarak, Müslümanlığı, farklı bir varoluş biçimi ve kendi başına bir siyasi kimlik olarak anlar. Kısakürek'in kimlik olarak İslam'ın aksine, Nurettin Topçu, İslam'ı bireyin aşkın olana, yani Tanrı'ya bağlandığı içsel/manevi yolculuğun ahlaki çerçevesini sunan bir yol olarak kavrar. Böylece Müslümanlığı, ahlaki bir yaşam sürmek yoluyla bir kimliksel kategoriden ziyade bir oluş süreci olarak tanımlar. Topçu'nun ahlak olarak İslam anlayışı, İslam'ı belirli bir kurallar manzumesi olmaktan farklı tutar ve onu, diğer dinler ve metafizik doktrinler gibi ilahi olanla bireysel bir ilişkiye yaklaştırır. Bu çalışma, Kısakürek ve Topçu'nun İslam anlayışlarındaki bu farklılıkların önemli siyasi sonuçları olduğunu iddia etmektedir. Kısakürek, kimlik olarak İslam anlayışıyla, kendi Müslümanlık tanımı içinde değerlendirdiği kesimlerin çıkarlarını savunan bir kimlik siyasetinin öncülüğünü yapar. İslam'ı, ilkeleri ortodoks kaynaklarda ortaya konan ayrı bir ideoloji olarak tanımlarken, Müslümanlar tarafından yönetilen totaliter bir modern devleti, Müslümanlar tarafından yönetilen bir kapitalizm biçimini ve Müslümanların kontrolündeki teknolojik gelişmeyi içeren alternatif bir İslami moderniteyi savunur. Oysa Topçu, ahlak olarak İslam anlayışı perspektifinden modernite kavramının bütüncül bir eleştirisini sunar. Eleştirisi, modern politik biçimlerin ve kimliklerin yanı sıra teknoloji ve kapitalizm de dahil olmak üzere modernitenin maddi yönlerine uzanır. Topçu, moderniteyi, modern teknolojinin ve kapitalizmin sözde aşırılıkları yüzünden bireyleri manevi ve ahlaki bir yaşam sürmekten uzaklaştıran, ilahi olanla ilişkilerini ciddi şekilde kısıtlayan bir süreç olarak tanımlar. Bu nedenle, Batılılaşma-olarak-modernleşmeye karşı çıktığı kadar, Topçu, İslami modernite kavramına ve Müslümanlığın modern bir siyasi kimlik olarak temsil edilmesini de aynı derecede eleştirmektedir. Topçu'nun, İslam'ı bir kurallar manzumesi olarak görmeyi reddederek siyaseti kendine özgü dinamikleri ve prensipleri olan şekline anlaması seküler-İslami siyaset ayrımını bulanıklaştırmaktadır.

Rıdvan Turhan, *Türkiye'de Çok Partili Döneme Geçilirken Türk Ulusal Kimliğinin Tanımı ve Değiş(mey)en Sınırları*

Türkiye’de çok partili siyasete geçişle birlikte toplumsal, ekonomik ve siyasi açıdan modern Türkiye’nin çehresini değiştirecek yeni bir evreye girilmiştir. Derin dönüşümlere sebep olan bu gelişmenin nedenleri iç ve dış konjonktürle ilişkili olarak anlaşılabilir. Bu bağlamda Türkiye’de özellikle 1930-45 arası yaşanan sosyo-ekonomik ve siyasi gelişmeler sonucunda toplumun farklı kesimleri arasında giderek yayılan hoşnutsuzluk, henüz varlık kazanmamış muhalefetin toplumsal tabanını oluşturmaya başlamıştır. Konunun uluslararası boyutu da iç konjonktür kadar belirleyicidir. Savaşın sona ermesinin ardından aralarında Türkiye’nin de bulunduğu müttefik devletlerin katılımıyla toplanan San Francisco Konferansı, savaş sonrası dönemde kurulacak yeni dünya düzeninin çerçevesini belirlemiştir. Amerika Birleşik Devletleri’nin başını çektiği “demokratik Batı dünyası” içinde yer almanın birinci koşulu, Batı demokrasisine uygun bir siyasi yapının kurulmasıdır. San Francisco Konferansı’nın yarattığı rüzgâr kısa bir süre sonra Türkiye’de de hissedilmiş ve Türkiye’nin yeni döneme hızla uyum sağlama niyeti yönetici elitin önemli temsilcileri tarafından dile getirilmiştir. Bu çerçevede siyasi arenada esmeye başlayan liberal hava, yasal düzenlemelerle somutlaşmıştır. Sınıf esasına göre dernekler kurulabileceği kabul edilmiş, tek dereceli seçim sistemi onaylanmış, Basın Birliği Kanunu kaldırılmış, Bakanlar Kurulu’nun gazete kapatma yetkisi mahkemelere devredilmiş ve basın suçluları affedilmiştir. Aynı günlerde üniversitelere bilimsel ve idari özerklik veren bir yasa onaylanmıştır. Liberal söylem Türk milliyetçiliğinin sınırları, Türklüğün kapsamı ve vatandaşlık hukuku bağlamında azınlıklarla ilgili konularda da gündeme gelmiştir. Bu bağlamda Recep Peker’in 28 Mart 1947’de İstanbul Üniversitesi’nin büyük konferans salonu açılışında yaptığı milliyetçilik temalı konuşma azınlıklar ve buna bağlı olarak ulusal kimliğin sınırlarıyla ilgili yeni bir tartışmayı da başlatmıştır. Peker, ırkçı milliyetçiliğin ayrımcı vatandaşlık anlayışını eleştirirken, Kemalist milliyetçiliğin başka din ve ırktan vatandaşları milli varlığın ayrılmaz bir parçası olarak kabul ettiğini belirtmiş ve bu bağlamda Türkiye’de azınlıkların hak ve görevleri ile ilgili sorunlara dair çeşitli karar ve tedbirlerin alınabileceğini, düzeltici ve tamamlayıcı tekliflerin Büyük Millet Meclisi’ne sunulabileceğini söylemiştir. Konuşma basında ve kamuoyunda ulusal kimliğin sınırlarının genişleyerek daha kapsayıcı bir çerçeveye ulaşacağını işaretleri olarak kabul edilse de Peker’in kullandığı liberal söylem konjonktürel gereklilikler nedeniyledir. Bu tebliğde, tek parti döneminde Türk ulusal kimliğinin sınırları ve onu oluşturan bileşenler kısaca tanıtıldıktan sonra, çok partili döneme geçerken esmeye başlayan “liberal” rüzgârın “hukuki Türklük/gerçek Türklük” gerilimini ortadan kaldırmadığı ve ulusal kimliğin bileşen ve sınırlarının yeni dönemde de değişmediği bazı toplumsal ve siyasi gelişmelerle ilişkili olarak ortaya koyulacaktır.

Abdullah Pekel, *Aynadaki Hortlak: Sèvres Sendromu’yla Yüzleşirken İhmal Edilen Bulgular*

Batılıların öncülüğündeki dış güçlerin, sonsuza kadar durmaksızın Türkiye’yi bölüp, parçalama emellerini gerçekleştirmek için elbirliğiyle sürdürdükleri politikalar olduğuna dair, Türkiye yönetimindeki ve kamuoyundaki düşünceler bütünü, ‘Sèvres Sendromu’ adıyla kavramsallaştırılmıştır. Bu çalışmanın hipotezi, ‘Sèvres Sendromu’nun yalnızca Türkiye siyasetine özgü bir paranoya, mağduriyet veya yabancı düşmanlığı ihtiva eden bir mahsul olmayıp, bahse konu sendromdaki Sèvres endişesinin, neredeyse birebir Sèvres Antlaşması’ndaki haliyle dış aktörlerce de beslendiği önermesidir. Çalışmada Sèvres Sendromu, öncelikle kavram ve kapsam olarak tahlil edilecektir. Türkiye’nin farklı siyasi gruplarında Sèvres Sendromu’na nasıl yaklaşıldığı tespit edilmeye çalışılacaktır. Farklı dönemlerde Türkiye siyasetinde ve dış politikasında gündeme gelen konuların Sèvres Sendromu’yla birlikte nasıl analiz edilebileceği irdelenecektir. Türkiye’ye komşu aktörlerin Türkiye’nin toprak bütünlüğü ve egemenlik haklarına yönelik eylemlerinin Sèvres Sendromu’nu tetikleyici ve kuvvetlendirici etkisi üzerine tartışılacaktır. Türkiye siyasetinde birçok kesimin paylaştığı bu endişenin, dış aktörlerin somut girişimleriyle beslenmesinden doğabilecek sorunlar ve sonuçlar

araştırılacaktır. ‘Sèvres Sendromu’ kavramının adı ve kaynağı, Osmanlı İmparatorluğu’nun sonunu getiren 10 Ağustos 1920 tarihli Sèvres Antlaşması’dır. Antlaşmada öngörülen parçalanmış Anadolu haritası, Türkiye’de herkesin aşına olduğu ve sosyal hayatın her noktasından görülebilecek kadar kuvvetli bir görsel materyal olarak kullanılmıştır. Dolayısıyla Türkiye kamuoyunun zihin dünyası, devlet egemenliği konusunda Sèvres Antlaşması ve günümüz sınırlarını her an mukayese edebilecek diriliktir. Sèvres Sendromu, son dönemde Türkiye’nin istisnai birkaç dost ve kardeş devlet dışında, bütün dünyanın hedefinde olduğu inancıyla çabucak kaynaşabilen bir düşünce olmuştur ve hiç şüphesiz ki gelecekte de benzer koşullarda benzer düşünce kaynaşmaları devam edecektir. Çünkü bu sendrom, özünde Türkiye’nin belli yabancı güçlerin uyguladığı zorbalığa maruz kalmasının zihin dünyasındaki izdüşümüdür ve Türkiye’nin uğraşmak zorunda kaldığı birçok sorunun, bu zorbalığın neticesinde ortaya çıktığı varsayılmaktadır. Sèvres Sendromu, bazı yaklaşım farklılıkları olsa da Türkiye’nin neredeyse bütün siyasi gruplarınca benimsenmiştir. Dolayısıyla halkın büyük bir çoğunluğunun ve yönetimin, Türkiye’nin önemli uluslararası aktörlerle ilişkilerinde peşin bir güvensizlik duyduğunu söyleyebiliriz. Buradan hareketle ‘Sèvres hayaliyle yanıp tutuşan’ dış güçlerin veya komşuların, Türkiye’nin toprak bütünlüğüne ve egemenlik haklarına yönelik dostça olmayan eylemleri, bahse konu sendromun etkisini arttıran eşsiz bir katalizör görevi görmektedir. Örneğin, Yunanistan ve Türkiye arasında Ege Denizi ve Doğu Akdeniz’i konu alan deniz yetki alanları uyuşmazlıkları, Ermenistan Anayasa Mahkemesi’nin 2010 tarihli kararında Türkiye-Ermenistan mevcut sınırını tanımadığını resmiyete dökmesi veya Irak Bölgesel Kürt Yönetimi’nin anayasa taslağında doğrudan Sèvres Antlaşması’na yapılan muğlak atıflar, Türkiye’nin egemenliği ve toprak bütünlüğü konusunda hoyrat tasavvurlardan başka bir anlam taşımamaktadır. Ayrıca bu aktörlerle işbirliği içindeki Batılıların Türkiye’nin kaygılarını depreştirebilecek tutumları, Sèvres Sendromu’nda kurgulanan ateş çemberini belirgin kılmaktadır. Böyle bir manzarada, Türkiye’nin kendisine karşı olsun olmasın en ufak bir eylemden, limiti olmayan bir parçalanma tehdidinde vehmetmesi anlaşılması güç bir ‘paranoya’ değildir. Her ne kadar Sèvres Sendromu konusunda yapılan çalışmalar Türkiye siyasetinde, özellikle modern dünyanın bir parçası olunabilmesi noktasında kıymetli olsalar da sendroma katalizörlük eden dış aktörleri görmezden gelmektedirler. Şayet Sèvres Sendromu, gün yüzüne çıkarılarak topluma bir ayna gibi tutulacaksa, bu aynada belirme ihtimali olan bir hortlağın varlığından haberdar olunması, bahse konu sendromun olumsuz etkilerini giderebilmek için elzemdir. Sonuç olarak bu çalışma, Sèvres Sendromu’na dışarıdan kaynaklık eden etkenler üzerinde duracak ve bu bağlamda ilgili literatürdeki eksikliğe katkı sağlamaya çalışacaktır.

Cengiz Erişen & Hüseyin Batuhan Şar, *Komple Zihniyeti ve Amerikan Karşıtlığı: Türkiye Örneği*

Halihazırda internetin yayılışı ile birlikte artan komple teorileri, Covid-19’un gelişi ile birlikte bambaşka bir boyuta ulaşmıştır. Günümüzde, komple teorileri önyargı (Swami et al. ,2012), düşük siyasi katılım (Jolley ve Douglas,2014), aş karşıtlığı (Salali ve Uysal, 2020) ve sağlık ile ilgili koruyucu tedbirlere uyum (Erisen, 2022) gibi çok ciddi sonuçlar doğurabilecek konularda etkili olmaktadır. Buna bağlı olarak, biz bu makalede komple zihniyetinin Amerikan karşıtlığı üzerindeki rolünü inceledik. Amerikan karşıtlığının sebep olduğu gruplar arası mücadele kapsamında, bu çalışmanın teorik altyapısını Sosyal Kimlik Teorisinin varsayımları (Tajfel ve Turner, 1979) oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra, milliyetçiliğin, sosyal medyanın ve demografik faktörlerin (siyasal ideoloji, eğitim seviyesi, cinsiyet ve gelir düzeyi) etkisi de bu çalışmada ele alınmaktadır. Türkiye’den temsili bir örneklem (n= 1250) üzerinden gerçekleştirdiğimiz anket çalışmamızın sonucuna göre komple zihniyeti yüksek olan bireyler daha fazla Amerikan karşıtlığı sergilemektedir. Buna ek olarak, milliyetçiliğin Amerikan karşıtlığı üzerinde de etkili olduğu söylenebilir. Sosyal medya konusunda ise bu çalışma ilginç bulgular ortaya çıkarmaktadır. Sadece komple zihniyeti yüksek olan ve Instagram’ı sıklıkla kullanan bireylerin Amerikan karşıtlığı diğerlerine nazaran daha yüksek çıkmıştır. Bu çalışma, Türkiye’deki komple zihniyetinin sonuçları, Amerikan karşıtlığının belirleyicileri ve genel olarak bir ülkede komple zihniyeti ile Amerikan karşıtlığı ilişkisinin özellikleri açısından önemli çıkarımlar sunmaktadır.

Uluslararası Çatışmalar ve Göç (ÇSM 205)

Panel Başkanı: Radiye Funda Karadeniz

Ayşegül Sever & Radiye Funda Karadeniz, *Çaresizlik Duvarı: Ankara'nın Suriye Politikasını Sınır Duvarı Üzerinden Anlamak*

Yazarların talebi dolayısıyla yayınlanmamaktadır.

Ayşe Küçük & Veli Özdemir, *Brexit Sonrası İngiltere'nin Göç Politikası: "Homo Sacer" Olarak Sığınmacılar ve Göçmenler*

Agamben'in Roma hukukundan aldığı bir kavram olan homo sacer bir suçtan dolayı halk tarafından yargılanan, toplumdan dışlanan ve vatandaş olarak bütün hakları iptal edilen kişiyi ifade eder. Her ne kadar bu kişinin kurban edilmesine izin verilirse de onu öldüren cinayet işlemiş sayılmaz (Agamben, 2013, s.90). Bu yönüyle homo sacer "kutsal insan" olarak adlandırılmasına rağmen aslında bir lanetlidir. Toplumdan dışlanmıştır, yasaklıdır, tabudur ve tehlikelidir. (Agamben, 2013, s.98). Homo sacer'in statüsünü tanımlayan dışlama haliyle birlikte maruz kaldığı şiddettir (Agamben, 2013, s.103). Bu şiddeti ortaya koyan ise egemendir. Agamben'in belirttiği gibi liberal demokrasiler olağanüstü hallerde var olan insan hakları rejimine rağmen egemenliği en çıplak hali ile ortaya koyarak koruma altına aldıkları bireyleri homo sacere dönüştürmektedir (Kartal, 2021). Agamben'in homo sacer istisna hali karşısındaki bireyin durumlarını anlatan bir simge olarak düşünülebilir. Nitekim Agamben, Carl Schmitt'in egemenin "istisna haline karar veren kişi olduğunu" (Agamben, 2006, s. 9) ve Walter Benjamin'in "istisna halinin kural" haline gelmiş olduğu görüşünü (Agamben, 2006, s.15) paylaşmaktadır. Modern iktidarlar kendini hukuka bağlayarak koruma altına almasına rağmen -bir biçimde onu kutsal hale getirmekle beraber- istisna halinde kendine tabi kıldığı hayatları öldürülebilir hale getirmektedir. Bu açıdan sığınmacılar ve göçmenlerin homo sacerin modern dönemde yeni örneği olarak görülebilir. BREXIT her ne kadar İngiltere'nin AB üyeliğinden görece uzun bir süreçte ayrılması anlamına gelse de referandum döneminin en önemli tartışmalarından biri 2011 Suriye Krizi sonrasında oluşan göç olmuştur. İngiltere'de referandum dönemi tartışmalarında göç bir güvenlik konusu haline gelmiştir. Buna rağmen İngiltere'de yapılan çalışmalar Suriye kaynaklı büyük bir göçmen sorununun olmadığını göstermektedir. BREXIT döneminin en büyük sloganı "sınırların kontrolü yeniden ele geçirmek" olmuştur. Bu alandaki en popüler yaklaşım AB'den ayrıldıktan sonra İngiltere'nin bütün egemenlik alanlarında kontrolünü yeniden tesis edeceği olmuştur (Sargın, 2022). Bu açıdan göç İngiltere'de kontrolü sağlanacak konuların başında gelmektedir. BREXIT sonrasında AB içinde ilticayı düzenleyen Dublin Yönetmeliği ortadan kalkmıştır. 1 Ocak 2021'den itibaren İngiltere, başka bir ülkeden geçiş yaptığı tespit edilen ve üçüncü bir ülkede bir süre bulunduğu tespit edilen sığınmacıların başvurularını kabul etmeyeceğini ilan etmiştir. Daha sonra Temmuz 2021'de "Uyruk ve Sınırlar Yasası" isimli yasayı çıkarmış ve ülkeye yasadışı yollardan giriş yapılması suç olarak kabul ederek bu suçu işleyenlere 4 yıla kadar hapis cezası verileceğini duyurmuştur. Ayrıca bu sığınmacılar içerisinden vatandaşlık alanların vatandaşlıklarının kendilerine haber verilmeden iptal edilebileceğini karara bağlamıştır. Ancak İngiltere'deki en tuhaf gelişme Göç ve "Ekonomik Kalkınma Ortaklığı" adı altında Ruanda ile imzalanan anlaşma olmuştur. Bu yasa ile İngiltere'nin 120 milyon sterlin karşılığında bütün yasadışı sığınmacıları ve göçmenleri Ruanda'ya göndermesine olanak vermektedir (homeofficemedia.blog.gov.uk, 2022). Ayrıca haziran ayında basına yansıyan haberlere göre İngiltere bir yıl sürecek bir pilot program çerçevesinde mültecilere GPS cihazı takmayı planlamaktadır (tr.euronews.com, 2022). Bu çalışmanın temel argümanı günümüzün "kutsal insanları/homo sacerler"ının mülteciler ve sığınmacılar olduğudur. Bu bağlamda çalışmada sırasıyla homo sacer kavramı ve istisna hali tanımlanacak, İngiltere'nin mevcut göç politikası anlatılacak ve mültecilerin ve sığınmacıların birer homo sacer'e nasıl dönüştüğü araştırılacaktır.

M. Tahir Kılavuz & Ahmet Akbıyık & Ömer Faruk Yalçın & Abdullatif Köksal,
Güvenlik Krizi Göçmenlere Bakışı Nasıl Etkiler?: Twitter Verisi Analizi

Suriye İç Savaşı son dönemlerin en önemli göçmen hareketliliklerinden birine sebep olmuş ve ev sahibi toplumları da göçmenleri kabul edenler ve reddedenler arasında bölmüştür. Ev sahibi toplumların tecrübe etmiş oldukları krizler de göçmenlere yönelim eğilimleri etkileyen önemli bir faktör olarak ön plana çıkmaktadır. Bu çerçevede bu çalışma özellikle güvenlik krizleri sırasında göçmenlere yönelik eğilimlerin nasıl şekillendiğini incelemektedir. Göçmenlere yönelik eğilimler güvenlik krizlerinin ardından nasıl ve neden değişir? Göçmenlerle doğrudan ilintili olmayan terör saldırıları göçmen karşıtı eğilimlerin artmasına sebep olur mu? Halkın siyasal eğilimleri bu krizlerin etkisini şekillendirir mi? İşte bu sorulara yanıt vermek için bu çalışma Türkiye’deki Twitter kullanıcılarının zaman içindeki değişen göçmenlere yönelik eğilimlerini incelemektedir. Bunun için hesaplamalı metin analizi ve doğal dil işleme (NLP) alanındaki en güncel yöntemleri kullanarak, Türk Twitter kullanıcılarından 1.8 milyon tweet toplanarak bu tweetlerde zaman içindeki duygu değişimi iki şekilde incelenmiştir: Öncelikle, 2015 ve 2016’daki en ciddi terör saldırıları sonucu göçmenlere yönelik eğilimler, sonra da bu eğilimlerin farklı siyasi gruplara göre nasıl değiştiği incelenmiştir. Buna göre, doğrudan göçmenlerle ilişkili olmasa dahi terör saldırıları göçmen karşıtı eğilimleri arttırmakta ve bu artış özellikle de normalde göçmenlere ortalama olarak daha olumlu bakan hükümete yakın kesimler arasında daha yaygın görülmektedir. Bu çalışma hem göçmenlere karşı eğilimlerin zaman içinde değişebildiğini hem de siyasal, toplumsal ve ekonomik olayların göçmenlere yönelik eğilimleri etkileyebildiğini göstermesi yönünden göç araştırmalarına katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Beril Çakır, *Sınır Güvenliğinin Yerelde Tezahürü: Bir Sınır Bölgesi Olarak Türkiye*

Bu çalışma, ülke sınırlarını mutlak ve sabit varlıklar olarak ele alan devlet-merkezci görüşün aksine, sınırların çok boyutlu ve toplumsal olarak şekillenen mekan inşa süreçlerinin bir boyutu olduğunu öne sürüyor. Bu bağlamda, uluslararası, ulusal ve yerel arasındaki boşluğu kapatmak amacıyla, Türkiye’nin Suriye ve Suriye sınırı politikasının ülke içinde, göçmen, toplumsal uyum ve aidiyete dair fiziksel ve söylemsel olarak “sınırlandırılmış” mekanların üretimindeki rolünü tartışıyor. Makale temel olarak, ulusal güvenlik çerçevesinde şekillenen Türkiye-Suriye sınır politikasının, Türkiye’de yükselmekte olan göçmen ve yabancı düşmanlığına ne ölçüde etkisi olduğu sorusuna odaklanırken, sınırların ve yerleşik güvenlik anlayışının yerelde yeniden üretildiğini ve gündelik milliyetçiliğin artışında rol sahibi olduğunu iddia ediyor.

Emirhan Duran, *Göç Kavramının Yeniden Konseptleştirilmesi: Macaristan Örneği*

İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra göç, Avrupa için önemini hiç yitirmeyen ve her zaman tartışılan bir konu haline geldi. Savaş’tan sonra Almanya, Polonya ve Çekoslovakya gibi ülkelerin sınırlarının yeniden çizilmesi, yeni uluslararası mülteci rejiminin kurulmasına neden oldu. 1950 yılında Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği kuruldu ve 1951’de Mültecilerin Statüsüne İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi imzalandı. Buna ek olarak, Batı Avrupa ülkeleri 2. Dünya Savaşının yol açtığı yıkım ve işgücü kaybını telafi etmek için göçmenlere karşı açık kapı politikası uyguladılar. 1970’lerden sonra bu politikanın yerini kontrol odaklı göç politikası aldı. Bu değişikliğin temelde iki nedeni bulunmaktadır: ihtiyaç kalmadığında geri dönecekleri düşünülen misafir-işçi göçmenlerin geri dönmeyeceğinin anlaşılması ve 1973 petrol krizinin getirdiği ekonomik zorluklar. Bu dönemden itibaren göç konusu siyasallaşmaya başlamıştır. Göç meselesi sadece devletleri içinde değil, Avrupa bütünleşmesi açısından da önemli bir konu haline geldi. 1974 yılında Paris Avrupa Konseyi’nde Trevi grubunun kurulmasıyla göç ve yarattığı etkiler Avrupa Topluluğu düzeyinde sorgulanmaya başlamıştır. Avrupa, Sovyetler Birliği’nin dağılmasının ve Yugoslav Savaşlarının ardından birçok göç hareketi yaşamış olsa da, İkinci Dünya Savaşı sonrası görülen en büyük

mülteci hareketi 2015 yılında başladı. Suriyeliler önce Lübnan ve Türkiye gibi komşu ülkelere göç ederken, bu ülkeleri de Fransa ve Almanya gibi Batı Avrupa ülkelerine ulaşmak için geçiş ülkesi olarak kullandılar. Macaristan bu güzergâhta önemli bir geçiş ülkesidir çünkü Batı Balkanlar'dan sonra Schengen Bölgesi'nin başlangıç noktasıdır. Bu mülteci hareketinin sonucunda 2015 yılında Avrupa Birliği'ne yapılan sığınma başvurusu 1.322.850 milyon ile zirve noktasına ulaştı. Macaristan, Almanya'dan sonra 177.135 bin ile en fazla iltica başvurusu alan ikinci AB üyesi oldu (Eurostat, 2020). Bu çalışmanın temel amacı, 2015 yılında sayısal açıdan en yüksek seviyeye ulaşan mülteci hareketinin Avrupa'daki göç kavramını etkileyip etkilemediğini belirlemektir. Macaristan, hem bir geçiş ülkesi hem de bu krizin etkilerini hisseden ilk ülkelerden biri olduğu için bir vaka çalışması olarak seçilmiştir. Bu çalışmada Macaristan'ın 2015 öncesi ve sonrası göç Politikaları incelenecektir. Bu inceleme arasında iki dönem arasındaki temel farklar ortaya konacak ve iktidar partisinin söylemleri öne çıkarılacaktır. Aynı zamanda Macaristan'ın AB göç politikası içindeki yeri tartışılacaktır. Ek olarak Macaristan vatandaşlarının bu politikalara olan tepkilerini anlamak için daha önceden yapılmış olan anketler (Eurobarometer, European Social Survey, World Value Survey) ve seçim sonuçlarından faydalanılacaktır.

I. ULUSAL SİYASET BİLİMİ KONGRESİ

25
Eylül

1. Oturum, 09:30-11:00

Türkiye’de ve Dünyada Uluslararası İlişkilerde Eleştirel Yaklaşımlar (Yuvarlak Masa Toplantısı) (ÇSM 201)

Başkan: Senem Aydın Düzgit

Zeynep Gülşah Çapan
Alper Kaliber
Başak Alpan
Fulya Hisarlıoğlu

Dış Politikaya Ontolojik Güvenlik Penceresinden Bakmak (ÇSM 202)

Panel Başkanı: Aslı Nur Düzgün

Aslı Şebnem Haliman, *Srebrenitsa’yi 2015’te Hatırlamak: Hatırlayıcı Aktör olarak Türkiye ve Rusya*

2015, Holokost’tan sonra Avrupa’da yaşanmış en korkunç suç olan Srebrenitsa katliamının yirminci yıl dönümüdür. Bosna’daki savaşın farklı aşamalarında ve Dayton Anlaşması sonrası dönemde farklı roller üstlenen uluslararası ve bölgesel siyasi aktörler, bugün Srebrenitsa katliamının dünya siyasetindeki hatırlanışını etkilemektedir. Bernhard ve Kubik’in hatırlatıcı tipolojileri üzerine olan analitik çerçevesini uluslararası ilişkilere uygulayan bu çalışma, devletleri, dış politika önceliklerine ve ontolojik güvenlik kaygılarına uygun olarak ulus ötesi hafızayı şekillendirmek için çeşitli stratejiler kullanan hatırlayıcı aktörler olarak kavramsallaştırır. Türkiye ve Rusya’yı bu şekilde hatırlayıcı aktörler olarak kavramsallaştıran bu çalışma, bu aktörlerin Srebrenitsa üzerine olan parçalanmış hafıza rejimine olan etkilerini incelemektedir. Analiz, 2015 yılına ait Srebrenitsa katliamının Birleşmiş Millet Güvenlik Konseyi’nde soykırım olarak tanıyacak olan karar taslağının Rusya tarafından veto edilmesi ve Potoçari Anıt Mezarlığı’ndaki yıllık anma töreni olmak üzere iki vakaya odaklanmaktadır. Çalışma, gazetelerde ve haber ajanslarında Türkçe ve Rusça yayınlanan 175 metnin orijinal dilde Eleştirel Söylem Analizi aracılığı ile incelenmesine dayanmaktadır. İnceleme sonunda Srebrenitsa katliamı üzerine parçalanmış bir hafıza rejimi olduğu gözlemlenmektedir. Parçalanmış hafıza rejimi Srebrenitsa katliamının hatırlanmasında aktörler arasında anlaşmazlık ve çatışma olduğunu göstermektedir.

Ceren Melis Kılıç, *Egemenlik Arzusu ile Donanmış Modern Devlet Öznelliği*

Uluslararası İlişkiler (UI) disiplininde devletin ontolojik olarak verili kabul edilmesi yönündeki genel eğilim, çalışmaların çoğunda devlet davranışlarının altında yatan nedenselliklerin ve kurucu süreçlerin dışlandığı bir sosyal ontolojinin sunulmasıyla sonuçlanmıştır. Lacancı psikanalitik kuram çerçevesinde devletin öznelliğini sorunsallaştırmak, UI’de sabit varsayılan bilgiyi sorgulamaya açarak modern siyasete dair tahayyülümüzün sınırlarını genişletmeyi ve disiplinin epistemolojik çeşitliliğini artırmayı amaçlayan bir çaba mahiyeti taşır. Bu amaçla Lacan’dan hareketle devleti ontolojik güvenlik yazınında sıklıkla kullanılan bir yöntem olarak antropomorfik perspektifle okuyarak aşağıdaki savlara varıyorum:

1. Devletin ontolojik koşulu egemenlik arzusudur. Devletin öznelliği, verili ve sabit bir benlik olmaktan ziyade arzu ve dil tarafından belirlenir. Lacan’ın simgesel olarak adlandırdığı ve öznenin kurallar, yasalar ve dil aracılığıyla “ötekiler” ve “Öteki” ile etkileşim kurduğu düzlem, uluslararası siyasetin alanı ile benzerlik gösterir. Diğer “egemen” devletlerden soyutlanmış, yalıtılmış bir devlet öznelliği söz konusu olamaz, çünkü devletler uluslararası siyasetin bir aktörü olabilmek için, egemenliklerinin tanınacağı bir düzlem olarak “büyük Öteki” işlevini üstlenen uluslararası bir düzene ihtiyaç duyarlar. Bu düzlem içinde “öteki” devletlerin onayladığı “egemen” imgesi ile özdeşleşen özne çok geçmeden bu imge ile kendisi arasındaki derin farkı anlayarak varoluşundaki eksiği kabul etmiş olur. Kuruluş anında bir anlığına sahip olduğu mutlak egemenlik hissi bir yanılgıdır; varlığının koşulunun ancak ötekilerin onun egemenliğini tanımmasına bağlı olduğunu ve ötekilerin tanınması olmadan kendi başına bir bütünlük arz edemeyeceğini gören devlet, bilinçdışında bu eksiklikle yaşar. Varoluşundaki bu eksiği kapatma arayışı arzuyu doğurur. Devlet, arzulayan bir özne olarak daima kuruluş anındaki mutlak egemenlik hissine ulaşmaya çalışır. Bir başka deyişle modern devletin ontolojik koşulu onun egemenlik arzusudur. Egemenlik arzusu ile hareket eden devlet, ne rasyonalistlerin iddia ettiği gibi yekpare ve stabildir ne de post-yapısalcıların iddia ettiği gibi paramparçadır. Modern devlet bu ikiliği aşacak şekilde, devingen bir öznedir. Doyurulması imkânsız bir arzuyla hareket etmesi, devletin fiziksel, psikolojik ve sosyal bir varlık olarak otonom bir özne olma sürecini sürekli kılar.

2. İstikrar dönemlerinde rasyonellik içinde dikkat çekiciliğini yitiren egemenlik arzusu, en belirgin şekilde kriz zamanlarında görünür hale kavuşur. Egemenlik arzusu, devletlerin kriz anlarında fiziksel güvenlikleri pahasına seçimler yapmalarına sebep olabilir. Kriz dönemlerinde görülen rekabet, tehdit algıları veya korkular nedeniyle devletler egemenliklerinin dört unsuru olarak kabul edilen nüfusları, teritoryal sınırları, otoriteleri veya tanınmalarını risk altında hissederler. Varlıklarının yegâne koşulu olan egemenliklerine yönelik bu risk ortamı devletlerde ontolojik güvensizlik hissine yol açar. Çağdaş dönemdeki krizlerin sıklığı düşünüldüğünde devletin ontolojik güvenliğine zarar veren bu tür durumlar hiç de istisnai ve geçici değildir. Dolayısıyla arzu, rasyonelliğin önüne geçerek sahip olduğu merkezi konumu daha açık bir şekilde sergiler. Panel esnasında öncelikle arzu kavramının felsefe tarihindeki önemine değinilecek ve sonrasında Lacan’ın kuramı detaylandırılacaktır. Bu kuramsal çerçeve dahilinde kurucu eksiklik ve egemenlik arzusu kavramsallaştırmaları kullanılarak Türkiye’nin öznelliğinin kurulumunun Lozan Antlaşması üzerinden analiz edilmesi çalışmanın ampirik uygulama bölümünü teşkil edecektir.

Güneş Uzunoğlu, *Ontolojik Güvenlik Aracılığıyla Sosyal Politika: Danimarka, Polonya ve İngiltere’de Popülist Anlatıların Karşılaştırmalı Çalışması*

Bu çalışmanın esas amacı; yakın zamanda Avrupa’da farklı refah devletlerinde yaşanan dramatik politika dönüşümleri ışığında, sosyal politikanın popülist aktörler tarafından bir ‘güvence siyaseti’ aracına dönüştürüldüğünü savunmaktır. Bu bağlamda, bu çalışma sosyal politika ve ontolojik güven(siz)lik arasında yeni bir teorik bağlantı önerirken; sosyal politikanın ontolojik güven(siz)lik ekseninde dönüşen işlevselliğini anlamak için popülist aktörlerin rolünü merkezi bir konuma oturtmaktadır. Bu teorik çerçeve, popülizmin sosyal politika araç ve söylemleriyle hem güvensizlik yaratan hem de güvence sunan ikili yapısına özellikle

dikkat çekerken, aynı zamanda, güncel popülizm-ontolojik güvenlik çalışmalarında sıklıkla göz ardı edilen tarihsel bağlamın özgünlüğünü de vurgulamaktadır. Bir başka deyişle; popülist aktörler ilk olarak toplumlarda tarihsel olarak kök salmış güvensizlik ve kaygıları sıklıkla yeniden aktive ederek çeşitli ‘ontolojik güvensizlik krizleri’ yaratmakta, sonrasında ise önerilen sosyal politika çözümlerini üretilen varoluşsal güvensizliklere karşı yegâne güvence olarak sunmaktadırlar. Özellikle, son zamanlarda Avrupa refah devletlerini derinden etkileyen ekonomik sorunlar, göç, çok kültürlülük ve yaşlanan nüfus/azalan doğum oranlarının yarattığı demografik baskılar ve yakın zamanda COVID salgını ile vuku bulan sarsıcı dönüşümler popülist aktörlerin kriz inşasına elverişli bir ortam oluşturmuştur. Fakat, bu dönüşümler her toplumda benzer şekilde kriz olarak deneyimlenmezken, yaratılan sosyal sorunlar eriştikleri önem ve aciliyet bakımından da ulusal bağlamlar arasında farklılık göstermektedirler. Benzer şekilde, geliştirilen sosyal politika çözümleri toplumların geniş kesimlerinde uyandıracığı yankı açısından da değişkenlik göstermektedir. Örneğin, Danimarka’da hem popülist hem de ana-akım siyasi aktörler tarafından çoğunlukla ‘göç korkusu’ etrafında şekillenen demografik kriz anlatıları göçmenlere yönelik refah kısıtlamalarıyla güvence altına alınmaya çalışılırken; Polonya ve Macaristan’da yakın zamanda belirginleşen demografik kriz anlatıları sağ popülist hükümetler tarafından çoğunlukla ‘toplumsal cinsiyet’ ve ‘geleneksel aile’ eksenlerinde şekillenmekte ve aile politikası temelli bir refah genişlemesi ile bastırılmaya çalışılmaktadır. Bu noktada, benzer demografik dönüşümlerin farklı ulusal bağlamlarda farklı krizler olarak deneyimlenmesi tarihsel bir bakış açısını da zorunlu kılmaktadır. Yani, popülist aktörler toplumların maruz kaldığı büyük çaplı sosyal dönüşümleri, öncelikle tarihsel olarak kök salmış çeşitli güvensizlik, kaygı ve travmalar ekseninde yeniden harekete geçirmekte, sonrasında ise üretilen krizleri ‘alarmist’ bir sosyal politika çerçevesi ile güvence altına almaya çalışarak, toplumda geniş bir karşılık bulmayı hedeflemektedir. Bu yönüyle, popülist sosyal politika arzını da talebini de kendisi yaratmaktadır. Sonuç olarak; sosyal politika ve ontolojik güvenlik arasında önerilen teorik bağlantı ile bu çalışma; Avrupa toplumlarının yakın zamanda tecrübe ettiği göç ve nüfus kaybı gibi demografik dönüşümler ışığında popülist aktörlerin öncülük ettiği başlıca sosyal politika dönüşümlerine odaklanmaktadır. Bu bağlamda, farklı refah devleti geleneklerine sahip, fakat yakın geçmişte benzer sağ-popülist dalgalara maruz kalan Danimarka, Polonya ve İngiltere örnekleri özelinde gerçekleştirilecek anlatı analizleri ile, popülist aktörlerin ilgili ülkelerdeki başlıca politika dönüşüm süreçlerinde merkezi bir rol oynadığı vurgulanmaktadır. Popülist aktörler özellikle toplumda geniş yansımaya sahip olan tarihsel travma ve kaygıları yeniden tetikleyerek, kriz ve çöküş anlatıları ekseninde yeni sosyal sorunlar yaratmakta ve bu yolla sosyal politika değişikliklerine (örn. kapsayıcı veya dışlayıcı refah politikaları) meşruiyet kazandırmaktadır. Özetle, bu çalışma sosyal politika-ontolojik güvenlik bağlantısını üç farklı refah devleti özelinde inceleyerek, popülist aktörlerin buldukları tarihsel bağlamdan sıklıkla beslenerek sosyal politikayı bir ‘güvence siyaseti’ olarak yeniden şekillendirdiğini savunmaktadır. Önerilen tarihsel bakış açısı hem güncel popülizm tartışmalarına hem de ontolojik güvenlik literatürüne katkıda bulunmayı hedeflemektedir.

Okan Gülbak, Dış Politikaya Ontolojik Güvenlik Penceresinden Bakmak: Korku ve Endişe Arasında İkinci Dünya Savaşında Türkiye'nin Tarafsızlığı

Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı politikası fiziksel güvenliğini-bekasını merkeze koyan ve bu çatışma durumuyla başa çıkmak için geliştirdiği “denge oyunu”, “başarılı küçük devlet diplomasisi” gibi salt stratejilerle, uluslararası ilişkiler disiplinin geleneksel bakış açısıyla açıklanmaktadır. Bununla birlikte, çatışma durumunun ortaya çıkardığı kaotik durumun yarattığı endişe ve bu halin Türk benliği üzerinde yarattığı tedirginliğin, bu benliğe temel teşkil eden devlet rutinlerini ihtiyatlılık stratejisi devam ettirerek endişe ve korkularıyla başa çıktığı görülmektedir. Fiziksel güvenlik arayışı kadar varoluşsal güvenliğini de kuruluşundan itibaren uluslararası anlaşmalarla sağlamaya ve inşa etmeye çalışan Türk benliği; İkinci Dünya Savaşı'na giden süreçte korkularını azaltıp, kaygı ve endişe halini kontrol altına alarak uluslararası anlaşmalarla sağlamaya çalıştığı biyografik anlatısını ihtiyatlılıkla sürdürdüğü göze çarpmaktadır.

Milyonlarca insanın hayatını kaybettiği, soykırım, işkence ve nükleer silah kullanımının meydana geldiği günümüz dünyasının değerleriyle ele alındığında pek çok aktörün aldığı karar sebebiyle “utanç” ile yaftalanabilecek savaş politikaları göz önünde bulundurulduğunda, Türkiye’nin İkinci Dünya Savaşında uyguladığı tarafsızlık politikası “moral” ve “etik” olarak değerlendirilebilmektedir. Bu çalışmada, yirminci yüzyılın en kanlı çatışmalarında Türkiye’nin İkinci Dünya Savaşında uyguladığı tarafsızlık politikasının yalnızca fiziksel güvenlik saikleriyle değil; bu “moral” ve “etik” anlayışa temel oluşturacak varoluşsal güvenlik sebeplerinde aranacaktır.

Salih Bıçakçı & Zeynep Şartepe, *Suudi Arabistan’ın Ontolojik Güvenlik/ Güvensizlik Kaynaklarını Anlamak: Müslüman Kardeşler Faktörü*

Bu bildiri, 1950’lerden günümüze Suudi Arabistan’ın güvenlik kaygılarında Müslüman Kardeşler (İhvânü’l-Müslimîn) ve hareketin Suudi Arabistan kolu olan Sahva’nın rolünü incelemektedir. 1950’li yılların seküler/ milliyetçi dalgasını kendi kimliğine karşı tehdit olarak algılayan Suudi Arabistan, birçok İhvan üyesine kucak açmış, Vehhabilik ve Selefilğin birleşimi olarak Sahva (İslami Uyanış) hareketi ortaya çıkmıştır. ‘Arap Soğuk Savaşı’ olarak adlandırılan dönemdeki iyi ilişkilerin aksine, 1980’li yılların sonlarına doğru Suudi Arabistan ile Sahva arasındaki gerilim artmıştır. Bu çalışma temelde şu iki soruya cevap aramaktadır: Soğuk Savaş’ın bitmesiyle birlikte Müslüman Kardeşler ve Sahva hareketi neden Suudi Arabistan için bir ontolojik güvensizlik unsuru haline gelmiştir? Arap devrimleri sonrası siyasi gelişmeler Suudi Arabistan-Müslüman Kardeşler ilişkisini nasıl etkilemiştir? Çalışma, bu sorulara devletlerin kimlik ve benliklerinin güvenliğini sağlama ihtiyacını açıklayan ontolojik güvenlik teorisi çerçevesinde cevap aramaktadır. Bu sayede Müslüman Kardeşler karşısında Suudi devlet kimliğini oluşumunda din ve ideolojinin rolünü irdelemektedir. Ontolojik güvenlik yaklaşımındaki ‘diğer’iyle rutinleşmiş ilişkinin sürdürülmesi ve bozulmasının güvenliğe olan vurgusundan hareketle, iki aktörün zaman içinde birbiri için nasıl bir güvensizlik yarattığını aydınlatmaktadır. Bu kapsamda Suudi Arabistan’ın ontolojik güvenlik kaygılarını daha geniş bir çerçevede değerlendirmek üzere, 1979 İran Devrimi, 2010 Arap isyanları ve 2017 Katar Krizi gibi dönüm noktalarına değinmektedir. Sonuç olarak, meşruiyet kaynağını büyük ölçüde din ve kabile bağlılığından alan Suudi Arabistan’ın kaygı ve korku zamanlarında devlet kimliğini dönüştürerek güvenliğini sağlamaya çalıştığını söylemek mümkündür.

Kadir Mısıroğlu-III: Uç Sağ Temalar (ÇSM 203)

Panel Başkanı: Michelangelo Guida

Büşra Bulut, *Kadir Mısıroğlu Gözünden Sağda Partili Siyaset*

İslamcı düşünce Türkiye’de siyasi düşünce hayatının ana akımlarındandır. Kadir Mısıroğlu bu düşüncenin 1960’ların ikinci yarısı itibarıyla ana taşıyıcılarından biri olmuştur. Bu dönemde İslamcı düşünce içinde büyük bir yekunu oluşturan milliyetçi, sağ siyasal söylem 1970’ler iklimiyle birlikte çeşitlenerek ümmet fikrini merkeze almıştır. Dindar- milliyetçi aktörler, İslami kimliğin varlığı tartışmasını, siyasal alana dair İslamlaşma tartışmalarına doğru genişletti. Siyasal alanda İslamlaşmanın yönü iki ana damara ayrılarak sistem içi ve sistem dışı İslami mücadele olarak tanımlandı. Bu çalışmada, İslami mücadele çerçevesinde sistem içi siyasal alanın İslamlaşması açısından, Mısıroğlu’nun 1976-1985 yılları arasında sağ siyasi partilere bakışı incelenecektir. İslamcı düşüncede kitleyi harekete geçiren Mısıroğlu ve yazını, 1970’ler ikliminde çeşitlenen, Cumhuriyet tarihi içinde dindar kimliğin hatırlanması ve yeniden inşası gibi ana tartışma

unsurlarını içinde barındırır. Mısıroğlu, cari sistem içinde kalarak tedrici bir yolla İslamlaşmayı savunur. Sistem içi mücadele izleğinde kitlesine ve sağ partilere seslendiği metinlerinde sağ siyaseti üç kategoride ele alır: CHP kadroları içinden çıkan, rejim içerisinde Müslümanlara kimlik alanı tanıyan ‘zaruri’ Demokrat Parti (DP), DP tabanını kendinde birleştiren, “CHP’nin muhalifi olma yanılığına düşen” ve Müslümanları siyaset alanında ‘bölen’ Adalet Partisi (AP), “müstakilleştikçe menfileşen” siyaset arenasında içe kapanan Müslümanları tekrar “birleştiren” Milli Selamet Partisi (MSP). Mısıroğlu, bir yandan siyaseti İslamcılarının en önemli mücadele alanı olarak ifade ederken öte yandan siyasi arenada stajyer konumundan çıkıp kurucu unsur olunması gerektiğini salık verir. Bu çalışmada Mısıroğlu’nun sağ partilerin İslamcı düşünce açısından konumlarına dair görüşleri ve kitlesine sunduğu çerçeve incelenecektir.

İlker Aytürk, *Bir Yahudi Düşmanı Olarak Kadir Mısıroğlu*

Bu bildiriye Kadir Mısıroğlu’nun antisemitizmin Türk uç sağında yayılmasındaki rolü tartışılacaktır. 1945 yılından itibaren ilk defa görünür hale gelen Türk uç sağı, 1945-1965 yılları arasında Türk milliyetçiliği ve İslamcılığın bir amalgamı olarak ve mukaddesatçılık adını verdiğimiz siyasi çerçeve içinde tezahür etmiş, 1965’ten itibaren ise milliyetçiler ve İslamcılar ayrışarak kendi siyasi partilerini kurmuşlardır. 1945 yılı bir dönüm noktası olarak alınırsa, İslamcı uç sağ içinde Yahudi düşmanlığı anlamına gelen antisemitizme nadiren rastlandığı görülecektir. Bu durum 35 yıl sonra, yani 1980’de tamamen değişmiş olacaktır. Artık yeni nesil İslamcılar için Yahudiler ve Siyonizm dünyadaki ve Türkiye’deki her gelişmeyi anlamak ve açıklamak için kullanılan bir araç-fikirdir. Bu dönüşüm nasıl yaşanmıştır? Bu soruya cevap aranan bildiriye, temel olarak Kadir Mısıroğlu’nun birkaç diğer İslamcı uç sağ fikir insanı ile birlikte antisemitizmi uç sağ fikriyatın merkezine oturttuğu iddia olunacaktır.

Büşra Yaman, *Türkçe Çocuk Edebiyatı Alanında Kadir Mısıroğlu*

Kadir Mısıroğlu (1933-2019) modern Türkiye’nin kurucu ideolojisi karşısında kendini konumlandırarak Kemalizm-Osmanlılık karşıtlığı üzerinden ikincisinin lehine olmak üzere öne sürdüğü alternatif tarihyazımıyla tanınır. Mısıroğlu’nun hitap ettiği dar toplumsal kesimin dışında da tanınmaya başlaması –ve hatta popüler bir figür olması– dijital medya olanaklarının da sağladığı ivmeyle (Youtube kanalı, sohbet videoları, kişisel websitesi, kişisel Twitter hesabı vb.) 2000’li yıllara denk gelebilir. Ne var ki, Mısıroğlu’nun Osmanlı ve modern Türkiye’ye dair revizyonist tarih anlayışını internet çağından önce de geniş kitlelere ulaştırmaya çalıştığına dair ciddi girişimleri mevcuttur. Bu girişimlerinin –belki de– en eski ve uzun soluklu araçlarından biri, 1964 yılında kurduğu Sebil Yaynevidir. Bir diğeri ise, 1974 yılında aynı isimle yayımlamaya başladığı haftalık gazete-dergidir. Mısıroğlu’nun yayıncılık faaliyetleri hakkında çeşitli çalışmalar vardır (Sebil Gazetesi/Dergisi için bkz. Alkış, 2018; Eroğul, 2019a; 2019b). Ancak Mısıroğlu’nun Sebil Yaynevi bünyesinde Çocuk Kitapları Serisi adı altında ayrı bir diziye başladığı 1972 ile 1976 yılları arasındaki Türkçe çocuk edebiyatı alanındaki faaliyetleri gözden kaçmıştır. Bu faaliyetler, çeviribilim araştırmacısı Itamar Even-Zohar’ın “iktidar sahiplerinin ya da serbest ‘eyleyicilerin’ mevcut veya kristalleşmekte olan bir repertuvara bilinçli bir müdahale edimi” (Tahir Gürçağlar, 2018: 33) olarak tanımlanan “kültür planlaması” ve “kültürel direnç” (Even-Zohar, 2002) kavramlarıyla birlikte geniş sosyokültürel çerçevede daha incelikli kavranabilir.

Ekin Kadir Selçuk, *Kadir Mısıroğlu ve Ülkücü Hareket*

Türkiye’de İslamcılık ile milliyetçi düşünce arasındaki ilişki düşünce tarihimizde de siyasi tarihimizde de önemli bir tartışma olagelmıştır. Bu iki fikir akımının gerek içsel özelliklerinden kaynaklanan, gerek

konjonktürel gelişmelerin de etkisiyle zaman zaman yakınlaştıkları zaman birbirlerinden uzaklaştığı, aynı zamanda farklı aktörlerin bu ilişkiyi kendi görüşleri doğrultusunda birbirinden farklı biçimde sürdürdükleri görülmüştür. Akademik dünyada da bu konuda farklı düşünceler mevcuttur. Kimileri İslamcılık ile milliyetçiliğin birbirinden kopuk düşünülemediğini iddia ederken, kimileri ise bu iki fikir akımının her zaman yan yana olmadığını, hatta kimi zaman zıt kutuplarda yer aldıklarını iddia ederler. Bununla birlikte hemen her cenahtan araştırmacı İslamcılıkla milliyetçiliğin Soğuk Savaş döneminde (belli istisnai örnekler dışında) birbirlerine oldukça yakınlaştıklarını, hatta kimi zaman iç içe geçtiklerini kabul ederler. Milliyetçi muhafazakarlık ya da milliyetçi mukaddesatçılık, bu yakınlaşmanın ya da iç içeliğinin geniş adı olarak kabul edilebilir. Ama elbette bu tespit milliyetçi muhafazakar/mukaddesatçı düşünce içinde yer alan her aktörün İslamcılığa ve milliyetçiliğe ve birbirleri arasındaki ilişkiye aynı çerçeveden baktıkları iddiasını öne sürmez. Milliyetçi mukaddesatçı düşüncenin geniş çemberi içinde yer alsın da aynı zamanda İslamcı olarak düşünebileceğimiz önemli figürlerden Kadir Mısıroğlu'nun milliyetçiliğe ve özelde Soğuk Savaş döneminde milliyetçiliğinin taşıyıcı kolonlarından olan ülkücü harekete bakışı bu çalışmanın temel konusunu oluşturmaktadır. Kemalizm'e, özellikle de "resmi tarihe" yönelik ataklarıyla her zaman iddialı, aykırı ve taraftarlarınca cezbedici bir figür olan Mısıroğlu'nun ülkücü harekete yaklaşımı hem İslamcılıkla milliyetçilik arasındaki ilişkiyi anlamamızda bize yol gösterecek, hem de o dönemin etkili İslamcı figürlerinden birisi olması hasebiyle bu türden bir İslamcılığın, 1970'lerin sonunda milliyetçi muhafazakar çizgiden uzaklaşarak kendi özerk, bağımsız çizgisini oluşturmaya başlayan (radikal) İslamcılıktan nasıl ayrıldığı görmemizi sağlayacaktır.

Bayram Koca, *Kadir Mısıroğlu ve Sebil'de Kürt Meselesine Dair Tartışmalar*

Kadir Mısıroğlu öncülüğünde yayımlanan *Sebil*, 1970'li yıllarda Türk sağının önemli tartışma mecralarından biri olmuştur. Bu gazetede, birçok konunun yanı sıra Kürt meselesi de yoğun bir şekilde tartışılmıştır. *Sebil*, genel olarak Kürt meselesinin oluşmasında, erken cumhuriyet döneminde uygulanan Kemalist politikalarla İslam'ın tahrip edilmesinin etkili olduğunu öne sürer. İslam, Türk ile Kürdü birbirine bağlayan yegâne bağ olarak görülmekte, bu bağın kopmasıyla Kürtçülüğe zemin hazırlandığı ifade edilmektedir. Ayrıca *Sebil*'e göre başta Sovyetler olmak üzere "dış mihraklar" da Kürt meselesi üzerinden ülkeyi karıştırmak istemektedirler. Bu gazetede Kürt meselesinin oluşmasında, Türk milliyetçilerinin de etkili olduğu iddia edilmekte, Türkçülere tepki olarak Kürtçülerin oluştuğu belirtilmektedir. *Sebil* çözüm olarak ise "Anadolu İslam Birliği" önermektedir. Bu gazete, Millî Görüş'e yakın bir yayın olduğu için 1970'li yıllarda Millî Görüş'ün de Kürt meselesine dair yaklaşımını analiz etmede yardımcı olacaktır. Bu çalışmada, 1976-1980 yılları arasında *Sebil*'de Kürt meselesine dair yürütülen tartışmalar ele alınacaktır. İlk olarak 1970'lerdeki İslami ortam ortaya konacak, sonrasında da *Sebil* üzerinden İslamcıların Kürt meselesini ele alışı tartışılacaktır.

Uluslararası Bağlamı, Sınıfları ve Tarihyazımı İle 100. Yılında Cumhuriyet (ÇSM 204)

Panel Başkanı: Cangül Örnek

Çağdaş Sümer, *1923'ün Uluslararası Bağlamı: Büyük Savaş Sonrasında Yeni Diplomasi, Self-Determinasyon ve Tampon Devletler*

Monarşilerden Cumhuriyet rejimlerine geçiş süreci, dünyada imparatorlukların dağılmasına ve sömürgelerin tasfiyesine eşlik eden büyük dalgalar şeklinde yaşanmış ve her bir dalganın uluslararası sistemde yarattığı sarsıcı ve yıkıcı etkiler, dalganın çekilmesinin ardından ortaya çıkan uluslararası devletler sistemi ve sistem

içinde yer alan her bir devletin meşruiyet zemini ile iktidar yapıları üzerinde belirleyici etkide bulunmuştur. Fransız Devrimi ve Napolyon Savaşları'nın etkisiyle yaşanan birinci dalga sonucunda, Latin Amerika'da İspanyol sömürgelerinin tasfiyesi sürecinde yeni kurulan devletler cumhuriyet rejimini benimsemiştir. Avrupa'da ise cumhuriyetçi dalga, Restorasyon süreci ile sönmülmürken, 19. yüzyılın ilk yarısında Avrupa Uyumu'nun dışında bırakılan Osmanlı İmparatorluğu'ndan ayrılan yeni ulus devletlerde Restorasyon ilkelerine uygun olarak, Avrupalı aristokrat ailelerin tahta geçtiği monarşiler kurulmuştur. 1905 Rus, 1906 İran ve 1908 Osmanlı meşrutiyet devrimleriyle başlayan ikinci büyük dalga, 1910 Portekiz ve 1912 Çin Cumhuriyet'lerinin ilanıyla sürmürş, ancak Birinci Dünya Savaşı'nın patlamasıyla birlikte bu süreç kesintiye uğramıştır. 1917'de Rus Çarlığı'nda Bolşevik Devrimi'nin elde ettiği başarının Eski Diploması ve imparatorluklara dayalı uluslararası sistem üzerinde yarattığı devrimci ve yıkıcı etki, Avrupa'yı olduğu kadar Şark'ı da devrim ve karşı-devrim güçleri arasındaki uzun soluklu bir mücadelenin sahnesi haline getirmiştir. Savaş sonrasında Paris Barış Konferansı'yla temelleri atılan ve Milli Mücadele'nin de içinde yer aldığı bir dizi revizyonist müdahale ile şekillenen yeni uluslararası sistemin bu mücadele göz ardı edilerek anlaşılması mümkün değildir. Hem uluslararası arenada hem de her bir ülkenin kendi içinde devam eden bu mücadele, Arno Mayer'in deyişıyla “düzen güçleri” ve “hareket güçleri”ni karşı karşıya getirmiş ve İttifak Devletlerini oluşturan Alman, Avusturya-Macaristan ve Osmanlı İmparatorluklarının tasfiye süreci içinde self-determinasyon ilkesine dayanan ve siyasal rejim olarak cumhuriyeti benimseyen yeni ulus-devletlere uluslararası sistemin meşru aktörleri olarak kabul edilmeleri için gereken hareket alanını sağlamıştır. Merkez kara İmparatorlukları parçalanırken İngiltere ve Fransa'nın sömürge imparatorluklarını genişletme fırsatı bulduğu bu süreç, “uygar” Avrupalı uluslar için self-determinasyon ilkesine dayalı yeni ulus-devletlerin kurulmasını öngörmüş, yeterince uygarlaşmadığı düşünülen Şarklı halkların payına ise manda ve nüfuz alanı gibi sömürgeciliğin yeni araçları düşmüştür. Bu noktada beklenen Avrupa devriminin başarısızlığı üzerine doğu halklarının bağımsızlık mücadelelerini desteklemeyi esas alan yeni Bolşevik stratejisi, Türkiye ve İran gibi iki önemli coğrafyanın kendileri için öngörülen Savaş sonrası düzenlemeleri aşarak, Doğu Avrupa için tasarlanmış olduğu tampon devlet statüsünde, bağımsız birer ulus-devlet olarak uluslararası sisteme dahil olmalarına önemli bir zemin sağlamıştır. Bu ülkelerin biri cumhuriyetle diğeri monarşinin restorasyonu ile sonuçlanan özgün güzergâhları, düzen ve hareket güçleri arasındaki ülke içi dengeyle, uluslararası mücadelenin etkileşimi tarafından belirlenmiştir. Bildiride bu tarihsel perspektiften yola çıkılarak, Cumhuriyet Devrimi ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu (1919-1929) uluslararası sistemin dönüşümü çerçevesinde ele alınacak ve bu bağlamda İngiltere ve Fransa'nın Sovyet karşıtı dış politika pratikleri ile Cumhuriyet'in kurucu liderliğinin tampon devlet statüsünü içselleştirme sürecinin yeni siyasal rejim üzerindeki şekillendirici etkisi ortaya konulacaktır.

Neslişah Leman Başaran Lotz, *Cumhuriyet'in Sınıfı Yok muydu?*

Cumhuriyet tarihinin sınıfsal bir anlatısına çok az rastlıyoruz. Bunun bir nedeni Osmanlı İmparatorluğu'nun sıkça vurgulanan “özgün” karakteri olduğu kadar, modern sınıfların Türkiye'de çok geç geliştiğine (1950'ler sonrası) ve bu gelişmemişliği bürokrasi, askerler gibi “sınıflar dışı” olarak nitelendirilen unsurların telafi ettiğine inanılması. Türkiye'de tarihin itici gücünün sınıflar dışı unsurlar olduğu düşüncesi hem Cumhuriyet'in kuruluş sürecine dair yazına hakimdir hem de sonraki dönemlerin analizine kaynaklık eder. Bu yazının amacı bir yandan Cumhuriyetin kuruluş sürecini sınıfların hem ekonomik hem de siyasal faaliyetleri üzerinden okumak öte yandan da Cumhuriyet'in kuruluşuna öncülük eden özneyi sınıfsal temellerine oturtmaktır. Yazının iddiası Cumhuriyet'in kuruluş döneminde toprak sahibi sınıf ile birlikte burjuvazinin yani sermaye sahiplerinin ekonomik olarak belirleyici olmakla birlikte siyasal dönüşümde de belirleyici roller oynadığıdır. Burada sermaye sınıfı ile kastedilen ticaret burjuvazisidir ve Cumhuriyet döneminde kurulmaya çalışılan ulus-devletin karakteri ile de uyumlu olarak Müslüman-Türk tüccarların ağırlıklı olduğu bir gruptur. Yazı daha çok, uluslaşma, modern bir devlet teşkilatının oluşturulması, modernleşme adımlarının atılması, şehirleşme gibi alanlarda bahsedilen ticaret burjuvazinin oynadığı rolü ve

tüm bu süreçlerde ana özne olarak tanımlanan Kemalist iktidar ile ilişkilerini ele alacaktır. Yazı, bu amaçla bazı olaylara özel olarak değinecektir. Örneğin, tüccarların örgütlenmesi ve siyasi müdahaleleri Milli Türk Ticaret Birliği ve İstanbul Ticaret ve Sanayi Odası'na odaklanılarak incelenecektir. Cumhuriyet'in ilk yıllarında sermaye ve siyasi iktidarın çıkarlarının ortaklaşmasını ele almak için tütün ve armatörlük gibi alanlarda faaliyet gösteren tüccarlara değinilecektir. Yazının bir diğer amacı da, Kemalist siyasi iktidarın iktisat politikalarını inceleyerek bu politikaların arkasındaki sınıfsal ihtiyaç ve çıkarları belirlemektir. Bununla birlikte yazı modernleşme ve siyasi iktidar ile ilgili süreçlerde özne sorununa ve burjuvazinin kapitalizmin ilk dönemlerinde ve izleyen dönemlerde oynadığı role dair teorik tartışmalara da değinmeyi amaçlıyor.

Aytek Soner Alpan, *Cumhuriyetin Tarihi Nasıl Yazıldı? (1923-1960)*

Tarihyazımını temel alan bir tartışma yalnızca tarihi değil, siyasal kimliği de sorunsallaştırır. Tarihyazımı, devletler söz konusu olduğunda gündelik siyasete kadar sirayet eden siyasal alanın düzenlenmesi ve iktidarın meşruiyeti sorunuyla yakından ilişkilidir. 1920'den itibaren net bir siyasal kopuş yaşayan ve imparatorluk hüviyetinden çıkarak ulusal karakterli bir cumhuriyet haline gelen Türkiye için yeni devletin biyografisinin kimler tarafından ve nasıl yazılacağı, bu biyografinin geçmişle kurduğu bağın nasıl kurgulanacağı, bir bütün olarak Cumhuriyet'in tarihi "projesi"nin orkestrasyonunun nasıl yapılacağı sorunları yeni yönetimin gündemine alması gereken önemli başlıklardan olmuştur. Türkiye bağlamında tarih disiplininin yarı-bilimden bilim olma sürecinin de sancılarını hâlâ yaşadığı ve imparatorluktan ulus-devlete geçiş ile çakıştığı süreçte geçmişin enkazından nasıl olup da anlamlı ve tutarlı siyasal-tarihsel anlatı çıkaracağı sorusu o denli önem kazanmıştır ki, Cumhuriyet'in tarihinde yegane kurucu olarak yer alacak olan Mustafa Kemal, bu sorunu 1927 yılında Cumhuriyet Halk Partisi'nin İkinci Büyük Kurultayı'nda okuduğu ve *Nutuk* adıyla kitaplaştırılacak olan metinle bizzat ele almıştır. Meselenin anahatlarının, başlıklarının ve doğrultusunun belirlenmesi anlamına gelen bu müdahalenin ardından Cumhuriyet'in resmî tarihyazımına şekil verecek olan tarih yazmak / yapmak diyalektiği uyarınca kurumsal bir altyapı inşa edilmiş, bu altyapının zaman zaman sistematik haller de alan müdahaleleriyle "resmî tarih" adı verilen *canon* ortaya çıkmıştır. Bu çalışmanın amacı birincil ağızdan "yapmak / yazmak" ikiliği ile ifade edilen diyalektiğin nasıl kurulduğunu ele alırken bahse konu başlıkta 1930'lardan başlayarak ivmelenen kurumsal girişimleri değerlendirmektir. Bu dönemde Osmanlı tarihinin Cumhuriyet'in biyografisi içinde nasıl konumlandırılacağından "millî tarih" denilen mefhumun içeriğinin nereden başlanarak ve nasıl doldurulacağına dair bir dizi mesele etrafında, Türk istisnacılığı ve özgücülüğü temelinde ortaya çıkan tartışmalar yalnızca ana akım Kemalist tarihyazımının şekillenmesinde etkili olmaz. Kemalizm içinde ortaya çıkan çatallanmalar ve buna paralel olarak gelişen ana akım tarihyazımına alternatif girişimler mevcuttur. 1930'ların ikinci yarısından itibaren bir yandan Milli Mücadele sivil ve asker kadrolarının tarih çalışmalarının ve anılarının yayımlanmaya başlamasıyla birlikte ana aksı *Nutuk* olarak şekillenen tarihyazımına alternatif bir tarihyazımı şekillenmeye, diğer yandan ise tarihyazımında özellikle Osmanlı modernleşme tarihine yönelik ilginin artmasına paralel olarak, sonraki yıllarda "süreklilik tezi" olarak adlandırılacak olan Cumhuriyet'in Osmanlı modernleşmesinin devamı olarak yorumlanması ve dolayısıyla Cumhuriyet'in köklü bir kopuş olduğu fikrinin reddedilmesinin ilk nüveleri belirlemeye başlar. Bu alternatif tarihler, resmî tarihi marjinalize eden ancak ondan tümüyle kopmamış bir egemen tarihyazımının oluşmasına neden olmuştur. Bu çalışmada, egemen tarihyazımı olarak adlandırılacak olan siyasî-entelektüel eğilimlerin sonraki yıllarda Cumhuriyet döneminin tarihyazımında etkili olacak farklı ekoller için nasıl bir zemin hazırladığı sorusu da yanıtlanmaya çalışılacaktır.

Cangül Örnek, *1960-1990 Dönemi Tarihyazımında Cumhuriyet'in "Demistifikasyonu"*

Yakın dönem Türkiye tartışmalarında tarih yazımı tartışmaları, çoğunlukla karikatürize edilmiş bir resmi tarih anlatısı karşıya alınarak yapılmıştır. Hâlbuki resmi tarihin bir kez yazılmış ve dondurulmuş bir içeriğe sahip olduğu iddiası son derece tartışmalıdır. Resmi tarih anlatısında değişim, siyasal koşulların değişmesiyle ortaya çıkan hegemonya krizlerinin ve yeni bir hegemonyanın inşa sürecinin bir tezahürü olarak ele alınmalıdır. Ekonomik ve siyasi krizler, yeni ideolojik karşıtlıklar, dış dünyayla kurulan ilişkinin değişmesi, vb., pek çok faktör hegemonyada çatlaklara yol açabilir ya da sistemin bir hegemonya krizine sürüklenmesine yol açabilir. Böyle dönemlerde resmi tarih anlatısı ikna edicilik ve kapsayıcılık sorunu yaşar. Türkiye 1960’lardan 1990’lara kadar geçen sürede pek çok altüst oluşa sahne olmuştur. Yaşanan çalkantılı gelişmelere paralel olarak toplumun tarihle kurduğu bağın ve tarih anlatısının değiştiği görülür. Akademik ya da akademi dışı tarihçilik bu değişimden etkilenmiş ancak aynı zamanda yeni tarih anlatılarına yön vermiştir. Böyle dönemlerde alternatif tarih yaklaşımları resmi tarihten epey farklılaşmış olabilir ve hatta onunla çatışabilir. Bu tarih anlatılarının bir bölümü hegemonyanın yeniden inşa sürecinde resmi tarihe eklenilebilir, kapsanamayacak kadar radikal olan iddialar ise tartışmaları belirlemeye, düşün dünyasında ve toplumda dolaşımında olmayı sürdürebilir. Bu çalışmanın konusu bu ikinci gruba giren tezler, iddialar ve anlatılardır. Bu bağlamda, bu çalışmada 1960-1990 döneminde ortaya çıkan alternatif tarih yazımlarında Milli Mücadele’nin, Mustafa Kemal Atatürk’ün, Cumhuriyet’in ve Cumhuriyet devrimlerinin “demistifikasyonu”nun nasıl gerçekleştiği incelenmeye çalışılacaktır. Siyasal ve sosyal gelişmelerin büyük hız kazandığı bu dönemde, solda ve sağda alternatif siyasal programlarla yola çıkan farklı siyasal gruplar güç kazanmıştır. Bu çalkantılı alt dönemde etkin olmaya başlayan yeni siyasal güçlerin de katkısıyla, Cumhuriyet tarihine dair yeni yaklaşımlar ve iddialar dillendirilmeye başlanmıştır. Ancak alternatif tarihyazımı tekil değildir; birden fazla alternatiften bahsetmek gerekir. Bunlar kendi aralarında çatışabilir ya da bazı başlıklarda birbirlerine eklenilebilirler. Dönemin öne çıkan tarihyazımları arasından bu çalışmanın eğildiği bölme, özellikle 1980 sonrası etkili olmaya başlayan liberal ve sol liberal Cumhuriyet eleştirilerine kaynaklık edecek olan anlatıdır. 1960-1990 döneminde resmi tarih yazımına da sirayet eden, hatta onu belirleyen Türk-İslamcı tarih yazımı ya da İslamcı-muhafazakar isimler tarafından yaygınlaştırılan bazı yorumlar ile pseudo-tarih mitleri ise, birinci bölmeden tamamen kopuk olmasa da, bu incelemenin kapsamına alınmamıştır. Bu amaçla bu çalışmada, 1960’lardan itibaren sürdürülen tartışmalara değinilmekle birlikte, bu sürecin sonunda ortaya çıkan tarih formülasyonlarını ve bunlara yapılan itirazları daha net izleyebildiğimiz, 1970’lerin ikinci yarısında ve 1980’lerde yayımlanan *Saçak*, *Toplum ve Bilim* ile *Birikim* dergileri incelenmektedir. Ayrıca tartışmaları belirlediği düşünülen bazı tarihçiler ve onların eserleri de ele alınmaktadır. Kısmi de olsa dönemin alternatif tarihyazımları yurtdışındaki Türkiye çalışmalarından ve Avrupa’da tarihyazımında ortaya çıkan yeni tartışmalardan etkilenmiştir. Bunları etraflıca ele almak mümkün olmasa da aradaki bağlantılara işaret edilmeye çalışılacaktır. Sonuç olarak, 1990’lı yıllara geldiğimizde Milli Mücadele ve Cumhuriyet’in kuruluş sürecine ilişkin tartışmalarda dile getirilen, bu süreci “demistifiye” etme iddiasındaki tezlerin ve anlatıların nasıl bir birikime dayandığının gösterilmesi amaçlanmaktadır.

Türkiye’de Kent ve Siyaset İlişisine Yaşam Kalitesi Üzerinden Bakmak (ÇSM 205)

Panel Başkanı: Ayşe Köse Badur

Fuat Keyman, *Türkiye’de Kent-Bölge Oluşumu, Sürdürülebilirliği, Yönetimi*

1950’lerde başlayan Türkiye’nin kentleşme süreci, sanayileşmiş Batı ülkelerine kıyasla çok daha kısa sürede ve daha yoğun biçimde yaşanmıştır. Bu gelişmenin perde arkasında tarımsal üretimin egemen olduğu kırdan, sanayinin hâkim olduğu kentlere doğru bir göç ve hızla değişen kentler ve toplumsal yapılar vardır. Kırdan kente göç ilerleyen on yıllarda Türkiye’deki siyasi ve ekonomik gelişmelerin etkisi ile hızını arttırmıştır. 1980’lerde hızlanan göç olgusu aynı zamanda küreselleşme süreci ile örtüşmüştür. Bu dönemde bir yandan gerek üç büyük kente gerekse de iktisadi merkez olan diğer kentlere göç hızlanmış diğer yandan ise büyük

kentlerdeki sanayi yavaş yavaş kent çeperlerine ya da Anadolu kentlerine doğru kaymıştır. Sanayinin yer değiştirmesi ile Anadolu'daki Kayseri, Denizli, Konya, Gaziantep gibi bazı kentler hızlı bir iktisadi büyüme sürecine girmiş ve 2000'lerle birlikte hızlı bir gelişme kaydedilmiştir. Ancak Anadolu kentlerindeki bu gelişmeye katma değerli üretimin yetersizliği, orta gelir tuzağı gibi sorunlar gölge düşürmüştür. Diğer yandan Türkiye'de kentlerin gelişmesi ve dünyada yerelin öneminin artması sürecine paralel olarak özellikle 2010'larda ülkemizde merkezi yönetimin güçlendiği bir sürece girilmiştir. Bu süreç örneğin İzmir ve Konya'da görüldüğü üzere birbirinden farklı olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Yerelde bu sorunlar gözlenirken dünyada da kentlerin içinden geçtiği bir hızlı büyüme sürecine reçeteler üretilmektedir. Sürdürülebilir bir yerel yönetim politikası için, BM Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları'nın da işaret ettiği gibi dirençli kentler, iyi ve adil yönetim, katılımcılık, toplumsal cinsiyet eşitliği, onurlu iş ve ekonomik büyüme gibi başlıkların artık dünya nüfusunun yarısından fazlasının ikamet ettiği kentlerde gerçekleştirilmeye çalışılması kaçınılmaz ve elzemdir. Bu durum Türkiye için de geçerlidir. Bu bildirin amacı, 218K354 "Sürdürülebilir Kent Politikaları: Yaşam Kalitesi Açısından Türkiye'de Kent-Bölgeler" başlıklı TÜBİTAK 1003 projesi çerçevesinde Türkiye'de gelişen kent-bölgelerin vatandaşın yaşam kalitesini arttırmayı amaçlar biçimde sürdürülebilir bir yönetime sahip olmasına yönelik bir tartışma yapmaktır. Bu bildirin savı, kentlerin ve çok merkezli bir yapı kazanan kent-bölgelerin yönetimi için kent hakkını, kentin ve kentinin ihtiyaçlarını o kentin tarihsel, kültürel ve yeşil alan varlıkları ile düşünüp kent ölçeğinde yapabilirlikleri artıran ve bireysel yaşam kalitesini yükselten bir değerler bütününe ve yaşamdaşlık yaklaşımına ihtiyaç olduğudur.

Berrin Koyuncu Lorasdağı, Türkiye'de Kentlerin İmkânları ve Açmazları Üzerine: Bir Projenin Düşündürdükleri

2000'li yılların ilk on yılı dünya nüfusunun yarısından fazlasının kentte yaşadığı bir "kent yüzyılı"nın başlangıcını işaret etmektedir. Neil Brenner ve S. Schmid'in de dikkat çektiği gibi, bu "küresel kent durumuna" dair meta anlatının bir yandan idari bir gerçekliğe işaret ederken bir yandan da keyfi olarak belirlenen sabit bir büyüklük olduğunun gözden kaçırılmaması gerekir. Bu anlamda Türkiye de istisna değildir. 2012 yılında yayınlanan ve 2014 yılında yürürlüğe giren Büyükşehir Kanunu ile Türkiye'de insanların %92,5'i idari olarak kentte yaşar hale gelmiştir. Bu bildirin amacı, 218K355 nolu "Sürdürülebilir Kent Politikaları: Yaşam Kalitesi Açısından Türkiye'de Kent-Bölgeler" başlıklı TÜBİTAK 1003 projesi kapsamındaki kentlerden hareketle, söz konusu hızlı kentleşmenin neoliberalizm ve muhafazakarlığın simbiyotik ilişkisi doğrultusunda yaşam kalitesine dair yarattığı tehditler ve karmaşıklıkla bağlamında katılımcı yönetimi/yönetişimi önceleyen yeni kent siyasetinin imkanları üzerine tartışmaktır. Bu bildirin temel savı, Anadolu kentlerinin inşaata dayalı, çevreye büyük zarar veren, insani kalkınmayı ikinci plana atan, adalet ve hukuk yerine aşırı kalkınmacı anlayışla yönetilmesinin ve de yerel yönetimin merkezileştirilmesinin bugün kentlerin "özürlüleştirici" aktörler olarak hareket etme potansiyellerini sınırladığıdır. Bu sınırlama, hem kentte yaşayanlara kent yönetimine katılma, kentin sürdürülebilir kalkınma temelinde gelişmesine katkı verme hem de Henri Lefebvre'nin "kent hakkı" kavramıyla vurguladığı kentin ilerlemeci siyaset ve sosyal adalet sağlamaya yönelik işlevinin yaşama geçirilememesinde ortaya çıkmaktadır. Bu sınırlamanın, vatandaşların kente katılımı ekseninde aşılabilceği iddia edilmektedir.

Ahu Sumbas, Türkiye'de Kadınların Kente Katılım Hakkı ve Yaşam Kalitesi: Kenti Gör(e)meyen Kadınlar

Kadınlar toplumsal cinsiyet rolleri ve eşitsizlikleri dolayısıyla kentsel yaşamla farklı bir ilişkiye girmektedirler. Bu farklılıklar kadınların kentsel yaşam kalitesini etkileyen değer ve haklar çerçevesinin toplumsal cinsiyet bakış açısıyla ele alınması gerekliliğini doğurmaktadır. Nitekim hem akademik hem de politika alanında kent ve kadın üzerine dünyada artan bir ilgi olduğu görülmektedir. Bu çalışmanın amacı da kent ve kadın ilişkisini, kadınların kentlerdeki yaşam kalitesini etkileyen değerler ve haklar ilişkisi üzerinden ele almaktadır. Buradan hareketle, çalışmanın temel araştırma sorusu kadınların kentlerdeki yaşam kalitesini etkileyen temel değerler ve hakların neler olduğudur. Bu soruyla, Amartya Sen ve Martha Nussbaum'un

“kapasite ve yapabilirlik” yaklaşımı çerçevesinde kadınların kentli haklarını gerçekleştirme kapasitelerini kullanabildikleri katılımcı kentsel yönetim için Türkiye’de öne çıkan temel değer ve haklar setinin ortaya konulması hedeflenmektedir. Bu çalışma, TÜBİTAK 1003 AR-GE Destek Programı kapsamında desteklenen 218K355 Nolu “Sürdürülebilir Kent Politikaları: Yaşam Kalitesi Açısından Türkiye’de Kent-Bölgeler” başlıklı araştırma projesinin kadın ve kent ayağında gerçekleştirilen alan çalışmasının verilerine dayanmaktadır. Söz konusu proje çalışması dokuz kent bölge temelinde 10 kenti- İzmir, Eskişehir, Konya, Kayseri, Bursa, Mersin, Adana, Diyarbakır, Samsun ve Gaziantep- kapsamaktadır. Bu bildiri kapsamında 10 kentteki kadın meclislerinin temsilcileriyle, üniversitelerin kadın araştırma merkez müdürleriyle, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı il müdürlükleri kadın hizmetleri birim müdürleriyle, büyükşehir belediyeleri kadın birim/müdürleriyle toplam 54 mülakat gerçekleştirilmiştir. Bu mülakat verileri, tematik analiz yoluyla yorumsamacı bir yaklaşımla değerlendirilmiştir. Bu bildiri, söz konusu mülakat verilerinden yararlanarak Türkiye genelinde kadınların kentsel yaşam kalitesini etkileyen temel meseleleri Sen ve Nussbaum’un kapasite-yapılabilirlikler yaklaşımı çerçevesinde değerlendirecektir. Elde edilen mülakat bulgularından hareketle kadınların kentteki yaşam kalitesini iyileştirdiği ifade edilen dört temel değer/hak olduğu görülmektedir. Bu haklar, kadınların kentin yönetimine katılım hakkı, kadınların kentteki sosyo-kültürel yaşamdan faydalanma hakkı, kadınların kentte güvenlik hakkı, ve kadınların güvenli ve erişilebilir ulaşım hakkıdır. Bu değerlerin birarada olduğu bir kentsel yaşam alanı, kadınların kentle bütünleşmesine izin vermekte ve kentte yaşam kalitesini sadece kadınlar için değil; tüm kent hemşerileri için arttırmaktadır. Bu nitelikler açısından başarılı olduğu görülen kentlerin hem yaşam kalitesine hem de toplumsal cinsiyet endekslerine göre notlarının yüksek olması bunu destekleyen bir veri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Aslı Ceylan Öner, Kent Bölgeler ve Yapısal Çevre Gelişimine Bağlı Yaşam Kaliteleri: İzmir ve Konya Karşılaştırması

Günümüzde büyük kentler artık yüz ölçümü olarak iyice büyümüş, çok merkezli olarak gelişen ve kendi içinde ekonomik ve kültürel birliktelik, fonksiyonel farklılık ve fiziksel süreklilik gösteren kent-bölgeler halini almıştır. Bu gelişme bazen iki veya daha fazla büyük kenti bir araya alacak biçimde de gelişip daha büyük bölgeler oluşturmuştur. Bu noktada çok merkezli kent-bölge oluşumunda literatürde iki ayrı ölçek olduğundan bahsedilebilir: Kent içi çok merkezlilik ve kentler arası çok merkezlilik. Kentler arası çok merkezlilik Avrupa literatüründe “mega-şehir bölgeleri”, Amerika’da “megapolitanlar” olarak incelenmiş ve fiziksel, ekonomik ve sosyal süreklilik gösteren birden çok büyük kentten oluşan alanlar olarak tanımlanmıştır. Literatürde kent bölgeler esnek bir ekonomiye sahip ve küreselleşmenin etkilerine açık bölgeler olarak küresel ekonomik çerçevedeki değişimlere hassas, Post-Fordist üretimin olduğu, hizmet sektörünün önem kazandığı, bilgi ekonomisinin sektörlere yön verdiği yerler olarak benimsenmiştir. Bu bölgelerde planlamanın karşılaştığı en önemli sorun değişik yerel merkezler arasındaki fiziki, ekonomik, sosyal ve kültürel koordinasyonu sağlayabilmektir. Çünkü artık kent bölgeler orada yaşayan insanların yaşam alanıdır ve ulaşım, konut, kent hizmetleri bölgesel ölçekte düşünülmelidir, ki bu da yaşam kalitesi ile alakalıdır. Goess, de Jong ve Meijers (2016) kent-bölgelerde doğal ve yapısal çevre, iş olanakları, sosyal aktiviteler ve pahalılık gibi yaşam kalitesini belirleyen planlama kavramlarının farklı kent-bölgeler arasında bir rekabet unsuru olarak görülebileceğini, dolayısıyla kent-bölge çalışmalarında yaşam kalitesinin irdelenmesinin çok önemli bir unsur olduğunu savunurlar. Peterek ve Burklin (2014) ise Frankfurt Rhine-Ruhr kent bölgesi üzerinden kent bölgelerinde insanların yaşamlarının da artık bölgesel olduğunu; yaşadıkları, çalıştıkları ve boş zamanlarını geçirdikleri yerlerin birbirinden uzak olabileceğini ve dolayısıyla bir şehir merkezinin ya da tek bir yerel yönetimin yaşam kalitesini çalışarak kent-bölgenin toplumsal yaşam kalitesini ve planlama dinamiklerini anlayamayacağımızı savunurlar. Türkiye’de kent-bölge oluşumu Avrupa ve Kuzey Amerika literatürüne göre yeni irdelenmeye başlanan bir kavramdır. Kent-bölge kavramının kültürel, politik, ekonomik ve sosyal boyutlarının yanında bunların hepsinin bir göstergesi olarak yapısal çevre oluşumu üzerinden birçok dinamiği anlamak da mümkündür. Yapısal çevre alt yapı, planlama ve mimari dinamiklerle kent politikalarının, kültürünün ve ekonomisinin bir yansımasıdır. Ayrıca, yapısal çevrenin karakteri kentsel yaşam kalitesi ile de doğrudan ilgilidir. Bu bildirinin amacı, 218K354 “Sürdürülebilir Kent Politikaları: Yaşam Kalitesi Açısından Türkiye’de Kent-Bölgeler” başlıklı TÜBİTAK 1003 projesi

kapsamında farklı coğrafik bölgelerde bulunan ve farklı kültürel ve ekonomik özellikleri olan İzmir ve Konya örneklerinden hareketle, yaşam kalitesinin göstergesi olarak yapısal çevrenin üretiminde farklı kent-bölgelerdeki dinamiklerin nasıl şekillendiğini karşılaştırmalı olarak tartışmaktır. Yapısal çevreyi alt yapı, planlama ve mimari olarak ele alırken, yaşam kalitesi yapısal çevre ile ilgili olarak kentin ve kentlinin ihtiyaçları, hakları, yapabilirlikleri ve varlıkları olarak gruplandırılarak tartışılacaktır. Sonuçlar demografik, ekonomik ve kültürel olarak farklı özellikler gösteren iki kentte yapısal çevrenin oluşumunun da farklı olduğunu göstermektedir.

Özne, İdeoloji ve Yapı (ÇSM 501)

Panel Başkanı: Ahmet Okumuş

Doğuş Sönmez, *Barbarları Beklerken Kitabının Post-Kolonyal Çerçeve Üzerinden Değerlendirilmesi*

John Maxwell Coetzee, edebiyat alanında pek çok ödülü olan Güney Afrikalı bir yazar, akademisyen ve edebiyatçıdır. Barbarları Beklerken kitabı, 2003 yılında kaleme aldığı ünlü kitaplarından biridir. Coetzee, kitap boyunca genellikle Yargıç, Albay Joll ve barbar kız başta olmak üzere karakterlerdeki ben-öteki ikiliğinden bahseder. Bu ikilik, İmparatorluk ve barbarlar arasındaki ilişkide gözlemlenebilir. İmparatorluk kendi çıkarlarına hizmet eden bir tarihyazımı inşa ederek ayakta kalmaya çalışır. Başka bir deyişle, İmparatorluk tehlike söylemleri aracılığıyla barbarları düşman olarak inşa eder. Aynı zamanda Coetzee bu romanı post-kolonyal teoriye dayanarak kurgular. Romanı kullanarak apartheid rejimini eleştirir. Bu noktadan hareketle bu çalışmanın amacı, romanın post-kolonyal unsurlarını ortaya çıkarmaktır. Bu çalışmanın araştırma sorusu, Coetzee'nin Barbarları Beklerken kitabının post-kolonyal tarihyazımı çerçevesinde değerlendirilip değerlendirilemeyeceğidir. Bu doğrultuda çalışmanın argümanı, Coetzee'nin Barbarları Beklerken kitabının post-kolonyal tarihyazımı çerçevesinde ben-öteki ikiliği ve sömürgeleştirilmiş insanların önemsizliği kavramları üzerinden ele alınabileceğidir. Çalışma; araştırma sorusunu cevaplamak veya argümanı açıklamak amacıyla iki ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, ben ve öteki arasındaki ilişki ve ayırım açıklandıktan sonra, temas bölgesi kavramından kısaca bahsedilecektir. Sonrasında ise ben'in öteki ile mücadele yöntemleri, ben'in, sömürgeleştirilmiş ötekine karşı olan algısı ve tehlike söylemi ve ötekinin marjinalleştirilmesi kavramları ele alınacaktır. Aynı zamanda, sömürgeleştirilmiş insanlar tarafından üretilen bilgi ve bu insanların deneyimlerinden, sömürgeleştirilmiş insanların işkence gibi vahşi yöntemlerle veya kültürlerinin, kimliklerinin ve tarihyazımlarının önemsiz gibi gösterilerek veya ötekileştirilerek susturulmasından bahsedilecektir. İkinci bölümde ise, Albay Joll, Yargıç ve barbar kızın arasındaki ilişkinin dinamikleri ve ilişkilerinin ben-öteki ayırımına dönüşmesi incelenecektir. Aynı zamanda Barbarların önemsizliği, onların, sömürgeci özneler tarafından yönlendirilen objeler olarak değerlendirilmesi ve barbar kız örneğinde görüldüğü gibi onların zorla sessiz bırakılması detaylı bir şekilde ele alınacaktır. Sonuç bölümünde bulgular değerlendirilecektir.

Ahmet Okumuş, *Eylem Söyleme Uysun*": *Ahlaki Özne ve Siyasi Eylem*

İnsanı bir eylem öznesi olarak, onun failliğine odaklanarak inceleyen çalışmalar çağdaş felsefe ile toplum ve siyaset düşüncesinde geniş bir literatür oluştururlar. Marksizm'den varoluşçuluğa, pragmatizmden analitik felsefe içindeki özel bazı akımlara kadar çağdaş felsefenin hemen bütün ana çizgilerinde bir tür pratik dönüşten, eyleme dönük bir ilgiden söz etmek mümkündür. Sosyal bilimlerin daha geniş dünyasında da bireysel ve toplumsal eylemi ortaya çıkaran nedensel bağıntıları saptama çabasının sosyal kuramın bütün ana

güzergahlarının merkezinde yer alan bir mesele olduğunu söyleyebiliriz. Bu alanların çoğunda, insan ya amaçlı davranışların kendi kendini yönlendirebilen etkin merkezi ya da dış uyaranlara karşı kısmen edilgen bir tepki kaynağı olarak, ya niyetli davranışların eksenini ya da duyarlı bir tepki mekanizması olarak işlenmektedir. Bununla birlikte insan failliğinin ahlaki yahut ahlaki-motivasyonel diyebileceğimiz bir başka boyutu daha vardır. İnsan yaptığını neden yapar? Ahlaki motivasyonlara dayalı, ahlaken güdülenmiş eylem nasıl bir yapıya sahiptir? Ahlaki güdüler siyasi eylemde gerçekten bir etkiye sahip olabilirler mi? Bu soru kümesi ve açtığı geniş bahisler üzerine hermenötik ve fenomenolojinin imkanlarından yararlanan kimi düşünürlerin önemli kavrayışlar sunduklarını görebiliyoruz. Bu bağlamda Charles Taylor'ın 'ahlaki realist' bir yaklaşımla geliştirdiği "güçlü değerlendirme" (strong evaluation) kavramsallaştırması eylem konusunu bu yönleriyle inceleyebilmek için kullanışlı çerçeveler sağlayacaktır. Bu kavramsallaştırmaya göre insan oluşumuzun ayırt edici bir yönü, arzularımız arasında niteliksel ayrımlar yapıyor olmamızdır. Farklı arzular ya da arzu nesnelere arasında seçim yapmak insan türüne mahsus bir beceri olmasa da arzular hakkında niteliksel yargılarda bulunmamızı sağlayan zengin bir değerlendirici dile, ifade sistemine ya da semantiğe sahip olmak bize mahsus bir imkandır. Güçlü değerlendirmede değerlendirmeye konu olan aslında güdülerimizin niteliği, motivasyonumuzun kalitesi ya da irademizin gücüdür. Bazı arzu ve tepki tarzlarıyla özdeşleş(tiril)mekten kaçınır, başka bazılarının kişiliğimiz için daha tanımlayıcı olmasını isteriz. Kişiliği yapılandıran temel arzular hakkında benzer vurgular çağdaş ahlak ve siyaset düşüncesine yaptığı katkılarla bilinen Bernard Williams'ın çalışmalarında da bulunur. Kişi için "kategorik arzular" bir temel kimlik projesi oluştururlar. Bu bildiri, ahlaki fail oluşun motivasyonel yapısını araştıran bu düşünce izleğini siyasi eylem alanına doğru genişletmeyi amaçlıyor. Araçsal aklın, faydacı hesap edişin, çıkar güden akıl yürütme biçimlerinin hâkim olduğu siyaset alanında, arzu ve talepler arasında niteliksel ayrımlar yaparak onlara değer biçen güçlü değerlendirme biçimlerinin yeri olabilir mi? Ahlaki özne ve motivasyona dair bütün bu içgörülerini, kişinin en derin bağlanışlarını bile sınavabilen siyasete taşımak mümkün müdür? Bildiri bu soruları bugün siyaset bilimi ve teorisinde dışavurumcu ya da ifade edici siyaset (expressive politics) olarak bilinen siyaset türü itibarıyla işleyip siyasi etik üzerine bazı çağdaş tartışmalardan yararlanarak incelemeyi hedefliyor.

M. Hazal Çakmak, Kil Tabletlerden Android Tabletler: Aşkın ve İlişkilenme Biçimlerinin Avrupa-Merkezli Tarihi

Aşk ve romantik duygulanım temelli ilişki kurma pratiklerini incelemek isteyen herhangi bir sosyal bilimci için dümdüz bir çizgide kalabilmek oldukça zordur. Zira aşk ve ilişki pratikleri özel hayatın derinliklerinde; çoğunlukla anlatılmaya değer bulunmayan ya da başka başlıklardaki anlatıların arasından çekip çıkarılması gereken dağınık parçalar olarak toplumsal yaşantıya, çeşitli inanışlara ve geleneklere sirayet etmiştir. Dolayısıyla aşkın ve ilişkilenmenin tarihine ilişkin kısa da olsa bir anlatı oluşturmak için öncelikle takip edilecek tarihsel ve mekânsal bir hat belirlemek; ardından bu hat dahilinde sınırlandırılan alana yayılarak ekonomik, politik, toplumsal devinimlerin satır aralarını incelemek gerekmektedir. Zira aşkın ve aşka ilişkin pratiklerin düzenlenme biçimleri, ele alınan dönemde yaşanan gelişmelerle doğrudan bağlantılıdır. Aşkın tutku ve hazdan arındırıldığı süreç, kilisenin hakimiyetinin toplumsal ve siyasal yaşamda giderek arttığı ve cinselliği de düzenleyen bir unsura dönüştüğü 11. yy.'a denk düşmektedir. Bu dönem aynı zamanda, bugün anladığımız anlamıyla "evlilik" konseptinin kurulmaya başlandığı ve cinselliğin evlilik içine hapsedilerek kontrol altına alındığı dönemi de ifade eder. Buradan hareketle bu bildiri, aşkın tarihsel yolculuğuna ilişkin anlatı, kendi tarihsel bağlamı içerisinde ele alınacaktır. Aşkın ve aşka ilişkin pratiklerin dönüştüğü duraklar belirlenerek, siyasi ve ekonomik yaşamdaki dönüşümlerle birlikte okunacak ve aşkın toplumsal işlevine dair daha geniş bir açı yakalanmaya çalışılacaktır. Metnin her gelişmeyi içermesi imkân dahilinde olmadığından, aşkın kendisinde ve aşka ilişkin pratiklerde yaşanan kırılma noktaları ve bu kırılmaların tarihsel bağlamı metnin çerçevesini oluşturacaktır. Antik Çağ, Orta Çağ, Modern Dönem ve Sonrası olarak üç ana dönemi kapsayacak olan metin, günümüze erişmiş yahut günümüzde erişilebilmiş mevcut kaynakların çizdiği kısıt

nedeniyle Avrupa-merkezli bir çizgide ve heteroseksüel aşk algısı üzerinden ilerleyecektir. Son olarak metin, her şeyin bütünü ilişkisinin koptuğu ve bireyler özeline indirgendiği içinde yaşadığımız postmodern gerçeklikte aşkın bugün sahip olduğu toplumsal işlevi tartışmaya açacaktır. Aşka tarih boyunca kimi zaman doğrudan kimi zaman örtük olarak yüklenen toplumsal rol ve sorumlulukların tarihsel analizinin açtığı alanın, bugüne ilişkin yapılacak değerlendirmelerin önünü açması umulmaktadır.

Selahattin Kıral, İdeolojinin Yapı-Bilinç İlişkisinde Somutlaşması: Meta Fetişizmi

İdeoloji kavramı sosyal bilimlerde üzerinde uzlaşılması oldukça güç olan, sunduğu tanımlarla kimi zaman birbirini dışlayan, birbiriyle çatışan, birbirini dengeleyen ve birbirini destekleyen anlamlarda kullanılmaktadır. Bu nedenle ideoloji ile ilgili yapılacak bir çalışmanın sınırlarının net bir şekilde çizilmesi gerekmektedir. Çalışma bu nedenle ideoloji kavramını yapı-bilinç perspektifinde incelemeye çalışacaktır. İdeoloji, yapı-bilinç, bilinç-özne ve özne-söylem perspektiflerinden incelenebilecek bir kavram olarak durmaktadır. Yapı-bilinç yaklaşımı, Marksist İdeoloji Kuramı olarak da adlandırılmakta, toplumsal pratikler ile insan bilinci arasındaki ilişkiyi ele almakta ve toplumsal pratiklerin insan bilincini nasıl oluşturduğuna odaklanmaktadır. El emeği ile yapılan tahıl üretiminin, kara sabanla yapılan tahıl üretiminin veya motorlu araçlarla yapılan tahıl üretiminin ortaya çıkarttığı toplumsal örgütlenmenin ortaya çıkartacağı bilinç farklılıkları bu yaklaşımla açıklanmaya çalışılmaktadır. Yapı-bilinç yaklaşımının içeriği Karl Marx'ın metinlerinde kullandığı ideoloji tanımları ile oluşmaktadır. Bunlar; camera obscura, yansımali bilinç, yabancılaşma ve meta fetişizmi anlamında ideoloji kullanımlarıdır. Çalışma ideolojinin meta fetişizmi şeklinde işleminin nasıl gerçekleştiğine odaklanmaktadır. Bu minvalde öncelikle meta fetişizminin ne olduğuna bakmak yerinde olacaktır. Meta fetişizmi kısaca metanın değişim değeri üzerinden fiyatlanmasıdır. Metanın fiyatlanması, metaya aktarılan emek değeri ve metanın kullanım değeri üzerinden -üretim ilişkileri ve mübadele ilişkileri üzerinden- gerçekleşmesi gereken bir şeydir. Ancak kapitalist sistemde fiyatlama, kullanım değeri üzerinden değil değişim değeri üzerinden gerçekleşmektedir. Meta fetişizmi, toplumsal yapıların ideolojik süreçten geçmesinin somut bir çıktısını oluşturmaktadır. İdeolojinin işleminin somut görüntüsünü sunan meta fetişizmi içerisinde camera obscura, yansımali bilinç ve yabancılaşma süreçlerini de barındırmaktadır. Camera obscura ile yapının bilinci belirlemesi süreci, bilincin kendisine bir anlam yüklenmesini ve bilincin yapıyı belirlemesini karşımıza çıkarmaktadır. Bu noktada gerçekleşen camera obscura yani tersine dönme, insan bilincinin insanın doğasını belirlediğini iddia etmektedir. Marx'a göreyse böyle bir olgu gerçek değildir, insanların varlığı bilinçlerini belirlemektedir. İnsanların ilişkilerinin nasıl gerçekleştiği, bu ilişkilerin neler olduğu ve ilişkilerin nerede olduğu soruları camera obscura olarak ideolojinin işleyişini ortaya çıkartacak nitelikte gözükmektedir. İkinci olarak, yansımali bilinç kavramı ile üretim araçlarının mülkiyetine sahip olan sınıfların zihinsel üretime de sahip olacakları açıklanmak istenmiştir. Yansımali bilinç kullanımı ise epistemolojik bir kullanımdan ziyade siyasi bir kullanıma işaret etmekte ve fikirlerin ön plana çıkmasını içermektedir. Yansımali bilincin siyasi kullanımı proletarya sınıfının ideolojiye ihtiyacının olup olmadığı sorusu etrafında şekillendirilmeye çalışılacaktır. Son olarak yabancılaşma, genel olarak insanların kendi yarattıkları şeylerin boyunduruğu altında olmaları ile açıklanmaktadır. Din alanındaki yabancılaşma insanların kendi yarattıkları tanrıya kul durumunda olmaları ile açıklanmaktadır. İş bölümündeki yabancılaşma insanların kendilerini gerçekleştirmeleri için amaç olan emeğin araç konumunda olması ile açıklanmakta ve üretimin kolaylaşması için girişilen iş bölümünün üretime egemen olması anlamına gelmektedir. Özel mülkiyetteki yabancılaşma ise üretim araçlarının mülkiyetinin belirli kişilerin elinde olmasının normal karşılanmasına denk düşmektedir. Çalışma meta fetişizmini yapı-bilinç ilişkisinde ideolojinin somut görüntüsü olarak sunmakta ve şu bağlantılara dikkat çekmektedir. Camera obscura ile toplumun işleyiş tarzı tersine çevrilmekte ve fiyatlamanın değişim değeri üzerinden gerçekleşmesi normalleştirilmektedir. Yansımali bilinç ile birey, serbest ticaret, özgürlük, piyasa gibi fikirlerin ön planda tutulması ve meta fetişizminin normalleştirilmesi sağlanmaktadır. Yabancılaşma ise amaç olan emeğin, araç konumuna gelmesine ve metalaşmasına işaret etmektedir. Sonuç olarak meta fetişizmi yapı-bilinç perspektifinden ideolojinin işleminin somut görüntüsünü sunmakta ve fiyatlamanın değişim değeri tarafından gerçekleştirilmesinin normalleştirilmesini sunmaktadır.

Küresel Sağ ve Sol (ÇSM 405)

Panel Başkanı: Esra Akgemci

Emre Can Toraman, *Soğuk Savaş Dönemi Farklılaşan Komünizm Anlayışları: Arnavutluk, Yugoslavya ve Romanya'nın Komünizm Anlayışlarının İnşaatı Bakış Açısıyla İncelenmesi*

Tarih boyunca ideolojiler gelişim süreçlerinde kapsamaları yönünden farklılık göstermişlerdir. İdeolojilerin sadece ortaya çıkış özellikleri değil, zaman içerisinde hangi yöne ve ne şekilde evrildikleri de önemlidir. Marx ve Engels'in 1848 yılında yazdıkları Komünist Manifesto'da komünist anlayış için vurguladıkları temel düşünce "Dünyadaki bütün işçiler, birleşin" sloganıyken, ideoloji zamanla çeşitli ülkelerde farklı ulusal yapılara bürünmüştür. Komünizmin; farklı devletler, liderler ve toplumlar tarafından farklı "algılanmasını" açıklamaya çalışırken Wendt'in inşacılık teorisinden faydalanırsak, neorealistlerin aksine devletlerin benzer olaylara benzer tepkiler vermeyeceğini, algı ve kimliklerine göre değişim gösterdiğini kabul ederiz. Komünizm zamanla materyal bir gerçeklik olmaktan çıkıp, inşa edilen sosyal bir gerçeklik haline dönüşmektedir. Bu sosyal gerçekliği ülkeler, liderler ve toplumlar sahip oldukları kimlik, kültür ve algılar süzgecinden geçirerek kendilerine has yeni bir komünist gerçeklik yaratmaktadırlar. Arnavutluk'ta yapılan komünist devrim, birçok ülkeden farklı olarak Sovyetlerin yardımı olmaksızın yapılmış ve faşist İtalya işgaline karşı bir çözüm yolu olarak gerçekleşmiştir. Arnavut lider Enver Hoca dinin olmadığı ve tek kutsalın Arnavutluk olduğu bir ülke kurma idealindedir. Bu noktada, içinde buldukları jeopolitik konum (İtalya ile olan yakınlık), tarihsel süreç ve liderin kişisel özelliği komünist yapının farklılaşmasında etkili olmuştur. Tito'nun Yugoslavya'sı ise önce bölgesel bir komünist liderlik kovalarken, sonrasında dışarıyı etkilemeyen; tarafsız ve yerel bir komünist yapı kurmayı amaçlamıştır. Oluşturduğu Bağılantısızlar hareketi ve Batı ile kurduğu ilişkiler, Stalin ile yaşanan kriz ile birleşince, ülkedeki komünizm anlayışı farklı bir yola ayrılmıştır. Çavuşesku'nun Romanya'sı ise komünist ülkelerle hiçbir zaman anlaşamamış, Batı'ya kapıları her zaman açarak kendi diktası için Batı meşruiyeti oluşturmaya çalışmıştır. Dış politikada özgür bir politika benimserken, iç politikada geleneksel ve baskıcı bir politika gütmüştür. Çavuşesku siyasi otoritesini güçlendirmek ve meşruiyet sağlamak amacıyla komünizmi de milliyetçiliği de bir araç olarak kullanmıştır.

Esra Akgemci, *Latin Amerika Solunu Anlamak: İmkân ve Sınırlılıklar*

21. yüzyılda "Pembe dalga" olarak anılan "Latin Amerika Solu"nun inişli çıkışlı süreçleri, sahip olduğu potansiyel ve içerdiği sınırlılıklarla sol siyasetin geleceğine dair tartışmalara yön vermektedir. Son dönemde Brezilya'da Jair Bolsonaro'nun iktidara gelmesi ve Evanjelistlerin etkisiyle toplumun ve siyasetin hızla muhafazakârlaşması ve Venezuela'da Maduro hükümetinin giderek otoriterleşmesi solun açmazlarını ortaya koyan örnekler arasındadır. Diğer yandan Meksika'da Andrés Manuel López Obrador, Peru'da Pedro Castillo, Şili'de Gabriel Boric ve Kolombiya'da Gustavo Petro'nun zaferleri, "sola dönüş" sürecinin etkisini kaybetmediğini ve toplumsal muhalefet aktörlerinin neoliberalizm karşıtı mücadeleye devam ettiğini göstermektedir. Bu bildiri, 2000'lerin başlarından itibaren Latin Amerika solunu, seçim siyasetinin ötesinde, toplumsal hareketlerle ilişkisi çerçevesinde inceleyerek sol tahayyülün öngördüğü toplumsal dönüşüm için gerekli unsurları belirlemeyi hedeflemektedir. Bildirinin temel argümanı, solcuların iktidara gelişinin radikal bir toplumsal dönüşüm için yeterli olmadığı, sömürgecilik döneminden beri süregelen eşitsizlik, ırkçılık, cinsiyetçilik ve doğa sömürsüne yol açan yerleşik yapıların ancak aşağıdan gelişen, örgütlü ve özerk toplumsal hareketlerle çözülebileceği yönündedir. Bu doğrultuda sol partilerin toplumsal hareketlerle etkileşimi, solun imkân ve sınırlılıklarını belirleyen temel unsur olarak ele alınacaktır. Bildiride Venezuela, Bolivya, Şili ve Brezilya örneklerinde sol partilerle toplumsal hareketlerin etkileşimi incelenecek ve neoliberalizmi aşmak için oluşturulan imkânlarla bu süreçte ortaya çıkan sınırlılıklar ortaya konacaktır. Buna

göre gerek Venezuela ve Bolivya gibi “radikal sol” örneklerinde gerekse Şili ve Brezilya gibi “ılımlı sol” örneklerinde geliştirilen katılımcı demokrasi mekanizmaları, toplumsal dönüşüm için gerekli en önemli unsurlardan biri olarak ele alınacaktır. Latin Amerika’da katılımcı demokrasi kültürünün sol mücadelenin önemli bir bileşeni olarak yerleşmesinde yerel yönetimler önemli rol oynamıştır. İlk kez 1989’da Porto Alegre’de hayata geçirilen katılımcı bütçe uygulamasından bu yana Latin Amerika’da yerel düzeyde birçok farklı katılımcı demokrasi mekanizması geliştirilmiş, merkezi yönetime karşı kontrol ve denge mekanizmalarını güçlendirme potansiyeli taşıyan yerel yönetimler, aynı zamanda Latin Amerika’da farklı kesimlerin siyasette temsil edilmesine de imkân tanımıştır. 1990’larda silah bırakan birçok gerillanın yerel yönetimlerde siyasete girmesi ve halk meclisleri gibi mahalle organizasyonları tabandan katılımı sağlamada etkili olmuştur. Diğer yandan bu ülkelerin hepsinde uygulanan doğal kaynak sömürüsüne ve hammadde ihracatına dayalı (extractivist) kalkınma modeli, solun en büyük sınırlılığı olarak ortaya çıkmaktadır. 2008’de patlak veren küresel ekonomik krizin etkileri, özellikle 2014’ün ikinci yarısından itibaren çevre ülkelerde kendini hissettirmeye başlamıştır. Hızla düşen emtia (maden ya da tarımsal ürün) fiyatları, sol hükümetlerin uyguladığı ekstraktivist kalkınma modeline büyük bir darbe indirmiştir. Zira Latin Amerika’nın solcu liderlerinin birbirinden farklı hedef ve pratikleri olsa da her biri neoliberalizme duyulan tepkiyi mobilize ederek iktidara gelmiş ve neoliberalizmin açtığı yaraları sarmayı hedeflemiştir. İster Venezuela’daki gibi alternatif modellerle neoliberalizmin dışına çıkmaya çalışarak ister Brezilya’daki gibi neoliberal süreklilik içinde bir çıkış arayarak olsun, hepsinin odak noktası, neoliberalizmin dışladığı kesimlere ulaşmaktır. İhracat gelirleriyle finanse edilen sosyal politikalar, gelir dağılımı eşitsizliğini bir nebze iyileştirdiyse de, “post-neoliberal” olarak da tanımlanan yeni kalkınma modelinin yüksek emtia fiyatlarına bağımlı olması, solun önündeki en önemli sınırlılık olmuştur. Üstelik orta ve üst-orta sınıflarda, sosyal politikalardan faydalanan alt sınıflara yönelik bir nefret duygusu yayılmaya başlamış, toplumsal kutuplaşma ve politik şiddet tırmanmıştır. Bugün Ukrayna Savaşı’nın ardından özellikle enerji ve gıda sektörlerinde emtia fiyatlarının tekrar yükselmeye başlaması, ekstraktivizme dayalı yeni-kalkınmacılık anlayışını bir kez daha cazip hale getirmektedir. Ancak toplumsal hareketlerin, özellikle de yerli hareketinin, çevre hareketinin, kadın hareketinin ve öğrenci hareketinin güçlü olduğu Latin Amerika ülkelerinde toplumsal muhalefet aktörleri sol hükümetler üzerinde ekstraktivist modelin terkedilmesi yönünde baskı oluşturmaktadır. Dolayısıyla Venezuela, Bolivya, Şili ve Brezilya örneklerinde sol hükümetlerin toplumsal hareketlerin taleplerini ne ölçüde karşılabildiğini incelemek, neoliberalizmin dışında ve ötesinde bir kalkınma modelini hayata geçirmenin ne kadar mümkün olduğunu tartışabilmek için de imkân tanıyacaktır.

Ümmühan Hocaoğlu, *Avrupa ve Radikal Sağ: Almanya için Alternatif ve Fransa Ulusal Birlik Partilerinin Karşılaştırılması*

Avrupa’da yükselen radikal sağ, üye ülkelerden başlayarak Avrupa siyasetini ve hatta Avrupa dışı ülkelerin siyasetini etkileyerek geniş bir alana yayılmaktadır. İkinci Dünya Savaşı gibi bir geçmişi olan Almanya ve Fransa’nın da bu yükselişten etkilenerek giderek güç kazanan radikal sağ partilere sahip olması, konunun Avrupa Birliği (AB) düzeyindeki etkilerini derinleştirmektedir. AB, üye ülkelerindeki aşırı sağ hareketinin yükselmesinden nasıl etkilenir? sorusu bu çalışmanın ana sorusudur. Bu soruya cevap vermek için Fransa için Ulusal Birlik Partisi (Le Pen) ve Almanya İçin Alternatif (AfD) partilerinin siyasi programları ve liderlerinin söylemleri eleştirel söylem analizi kullanılarak analiz edilecektir. Çalışmada radikal sağın karakteristik özellikleri olan etnomerkezcilik, popülizm, otoriterlik ve Avrupa şüpheciliğinin ilgili partilerin söylemlerinde ne kadar ve nasıl yer aldığı incelenerek, her iki partinin de AB içi ve AB dışı göç açısından hedef ülke olması sonucunda etnomerkezci kaygıları vurguladığı ve vatandaşlığa yönelik kısıtlayıcı söylemler ortaya koyduğu gözlemlenmiştir. Devrimci ve halkçı bir geleneğe sahip Fransa’da popülist söylemler Almanya’ya göre çok daha belirgindir. İki siyasi parti de göçmenlere yönelik asimilasyonun otoriter bir şekilde yapılması gerektiğini düşünmektedir. En nihayetinde Avrupa şüpheci söylemler iki parti için de belirgindir ancak birlikten çıkma seviyesine dek ilerlemez reform isteğinde bulunur. Reform

sonucunda da kendi ülke vatandaşlarının daha fazla ön plana çıkarılmasını, AB'nin daha fazla merkezileşmemesini(ulusüstüleşmemesini), Euro kullanımının bırakılmasını ve ekonomik krizde olan diğer AB ülkelerine yönelik hazırlanan yardım paketlerinin sonlandırılmasını istemektedirler. Böylelikle aralarındaki farklılıklara rağmen iki ülkede yükselen aşırı sağ hareketler Avrupa'nın geleceği için bir tehdide dönüşmektedir.

Türkiye'de Otoriterleşme (ÇSM 503)

Panel Başkanı: Mehmet Celil Çelebi

Toygar Sinan Baykan, *Türkiye'de Siyasetin Profesyonelleşmesi: Karşılaştırmalı Siyaset Perspektifinden Bir Araştırma Gündemine Giriş*

1970'lerin sonlarından itibaren Türkiye'de de Batı demokrasilerine benzer şekilde pazarlama, reklam, araştırma ve medya uzmanları parti siyasetini derinden etkileyen aktörler olarak ortaya çıkmaya başlamışlardır. Siyasal rekabet açısından etkili olabilecek uzmanlıklara sahip profesyonellerin 1980'lerin getirdiği depolitizasyon süreci ile artan rolleri parti siyasetini ve siyasal rejimi derinden etkileyen bir etken olmasına rağmen Türkiye'de siyasetin profesyonelleşmesi olgusu uzunca bir süre işletme ve iletişim alanlarında uzmanlaşmış araştırmacıların yoğunlaştıkları bir konu olagelmıştır. Bu tebliğde ise Türkiye'de siyasetin profesyonelleşmesinin siyasal partiler, parti sistem ve nihai olarak da Türkiye'nin rejimi üzerinde doğurduğu etkilerin kapsamlı bir analizine yönelik bir araştırma gündeminin geliştirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bugün kamuoyu araştırmacıları, pazarlama ve reklam uzmanları ve çeşitli medya profesyonelleri/figürleri Türkiye'de ulusal düzeyde medyalanmış parti siyasetinin tam göbeğinde yer almaktadırlar ve son on yıldır Türkiye'nin demokratik gerilemesi bakımından kilit rollere sahiptirler. Bu tebliğde önerilen araştırma gündemi çerçevesinde siyasetin profesyonelleşmesinin partiler, parti sistemi, parti-seçmen bağları ve rejim üzerinde doğurduğu etkilerin işletme ya da iletişim perspektiflerindense parti siyasetinin dinamiklerine odaklanan bir karşılaştırmalı siyaset perspektifi ile anlaşılması gerektiği ileri sürülmektedir. Bu kapsamda tebliğ siyasetin profesyonelleşmesi süreçlerinin (yani pazarlama, reklam, araştırma ve medya profesyonellerinin artan rolünün) Türkiye'de siyasal partilerin halihazırda eğilimli oldukları ulusal düzeydeki personalistik liderlik ve merkeziyetçilik dinamiklerini 1980'lerden itibaren derinleştirdiği ve en son kerte de merkeziyetçi, personalistik ve bürokratikleşmiş bir klientelistik makine olarak AKP'nin merkezinde olduğu bir "rekabetçi otoriterliğin" yükselmesine kritik bir katkı yaptığı önermesinde bulunmaktadır. Tebliğ zikredilen önermenin soruşturulmasına yönelik bir araştırma gündeminin oluşturulmasında aşağıdaki adımların izlenebileceğine işaret etmektedir:

-Türkiye'de siyasetin profesyonelleşmesi ile ilgili yazının kritik bir taraması,

-Siyasetin profesyonelleşmesine ilişkin göstergeler içeren birincil kaynakların tespit edilmesi ve taranması,

-Siyasetin profesyonelleşmesi süreçlerinin temel aktörleri olan kamuoyu araştırmacıları, siyasal danışmanlık şirketlerinin yöneticileri ve politikleşmiş medya profesyonelleri ile ulusal ve seçilmiş yerel düzeylerde mülakatların gerçekleştirilmesi,

-Siyaset profesyonelleri ile doğrudan temas halinde olan parti yöneticileri ile mülakatların gerçekleştirilmesi,

-Yerel ya da bireysel düzeyde spesifik bir profesyonel kampanya faaliyetinin yürütülmesinin “etnografik duyarlılık” içeren bir gözleminin gerçekleştirilmesi.

Daha kuramsal ve karşılaştırmalı bir düzeyde ise bu araştırma gündemi, siyasetin profesyonelleşmesine ilişkin Batı demokrasilerine odaklanan kuramsal yazın ile eleştirel bir diyalog içinde, otoriter yönleri belirgin rekabetçi siyasal sistemlerde siyasetin profesyonelleşmesi olgusunun etkisini sorunsallaştırmaya yönelmektedir. Yine daha soyut bir kuramsal perspektiften bu araştırma gündemi güçlü klientelistik yönelimleri olan parti sistemlerinde siyasetin profesyonelleşmesinin aldığı temel biçimleri ve sergilediği sınırlılıkları da sorunsallaştırma amacındadır.

Mehmet Celil Çelebi, “Türkiye’nin Rejimine Ne Demeli?”: Siyasal Rejimleri Kavramsallaştırılmasında Teleoloji Sorunu

Kavramlar ne işe yarar sorusuna felsefecilerin aksine karşılaştırmalı siyasetle uğraşanların net bir yanıtı vardır: sebep sonuç ilişkilerini ortaya çıkarmaya. Ancak, siyasal rejimlerin kavramsallaştırılarak genel bir taksonomik sisteme tabii kılınması, rejimlerin kökeni sorusunun başat bir soru haline geldiği 1950’lerden bu yana sorunlu olagelmıştır. Bu açıdan Türkiye bilhassa problemlili bir örnek olarak öne çıkmıştır ve “Neredeyse Poliarşi” [near polyarchy], belirsiz rejim [ambiguous regime], melez rejim, liberal olmayan demokrasi, rekabetçi otoriterlik ve seçimli demokrasi gibi içeriği ve sınırları belirsiz kavramlarla isimlendirilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda, özellikle “demokratik geriye kayış” fenomeninin iyiden iyiye gündeme oturmasından bu yana iki kavram kümesi Türkiye’de demokrasinin yörüngesini açıklamaya yönelik literatür içinde öne çıktı. İlki, farklı sıralama [ranking] sistemlerinde otoriterlik/demokrasi arasından geçen sınırın hemen otoriterlik sınırın az ilerisinde tahayyül edilen rejim tipleri: bunlardan en yaygın ikisi rekabetçi otoriterlik ve seçimli otokrasi. Bu sistemlerim iki temel sorunu var. Birincisi, “hafifletilmiş otoriterlik” tipleriyle “kusurlu demokrasi” tiplerinin arasındaki sınırın muğlaklığı. İkincisi, taksonomik sistemin tümüyle teleolojik bir şekilde oluşturulmuş olması: rejimler kendi içerikleri ve tarihselliklerine bakılmadan sadece soyut bir demokrasi idealine olan mesafelerine bakılarak tasnif ediliyor, bu sebeple Komünist Çin ile Körfez Krallıkları, tümüyle bir birey etrafında konsolide olmuş Rusya ile çok partili siyasetin karmaşıklıklarıyla sürekli meşgul olmak zorunda kalan Türkiye aynı kategorilere atılmaktadır. İkincisi ise Marksist analizlerde öne çıkan neoliberal otoriterlik kavramı. Bu kavramsa, benzeri bir teleolojik yaklaşımla, daha kavramı kurarken onu ekonomik programla bağlıyor, ve analizin iki eğilimi, neoliberalleşme ve otoriterleşme eğilimlerini birbirinden ayırmasını imkansızlaştırıyor. Ben burada Türkiye’nin ne olamadığına bakmaktansa bu pozitif içeriğe bakmanın gerekliliğini, ve burada da sebep sonuç ilişkileri açısından hayati olanın da rejimin neyi başarıp neyi başaramadığındansa meşruiyetini dayandırdığı anlatı olduğunu iddia edeceğim. Daha önemlisi, var olan kavramsallaştırmaların, dayandıkları taksonomik sistemlere de dayanarak, özcü öncüllerden yola çıktıklarını ve böylelikle geçerliliği sorgulanmayan teleolojik teorilere kapı araladığını iddia edeceğim.

Adil Usturalı, *Rekabetçi Otoriter Rejimlerde Parti Sistemi ve Muhalefet: Türkiye’de Muhalefet Koalisyonu Örneği*

Demokrasi ve otoriterlik arasındaki hibrid rejim türlerinden biri olan rekabetçi otoriterlik, özellikle son yıllarda Türkiye’nin de dahil edildiği bir kategori olmuştur (Esen & Gumuscu, 2016). Otoriter ve demokratik rejimlerin bazı özelliklerini bir arada bulunduran rekabetçi otoriter rejimler iktidar partisinin iktidarda kalmak için medyayı, devlet kaynaklarını ve elindeki her türlü imkanı kullandığı, çok partili seçimlerin yapıldığı, ancak bu seçimlerin tam olarak serbest ve adil olmadığı, yine de muhalefetin seçim kazanmasının tam olarak imkansız olmadığı rejimlere karşılık gelir (Levitsky & Way, 2010). Bu rejimlerin çok partili ve seçimli

olmaları çoğu araştırmacıyı, aslen demokratik rejimler için geçerli olan parti sistemi literatürünü bu rejimlere uygulama hatasına düşürmüştür. Partiler arası ideolojik mesafe, özellikle Sartori tipolojisi için temel değişkenlerden biridir (Sartori, 2005). Ancak ideolojik mesafe ölçülürken parti programları, sağ-sol eksenindeki konum, politika tercihleri gibi kaynakların baz alınması (Metek-Dokucu & Just, 2022), rekabetçi otoriter rejimlerde muhalefet partilerinin kendi ideolojik konumlanmalarının ötesinde iktidar partisini yenme ve demokrasiye dönme motivasyonlarını, aynı şekilde iktidar partisinin de iktidarda kalma motivasyonlarını göz ardı eder. Benzer biçimde, Türkiye'nin 2011 seçimlerinden itibaren girdiği öne sürülen baskın parti sistemi de temelde demokratik rejimler için tasarlanmış bir kategoridir. Baskın parti sistemlerinde muhalefet partileri bölünmüş ve "çift taraflı" olduklarından iktidardaki baskın partiye gerçekçi bir alternatif oluşturamazlar. Ancak bu tipolojide de partilerin ideolojik konumları baz alındığından muhalefet partilerinin rekabetçi otoriter sistemde olmalarının getirdiği etki dikkate alınmaz. Yine normal şartlarda ideolojik konumları gereği Sartori'nin tabiriyle merkezkaç (centrifugal) rekabet etmeleri gereken partiler, yalnızca muhalefet partileri dikkate alındığında merkezcil (centripetal) davranış gösterip merkezin oyunu alma eğiliminde olabilirler. Hibrid veya otoriter rejimlerden demokrasiye geçişin en yaygın yollarından biri, rekabetçi otoriter rejimlerden demokrasiye geçişin ise muhtemelen en yaygın yolu "özgürleştirici seçim sonuçları"dır (*liberalizing electoral outcomes*, ÖSS) (Howard & Roessler, 2006). ÖSS'nin gerçekleşmesine etki eden en kuvvetli faktörün de muhalefet koalisyonu olduğu literatürde tespit edilmiştir. Rekabetçi otoriter bir rejimde muhalefet partilerinin bir seçim koalisyonu kurmalarına yol açan faktörler literatürde kurumsal faktörlerden ziyade iktidarın "böl ve yönet" stratejisine karşı muhalefet partileri arası rasyonel tercihe dayalı pazarlık ve işbirliği olarak ele alınmıştır (Gandhi & Reuter, 2013). Hükümet sisteminin başkanlık sistemi olmasının ÖSS'ye etkisi pozitif olarak beklense de literatürde anlamlı bir ilişki bulunamamıştır (Howard & Roessler, 2006). Bu bağlamda Türkiye'de muhalefet partilerinin kurmaya çalıştığı (2019 yerel seçimlerinde de küçük çaplı bir versiyonunu denedikleri) seçim koalisyonuna etki eden kurumsal faktörler (başkanlık sistemine geçilmesi ve rekabetçi otoriterlik etkisi) tartışılarak tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmada, Türkiye'de (1) rekabetçi otoriterliğin niteliklerinden dolayı muhalefet partilerinin merkezcil rekabet eğilimi gösterdikleri parti sisteminin, iktidarın yasama gücünü arttırmaya yönelik hamleler olan (2) başkanlık sistemine geçilmesinin ve (3) seçim sisteminin ittifaklara izin vermesinin muhalefet koalisyonunun kurulmasını kolaylaştırdığı ve rekabetçi otoriter rejimlerde siyasi partiler arasındaki temel ayrımın sağ-sol ekseninde veya ideolojik değil, iktidara yönelik alınan pozisyon ve demokrasiye geçiş isteği olduğu öne sürülmektedir. Dolayısıyla rekabetçi otoriter rejimlerde siyasi partiler arasındaki mesafe tespit edilirken bu faktörlerin dikkate alınması önerilmektedir.

Pelin Ayan Musil, *Rekabetçi Otoriter Sistemlerde Muhalefet Partileri Ortak Adayda Nasıl Birleşir?*

Son yıllarda siyaset bilimi literatüründe rekabetçi otoriter veya tam otoriter rejimlerde muhalefet partilerinin rolünü, koordinasyonunu ve demokratikleşmeye etkilerini ele alan çalışma sayısında artış görülmektedir. Bu çalışma bu literatüre katkı yapmayı hedeflemektedir. Çalışmada, rekabetçi otoriter rejimlerde muhalefet partilerinin seçim başarısı elde edebilmesinin neredeyse bir ön koşulu olarak kabul edilen '*ortak adayda birleşme*' konusu bağımlı değişken olarak ele alınmaktadır. Şimdiye dek, literatür, rejimin rekabetçi ancak muhalefete adaletsiz davranan kurumsal yapısının, seçim sisteminin ya da kamuoyu baskısının muhalefet partileri arasında koordinasyona neden olduğuna yönelik bazı çıkarımlarda bulunmuştur. Ancak, birbirlerine güveni olmayan partilerin muhalefet düzleminde ortak bir adayda anlaşma sürecini bu tarz yapısalıcı ya da kurumsalçı yaklaşımlar çok net açıklayamamaktadır. Bu çalışma, muhalefet partilerinin iktidarı devirebilmek için ortak adayda uzlaşabilme sürecini, aralarındaki ideolojik farklılıklar olsun, liderler arasındaki kişisel rekabetler olsun, oldukça sancılı bir süreç olarak tanımlamaktadır. Çalışmada, 2019 yılında İstanbul ve Budapeşte belediye başkanlığı seçimleri örneklerinden yararlanarak, *partiler arası iletişimin önemini vurgulanmaktadır*. Her iki seçim de yerel bir nitelik taşımasına rağmen, muhalefet partilerinin *ilk kez* ortak

bir adayda birleşebildiği seçimler olduğundan stratejik bir öneme sahiptir. Çalışma, muhalefet düzleminde anlaşması mümkün görünmeyen partilerin bile ortak bir adayda birleşebileceğini, bu tarz partiler arasında mekik dokuyan *orta yolcu* partilerin varlığı ile açıklamaktadır. İstanbul ve Budapeşte belediye başkanlığı seçimlerinde de bu orta yolcu partilerin oynadığı rolün altı çizilmektedir. Çalışmada öne sürülen bu tez, 2020 ve 2021 yıllarında İstanbul’da, Budapeşte’de ve online olarak her iki ülkeden seçilmiş parti çalışanları ile yürütülmüş mülakatlar ile ortaya konulmaktadır.

K. Aydın Gündüz, *Türkiye’de Güçlü Lider İdaresinin Siyasal-Kültürel Temelleri*

Türkiye’nin kaydettiği ve halen içinde bulunduğu otoriterleşme süreci, fiilen şahsi otorite merkezli olarak işleyen bir başkanlık sisteminin anayasal ve yasal değişikliklerle kurumsallaştığı bir yürütme genişlemesi (executive aggrandizement) vakasıdır (Bermeo, 2016). Açık ki bu dönüşüm yalnızca lider iradesi ve yürütme organındaki elitlerin bu yöndeki adımlarıyla açıklanamaz. Zira otoriterleşmenin kurumsal çerçevesinin değişimini de içeriyor olması, yasama ve hatta kimi zaman yargı organındaki elitlerin de destekleyici hamlelerini gerektirir. Bununla birlikte tüm bu dönüşüm sürecinin, başka pek çok niteliği zayıflayan demokrasiden geriye kalarak hem iktidara hem de dönüşüm sürecine demokratik meşruiyet sağlayan seçimler ve bazen referandumlar üzerinden seçmen desteğine ve rızasına dayandığı da açıktır. Siyasal sistemlerle vatandaşlar arasındaki ilişkilerin niteliğinin ve bu ilişkilerin dönüşümünün önemli bir yer tuttuğu karşılaştırmalı siyasal davranış literatüründe, vatandaşların otoriterleşmeye ve antidemokratik rejimlere verdikleri destek son yıllarda öne çıkan bir araştırma konusu olmuştur. Bu alandaki çalışmalar sistemlerin verimliliğine dönük vatandaş algısından, psikolojik faktörlere; eğitim ve gelir düzeyi gibi sosyoekonomik değişkenlerden, toplumsal düzenin nasıl olması gerektiğine dair değerlere pek çok unsuru dikkate almış ve bunların etkisini anket verilerine veya deneysel tasarımlara dayanarak birey düzeyinde test etmişlerdir. (Chong ve Gradstein, 2018; Frederiksen, 2022; Gidengil vd., 2021; Lavrič ve Bieber, 2021; Mauk, 2020; Nathan, 2020; Norris ve Inglehart, 2019; Selvanathan vd., 2022; Singer, 2018; Steenekamp ve du Toit, 2017). Bu literatürle eşzamanlı olarak, Türkiye vakasındaki otoriterleşme sürecinin arkasındaki vatandaş desteğini açıklayan çalışmalar da yapılmıştır. Bu çalışmaların bir kısmı doğrudan doğruya Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçiş için 2017 yılında yapılan anayasa değişikliği referandumundaki oy tercihini ve sonrasında bu sisteme verilen desteği bir otoriterleşme onayı ölçütü olarak almışken (Aytaç vd., 2017; Neundorf ve Gerschewski, 2021; Şaşmaz vd., 2022); bir kısmı da otoriterleşme bağlamında gerçekleşen rekabetçi seçimlerde iktidar partisine verilen oyu bu yöndeki bir sistemsel dönüşüme gösterilen destek veya rıza olarak değerlendirmiştir (Demirel-Pegg ve Dusso, 2021; Öney ve Ardag, 2021). Seçimler ve referandum gibi, vatandaşların kararlarının somut ve dolaysız tercih anlarındaki tezahürüne dayanan bu çalışmalardan farklı olarak Schafer (2022), ideal bir sistem tasarımı olarak ‘güçlü lider idaresinin’ vatandaşlar nezdinde ne derece iyi veya kötü görüldüğüne, yani siyasal sistemlerin arzulanan yapı ve niteliklerine dair daha genel bir siyasal kültür eğilimine odaklanmıştır. Ancak ne var ki, odaklandığı açıklayıcı değişkenler açısından, diğer çalışmaların referandum ve seçim tercihleri modellerinden ayrışan bir model ortaya atmamıştır. Genel olarak Türkiye üzerine gelişen mevcut literatür ağırlıklı olarak partizan kutuplaşmanın vatandaş davranışlarını şekillendirmedeki gücünü merkeze alarak; ‘ekonomik oy verme’ ve ‘siyasal sistemin yarattığı tatmin’ gibi rasyonel seçim odaklı faktörlere ilaveten ‘eğitim düzeyi’ ve ‘dindarlık’ gibi, Türkiye’deki merkez-çevre dikotomisinin birey düzeyindeki izlerine karşılık gelen değişkenlere yaslanmıştır. Bu çalışma, ‘güçlü lider idaresinin kabul edilebilirliği’ meselesine başka bir açıdan yaklaşarak; otoriter-liderci siyasal modellere desteği artıran siyasal kültür temelli değişkenleri keşfetmeyi amaçlamaktadır. Güçlü lider idaresi hakkındaki görüşlerin düzenli olarak sorulmaya başlandığı 1996 tarihli ilk World Values Survey (WVS) anketinden başlayarak, Türkiye’deki seçmenlerin (1) siyasal sistemden beklentileri ve (2) onların gözünde güçlü lider idaresi ve demokrasinin karşılıklı olarak birbirini dışlayıp dışlamadığı incelenerek, yalnızca mevcut partizan kutuplaşma ve sistem tasarımından oluşan bağlamın siyasal kültür özelliklerinin keşfini aşan, uzun erimli bir siyasal kültür analizi ortaya konacaktır. Bu sayede, mevcut bağlamın ve ona istinaden gelişen partizan ve

rasyonel motivasyonlu tercihlerin izahıyla sınırlı olmayan; olası bir siyasal dönüşümün ardından geriye kalması muhtemel bir ‘güçlü liderci siyasal kültür’ hakkında ampirik temelleri olan bir tartışma zemini açılacaktır.

Türk Dış Politikasının Dünü ve Bugünü (ÇSM 401)

Panel Başkanı: Cihan Dizdaroğlu

Yakup Şahin, *Dış Politika, Kimlik ve İç Politika İlişkisi: Adalet ve Kalkınma Partisi Örneği*

Bu çalışmada dış politika, kimlik ve iç politika arasındaki ilişki çerçevesinde Adalet ve Kalkınma Partisi dönemi Türkiye’si incelenecektir. Özellikle de dış politika, kimlik ve iç politika arasındaki ilişki ele alınarak; bir taraftan kimliğin dış politikayı belirlediği bir taraftan da dış politika aracılığıyla kimliğin dönüştürüldüğü, yeniden inşa edildiği ve iç politikanın etkilendiği ileri sürülecektir. Türkiye’yi son 20 yıldan bu yana yöneten AK Partili karar vericiler dış politikaya özel bir önem atfetmişlerdir. Türkiye’nin kendisine yeni bir kimlik tanımlaması gerektiğini savunan karar vericiler, bu kimlik çerçevesinde yeni bir dış politika söylemi ve uygulama alanına gitmişlerdir. Bu dönemde kimlik dış politikanın pusulası gibi görülmüş, dış politika yeni inşa edilmeye çalışılan kimliğin en temel araçlarından birisi olmuştur. Dış politika aracılığıyla “biz ve öteki”, “içerisi ve dışarı”, “dost ve düşman” gibi tanımlar yapılmıştır. Dış politika ayrıca iç politikanın da bir aracı olmuştur. Dış politika söylemlerinin bahsedilen kimlik inşa ve iç politika süreçlerinde belirleyici bir yönünün olduğu görülmektedir. Kimlik inşası eğitim, bürokrasi, kültür, tarih, dış politika gibi araçlarla yapılabilmektedir. Burada dış politikaya odaklanılacaktır. Dış politika aracılığıyla devlet kimliği dönüştürülmek istenmiş, yeni bir kimlik inşa edilmek istenmiştir. Başka bir ifadeyle müesses nizama karşı yeni bir kimlik arayışı görülmektedir. Dış politika pratikleri ve söylemleriyle iç politika ve kimlik etkilenmiştir. Özellikle de söylemin önemli bir rolü ve etkisi vardır. Bu minvalde dış politikanın belirlenmesindeki etkisi kabul edilen Adalet ve Kalkınma Partisinin karar vericilerinin söylemleri merkeze alınmıştır.

Cihan Dizdaroğlu, *Türk Dış Politikasında Güvenlikleştirme Pratiklerinin Doğu Akdeniz Örneği Üzerinden İncelenmesi*

2000’li yılların başında gündeme gelen Doğu Akdeniz’de deniz yetki alanlarının belirlenmesi ve bölgede bulunan doğal kaynakların paylaşımı kıyıdaş ülkeler başta olmak üzere, uluslararası enerji firmalarını da içine alacak şekilde uluslararası politikada sıklıkla tartışılan konular arasındadır. Özellikle 2009 yılından itibaren bölgede keşfedilen doğal kaynaklar bölgenin potansiyelini artırırken, kıyıdaş ülkeler arasında da işbirliği ve çekişme kaynağı haline gelmiştir. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi’nin (GKRY) bölgede 2003’te Mısır, 2007’de Lübnan ve 2010’da İsrail’le imzaladığı Münhasır Ekonomik Bölge anlaşmaları ve uluslararası enerji firmalarıyla yürütülen arama faaliyetlerine ilişkin lisanslama çalışmaları çerçevesinde konu Türk dış politikasında da önemli bir yer tutmaya başlamıştır. Türkiye, GKRY’nin eylemlerine cevaben her bir anlaşmayı kınarken, bölge ülkelerinin söz konusu anlaşma müzakerelerinde kendisini dışlamasını eleştirmiştir. Karar vericilerin söylemlerine ek olarak, 2011’de bölgede sismik araştırmalarına başlayan Türkiye gerek söylem gerekse de eylem bazında konuyu güvenlik odaklı tartışma eğilimindedir. Özellikle kıyıdaş ülkeler Türkiye ve Suriye’yi dışarıda bırakan bir girişim olan Doğu Akdeniz Enerji Forumu sonrasında Türkiye’nin bölgeye yönelik siyasi söylem ve pratiklerinde artış görülmektedir. Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın, “*Türkiye Doğu Akdeniz’de kendisinin ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin hak ve çıkarlarını korumak konusunda kararlıdır. ... Kimsenin hakkında gözümüz olmadığı gibi kimseye de hakkımızı yedirmeyiz. Doğu Akdeniz’de tehdit, baskı ve şantaj diline boyun eğmeyeceğiz*” vb. açıklamaları başarılı bir güvenlikleştirmenin unsurlarını bünyesinde barındırmaktadır. Bu çalışma, Doğu Akdeniz’in Türk dış politikasında bir sorun haline gelmesinden bu yana geçen süreçte Türk karar vericilerin söylem ve eylemlerini

kronolojik olarak inceleyerek, konunun Türk dış politikasında neden, hangi aktörler tarafından ve nasıl güvenleştirildiği sorularına yanıt aramaya çalışmaktadır.

Hüseyin Batuhan Şar & Mustafa Furkan Durmaz, 1964 ve 1974 Kıbrıs Krizi Sırasında Türk Dış Politikasında Liderlerin Rolü: Operasyonel Kod Analizi

Bu makalenin temel amacı, Türkiye neden 1964'te Kıbrıs'a askeri müdahalede bulunmazken 1974'te askeri müdahalede bulunmuştur sorusuna cevap vermektir. Kıbrıs sorunu üzerine yazılan çalışmaların çoğu bu soruya devlet seviyesinde ve sistem seviyesinde cevaplar verirken biz bu çalışmada bu soruya birey seviyesinde cevap vermeyi amaçlıyoruz. Bu çalışma, dış politika yapım sürecindeki en önemli bireyler olan liderlerin dış politikayı nasıl etkilediğini Kıbrıs sorunu üzerinden ele almaktadır. Bu bağlamda, liderlerin rolünü analiz etmek için Operasyonel Kod Analizi yöntemini kullandık ve 1964 ihtilafı sırasında Türkiye Başbakanı İsmet İnönü'nün ve 1974'te Türkiye Başbakanı olan Bülent Ecevit'in operasyonel kod profillerini çıkardık. Çalışmamızda veri olarak her iki liderin konuşmalarını, röportajlarını, köşe yazılarını ve mektuplarını inceledik. Verileri analiz etmek için ProfilerPlus isimli bir uygulamanın Türkçe kod kitabından yararlandık. Analizimiz sonucunda, İnönü'nün inanç sisteminin dış politikada işbirliğine, Ecevit'in inanç sisteminin ise dış politikada çatışmaya daha yatkın olduğu bulduk. İki lider arasındaki inanç farklılıkları, Türkiye'nin 1964 ve 1974 Kıbrıs olayları sırasında izlediği farklı politikalarının sebebini göstermektedir.

Aziz Balcı, 1960'lı Yıllardaki Küresel ve Bölgesel Gelişmelerin Türk Dış Politikasına Etkileri

İkinci Dünya Savaşı sonrasında özellikle 1947 yılında ABD Başkanı Truman'ın kendi adıyla ilan ettiği Truman Doktrini ile başladığı kabul edilen Soğuk Savaş dönemi içerisinde, 1960'lı yıllar dönemin dinamiklerinin yerel, bölgesel, küresel olmak üzere birçok açıdan değişmeye başladığı yıllar olmuştur. Bu çerçevede küresel seviyede özellikle 1962 yılında meydana gelen Küba Füze Krizi sonrası yaşanan gelişmelerin Soğuk Savaş'ın iki süper gücü olan ABD ve SSCB arasında yumuşama sinyallerinin görülmeye başladığı bir dönemi yansıttığı düşünülmektedir. En azından bu olay sonrası, bir nükleer savaşın eşiğinden dönmüş olması durumunun iki ülkenin sorunlarını diyalogla çözme isteklerinin yolunu açtığı söylenebilir. Yine de iki blok arasında tam olarak yumuşama döneminin, literatürdeki adıyla "detant" döneminin başlaması için 1970'li yılları beklemek gerekecektir. Öte yandan söylenebilir ki, Küba Füze Krizi'nin çözülmesinden sonraki dönem, 1947-1962 yılları arasında yaşanan Soğuk Savaş'ın sert dönemi ya da sıkı iki kutuplu olarak tanımlanabilecek zaman aralığından farklılaşmaktadır. 1960'lı yıllardaki Soğuk Savaş dinamikleri içerisinde yaşanan başta sistemik olmak üzere bloklar arası ve bloklar içi önemli gelişmeler ve bölgesel birtakım sorunlar dünyadaki çeşitli ülkeler ile birlikte Türkiye'nin dış politikasını da yoğun şekilde etkileyen bir içeriğe sahip olmuştur. Bu konu ile ilişkili olarak çalışmada, sistemik boyutta Küba Füze Krizi'nin çözülmesi sırası ve sonrasındaki politikaların Türkiye'ye yansımaları, yerel ve bölgesel olarak bakılacak olursa 1964 yılındaki Johnson Mektubu sonrası yaşanan Türk dış politikasındaki çok yönlülük arayışları, bu çalışma açısından 1960'lı yılların önemli görülen gelişmeleri arasında kabul edilmiştir. Özellikle Türkiye'deki bahsi geçen "dış politikada çok yönlülük arayışları"nın sistemik ve devlet-içi nedenlerini belirlemek bu çalışmanın yanıt aradığı sorulardandır. Bu anlamda yukarıda aralarında sayıldığı üzere başta Johnson Mektubu olmak üzere Türkiye'nin özellikle ABD ile ilişkilerini yeniden değerlendirmesine neden olan yerel ve bölgesel gelişmelerin, Türk dış politika karar alıcıları üzerindeki algısını tespit etmek de önemli görülmektedir. Çalışmanın amacı 1960'lı yıllarda küresel ve bölgesel seviyede gerçekleşen önemli olayların Türk kamuoyuna yansımaları bakımından özellikle Türk dış politikasına olan etkilerini araştırmak, bu anlamda dış politika elitlerinin "dış politikada çok yönlülük" arayışlarının imkanlarını tartışmaktır. Bu çerçevede çalışmada "1960'lı yıllarda Soğuk Savaş dinamikleri içerisinde gerçekleşen önemli olaylar Türk dış politikasını nasıl etkilemiştir ve bu anlamda Türk Dış Politikasında sistemik faktörlerin belirleyiciliği hangi seviyede gerçekleşmiştir?" sorularının yanıtı aranmaktadır. Çalışmada teorik altyapı olarak ise neo-klasik realizm teorisinden yararlanmak uygun bulunmuştur.

Esra Dilek, Ege ve Doğu Akdeniz'deki Karasuları Anlaşmazlıkları: Türkiye ve Yunanistan Tarafından Kullanılan Siyasi Söylemin Karşılaştırmalı Analizi

Bu çalışma, Ege ve Doğu Akdeniz'deki karasuları anlaşmazlıklarını çatışma çözümü perspektifinden incelemeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda bu çalışma, çatışma çözümü literatürü ve uluslararası normlar literatürünü temel alarak, iki anlaşmazlık ile ilgili siyasi söylemde temel benzerlik ve farkları araştırmaktadır. Türkiye ve Yunanistan tarafından kullanılan resmi siyasi söylemi temel alarak, bu çalışma, karasuları anlaşmazlıklarının siyasi söylemde nasıl kullanıldığı, siyasi aktörler tarafından hangi konuların ön plana çıkarıldığı ve iki karasuları sorunu ile ilgili kullanılan söylemsel benzerlikleri ve farklılıkları araştırmaktadır. Çalışmanın odak noktası, düşünsel mekanizmaların (ideational mechanisms) ne derecede etkin kullanıldığı ile ilgilidir. Metodolojik olarak çalışma iki ülkede kullanılan resmi siyasi söylemi, resmi açıklamalar, parlamento konuşmaları ve medyada yer alan açıklamalar üzerinden incelemektedir. Bu kaynaklardan toplanan söylem verileri niteliksel analiz yöntemiyle incelenmektedir. Zaman dilimi olarak çalışma temel olarak 2017-2022 arası döneme odaklanmaktadır. 2017-2022 döneminin seçimi iki sebepten dolayı yapılmıştır. Birincisi, Doğu Akdeniz karasuları yetki alanları ile ilgili anlaşmazlıklar bu dönemde ön plana çıkmış ve enerji kaynaklarının da bulunmasıyla bölgedeki karasuları sorunu iki ülkedeki siyasi söylemde ön plana çıkmıştır. İkinci olarak, Türkiye ve Yunanistan arasındaki diplomatik görüşmelerin 2016 yılında sekteye uğramasından sonra 2017-2022 dönemi hem ilişkilerin gerilediği (2017-2020) hem de diplomatik çözüm arayışına geri dönüldüğü (2020-2022) dönemi kapsamaktadır. Dolayısıyla, bu dönem, siyasi söylemdeki olası değişimleri anlamak için önemlidir. Çalışma, son zamanlarda genişlemekte olan çatışma çözümünde normatif ve fikrîsel unsurların tartışıldığı alana katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Aynı zamanda çalışma, Türkiye ve Yunanistan arasındaki temel çatışma alanlarından biri olan karasuları sorununun fikrîsel düzlemde analiz edilmesine odaklanarak, olası çatışma çözümü mekanizmalarının oluşturulmasına katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

Uluslararası İlişkiler Teorisi (ÇSM 402)

Panel Başkanı: Atilla Arda Beşen

Elifcan Çoruk, “Peki Şimdi Nereye?” Feminist Uluslararası İlişkiler Perspektifinden Film Analizi

Bu çalışma, “Peki Şimdi Nereye?” başlıklı sinema filmi feminist teorisinin Uluslararası İlişkiler disiplini eleştirdiği temel noktalarla bağlantı kurarak analiz etmeyi amaçlamaktadır. Feminist teori ve Uluslararası İlişkiler yakın zamana kadar birlikte ele alınan, ortak kavramlar üzerine çalışılan alanlar değildir. Ancak tarihsel olarak Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte cinsiyet, bir araştırma olgusu olarak öne çıkmaya ve bu bağlamda sosyal ve siyasal bilimler literatürü içerisinde ele alınmaya başlamıştır. Genelde feminist teorisinin sunduğu bir katkı şeklinde referans verilen bu durum, Uluslararası İlişkilerin hem kendi bakış açısını hem de temel kavramlarını yeniden düşünmeye ve düşündürmeye sevk etmiştir. Bu açıdan bakıldığında feminist teori, disiplinin temel kavramlarının cinsiyetlendirildiğini iddia etmektedir. Teorinin bu iddiası dolayısıyla ortaya koymayı amaçladığı temel sav özellikle güç, güvenlik, iktidar, savaş, vb. gibi temel kavramların hem tarihsel hem de algısal olarak eril tahakküm çerçevesinde ele alındığı ve erkeklikle içselleştirildiği düşüncesidir. Tam olarak bu düşüncenin kendisinin eril zihniyet çerçevesinde geliştirildiğini de ekleyen feminist teori, kavramları yeniden düşünme ve kullanma süreçlerinin cinsiyetsiz bir biçimde planlanması gerektiğini ortaya koyma ve yaygınlaştırma amacındadır. Söz konusu yeniden düşünme halinden hareketle bu çalışma, nitel veri analizi yöntemi çerçevesinde görsel ve işitsel doküman analizi kullanılarak, “Peki Şimdi Nereye?” başlıklı sinema filmi üzerinden, feminist uluslararası ilişkiler perspektifiyle bir analiz yapmayı hedeflemektedir.

Atilla Arda Beşen, *Uluslararası İlişkilerde Bölgesellik (Territoriality) ve Metaverse*

Bu çalışma, teknoloji ve uluslararası ilişkiler üzerine yapılan değerlendirmelerin çoğu güç dinamiklerine odaklansa da yeni nesil teknolojilerin uluslararası ilişkilerdeki rolünü yorumlamaktadır. Meta evren, fiziksel dünyayı sanal gerçeklik boyutuna bağlayan önemli bir teknolojik gelişmedir. Bu kavramın doğuşunda, özellikle çok uluslu şirketler olmak üzere yeni kurulan şirketler dünyasındaki teknolojik gelişmelerin önemi tartışılmaz görülmektedir. Metaverse dünyasının uluslararası sistemi nasıl değiştireceğine dair spekülasyonlar sürerken, akademik yorumlamalar çeşitlenmektedir. Sanal gerçeklik dünyasının uluslararası ilişkiler sözlüğünde nasıl değerlendirilmesi gerektiğini belirlemek için bu analiz, metaverse dünyasını inceleyerek teknoloji ve uluslararası ilişkiler kategorisi altında birçok konuyu gündeme getirmektedir. Yeni nesil gelişen teknolojiler bağlamında Metaverse evreninde ulus devletlerin varlığı, bölgesel statü, yeni sosyalleşme ve sermayenin mekânsal değişimi temel alınarak bir analiz yapılmıştır. Metodolojik bir yaklaşım olarak, nitel bir araştırmaya yer verildi, spesifik bölge karşılaştırmasından ziyade genel çerçevede teorik bir tartışma sunuldu. Metaverse ve uluslararası politik ekonomi raporları, teknoloji ve geleceğin dünyası hakkında fütürist yayınlar ve birincil dahil olmak üzere yalnızca nitel araştırmalar kullanıldı. Bir karşılaştırma veya vaka çalışması yerine, sermayenin mekânsal değişimini inceleyen teorik çerçeve kullanıldı. Bu sayede bölgeselleşme sorununu vurgulamak amaçlandı. Teorik çerçeve, meta evrendeki yeni sosyalleşmenin ulus-devletlerin (sınırsal, jeopolitik anlamda bir çözülme kastedilmiştir, kültürel ve etnik çözülmeden bahsedilmemektedir) çözülmesiyle sonuçlanabileceğini ve teknoloji sektöründe önemli bir varlığa sahip çokuluslu şirketlerin yeni sosyalleşme düzeninde uluslararası ajansların rolünü üstlenebileceğini öne sürmektedir. İşlevselci teoriler gücün mekân üzerindeki dağılımında temel teori olarak bu çalışma içinde kullanılacaktır. Neo-sosyalleşme ve bölgeselleşme bağlamında kimliğin yeniden inşası ve metaverse dünyasının jeopolitik yorumu da analiz edilecektir. Bu çalışmanın temel noktası, ulusların değil ulus devletlerin çökebileceği üzerine konumlanmaktadır. Yeni toplumsallaşan düzenin kapitalist bir mercekten sermaye birikimini nasıl yönlendirdiği ve teknolojinin uluslararası alana nasıl etkilediği üzerinde durulacaktır. Konu bir bütün olarak şu şekilde ele alınabilir: Metaverse dünyasındaki bireylerin tercihleri, mekânsal değişimle birlikte yeni bir sermaye birikimine katkıda bulunur ve bu süreci yeni sosyalleşme düzeninde uygularlar. Başka bir döngüde, jeopolitik bağlamda, ulus "devletlerin" parçalanmasını ima etmek için kullanılabilir yeni bir bölgeselleşme ve sınırların ortadan kaldırıldığı fikri yorumlanmaya açık bırakılmaktadır, yani sınırların olmadığı yeni bir kavram oluşturulduğu söylenebilecektir. Çünkü metaverse dünyasının tarif ettiği toplumda, egemenlik ve kurallar sistemi temelden yeniden tasarlanmış ve çokuluslu şirketlere ve teknolojiye sahip insanlar uluslararası karar verici olarak kuralları koymuşlardır. Ulus devletlerin mekânsal çözülmesini tetikleyen bireylerin ve ulusların yeni sosyalleşme süreci ile sanal dünyadaki uluslararası ajans sistemi tartışmamızın temel konusunu oluşturmaktadır. Hem uluslararası ilişkiler hem de meta evren bölgesel anlamda mekânın değişimine işaret etmekte ve yeniden toplumsallaşan bireyler arasında devlet gücünün varlığına dair şüphe uyandırmaktadır. Bu nedenlere ve sorunlara rağmen sermaye akışı ve sermayenin mekânsal değişimi içinde bireylerin tercihlerinin Batı merkezli yeni bir kapitalizmin oluşmasına katkı sağladığı aşikardır. Şu noktada ise sömürünün ne olacağı kaygılarını yeniden gözden geçirmek elzemdir. Merkezi olmayan sistemlerin çoğalmasını gözlemliyoruz, bu kalıp devam ettikçe, izlenmeden özgürce yaşama fırsatı insanların sosyalleşme süreçlerine etki edecektir gücün ve devlete verilen yetkinin ortak rıza yoluyla alınması ve çokuluslu şirketlere daha fazla özgürlük için verilmesi ile değişen mekân bu noktada bizim için önemli bir faktördür. Bu durum ise, hükümetlerin neler olup bittiğini takip etmesini son derece zorlaştıracak bir konu olacaktır. Bu makalenin temel önermesi, jeopolitik gelişmenin ve ulus devletlerin kaderinin meta evrende nasıl şekillendiği ve sosyalleşmenin sermaye birikimine nasıl katkıda bulunduğu sorunlarına odaklanması olacaktır. Sınırsızlaşma ve sınırların ortadan kalkması ise ulus devlet konusu altında tartışılacaktır.

Halil Kanadıkırık, *Eko-milliyetçilik: Ekolojik Krize Milliyetçilik Perspektifinden Yaklaşmak Mümkün müdür?*

İklim değişikliği, tüm canlıların karşı karşıya bulunduğu ve çözüm üretilmesi beklenen en acil sorunların başında gelmektedir. Söz konusu sorun, özellikle belirli gelir seviyesinin üstündeki toplumlarda gerek bireylerin politik tercihlerini belirlemede gerek politika yapım süreçlerinde dikkate değer bir etken olarak görülmektedir. Böyleyken sorunun teknolojik boyutu kadar sosyal disiplinleri de ilgilendiren yönleri

üzerinde sayısız çalışma göze çarpmaktadır. Bunlar içerisinde diğerlerine nazaran daha nadir işlenen bir konu ise ekolojinin milliyetçilik ile olan ilişkisidir. Ekolojik krize ilişkin öncü ve politik taleplerle donanmış çalışmalar daha ziyade enternasyonalist bir perspektife sahipken, zamanla ulus-devletlerin veya siyasal bağımsızlığını kabul ettirmeye çalışan entitelerin, sorunu etnikleştirdiklerine veya ulusallaştırdıklarına dair çalışmalar da literatüre girmeye başlamıştır. Soğuk Savaş döneminin sonlarına doğru Moskova'nın güdümünden kurtulmaya çabalayan Demir Perde ülkelerinin, ulusal bağımsızlıklarını meşrulaştırmaya yönelik söylemlerinde Sovyetler Birliği'nin, kendilerinin bağımsız ulusal sınırları içerisindeki eko-sisteme ciddi derecede zarar verdiğine ilişkin iddiaları önemli yer tutmaktadır. Günümüzde ise merkez devletten bağımsızlaşmaya yönelik eğilimlere sahip olan etnik temelli özerk yönetimlerin sınırları dâhilinde yer alan eko-sisteme ilişkin korumacı politikalarının da benzer bir milliyetçi söyleme dayandığı gözlemlenebilmektedir. Belirli bir ülke ulusunun yer kürenin bütününde değil, ama kendi ulusal sınırları içerisinde yer alan doğal kaynakları korumaya yönelik hassasiyetlerini ifade eden kaynak milliyetçiliği (resource nationalism) de milliyetçilik çalışmalarının konularından birini teşkil etmektedir. Son yıllarda ise turizm veya uluslararası göç neticesinde yabancıların kitlesel hareketlerinin hedef ülkenin kamusal alanında çevre, doğal kaynaklar ve kentleşme üzerinden milliyetçi bir söylem ile karşılanabildiği gözlemlenmektedir. Tüm bunlar bir tarafa, temel bir soru milliyetçi söylemde cevap bulamadan var olmaktadır: Ekolojik kriz gibi ulusal sınırları aşan, yaygın ve küresel bir sorun ulusal yahut etnik perspektiften bir çözüme kavuşturulabilir mi? Bugüne kadarki milliyetçilik çalışmaları dikkate alındığında eko-milliyetçilik, tam da bu açıdan eleştirel perspektiften irdelenmeye muhtaçtır. Bu bildirinin amacı da konuya ilişkin kavramsal çerçeveyi belirlemek ve bu hususta bir tartışmayı başlatabilmektir. Dolayısıyla öncelikle çevrecilik (environmentalism), ekolojizm (ecologism), eko-milliyetçilik (eco-nationalism), eko-faşizm (eco-fascism) ve antroposen (anthropocene) kavramlarının içerikleri ortaya konulacak ve milliyetçiliğe ilişkin akademik literatür bağlamında tartışılacaktır.

2. Oturum, 11:15-12:45

Dış Politikaya Ontolojik Güvenlik Penceresinden Bakmak (ÇSM 201)

Panel Başkanı: Helin Sarı Ertem

Aslı Nur Düzgün, *Amerikan Dış Politikasında Bir Ontik Alan: Kudüs*

BM Genel Kurulu'nun 1947'de aldığı 181 numaralı taksim kararıyla uluslararası bir statüye sahip olan (corpus separatum) Kudüs şehrini, uluslararası hukuka aykırı şekilde tek-tarafı olarak İsrail'in başkenti olarak tanıyan Başkan Trump, Başkan George W. Bush döneminde dahi gerçekleştirilememiş bir politik adım atmıştır. Bu adımın yanı sıra Golan Tepeleri ilhaki tanınmış, Yüzyılın Anlaşması bir çözüm planı olarak sunulmuş ve Arap ülkeleriyle normalleşme için İbrahim antlaşmaları imzalanmıştır. Kudüs şehrinde uygulamaya geçirilen tüm bu politik adımlarla Tanrı'nın planını hayata geçirmekte olduğuna inanan Başkan Trump, Evanjelik liderler ve İsraili siyasetçiler tarafından kutsallaştırılırken, Kudüs şehrinin ABD sivil dinindeki önemi tekrar gün yüzüne çıkmıştır. Bu gelişmelerle birlikte ABD'nin İsrail dış politikası üzerinden benlik anlatısı üretimi hem hangi politik adımın ne zaman yapılacağına, hem de "nerede" yapılacağına işaret etmektedir. Aralarında 6.717 mil mesafe bulunmasına rağmen, Kudüs şehrinin Amerika'nın ulusal mitlerindeki özel önemi, yeniden-doğuşun mekanı olmasından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla Amerika'nın İsrail dış politikasına nüfuz eden mesiyani Evanjelik anlatılar, ontolojik güvenlik sağlamak için önce ulusal mitlere, daha sonra da politik adımlara dönüştürülmüştür. Bu ulusal mitlerin kilit noktası ise ontik alan Kudüs şehridir. Bu bilgilerle bu bildiri teorik anlamda devletlerde dış politika-ontolojik güvenlik ilişkisi açıklanarak, ontik alan tanımı yapılacaktır. Böylelikle ABD benliğinde ontik bir alan olan Kudüs şehrinin önemi açıklanarak, ABD'yi İsrail dış politikasında yönlendiren din-kaynaklı biyografik anlatılar

incelenecektir. Sonuç olarak bildiri, ABD'nin İsrail politikasına yön veren, "ontik alan Kudüs" algısını ve altında yatan tetikleyici dini anlatıları sunmaktadır.

Cansu Paslıoğlu Yurtsever & Elif Ezgi Keleş & Erman Ermihan, Fiziksel Güvensizlik ve Ontolojik Güvenlik Arasında Doğu Akdeniz: Güncel Türkiye-Yunanistan İlişkilerinde NATO'nun Rolü

Güvenlik alanına yönelik çalışmalar, 1990'lı yıllara kadar devlet odaklı olan geleneksel güvenlik paradigmaları odaklanırken, son otuz yılda güvenliğin tanımını derinleştiren ve genişleten eleştirel güvenlik yaklaşımları literatürde yer bulmaya başlamıştır. Uluslararası güvenlik literatüründe görece yeni tartışılmaya başlanan konulardan biri olarak ontolojik güvenlik, çeşitli alanlara temas ederek zenginleşen bir disiplinlerarası çalışma alanını teşkil etmektedir. Bu bağlamda çatışma çözümü süreçlerinde ve barışın inşasında devletlerin deneyimlemekte olduğu ontolojik güvenlik ve ontolojik güvensizliklere odaklanan çalışmalar, yazının önemli bir alanını kapsamaktadır (Rumelili, 2015). Bununla birlikte güncel yazında, uyumsuzluk çözümünde ontolojik güvenlikten ontolojik güvensizliğe geçiş süreçlerine yönelik araştırmaların sınırlı kaldığı görülmektedir. Öte yandan güncel bir vaka olarak Doğu Akdeniz uyumsuzluğu, genellikle geleneksel güvenlik yaklaşımlarıyla değerlendirilmekte olan bir konuyken; literatürde Doğu Akdeniz uyumsuzluğını "ontolojik güvenlik" perspektifinden inceleyen bir çalışmanın eksikliği gözlemlenmektedir. Literatürdeki boşluğun giderilmesi katkıda bulunmak amacıyla yola çıkılan bu çalışmada, devletlerin rutinleri, alışkanlıkları ve öz anlatılarının istikrar ve devamlılığı üzerinden tanımlanan "ontolojik güvenlikten", söz konusu istikrar ve devamlılığın bozulduğu "ontolojik güvensizliğe" geçiş süreci, Türk-Yunan uyumsuzluğında güncel bir gelişme olarak "Doğu Akdeniz Uyumsuzluğu" vakası üzerinden incelenecektir. Çalışmada bölgenin tartışma konuları arasında tarihsel bir geçmişe sahip olan konular (kıta sahanlığı, münhasır ekonomik bölge ve Kıbrıs sorunu gibi) taraflar arasında devamlı uyumsuzluğın deneyimlendiği bir ontolojik güvenlik alanı yarattığı ileri sürülmektedir. Öte yandan önemi son yıllarda daha çok hissedilen enerji kaynakları ile iklim krizinin bölgeye olası etkisi ise yeni güvenlik konuları olarak bölge sorunlarına eklenerek ontolojik güvensizlik ortamı yaratan bir süreç olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda NATO'nun bölgede ontolojik güvenliğe etkisi incelenmek kaydıyla Doğu Akdeniz'deki güncel sorunlar ele alınacaktır. Dolayısıyla bu çalışmada ilgili faktörler göz önüne alınırken, bölgedeki yeniden barış inşası sürecine katkı sağlamak için barışçıl bir temelde çözüm önerileri sunulacaktır. Buradan hareketle bu çalışma iki temel soruya odaklanacaktır: Ontolojik güvenlik rutinleri çatışma olan Türkiye ve Yunanistan'ın ilişkileri, iklim krizinin bölgedeki olası etkileri göz önünde bulundurulduğunda nasıl barışçıl bir yapıya evrilebilir? Doğu Akdeniz'de üçüncü bir aktör olarak yer alan NATO, bölgede barış ve işbirliği inşasında nasıl etkili olabilir? NATO'nun Doğu Akdeniz'e müdahil olması, ilişki rutinlerini nasıl etkilemektedir? NATO'nun bölgedeki tutumu, Türkiye'nin benlik ve kimlik algısını ne yönde etkilemiş ve ontolojik güvenliğini ne yönde değiştirmiştir? Bu soruları cevaplayabilmek üzere çalışmanın yöntemi eleştirel söylem analizi üzerinden ilerleyecektir. Doğu Akdeniz meselesinin giderek önemli hale geldiği 2016'dan günümüze NATO'nun Genel Sekreteri olan Jens Stoltenberg ve bölge hakkında söylemlerde bulunmuş üye ülkelerin liderlerinin söylemleri analiz edilecektir. Özellikle üye ülkelerin söylemlerine bakılırken Stoltenberg haricinde Türkiye'nin ve Yunanistan'ın söylemlerine odaklanılacaktır.

M. Enes Arslan, Taliban İktidarı ve Afganistan Dış Politikası: Özalğı, Materyal Çıkar ve Ontolojik Güvenlik

Afganistan'da 15 Ağustos 2021 tarihinden itibaren ülkenin yönetimini kontrolü altına alan Taliban, aradan geçen kabaca bir yıllık süreçte ülkenin hem iç hem de dış politikası açısından son derece kritik dönüşümler içeren kararlara imza atmıştır. Afganistan, geçen 20 yılda, yakın ilişki içerisinde olduğu ABD ve diğer Batılı

müttefikleri ile ters düşmeye başlamış, bu ülkeler tarafından başta ekonomik ve diplomatik açılardan önemli yaptırımlara maruz kalmıştır. Örneğin, Afganistan'ın ABD'deki mal varlıkları dondurulmuş, Afganistan'a yapılan mali yardımlar son derece kısıtlı bir hale getirilmiş, uluslararası kuruluşların yaptıkları yardımlar ve ekonomi programları askıya alınmış ya da kapsamı daraltılmış, bu durum zaten kötü durumdaki Afganistan ekonomisini daha kırılgan hale getirmiştir. Bu gelişmelere ek olarak daha çok IŞİD-Horasan kaynaklı olmak üzere ülkede yaşanan terör olayları Afganistan yönetiminin ülkenin güvenliğinin sağlanması noktasında zor duruma düşmesine neden olmuştur. Biryandan ekonomik yaptırımlar diğer yandan terör saldırıları Afganistan dış politikasını önemli ölçüde kısıtlamıştır. Tüm bunlara bir de Taliban yönetiminin dünyanın hiçbir hükümeti tarafından resmi olarak tanınmamış olmasının getirdiği izolasyon da eklenince Afganistan'ın geleceğine dair büyük bir belirsizlik ortaya çıkmıştır. Afganistan'ın içinde bulunduğu bu durumda takındığı tutumun temel motivasyonunun anlaşılması, Afganistan dış politikasındaki son bir yıllık dönemin analizi açısından önem arz etmektedir. Bu nedenle çalışmada Afganistan dış politikasında son bir yıl içerisindeki gelişmeler değerlendirilmekte, bu değerlendirme ile Afganistan'ın materyal çıkarları ile ontolojik güvenlik talepleri arasında bir çelişki olup olmadığı ortaya konmaktadır. Bahsi geçen süreçte Afganistan'ın aldığı pozisyonlar örnek olaylar üzerinden değerlendirilerek alınan kararların materyal çıkarlarla mı örtüştüğü yoksa ontolojik güvenlik talepleri ile mi örtüştüğü sorusu sorulmakta, nihayetinde Afganistan'ın son bir yıllık periyotta geliştirdiği dış politika davranışlarının temelinde yatan motivasyonun ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. Resmi olarak tanınma çabaları, ABD, İngiltere, Almanya ve Fransa gibi Batılı Ülkelerin beklentilerine yanıt verme konusundaki değişen tutumu, Rusya ve Çin ile geliştirdiği ilişkiler incelendiğinde Afganistan'ın materyal çıkarları ile ontolojik güvenlik talepleri arasında bir tercih yapmak durumunda kaldığı görülmektedir. Bir yıl önceki müttefikleriyle karşı karşıya gelmesine neden olan, materyal çıkarları ile ontolojik güvenlik taleplerinin örtüşmemesindeki temel neden ise Ağustos 2021 itibarıyla ülkenin yönetimini devralan Taliban'la birlikte Afganistan'ın özalgısı (self-understanding) değişmiş olmasıdır. Özalgısı değişen Afganistan dış politikasında materyal çıkarların, ontolojik güvenlik talebi karşısında bir bedel olarak vazgeçilen unsurlara dönüştüğü, Afganistan'ın son bir yıllık dış politika motivasyonunun temel kaynağının ontolojik güvenlik talepleri olduğu görülmektedir. Afganistan, özellikle Batılı ülkelere gelen medya özgürlüğü, cinsiyet eşitliği ve kız çocuklarının eğitim hakları gibi hususlarda Afganistan'a yönelik açıkça dile getirilmiş taleplerine karşı net bir şekilde kendi değerleri üzerinden bir tavır geliştirmiş, bu tavır ile tanınma, ekonomik yardım alma, diplomatik ilişki kurma, terörle mücadelede askeri ve istihbari destek bulma gibi birçok materyal çıkarımı tehlikeye atmış veya bu çıkarılardan vazgeçmiştir. Sonuç olarak çalışmada, bir yıl öncesinde yaşanan iktidar değişikliği ile öz algısı değişen Afganistan'ın aradan geçen zaman zarfında materyal çıkarları ile ontolojik güvenlik talepleri arasında bir ayrışmanın yaşandığı, bu ayrışmada ülkenin ontolojik güvenliğini materyal çıkarlarından üstün görebilen bir dış politika geliştirdiği iddia edilmektedir.

Karel Franco Valansi, Ontolojik Güvensizlik ve Dış Politika: İsrail'in Tanınma Arayışı

Orta Doğu'nun farklı bir ülkesi olan İsrail'de ulusal kimlik inşasında demokratik ve Yahudi Kimliklerinin uyumu öncelikli tartışma konusunu oluşturuyor. İsrail yasaları ülkeyi Yahudi ve demokratik bir devlet olarak tanımlıyor. Bunu destekler şekilde, Pew Research'e göre İsraili Yahudilerin çoğunluğu İsrail'in hem demokrasi hem de Yahudi devleti olabileceğine inanıyor. İsrail araştırmalarındaki ortak bir tema ise ülkenin düşman bir ortamda güvenlik arayışındır. Siyonist anlatıda İsrail, Arap saldırganlığının kurbanı olarak tanımlanır. Bu Mağduriyet kavramı antisemitizm, dışlanma, zulüm, pogrom ve Holokost sırasında nihai Yahudi imha girişiminin yarattığı travmaya dayanmaktadır. Bu tarihsel gerçeklik, Yahudilerin düşman bir dünyada hayatta kalma mücadelesi verdikleri inanışını ve bu çabalarında tek başlarına oldukları, kimseye güvenemeyecekleri fikrini besledi. Bu üç kavram; demokrasi, Yahudi ve güvenlik arayışı, İsrail'in ulusal kimliğinin temelini oluşturmaktadır. İsrail'in dış politika kararları genel olarak mantıksız anlamına gelen "cesur, çılgın, sorumsuz" olarak etiketlenebilir. Bu "irrasyonelliğin" belirli bir tanımı yoktur, ancak genel olarak, tüm uluslararası sistemin istikrarını bozma potansiyeli ile sapkın veya zararlı davranış biçimini anlatır. Bu çalışmada, İsrail'in ulusal kimliğinin saldırıya uğradığını inandığında dış politika kararlarında

“irrasyonel” davrandığını savunuyorum. Yahudi kimliğine, demokratik kimliğine veya güvenlik arayışındaki devlet kimliğine yönelik bir tehdit duygusu, İsrail’in gelişmelere tepkisini ve dış politika kararlarını derinden etkilemektedir. Bu çalışma, dış politika kararlarında İsrail’in bir (veya birden fazla) kimliğine yönelik tehdidin etkisini anlamak için ontolojik güvenlik teorisini kullanmaktadır. Bu kavram, İsrail’in kimliğinin tehdit edildiğini hissettiğinde nasıl tepki vereceğini belirlemeye yardımcı olacaktır. Bu araştırma, İsrail’in dış politika konusundaki kararının temelde kolektif kimliğiyle ilgili olduğunu ve buna göre tanınma ihtiyacını karşıladığını iddia etmektedir. Buna göre, İsrail temel kimliklerinden birinin (veya birden fazlasının) tehdit altında olduğunu hissettiğinde daha duygusal olarak karar verirken, ontolojik olarak güvende ve tehdit altında olmadığını hissettiğinde rasyonel olarak karar verdiğini savunuyorum. Daha spesifik olarak, İsrail’in gelişmelere tepkisinin kimliklerinden birine yönelik algıladığı tehdidin derecesini gösterdiğini savunuyorum. Bu rahatsızlık İsrail’in uluslararası sistemde “eşit” olarak tanınma çabası içinde yorumlanmalıdır.

Reaksiyoner Radikalleşme Süreçleri (ÇSM 202)

Panel Başkanı: Ayhan Kaya

Ayşenur Benevento, Radikal Olarak Etiketlenmiş Popülasyonlarla İlgili Etik ve Güçlü Bir Niteliksel Araştırmanın Yürütülmesine İlişkin Öneriler

Farklı sosyal gruptan insanlarla birebir görüşme yapmak belirli zorluklarla birlikte gelir. Bu sunum Avrupa'da radikal İslam veya radikal sağ için oy veren veya gönüllü çalışan insanlar ile nasıl araştırma yapılacağı ve görüşme yapılacağı sorusuna odaklanmaktadır. Geçtiğimiz on yıllar boyunca, radikal sağ hareketler ve partiler, önemli siyasi güçlerin yükselişleri, bu konuya ışık tutmaya çalışan akademik yayınların çoğalmasına yol açmıştır. Sürekli büyüyen bu araştırma alanında, nitel görüşmelerin kullanıldığı çalışmalar paha biçilemez önem taşıdığı görülmektedir. Ancak bugüne kadar göçmen kökenli Avrupalı Müslümanlarla yapılan görüşmelere dayanan radikal İslam ile ilgili bilgi birikiminin radikal sağ sempatisini yerli gençlerle ilişkili yönetsel altyapıya sağlayamadığını görüyoruz. Halbuki farklı gruplar olarak görülseler de bu iki grup, en azından batı Avrupa bağlamında, benzer radikalleşme süreçlerinden geçiyorlar. Diğer yandan hala bu gruplardan bireylerle nasıl etik ve yönetsel anlamda güçlü araştırma yapılacağına dair kapsamlı ve pratik bir rehber bulunmamaktadır. Bu sunum bu boşluğu tartışmayı amaçlamaktadır. Mevcut çalışmalardan ve kendi araştırma sürecimizde edindiğimiz kişisel görüşlerden yararlanacağız. Özellikle, katılımcıların nasıl bulunacağı, araştırmanın dizaynı, katılımcıya nasıl ulaşılacağı, görüşmeye hazırlanmak ve görüşme sırasında nasıl ilişki kurulacağı gibi konular tartışılacaktır. Deneyimlerimizin veri toplarken nitel yöntemlere güvenen erken kariyer araştırmacılarının yanı sıra siyaset bilimi, psikoloji ve sosyoloji gibi farklı alanlardan radikal bireyin bakış açılarını ve yaşanmış gerçeklerini anlamakla ilgilenen akademisyenler için faydalı olmasını umuyorum.

Metin Koca, Lidersiz Toplumsal Hareketler ve Yetersiz Temsil Edilen Gruplar: Sarı Yelekliler için Kesin(siz)liğin İşlevleri

Bu çalışma, bir Ağlandırılmış Sosyal Hareket (ASH) olarak Sarı Yeleklilerin yeterince temsil edilmeyen gruplar için yarattığı fırsatlar ve kısıtlamaları sorgulamaktadır. Yakın geçmişte bir dizi kitlesel protestonun gösterdiği gibi, net bir otorite yapısı ve resmi bir örgütlenmesi olmayan hareketler, geleneksel liderlik anlayışlarına meydan okuyan radikal alternatifler geliştirebiliyor. Bununla Birlikte, takipçi-lider ve katılım-liderlik ayrımları ASH'lerde mevcutsa bile “daha belirsiz” olduğu için, bu hareketler hedefleri, talepleri ve stratejileri belirlemede kesinlikten yoksundurlar (Nikiporets-Takigawa 2017). Dolayısıyla, protesto edilen aktörler (örneğin Macron hükümeti) genellikle ASH'lerin müzakere yeteneğinden uzak olduğunu iddia

ederler. ASH'lerin bu güçlü ve zayıf yönlerini göz önünde bulundurarak, Sarı Yelekliler Siyasi olarak yeterince temsil edilmeyen gruplara temsil yeteneği kazandırmadaki başarısını değerlendiriyorum. Araştırma, PRIME Youth ERC projesinden Radikal Sağ hareketleri destekleyen(n=40) veya Paris ve Lyon'un kamusal alanında kendilerini Müslüman olarak tanımlayan (n=37) genç-yetişkin Fransız vatandaşlarıyla yapılan 77 mülakata dayanmaktadır. Tartışmam, Sarı Yeleklilerin temel argümanlarının (örneğin emeklilik reformu ve vergi zamlarına itiraz) katılımcılarımız tarafından tanınacak ve uyum içinde yeniden üretilecek kadar kesin olduğunu gösterecektir. Diğer taraftan, katılımcılarımız içinde buldukları diğer tartışmaları bir kenara bırakarak, hareketin dar görüşlü kimlikler yerine tüm yurttaşlığa hitap etmesi için grup sınırlarını kayda değer şekilde belirsiz bırakma yoluna gittiler. Özetle Hareket, yeterince temsil edilmeyen ve hatta birbirlerine karşı hasmane tavır içinde olan grupların desteğini içerecek şekilde kesinlikle belirsizliği birleştirme kabiliyeti göstermiştir. Bununla birlikte görüşmeler, hareketin bütünlüğünü bozan sebepler arasında örgütsel sorunları (örneğin, şiddet içeren ve içermeyen radikalizmler arasındaki koordinasyon eksikliği), patlayıcı ideolojik çatışmaları (örneğin, "beyaz üstünlükçülerin" veya "Antifa" egemenliğine dair çekinceler) ve yapısal sınırları (örneğin, kent-kır ayrımı) ortaya koyuyor. Tüm bu boyutları birleştiren, hareketin zayıflığının bir ASH olarak belirsizliğinden değil, incelenen gruplar için ortak bir gelecek iyimserliğini simgeleyebilecek kesinlik ve kesinsizlik kombinasyonunu sürdürmekte başarısızlığından kaynaklandığı sonucuna varıyorum.

Erkan Saka, Sosyal Ağ Mimarisi ve Dezenformasyon

Bu sunum, STS (Bilim ve Teknoloji Çalışmaları)akademisyenlerinin platformlar çağında yaygın dezenformasyona karşı mücadelenin bir parçası olma yollarını yeniden düşünme girişimidir. Platformlar derken temel olarak Facebook gibi büyük sosyal medya ağlarını kastediyorum. Önemli olan konu, bu platformların etkileşim odaklı olmasıdır; iş modelleri çoğunlukla bu gerçeğe dayanmaktadır. Dolayısıyla üst düzey yöneticilerinin dezenformasyona karşı söylemlerine rağmen, "sahte haberler", "troller" ve diğer ilgili fenomenleri engellemek için radikal bir şekilde hareket etmekte tereddüt ediyor gibi görünüyorlar. Ancak bu tek kaynak değildir ve bu ajanlara karşı hareket etseler bile manzara daha karmaşık olacak ve gerçeğin veya nesnellüğün ne olduğunu bulmak zorlaşacaktır. Sunumda, ne tür sosyo-teknik girişimlerin yapıldığını, sonuçların ne kadar karmaşık olabileceğini göstermek ve STS bursunun dezenformasyonla mücadelede bazı zorlukların hafifletilmesine nasıl yardımcı olabileceğini tahmin etmek istiyorum.

Hasret Dikici Bilgin, Devlet Eliyle Radikalleşme

Geleneksel siyasal şiddet çalışmaları siyasal şiddeti bireyin veya ait olduğu toplumsal grubun eylemleri olarak ele almaktadır. Bu haliyle devlet şiddetin dışında, hatta hedefinde kalan bir aktör olarak görülmektedir. Ancak radikalleşme alanında yapılan çalışmalar varsayılanın aksine pek çok devletin radikalleşme süreçlerini tetiklediğini ortaya koymaktadır. Bu çalışma Ufuk2020 desteğiyle yürütülen "Avrupa ve Ötesinde Radikalleşmenin Önlenmesi: Tespit Et, Çöz ve Yeniden Entegre Et" projesi kapsamındaki bulgulara odaklanmaktadır. Bulgaristan, Polonya, Gürcistan, Türkiye ve Macaristan'da devlet eliyle radikalleşme örneklerini incelemektedir.

Ayhan Kaya, Sosyal Hareketler Bağlamında Radikalizm ve Neoliberalizm İlişkisi: Geçmişten Günümüze Radikalleşme

Radikalizm ve aşırılıkçılık (extremizm) terimleri günlük hayatta ve bilimsel literatürde birbirinin yerine kullanılan iki terim. Popülizmin egemen olduğu ve sosyal, ekonomik ve politik olguları kavramsallaştırma ve anlamada ikili Kartezyen anlayışının hâkim olduğu bir çağda, bu eşdeğer kullanımı şaşırtıcı değil. Bilimsel düşünce de bu indirgemeci eğilimden payını alıyor. Güncel bulgular, bilimsel araştırmaların ortaya çıkardığı

gerçeklerin de ötesinde, siyasete yön verenlerin, gazetecilerin ve halkın da bu terimleri çeşitli sosyal ve psikolojik olayları nitelendirmek için oldukça esnek ve birbiri yerine geçebilecek bir şekilde kullandığını gösteriyor. “Radikalleşme” terimi ise yüzyıllardır kullanımda; ancak günümüzde büyük ölçüde Selefilik, Vahabizm, IŞİD, El Kaide ve Boko Haram gibi İslamcı gruplarla özdeşleştiriliyor. Bu bildiride “radikal”, “radikalleşme” ve “radikalizm” kavramları tarihsel izdüşümleri ile birlikte ele alınacak, sosyal hareketler bağlamında gündelik hayatta karşımıza çıkan ve daha çok modernleşme, kapitalistleşme, yabancılaştırma, aşağılanma gibi olgular karşısında bir tür protest biçimi ifade eden radikalleşme kavramının kullanımı ile neoliberal yönetsellik arasındaki ilişkiselliğe odaklanılacaktır. Önce “radikal” kavramının ne ifade ettiği, ardından bu kavramın 18. Yüzyıldan günümüze hangi anlamlarda kullanıldığı tartışılacaktır. Bildirinin Son kısmında ise, neden neoliberalizm çağında pek çok siyasal partinin, ana akım medya organlarının, statükoyu savunan unsurların radikal olana karşı hasmane bir tutum sergiledikleri konusu ele alınacaktır.

Editörlerle Tanışma: Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Alanında Uluslararası Akademik Dergilerde Yayın Tecrübeleri (Yuvarlak Masa Toplantısı) (ÇSM 401)

Başkan: Senem Aydın Düzgit

Zeynep Gülşah Çapan
Biray Kolluoğlu
Deniz Yüksek
Deniz Şenol Sert

Uluslararası İlişkiler Disiplininde Aktörlük Çalışmaları: Meta-Teorik Yaklaşımlar, Yeni Aktörler (ÇSM 203)

Panel Başkanı: Özgür Aktaş

Özgür Aktaş, *Uluslararası İlişkiler Disiplininde Aktörlük Tartışmasının Temel Sorunsalları*

Uluslararası İlişkiler (Uİ) çalışmalarında aktörlük tartışmaları uzun yıllar boyunca disiplinin kuramsal yönünü şekillendirmekte etkili olmuştur. Çalışmalarda aktörlük kavramının sınırlarını verili alma ya da sorgulama tercihleri, çalışmaların sadece meta-teorik konumlanmaları tayin etmekle kalmamış; olayların, süreçlerin, olguların ve ilişkilerin nasıl anlaşılacağını ve/ya açıklanacağını büyük ölçüde belirlemiştir. Küresel siyaseti irdelerken-disiplinin ismiyle müsemma-devleti birincil aktör olarak ele alan ‘geleneksel’ yaklaşım, zaman içerisinde farklı bilim felsefelerinin sunduğu fikri olanaklar ışığında eleştirilmiştir. Bunun yanı sıra, oyun teorisi, siyaset psikolojisi, operasyonel kod analizi gibi yöntemlerin ve alanların popülerleşmesiyle, bireylerin de Uİ disiplininde aktör olarak nitelendirilebilecek anlayışı yaygınlaşırken, Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği gibi uluslararası kurumların siyaset sahnesinde etkinliğini ve etkisini arttırması da devlet dışı kurumları özne siyasi unsurlar olarak değerlendiren analizlerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Uİ çalışmalarında yeni aktörlerin ele alınması, aktörlük kavramının mahiyetine dair etraflı tartışmaları beraberinde getirmiştir. Bu çalışmanın amacı, Uİ disiplininde aktörlük tartışmalarının temel sorunsallarını belirleyerek aktörlük fikrinin hangi ana eksenlerde şekillendiğini değerlendirmektir. Böylece bilhassa 1960’lı yıllardan günümüze, birbirinden oldukça farklı düşünsel kaynaklardan yararlanılarak sürdürülen Uİ’de aktörlük tartışmasının sadeleştirilmiş bir çerçevede incelenmesi hedeflenmektedir. Çalışma kapsamında altı temel sorunsal tespit edilmiştir. Bunlar; i) analiz seviyesi bağlamında aktörlük tartışması, ii) yapı-aktör ikiliği uyarınca aktörlüğün sınırlarının değerlendirilmesi iii) devletin aktörlüğünün insan biçimci

niteliklerle ele alınması iv) aktörlüğünün niteliğinin içkin yetiler veya tekrar eden pratikler ikilemi temelince irdelenmesi, v) Uİ’de aktörlük ve ahlaki sorumluluk) Batı-dışı ontolojilerin küresel siyasetteki aktörlüğü tartışmalarıdır. Söz konusu sorunsallar, Uİ yazınında aktörlük kavramının incelemesi amaçlamış bütün çalışmaların muhakkak değinmek zorunda olduğu tartışmalar olmamakla birlikte, aktörlük tartışmalarının tabiatı gereği birbiriyle çeşitli geçişkenlikler barındırmaktadır. Çalışmada ön plana çıkarılan sorunsallarla disiplinin zaman içerisinde geçirdiği meta-teorik dönüşümlerin açıklanması hedeflemektedir. Buradan hareketle küresel siyasetin ‘yeni’ aktörlerinin incelenmesine dair öne sürülen gereklilik argümanları ve bu aktörlerin nedenselliklerini irdelemeye yönelik karşılaşılabilecek kuramsal sorunlar analiz edilecektir.

Şeyma Altunkaya, *Ulus-Aşırı Örgütün Aktörlüğü Sorunsalı: Hizbullah*

Uluslararası İlişkiler disiplini içerisinde aktör kavramı son zamanlarda yapı-yapan sorunu içerisinde sıkça dile getirilse de uluslararası sistemin belirleyici aktörünün devletler olduğu üzerine genel bir mutabakat bulunmaktadır. Lübnan’da faaliyet gösteren Hizbullah’ın aktörlüğünün İran ile ilişkileri üzerinden değerlendirildiği çalışmada, İngiliz Okulu ‘uluslararası toplum’ kavramsallaştırması Batı-dışı bir yorumla analiz edilmektedir. Hizbullah ve İran ilişkilerine dair yapılmış çoğu çalışmada Hizbullah’ın, İran’ın kendi bölgesel idealleri için kullandığı bir araç olduğu, İran’ın devrim ihracı amacının bir uzantısı olduğu yahut Sünni-Şii mezhep çatışmalarında bir güç dengesi arayışı olduğu ifade edilmektedir. Çalışmamızda ise ulus-aşırı örgüt olarak ele alınan Hizbullah, İran’ın bölge ile ilişkilerinde bir vekil güç olarak değil de İran’dan bağımsız karar verebilen ve belli bir kapasiteye sahip aktör olarak ele alınmaktadır. İran dini lideri Hameney’i merce olarak kabul etse de pratik alanda kendi başına bir failliği bulunan grubun, İran ile birlikte Şiilikçatısı altında bir toplum oluşturabileceği değerlendirilmektedir. Bu bağlamda bir devlet ve bir ulus-aşırı örgütün bir toplum içerisinde iki farklı aktör olarak tanımlanabileceği vurgulanmaktadır.

Nil Dikmengil, *Küresel Sivil Toplumda Faillik: ‘Dot Causes’ Örneği*

Küresel yönetim 1990’lı yıllardan beri artarak kullanılan bir kavram olmakla beraber, pek çok farklı tanıma sahiptir. Rosenau küresel yönetimi hükümeteşiz yönetim (governance without government), olarak anlatmaktadır. Küresel yönetim alanı çoğunluğun kabul ettiği kurallar ile yönetilmektedir, “tek kişi dünyayı yönetemez” ilkesi alanın işleyişinde temel alınmaktadır. Ancak bu alanda devletdışı, çeşitli aktörler bulunmaktadır. Uluslararası örgütler, sosyal hareketler gibi 1990’lardan itibaren büyük bir ivme ile gelişmekte olan kurumlar, devletlerin küresel yönetimdeki geleneksel konumunu sorguluyor niteliktedir. Küresel yönetim alanı dinamiklik özelliği ile öne çıkmakta olup, devlet aktörünün birincil rolünü kabul etmekle beraber failliğin farklı çeşitlerine de yer vermektedir. Ancak küresel yönetim literatüründe, Uluslararası İlişkiler disiplinin genelinde olduğu gibi, aktörlerin bu failliği nasıl kazandığı çoğunlukla verili olarak kabul edilmektedir. Son 30 yılda ivmeli bir şekilde etki alanını arttıran uluslararası sivil toplum örgütleri, çokluluslu şirketler, ulusaşırı sosyal hareketler ve benzeri kurumlar küresel yönetim alanını zenginleştirmek ile beraber, alanın incelenmesi aşamasında limitlerin belirlenmesini de zorlaştırmaktadır. Turner, bahsi geçen, yeni güç kazanmakta olan aktörleri “küresel sivil toplum” (KST) kavramı altında, sadece devletin birincil rolüne değil, uluslararası sistemin anarşik yapısına da meydan okur nitelikte olduğunu belirtmektedir. KST alanı ise küresel yönetim alt-disiplini içerisinde önemli bir yere sahip olmakla beraber, ekonomik ve politik alanlara nispeten az çalışılan bir konudur. Bu eksikliğin nedeni-KST kavramına yönelik farklı tanımlamalar olmakla beraber-kavramın soyutluğunda bulmak mümkündür. Nitekim bazı çalışmalar sadece normatif bir alandan ilerlerken (sivillik nedir, temel ilkeleri nelerdir? gibi), çoğunlukla ampirik veriler üzerinden devam eden çalışmalarda bulunmaktadır (uluslararası hükümet-dışı örgütler ve üyelerinin sayıları ve değişimi vb.). Yapılan ampirik çalışmalar, KST alanının ana aktörleri olarak uluslararası sivil toplum örgütlerini almaktadır. Bu tür araştırmalar, yeniden değerlendirilmesi ve gerekirse güncellenmesi gereken çalışmalar olarak nitelendirilmektedir. Nitekim bu yaklaşımda, KST unsurları arasında alınabilecek sosyal

hareketler, düşünce kuruluşları, ulusaşırı işbirliği ağları ve kampanyalar gibi başka öğelerin göz ardı edilmesine yol açmakta ve KST'nin gelişimi ve ölçülmesi üzerine yapılan çalışmalar bir nevi eksik kalmaktadır. Öte yandan, alanın incelenebilmesi adına limitlerin belirlenmesinin gerekliliği de vurgulanmaktadır. KST içerisinde olarak kabul edilen bu diğer unsurların aktörlüklerinin temellendirilebilmesinin alandaki çalışmaların gelişmesi açısından yararlı olacağı düşünülmektedir. Nitekim aktör olarak belirlenebilmiş unsurların faaliyetleri gözlemlenebilecek olup, etkilerinin ve değişimlerinin incelenebilmesi için bir zemin oluşturacaktır. Bu çalışmanın amacı KST unsurlarının aktörlüğünü inceleyerek, araştırma alanını geliştirebileceği bir temel sunmaktır. Bu amaçla, bu çalışmada ilişkisel aktörlük ontolojisi ve Bhaskar'ın eleştirel gerçekçi aktörlük yaklaşımı ışığında küresel sivil toplumda aktörlüğün kısa bir teorik tartışması yapılacaktır. KST unsurlarının zaman-mekan ile ilişkisi üzerinde durulacak ve aktörlüğün etkinliği (efficacy), bedenselliği (corporeality) ve niyetliliği (intentionality) elementleri ele alınacaktır. Bu bağlamda, KST içerisindeki “dot causes” unsuru örnek alınarak, aktörlük niteliği incelenecektir.

Fatih Bilal Gökpinar, Çevre Siyaseti ve Din: Orta Doğu Çevre Siyasetine Aktörlerarası Bir Ortak Norm Olarak İslam'ın Potansiyel Katkısı

Uluslararası çevre siyaseti, özellikle 21. yüzyılda uluslararası siyasetin en önemli konuları arasına girmiştir. Artan çevresel bozulmalar ve derinleşen iklim krizi, uluslararası aktörlerin sorunun çözümünde ortak çaba göstermeleri gerekli kılmıştır. Ancak son elli yılda ortaya konulan uluslararası çabaların sorunun çözümüne yeterli katkı sağlayamamış olması üzerine, çevre siyasetinde bölgesel eylemlerin ve işbirliklerinin de öneminin artmaya başladığı gözlemlenmiştir. Bununla beraber, uluslararası siyasetin temel aktörü olarak kabul gören devletlerin de sorunu tek başına çözüme yetilerinin sınırlılığı ortaya çıkmıştır. Bu sınır aşan çevresel krizler ile mücadelede ortaya konulacak bölgesel işbirlikleri, küresel mücadeleye de pozitif katkı sağlayacağı gibi, aynı zamanda aynı bölgede benzer sorunları yaşayan ülkeler arasında da ortak çözümler üretmeyi mümkün kılma potansiyeline sahiptir. İklim değişikliğinden en fazla etkilenen bölgelerin başında Orta Doğu coğrafyası geliyor olmasına rağmen, bölge ülkelerinin uluslararası çevre siyasetine olumlu anlamda bir katkı sağladıklarını söylemek kolay değildir. Paris İklim Sözleşmesine taraf olmayan ülkelerin tamamının bölge ülkeleri olması da, bunun en büyük göstergelerindedir. Ortadoğu'da siyasi aktörler uluslararası çabalara kayıtsız kaldığı gibi, aynı zamanda bölgesel olarak ortak bir çaba sergiledikleri de söylenememektedir. Oysaki, bölgede yaşanmaya başlayacak olan su ve gıda kıtlığı gibi problemler, belki de en yüksek seviye bölgesel işbirliğini gerekli hale getirecek olan sebeplerdir. Ancak bölge ülkelerinin, özellikle AB bölgesinde görülen şekilde ortak amaçlar ve bu ortak amaçları yaratan ortak değerler etrafında buluşamıyor olmaları, bu tür bölgesel çabaların çözümünü daha da zorlaştırmaktadır. Bu çalışmada, bu tabanı kurulmasında İslam'ın bir faktör olarak ortaya çıkarak aktörler arasında ortak bir değerler bütünü olarak görev yapıp yapamayacağı üzerine bir tartışma gerçekleştirilecektir. Yani, devlet altı ve üstü aktörlerin/kurumların dini alanda gösterecekleri failliğin, Orta Doğu'da çevre siyasetini ne derece etkileme potansiyeline sahip olduğu sorusu, bu çalışmanın temelini oluşturmaktadır. Neredeyse tüm dinlerde olduğu gibi, ekolojiji ilahi bir yaratı olarak gören, dolayısıyla da doğayla kurulacak ilişkinin de buna göre bir özenle yürütülmesini öğütleyen İslam dini, Orta Doğu toplumlarının ve devletlerinin büyük bir kısmının ortak değerleri arasındadır; dolayısıyla da, aktörler arası ilişkilerde ortak bir zemin oluşturmakta da işlevsel bir değer taşıma potansiyeline sahiptir. Yani bölge ülkeleri ve toplumları nezdinde itibar gören İslami paradigma, bölgedeki çevresel sorunlar ile mücadelede seküler çabalara bir alternatif oluşturmak yahut en azından bu küresel çabalara destek vermek açısından ciddi bir pratik fayda sağlayabilir. Bu amaçla, çalışmanın ilk kısmında İslam'ın çevre sorunlarına bakış açısının bu görevi yerine getirmede ne ölçüde yeterli olabileceği üzerinde durulacaktır. Çalışmanın ikinci kısmında ise, dinin çevre sorunlarına pratik bir fayda üretmesinin nasıl mümkün olabileceği üzerine bir tartışma gerçekleştirilecektir. Dinin bölgedeki özgül ağırlığının, çevre aktörleri tarafından kullanılabilmesi araçları ve yöntemleri tartışılacaktır. Son bölümde ise, bu çabanın başarılı olmasının önünde ortaya çıkabilecek olan sorunlara (Orta Doğu siyaseti ve çevre siyasetinin

doğasından kaynaklanan kısıtlamalar ve sorunlar) değinilecektir. Bölge siyasetinde devlet altı ve devlet üstü aktörlerin işlevselliğinin kısıtlı olmasının, çevre siyasetine olan negatif etkisi de ortaya konulacaktır.

Toplumsal Hareketler, Mekân ve Hafıza (ÇSM 402)

Panel Başkanı: Özlem Cihan

Yavuz Yıldırım, *Türkiye 'de Toplumsal Hareket Çalışmalarında Siyasal Teori Eksikliği*

Bu çalışmanın amacı, toplumsal/sosyal hareketler üzerine yapılan çalışmalarda siyasal teoriyle olan ilişkinin sınırlılığını göstermek ve bunu eleştirmektir. Çalışmada son yıllarda yapılmış tez ve makalelere yönelik yapılan tarama ve incelemeler üzerinden bir yöntem kullanılmıştır. Bu alanda yapılan çalışmalarda büyük oranda sosyoloji, iletişim, kentleşme, mimari gibi bilim dalları öne çıkarken siyaset bilimi alanında ise bu konudaki çalışmalar daha azdır. Yapılan taramalarda, hareketler literatürünün kim temel isimlerine atfla kurulan teorik çerçeveler olsa da Jacques Ranciere, Michael Hardt ve Antonio Negri, Alain Badiou gibi çağdaş siyasal teoride eylem ve protestolar dair daha geniş bir çerçeve sunan isimlere daha az dayandığı görülmektedir. Charles Tilly ve Sidney Tarrow gibi Türkçe'ye daha az çevrilmiş akademisyenlerin yer yer daha sık atıf almaya başladığı görülse de genel olarak siyasal teori, siyasal tarih ve siyasal düşünceler tarihi üzerinden kurulan bağlantılar görece azdır. Toplumsal/sosyal hareketler, topluma dair farklı talepleri düzenli eylemlerle ifade etme biçimi olduğu için farklı konularla birleştirilebilmektedir. Futbol, sosyal medya, kimlik gibi alt dallarla beraber hareketlerin siyasal ve toplumsal etkilerini incelemek gittikçe yaygınlaşmaktadır. Özellikle YÖK Tez Merkezi'nde 2010 öncesinde daha az rastlanan bu yöndeki çalışmalar, eylem ve protestoların bütün dünyada halen kitlelerin kendini ifade biçimi olması, özellikle demokratik prosedürler ve katılım süreçlerindeki eleştirilerle birlikte daha fazla gündemde yer almaktadır. Türkiye örneğinde Gezi Parkı eylemleri de önemli bir kırılma yaratmıştır. Ancak Sosyal bilimlerde bir eğilim haline gelen teorik tartışmalardan uzaklaşma ve uygulama/pratik yönlü çalışmaları övme durumunun, hareketlere yönelik incelemelere yansıdığı söylenebilir. Çalışma, teorik alanda söylenecek bir şey kalmadığı, bu tartışmaların Batılı/Batı'nın seçkin üniversite mensuplarına yönelik olduğu, Türkiye gibi az gelişmiş/gelişmekte olan ülke akademisyenlerinden bu teorik bilgilerin uygulanmasını talep etme yönündeki oryantalist ve açıkça eskimiş bir beklentinin, Türkiye akademisinde fazlasıyla benimsendiği iddiasındadır. Yöntem ve uygulama saplantısı, bilimsel tartışmanın değil teknik/pratik işin yüceltilmesi ile birlikte ilerler. Kısaca teorinin gereksiz, pratiğin asıl olduğuna yönelik vurgu ile beraber hareketleri incelerken, eylemcilerin ne yaptığını anlamının sadece gidip onlarla konuşmak, anket yapmak, alanda bulunmak ile mümkün olduğu fikriyle devam eder. Fen bilimlerin laboratuvarında deney yapma usulünün sosyal bilimlere uygulanması olan bu bakış açısıyla birlikte alandan toplanmamış, pratik deneyimle desteklenmemiş bilgi ham/işlenmemiş hatta yer yer gereksiz olarak görülme eğilimindedir. Kısacası yönetime dair bir tartışmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Hareketlere dair tespitlerin eylemcilerle yapılan görüşme, anket, katılımcı gözlem teknikleriyle desteklenmesi çalışmaları daha iyi hale getirebilir; ancak özellikle siyaset bilimi açısından bu çalışmaların siyasal felsefe, siyasal düşünceler tarihi ve çağdaş teori gibi alanlarla beslenmediği ölçüde sınırlı bir bilgi verdiği savunulmaktadır. İncelenen çalışmalarda karşılaşılan teori ile pratik arasındaki mesafe, teorinin hızlıca verilip geçilmesi gereken, asıl olanın ise alandan toplanan bilgiler olduğu önkabulünden kaynaklanır. Elde edilen bilgilerin bu teoriye yedirilmesi amaçlanan, teorik tartışmalar pratiğin hizmetine sokulmuş bir araç haline gelir. Metodolojinin içeriğinin önüne geçtiği sosyal bilimler ve özelinde siyasal bilimlerin, yeni bir muhafazakarlığın kalıplarına takıldığı vurgulanacaktır.

Düriye İlkim Okyar & Aylin Çakır* *Otoriter Rejimlerde Sivil Toplumun Adaleti Mobilize Etme Kapasitesi: Kadın Örgütleri ve Kadına Karşı Şiddet*

Türkiye gibi popülist otoriter hükümetlerde, hükümetin Güvenlik ve Hukukun Üstünlüğü politikalarında önemli bir asimetri mevcuttur. Gazeteciler, muhalefet liderleri ve hatta sıradan vatandaşlar fikirleri nedeniyle hapse atılırken, çoğu kadına karşı şiddet davasında yasal yaptırımlar neredeyse mağdurdan çok erkek mücrimi korur nitelikte ve çok sınırlı olmaktadır. Modern devlet yapıları hükümetin kendi görevlerine ilişkin liberal bir anlayış verir. Bu anlayış, ('devletin') yasal ve siyasi düzeni ile onun dışında olanın, klasik olarak 'sivil toplum' olarak anlaşılan bir 'liberal polis' ile arasındaki ayrıma dayanır. Bu ayrım içerisinde sivil toplumda değişen bölgesel ve küresel siyasi akımlara ayak uydurmuş ve yeniden tanımlanma ihtiyacına girmiştir. Sivil Toplumun küresel boyutta gelişmesi aynı zamanda yerel düzeyde demokrasi ve özgürlükleri güçlendirmesi açısından önem kazanmıştır. Ancak Neoliberal sistemlerle birlikte küreselleşme sivil toplumu ekonomik ve sosyal hakları tasfiye etmek için bir araç olarak kullanma, bunu başaramadığı noktada da işlevsizleştirme eğilimindedir. Neoliberalizmin muhafazakârlıkla içiçe geçtiği 20. yüzyıldan itibaren tüm dünya politikalarında etkinliğini gösteren “yeni sağ” anlayışı ortaya çıkmıştır. Küreselleşmenin de etkisiyle bu yeni sağ dünyada bulunan birçok ülkenin politika yapma süreçlerindeki hakim paradigmayı olmuştur. Aynı paradigma “kadının statüsünü” de büyük ölçüde etkilemektedir. Bu duruma en iyi örneklerden birini popülist ve otoriterleşen muhafazakâr hükümetler altındaki kadına karşı şiddet meselesi oluşturmaktadır. Kendi siyasi iktidarlarını pekiştirmek ve sağlamlaştırmak arzusundaki popülist, otoriter ve muhafazakâr siyasi sistemler millî ve yerli kavramları etrafında ataerkil toplumsal yapıları harekete geçirerek cinsiyet eşitliği gibi demokrasinin temelindeki liberal, çoğulcu ve kapsayıcı yaklaşımları reddeder. Hatta Toplumsal cinsiyet eşitliği gibi demokratik değerler ulusal egemenliği bile tehdit edebilecek noktada yabancı bir manipülasyon olarak yeniden tanımlarlar. Böylece, kadına yönelik şiddet gibi çok temel toplumsal konulara yönelik mevcut asimetrisini kötüleştirerek hukukun üstünlüğünü büyük bir baskı altına alma eğilimi gösterirler. Bir yıl önce, 20 Mart'ta, Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Türkiye'deki birçok uzmanın anayasaya aykırı olarak eleştirdiği bir prosedürle, cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle İstanbul Sözleşmesi'nden çekildiğini duyurması ve geçtiğimiz hafta içinde İstanbul Sözleşmesi'ne yönelik Danıştay kararının da pek çok kadın ve insan hakları örgütleri, barolar ve muhalefet partilerinin itirazlarına rağmen fesih yönünde karara bağlanması ve polisin protestolara sert tepkisi halihazırdaki popülist siyasetçilerin kendilerine destek vermeyen parti ve kitleleri siyaset dışı olarak kabul etmesine iyi bir örnektir. Bu tür siyasi ortamlarda sivil toplumun hukuki mekanizmalar üzerinden adaleti mobilizasyon çabaları son derece önem kazanmaktadır. Makalemiz daha kapsamlı bir projenin ön çalışması niteliğindedir. Bu çalışmada amacımız projemize veri toplamak adına kadın platformlarıyla yaptığımız görüşmeler etrafında Türkiye'deki kadın ve insan hakları kuruluşlarının adalet sisteminin mobilizasyonuna dair çabaları ve süreçler etrafındaki zorlukları kısaca tanımlamaktır. Projenin daha ileri seviyesi bu çabaların toplum içinde hukukun üstünlüğüne dair güven duygusu nasıl şekillendirdiğine bakmayı hedeflemektedir.

Pelin Dinçer, *Türkiye'de Kadın Hareketlerinin Dünü Bugünü: Siber-Feminizmin Özneleri ve Talepleri*

1980'ler Türkiye'de Feminist hareketin ortaya çıkması nedeni ile kadın hareketleri için önemli bir dönüm noktası olsa da, Türkiye'de kadın hareketlerinin tarihi 19. yüzyılın sonlarında Osmanlı İmparatorluğu döneminde başlayan asırlık bir harekete dayanmaktadır. Bu ilk dönemde, Osmanlı kadını anne ve eş olarak geleneksel rollerini sorgulamış; eğitim, çalışma ve kamusal yaşama katılma haklarını savunmuşlardır. Türkiye Cumhuriyeti'nin Kurulması ile kadınlar modernleşmenin ve batılılaşma hedefinin kültürel taşıyıcıları olmuşlardır. Kadınların kamusal kurtuluşu hedeflenmiş ve bu doğrultuda birçok Avrupa ülkesinden önce hem yerel hem de ulusal seçimlerde kadınlar seçme-seçilme hakkına sahip olmuşlardır. Batı örneklerindeki birinci dalga feminist kazanımlarla benzer şekilde ilerleyen bu eşit hak kazanma dönemi, 1980'lerde filizlenen ve

feminist politika yapımına odaklanan gruplar tarafından sorgulanmış ve Cumhuriyet reformları kadınların yalnızca kamusal imgesine odaklandığı ve “özel politikliğini” göz ardı ettiği için eleştirilmiştir. Batı bağlamındaki ikinci dalga feminizme referans ile, Türkiye'deki kadınlar da formel eşitliğin sınırlarını sorgulanmaya başlamış ve kadınların tüm ataerkil toplumsal normlardan özgürleşmelerini talep etmişlerdir. Bu anlamda, kadın bedeni ana temalardan birini oluşturarak kadınların kürtaj hakları, cinsellik, kadına karşı şiddet gibi konular aktivizmin temel konuları haline gelmiştir. 1990'lı yıllara gelindiğinde, kimlik politikalarının küresel yükselişiyle birlikte, Türkiye’de ana akım feminist hareketin dışarısında kalan gruplar hem kamusal hem de özel alanda eşitlik talebi ile etnisite, ırk, milliyet, din, cinsellik vb. farklı aidiyetleri temelinde farklı ihtiyaçlarını tartışmaya başlamışlardır. Bu hareketler içerisinde en fazla toplumsal dönüşüme neden olan İslami kadın hareketleri ve Kürt kadın hareketleri, Batı’daki üçüncü dalga feminist hareketin özneleri siyahi kadınların talepleri ile benzer bir şekilde kadın kategorisinin homojenliğini sorgulamış ve Türkiye’deki kadın hareketi içerisinde kesişimsellik tartışmalarının özneleri olmuşlardır. Bütün bu örneklerde kadınlar taleplerini geleneksel aktivizm yollarını kullanarak, yürüyüşler, mitingler, boykotlar şeklinde dile getirmişlerdir. Dünya genelinde ve Türkiye’de kadın aktivizminin mevcut biçimleri ise dördüncü dalga feminizm olarak tartışılan ve dijital kanallar aracılığı ile örgütlenen kadınların varlığı ile değişim göstermektedir. Bu yeni dalganın temsilcilerinin çoğunlukla dijital alanın doğal bir parçası olan ve feminist bilgi inşasıyla ilgilenen genç kadınlar olduğu ifade edilebilir. Dijital Platformların son yıllardaki gelişimi, toplumsal hareketlerin biçimini etkilemiş, siyasal iletişim yöntem ve süreçlerini şekillendirmiş ve alternatif bir kamusal alan yaratmıştır. Nancy Fraser’ı takip ederek bir karşıt-kamusal pratik olarak nitelendirilebilecek olan siber-feminizm, ana akım medyada yeterince temsil edilmeyen kadınların, kesişimsel aidiyetlere ve fark iktidar erişimlerine vurgu yaptığı bir bilgi üretim alanı olarak görülebilir. Dijital feminist aktivizmin dünya çapındaki son dönemdeki önemli örnekleri kadına karşı şiddete, cinsel tacize, cinsiyetçiliğe ve kadın düşmanlığına karşı ortaya çıkan #metoo, #whyistayed, #everydaysexism hareketlerinde ve Türkiye’de ise #kadıncinayetlerini durduracağız, #sendeanlat ve #susmabitsin hareketlerinde görülebilmektedir. Bu nitel analitik çalışma, Türkiye’de söz konusu güncel dijital feminist aktivizm kampanyaları üzerinden, feminist politika yapım sürecinin öznelerin eve talepleri odaklanacaktır. Ayrıca, Türkiye’deki mevcut neo-muhafazakâr siyasal iklimin varlığı göz önüne alınarak, toplumsal hareketler teorisi, özellikle siyasi fırsat yapıları vurgulanarak Türkiye’de dijital feminist aktivizm taleplerinin nasıl şekillendiği tartışılacaktır. Buradan hareketle, bir ülkedeki iç siyasi fırsat yapılarının yanı sıra vatandaşlık hak ve özgürlüklerinin, dijital[feminist]aktivizm başarısında ve katılım düzeylerinde nasıl bir rol oynadığı irdelenecektir.

Özlem Cihan, İstanbul’un Gündelik Yaşam Pratiklerinde Mekânsal ve Zamansal Tüketim

Henri Lefebvre’ye göre zaman ve mekân gündelik hayatın koordinatlarıdır. İdeal olarak, doğal ve toplumsal dünyayla diyalektik olarak ilişki kurduğumuz, özneliği somut olarak geliştirip gerçekleştirebildiğimiz zemini oluşturur. Fakat sunduğu sistemik eleştiri ile Lefebvre, kapitalizmde gündelik hayatın bir tüketim alanı olarak örgütlenip, işlevsel eleştirildiğini söyler. Tüketim toplumunun etkilerini benimseyen “gündeliklik” kapitalist değişim-değerinin öncüllerini yansıtarak dönüşmüştür. Bu yapıda mekansal ve zamansal pratikler de fonksiyonel yapılanma ile kendini farklılaştırır. Başka bir deyişle, kapitalizmin belirlediği gündeliklik, mekansal ve zamansal pratikleri organize ederek, emek temelli ve özel faaliyetler biçiminde bu pratikleri ayırmasına, gündelik yaşamın kapitalist yapılanmasına neden olur. Tartışma doğrultusunda bu çalışma, Henri Lefebvre’in “gündeliklik” eleştirisinden hareketle, İstanbul’da gündelik yaşam pratiklerindeki zamansal ve mekansal tüketimin bir değerlendirmesini sunacaktır. İstanbul’un metropolleşmesi de 1980sonrası sistemik öncüllerin etkilerini taşıyacak bir biçimde hem ekonomik liberalleşme hem de küreselleşme çerçevesinde bir süreç olarak anlaşılabilir. Yatırım alanlarından tüketim kalıplarına dek İstanbul’un materyal dünyası giderek küreselleşme trendlerine entegre olan sermaye mantığı ile çizilmeye başlamıştır. Neoliberalleşme süreci, tarihsel örneklerde olduğu gibi İstanbullular için de gündelik hayatın içeriğini ve dinamiklerini bir üretim ve tüketim döngüsüne sıkıştırarak dönüştürmüştür. Bu

bağlamda tartışmanın zeminini, devam eden doktora tez için 2019 Mart'tan 2020 Kasım ayına denk İstanbul'un düzenli 29 metrobüs kullanıcısıyla gerçekleştirdiğim yarı-yapılandırılmış derinlemesine mülakatlar oluşturmaktadır. Saha bulgularına göre, mekânsal ve zamansal pratikler, hesaplanması, ölçülmesi ve bunlara uygun olarak tüketilmesi gereken zorunlu biçimlere dönüşmüştür. Neredeyse bir meta haline gelen mekânsal ve zamansal tüketim, değişim değeri, öncüllerini yansıtmaktadır. Değişim değeri, bunların İstanbul'a uygun kullanımı üzerinden inşa edilir. Yani mekânsal ilişki, hem kat edilecek mesafeler–yani şehrin büyüyen ölçeği, hem de planlama paradigması–yani yerleşim alanlarının ayrıştırılması yoluyla gerçekleşir. Zamansal ilişki kaçınılmaz olarak mekânsal olanla iç içedir ve tüm bu pratiklerin saat-zaman kullanımı yoluyla günlük olarak yeniden üretilir. Sonuç olarak çalışma, gündelik yaşam deneyimlerinde kendiliğinden çoğul olması gereken pratiklerin muhataplar için giderek artan seviyede rasyonelleşme ve homojenleşme ürettiğini tartışılacaktır.

Orhun Kaan Kahraman, *Ateşböceklerinin Mezarı: Toplumsal Hafıza, Kimlik ve Görsel Politika*

Hafıza ve görüntüler birbiriyle ne kadar ilişkilidir? Hafıza görsel üretimlerde bir şekilde yeniden üretilebilir ve politik olarak kullanılabilir mi? Bu çalışmada bu sorulara Japonya üzerinden cevap aranacaktır. Japonya İkinci Dünya Savaşı öncesi ve sonrası birbirinden oldukça farklı kimliğe ve politikaya sahip bir ülkedir. İkinci Dünya Savaşı öncesi militarist ve yayılcı kimliğe ve politikaya sahipken, savaş sonrası yaşadığı travmatik deneyimler sonucu anti-militarist ve pasifist kimliğe ve politikaya sahip bir ülke hâline gelmiştir. İkinci Dünya Savaşı'na dair hafıza, özellikle atom bombası hafızası Japonya'nın kimliğinin oluşmasında önemli bir etken olmuştur. Bu hem politik olarak hem de toplumsal olarak Japonya'da sosyal yapının savaş sonrasında anti-militarist ve pasifist bir hâle bürünmesi etkin bir olaydır. Toplumsal hafıza genellikle tarihten ayrı bir şekilde incelenen ve geleneksel yazılmış tarihe direnen bir yapıya sahiptir. Toplumun bireylerinin kendi deneyimleri hafızanın oluşmasında önemli bir etkindir ve sosyal olarak inşa olur. Tarih belirli güç blokları arasında “kimin fikri inşa olacak” şeklindeki mücadele sonucunda hegemonik ve ulusal anlatıyı temsil eder. Hafıza ise bu hegemonik tarih anlatısına karşı direnen, alternatif tarihsel oluşumlardır. Hatırlanma burada önemli bir unsurdur. Hafıza nesiller arasında oral bir şekilde aktarıma dayalı gelişir ve bu aktarım hafızanın hatırlanmasına neden olur. Ancak hafızalar devletin resmi tarih anlayışını da belirleyen bir unsur olabilirler. Örneğin bu çalışmada görüleceği üzere Japon hükümetinin savaş sonrası anti-militarist ve pasifist dış politikalarında atom bombasının yaratmış olduğu travmatik hafıza oldukça etkili olmuştur. Ayrıca anlatım dışında görüntüler de hafızanın bir şekilde aktarılmasına ve hatırlanmasına yardımcı olan araçlardan biridir. Teknolojinin gelişmesiyle görüntüler çağımızda oldukça önemli politika belirleyici araçlardan biri haline gelmiştir. Öyle ki iktidar kendi hakikatini, kendi normunu görüntülerde görünür olan görsellerle belirler. Bir fotoğraf karesinde ya da herhangi “bize sunulan” bir görüntüde karede olan görüntü, kareyi çeken tarafından “belirlenmiş”tir. Görüntüler bazı yaşanmış hafızaların anlatılmasında ve aktarılmasında, daha doğrusu hafızaların yeniden üretilmesinde oldukça etkindir. Görüntülerde gördüğümüz ve bizleri etkileyen yaşanmış olaylar bedenlerimizi o an sanki oradaymışız gibi etkiler. Özellikle travmatik olayları sanki yeniden yaşıyormuşuz gibi yeniden yaşamamızı sağlar. Toplumun hafızasında yer etmiş, adeta bedenlerini şekillendirmiş unutulmaması gereken travmatik olaylar görüntülerle aktarılarak o hafızanın yeniden üretilmesine, dolayısıyla duygulanımsal (affectual)olarak birbirine bağlanmış bir toplumun yeniden üretilmesine neden olmaktadır. Buna Marianne Hirsch post-hafıza(hafıza-sonrası) demiştir. Post-hafıza, görüntülerle ilişkili olarak duygulanımsal işleyen, jenerasyonlar arası/üstü yaşanmış travmatik deneyimlerin aktarımını sağlanmasını açıklamak için kullanılan bir kavramdır. Bu bağlamda görüntülerin nasıl hafıza ile nasıl çalıştığı, bedenleri ve toplumun kimliğini nasıl yeniden ürettiği çalışmada post-hafıza kavramıyla açıklanacaktır. Bu çalışmada ilk olarak Japonya'ya 6 ve 9 Ağustos 1945 yıllarında atılan atom bombalarının ülkenin hafızasında nasıl yer ettiği ve kimliklerinin değişiminde nasıl etkili olduğu açıklanacaktır. Hiroşima ve Nagasaki şehirlerinin anlamlarının ve yapısının savaş öncesi ve sonrası tamamen değişmesi, bölgede

yapılan anıtlar ve anma törenlerinin anlamları yaşanan travmatik olayın etkisinin kavranması amacıyla gösterilecektir. İkinci olarak ise görüntü ve hafızanın nasıl birbirleriyle çalışıp travmatik olayın şekillendirdiği bedenlerin kimliğini nasıl yeniden ürettiği Ateş Böceklerinin Mezarı animasyon filmiyle açıklanacaktır.

Siyasi Partiler ve Parti Sistemleri (ÇSM 204)

Panel Başkanı: Sabri Sayarı

Tayfun Mertan & Meriç Ergündüz, *Hâkim Parti Sistemi Siyasi Partilere Güvensizliğe Yol Açar Mı?*

SSCB'nin dağılmasından sonra dünyada liberal demokrasiye doğru bir kayma meydana gelmiş olsa da bugün, yeni siyasi bağlamlar ve kavramlar aracılığıyla demokrasiler üzerine birçok tartışma ortaya çıkmıştır. Bu yeni olgulardan birisi de hâkim parti sistemidir. Bu sistemde bir parti sürekli seçim kazanarak ülkeyi uzun süre yönetir. Özgür ve adil seçimler ve çok partili rekabet gibi demokrasilerin iktidara meşruiyet kazandıran özelliklerine sahiptir. Ancak yine de sosyalist ve benzeri tek partili rejimler ile hâkim parti sistemleri arasında, her iki siyasi bağlamda da belirli bir partinin ülke yönetimini elinde tutması açısından bir benzerlik görüyoruz. Bu çalışma, sosyalist rejimler üzerine yapılan bir çalışmadan ilhamla (bkz. Pop-Eleches ve Tucker, 2011) hâkim parti sisteminde yaşayan insanların yaşadıkları ülkedeki siyasi partilere güvenip güvenmediklerini sorgulayacaktır. Araştırmamızda regresyon analizini kullanarak, diğer tüm değişkenler sabit tutulduğunda, hâkim parti sisteminin varlığını kamuoyunda siyasi partilere güvensizliğe yol açıp açmadığını inceleyebileceğiz. Bulgularımızın ayrıca, serbest seçimlerin meşruiyeti etkisinin siyasi partilere güven konusundaki rolüne dair fikir vereceğini düşünüyoruz. Çalışmamızın bağımlı değişkeni siyasi partilere duyulan güvensizliktir. Bağımlı değişkeni ölçmek için World Value Survey verilerini kullanmayı planlıyoruz. Her ne kadar Sovyet sonrası coğrafyada hâkim parti sistemlerinin ortaya çıkması 2000 sonrası döneme denk gelse de bazı Afrika ülkeleri 1990'lardan itibaren hâkim parti sistemlerini deneyimlemeye başlamıştır. Bu nedenle araştırmamız 1990–2020 yılları arasındaki dönemi kapsayacaktır. Bu sayede daha fazla örneklem içeren uzun bir dönemi kapsayan temsil seviyesi yüksek bir örnekleme sahip olmayı amaçlamaktayız. Bu doğrultuda, WVS2 (1990-1994), WVS3 (1995-1999), WVS4 (2000-2004), WVS5 (2005-2009), WVS6 (2010-2014) ve WVS7 (2017-2020) veri setlerinden elde edilen verileri kullanacağız. Araştırmamızın bağımsız değişkeni ise bir ülkenin egemen parti sistemine sahip olup olmadığıdır (binary). İlgili literatürdeki farklı “hâkim parti sistemi” tanımlarından hareketle bir ülkenin hâkim parti sistemine sahip olduğuna karar vermek için iki özel koşulun sağlanmasını şart koşuyoruz. Bu koşullardan ilki, bir partinin arka arkaya üç olağan seçimi kazanması ve ikincisi, bu seçimler sonucunda ilgili partinin parlamentoda %50'den fazla çoğunluğa sahip olmasıdır. Literatürde incelenen çalışmalarda genel olarak kullanılan kontrol değişkenleri cinsiyet, yaş, parti kimliği ve seçim sistemleri farkları, dindarlık, eğitim, istihdam, eşitsizlik, kişi başına düşen milli gelir ve kentleşme seviyeleri, demokrasi ve insani gelişmişlik endeksi puanları ile başkanlık sisteminin varlığıdır. Yaş ve cinsiyet gibi demografik değişkenler dışında kullanmayı hedeflediğimiz kontrol değişkenlerini sosyal, ekonomik ve sistemik değişkenler olarak sınıflandırabiliriz. Sosyo-ekonomik gelişmişliğin etkisini kontrol etmek için eğitim, kentleşme, demokrasi ve insani gelişmişlik endeksleri puanlarını dikkate alacağız. Ülkelerin makro ekonomik özelliklerinin etkilerini izlemek için istihdam düzeyi, eşitsizlik ve kişi başına düşen milli gelir için kontrol sağlayacağız. Bunların dışında, hükümet veya muhalefet partilerinden birinin desteklenmesinin bireylerin genel olarak siyasi partilere olan güvensizliğini etkileyip etkilemediğini izleyebilmek için parti kimliğini analizimize dahil ediyoruz. Sistemsel özellikler altında, seçmenlerin siyasi partilere yaklaşımında başkanlık sisteminin varlığının ve seçim sistemlerinin yarattığı farklı koşulların belirleyici olup olamayacağını test etmeyi amaçlıyoruz.

Y. Alper Ecevit & Gülnur Kocapınar, *Türkiye’de Yeni Siyasi Partilerin Kurulması ve Yeni Partilerin Tipolojisi: 2002-2022*

Yeni siyasi partilerin kurulmasını etkileyen faktörler arasında kurumsal ve yasal gereklilikler, seçmen davranışı, siyasi parti rekabeti, parti sistemi ve parti içi ayrılıklar gibi etmenler görülmektedir. Türkiye’de 1983 tarihinden itibaren kurulmuş ve hali hazırda faaliyette olan siyasi parti sayısı 2022 Temmuz ayı tarihi itibarıyla 120 olarak açıklanmıştır (Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı). Türkiye’de 2002 Genel Seçimleri ve sonrasında, Haziran 2015 istisnası hariç, AKP tek başına hükümeti kuracak oy veya sandalye çoğunluğuna erişmiştir ve bu süre içerisinde parti sisteminin, predominant parti sistemine dönüştüğü iddia edilmektedir. Ana muhalefet partisi de 2002’den beri değişmemiş ve CHP iktidara oy vermeyen kesimleri yaklaşık yarısının desteğini kazanmaktadır. İki ana akım partinin bu derece istikrarlı bir şekilde parti sisteminde var oluşu ve birlikte yaklaşık 15 yıldır oyların en az yüzde 65’ine sahip olmaları iki partili sistemin gitgide yerleşmesini sağlayabilirdi. Fakat buna karşın 2002’den bugüne kadar önemli sayıda yeni siyasi parti kurulmuş ve kurulmaya devam etmektedir. Yeni bir siyasi parti kurmanın, siyasi ve ekonomik bedelinin yüksek olduğu bir parti sistemi ve siyasal kültür içerisinde yeni parti kurmanın bu derece yaygın olması anlaşılması gereken bir olgudur. Ancak, halihazırda literatürde bu partilerin oluşumu ve sürdürülebilirliğine dair, Türkiye Bağlamında bir açıklama getirilememiştir. Bu çalışma, Türkiye’de 2002 ve sonraki yıllarda kurulmuş olan siyasi partileri, parti liderlerinin profili, ulusal ve yerel seçime katılım ve performansları, diğer partilerle ittifak kurma, üye sayısı, siyasi parti faaliyetine devam edip etmeme gibi konular açısından inceleyerek yeni partilerin yaşadıkları süreçler araştırmayı ve yeni siyasi partilerin özelliklerini kıyaslamaya yardımcı olacak bir tipoloji oluşturma hedeflemektedir. Çalışmanın bulguları, parti sisteminin geleceği hakkında yapılacak yorumları da destekleyecek nitelikte olacaktır.

İbrahim Saylan, *Türkiye Siyasi Hayatında Tek Konu Partileri*

Siyasi partiler belli bir ideoloji etrafında bir araya gelmiş insanların siyasi iktidarı ele geçirmek üzere kurdukları örgütler olarak tanımlanmaktadır. Siyasi partilerin bir ülkeyi ilgilendiren bütün sorunlar hakkında görüş ve politikalarının olması ve iktidara geldiğinde de siyasi programını gerçekleştirmesi beklenmektedir. Tek konu partileri bu anlamda önemli bir istisna oluşturmaktadır. Tek bir konunun gündeme getirilmesi ve o konuda yasal değişiklik yapılmasını temel varlık nedeni yapan bu partiler demokratik siyasal yarışma olanaklarının bulunduğu pek çok ülkede parti sistemlerinin bir parçası konumundadırlar. Öte yandan, iktidarı ele alma hedefine sahip olmamaları nedeniyle tek konu partilerinin gerçekten birer siyasal parti olup olmadığı tartışmalıdır. Dahası, örgütlenme ve süreklilik konularında sıkıntılar yaşayan söz konusu partiler çoğu zaman saman alevi gibi yanıp sönmektedirler. Türkiye siyasi tarihinde de tek konu parti örneklerine rastlanmaktadır. Pandemi döneminde alınan kamu sağlığı önlemlerine karşı kurulan Dayatmasız Yaşam Partisi bu konuda en yeni örneklerden birisidir. Bu çalışmada, birincil ve ikincil kaynaklar kullanılarak çok partili hayata geçişten bu yana kurulan tek konu partileri incelenmektedir. Siyasal partiden çok baskı grubu niteliği ağır basan tek konu partilerinin ortaya çıkma nedenleri, amaçları ve etkileri ortaya konmaktadır. Son olarak, elde edilen bulgular ışığında tek konu partisi olgusunun Türkiye siyasi hayatındaki anlam ve önemi hakkında genel bir değerlendirme yapılmaktadır.

Bedirhan Erdem Mutlu, *Yeni Demokrasilerde Parti Sistemi Zayıflığı: Tunus Örneği*

Demokratik rejimlerin temel ayaklarından biri olan siyasal partilerin son yıllarda küresel bir trendle düşüşe geçip geçmediğine dair tartışmalar sürüyor olsa da özellikle Latin Amerika ve post-komünist Avrupa’daki yeni demokrasilerde parti sistemlerinin zayıflığı birçok araştırmacının üzerine anlaştığı bir mevzu (Bielasiak 2002, Biezen 2003, Levitsky et al.2016). Peki yeni demokrasilerde parti sistemlerinin zayıflığını hangi

faktörlerle açıklayabiliriz? Bahsi geçen coğrafyalarda yapılan araştırmalar bu konuda farklı yaklaşımlar ortaya koymuş olsa da demokrasi deneyimi çok sınırlı olmuş Kuzey Afrika ve Orta Doğu ülkelerinde siyasal partiler üzerine çalışmalar genel olarak otoriter yönetimin sonuçları (Storm ve Cavatorta 2018), ideolojik ayrımlar-özellikle İslamcılık- (Wuthrich ve Çiftçi 2022, Abdelkader2022) ve klientalizm (Lust 2009, de Elviraet al. 2018) üzerine odaklanmış. 2011 Devrimi sonucu Tunus'un yaşadığı demokratik deneyim ise yeni demokrasilerde siyasal parti sistemlerinin zayıflıkları üzerine olan tartışmalara yeni bir coğrafya ve vaka üzerinden katkıda bulunma potansiyeli taşıyor. Sunulması planlanan bu bildiri, Tunus'ta 2022 Nisan-Haziran ayları arasında siyasal parti yöneticileri ile gerçekleştirdiğimiz görüşmelerin Afro Barometer (2021) ve Arab Barometer (2018) anketlerindeki seçmen tercihleri üzerine nicel veriler ile harmanlanması sonucu ortaya çıkmıştır. Çalışma öncelikle seçmenlerin partilere güvensizliği, düşen seçimlere katılım oranları ve parlamentodaki partilerin sürekli değişimi ve oynaklığı (volatility) meselelerini tartışarak Tunus'taki parti sisteminin zayıf yapısını gözler önüne serecektir. Ardından ise parti sistemi zayıflığının sebepleri literatürden de yola çıkarak tarihsel, kurumsal ve parti özelliklerine bağlı sebepler olmak üzere üç farklı grup altında incelenecektir. Bu çalışmanın literatüre birinci katkısı bu üç farklı yaklaşım altında incelenen sebeplerin birbirleri ile etkileşimini dinamik bir model üzerinden açıklayıp Tunus vakası üzerinden örneklendirmesi olacaktır. İkinci katkısı ise Tunus'un kendine has özellikleri ile ilintili olarak daha önce literatürde üzerinde fazla durulmamış bazı yeni sebepleri ortaya çıkarması olacaktır. Bunlardan en mühimleri anti-İslamcılığın stratejik siyasal bölünme (cleavage) haline gelmesi, siyasi partilerin devrimden önce veya sonra kurulmuş olmasının yarattığı farklar, 'partizan egoizm'(kendi partisinin menfaati ideoloji ve stratejiden bağımsız bir şekilde diğerlerinden üstün tutma), ve medya-siyasal parti ilişkileri olarak sıralanabilir. Siyasal parti sisteminin zayıflığı aynı zamanda 25 Temmuz 2021'de Tunus cumhurbaşkanının kendi kendine darbesini (autogolpe) tetikleyen suların başında geldiği için bu bildiri günümüz siyasetinde popülizm ve anti-demokratikleşmenin kökenlerini anlama yolunda da fayda sağlayacaktır.

Hakan Yavuzylmaz, Otoriterleşme Sürecinde Siyasal Partiler ve Parti Sistemleri: Adalet ve Kalkınma Partisi ve Türkiye'de Parti Sistemi

Siyasal parti ve parti sistemi kurumsallaşmasının demokratik pekişme için kritik öneme sahip olduğu karşılaştırmalı siyaset biliminde büyük ölçüde kabul edilmektedir. Ancak sistemik istikrar ve tekil partilerin kurumsallaşma seviyeleri arasındaki ilişki otoriterleşme çerçevesinde yeteri kadar analiz edilmemiştir. Sistem ve parti seviyesindeki istikrarlaşma, otoriterleşme dinamikleriyle ne yönde ilişkilidir ve bu ilişki kendini nasıl gösterir? Bu sorulara yanıt aramayı amaçlayan bu çalışma, Türkiye örneği üzerinden elde edilen verilerle otoriterleşmenin yaşandığı ülkelerde siyasal parti sistemi seviyesinde yaşanan istikrarın, tekil siyasal partilerde kurumsal çözülme ile beraber ortaya çıkabileceğini ortaya koymaktadır. Bununla beraber, çalışmada sistemik düzeyde yaşanan istikrarlaşma ile beraber birim (siyasal parti) seviyesinde yaşanan kurumsallaşmadan uzaklaşma sistemik katılma olarak kavram çalıştırılmaktadır. Katılmış parti sistemleri her ne kadar istikrarlı gözükseler de sürekli olarak istikrarsızlaşma ve sistemik kırılmalara açık hale gelmektedirler. Bunda temel etken ise iktidar partilerinde yaşanan kurumsal çözülmedir. Bu çalışmada sistemik katılma olarak kavramsallaştıran olguya neden olan ve otoriterleşme sürecine içkin olan başlıca temel etkenler ise (1) siyasal partiler arasındaki rekabetin eşitsizleşmesi ve (2) otoriterleşme sonucu yaşanan toplumsal ve siyasal kutuplaşma seviyesidir

Panel Başkanı: Gülce Tarhan Çelebi

Gülce Tarhan Çelebi, *Hegemonik Koruma Tezine Eleştirel Bir Yaklaşım: Devlet-Toplum İlişkileri Bağlamında 1962-1980 Arasında Anayasa Mahkemesi'nin Yargısal Aktivizmi*

Türkiye Anayasa Mahkemesi'nin (AYM) yargısal aktivizmini açıklamak için literatürde yaygın olarak kullanılan kuram Hirschl'in geliştirdiği Hegemonik Koruma Tezi'nin (HKT) merkez-çevre paradigmasına uyarlanmış halidir. Bu kuramsal çerçeve AYM'i 1960 darbesini gerçekleştiren ve destekleyen merkez aktörlerin, yani hegemonik devlet elitinin ve onların siyasal alandaki ortaklarının, çok partili hayata geçişten sonra seçimlerde başarısız olacağını öngörerek kendi siyasi tercihlerini, gelecek parlamento çoğunluklardan korumak için tasarladığı bir vesayet organı olarak tanımlar. Buna göre AYM kuruluşundan bu yana kendisini kuran elitler ile—asker, sivil bürokrasi ve Cumhuriyet Halk Partisi—bir ittifak içerisinde bulunmuş ve “merkez”in çıkarlarını ve siyasal tercihlerini çevre aktörlere karşı koruyan baskıcı bir aktör olarak belirlemiştir. AYM ve merkezin diğer aktörleri arasında kurulan bu ittifakın temel harcıysa Kemalizmin otoriter ve devletçi bir yorumudur. Bu yüzden bu aktörler Kemalist/Cumhuriyetçi blok olarak tanımlanır. Bu kuramsal çerçevede Mahkemenin aktivizmi ve diğer aktörlerle olan ilişkisi statik bir şekilde resmedilir ve bunların kuruluş anında belirlendiği varsayılır. Mahkemenin 1990'lar ve 2000'lerde verdiği parti kapatma kararları ve sistem içerisindeki rolü bu kuramın kabul görmesini sağlamıştır. Fakat, bu kuramın Mahkemenin 1962-1980 yılları arasındaki aktivizmine dair açıklamaları oldukça sınırlıdır; bu dönemde de Mahkeme'nin aktivizminin Kemalist bloğun çıkarlarını ve ideolojisini koruma güdüsüyle şekillendiği kabul edilir. Bu çalışma bu döneme odaklanarak, HKT'nin varsayımlarını sorgulayacak ve alternatif bir açıklama önerecektir. Bu dönemde yasama çoğunluğunu elde tutan “çevre”yi temsil ettiği varsayılan partiler ve Mahkeme arasında bir çatışma olduğu doğrudur. Bu çatışmanın sebeplerini ve niteliğini açıklamak için, HKT'nin varsayımlarından yola çıkmak yerine, bu çalışma verilerden yola çıkarak, süreç içerisinde Mahkeme ve diğer aktörler arasındaki ilişkinin nasıl değiştiğine odaklanacaktır. Mahkeme kararlarına, siyasal parti programlarına, gazete haberlerine ve siyasal aktörlerin ve mahkeme üyelerinin verdiği demeçlere dayanan bir arşiv çalışmasıyla, mahkeme ve siyasal aktörler arasındaki ilişkinin nasıl geliştiği ve bunun Mahkeme'nin yargısal aktivizmini nasıl etkilediği incelenecektir. Mahkeme ilk yıllarında yargısal aktivizm sergilememiş, aksine kendini sınırlamıştır. Daha sonra, çalışmada gösterildiği üzere, bu tutumunu değiştirmiş ve iktidar partileri ile çatışmaya girmekten kaçınmamış ve onları anayasaya, hukuk devleti ve güçler ayrılığı ilkesine uygun davranmaya zorlamıştır. Bu dönemde Mahkemenin aktivizminin parlamento içerisindeki en büyük destekçileri, CHP ve daha sonra Mahkeme tarafından kapatılan Türkiye İşçi Partisi olmuştur. Mahkemeye yönelik en ciddi eleştirilerse iktidardaki sağ siyasal partilerden ve Kemalist blok içinde yer aldığı varsayılan ordudan gelmiştir. 12 Mart Döneminde AYM'nin yetkileri ordunun ve sağ partilerin talepleri uyarınca kısılmış ve 1970ler boyunca AYM bu aktörler tarafından eleştirilmiştir. Farklı siyasal aktörlerin söylemlerine odaklanıldığında, aktörlerin AYM'e yönelik tutumunu belirleyen Kemalist/anti-Kemalist çatışması değil, demokrasiye yönelik söylemleri olduğu görülür. Demokrasi üzerine farklı söylemler, anayasal yargıyla ilgili farklı ve çatışan yorumlara ve stratejilere yol açmıştır. Demokrasiyi esas olarak temsil üzerinden tanımlayan aktörler için millet egemenliğinin “gerçek” sahibi olarak görülen Parlatonun yargı organınca denetlenmesi, demokrasiye bir saldırı olarak addedilirken; demokrasiyi özgürlüklerin korunduğu ve siyasal iktidarın sınırlandırıldığı bir model olarak tanımlayanlar anayasal yargıyı bir zorunluluk olarak görmüştür. Bu durum Mahkeme ve siyasal aktörler arasındaki ilişkilerin HKT'nin çerçevesi içerisinde açıklanmayacağını gösterir. Belli birtakım varsayımlardan ve statik bir AYM görüşünden yola çıkan bir kuram yerine, bu çalışma Mahkeme'yi toplum içerisine gömülü bir siyasal aktör olarak kabul eder ve aktivizmini anlamak için mahkeme ve diğer aktörler arasındaki karşılıklı olarak birbirini kuran (mutually constitutive) ilişkiyi inceler. Mahkemeler statik aktörler değildir, sürekli bir dönüşüm içerisindedir. Süreç

içerisinde farklı aktörlerle ilişkiye girerler, onlarla çatışabilir ve/ya ittifaklar kurabilirler. Bu çatışmalar ve ittifaklar Mahkeme'nin kimliğini ve siyasal sistem içerisindeki rolünü dönüştürür ve aktivizmini şekillendirir.

Orçun Oltulu, Yasaların Adil Olup Olmadığını Ölçme Metodu Olarak Siyaset Felsefesi: Nefret ve Ayrımcılık Başlıklı Türk Ceza

Siyaset felsefesi düşünürleri tarih boyunca yaşadıkları toplumları ve dünyayı gözlemlemiş, analiz etmiş, tespit ettikleri çeşitli sorunları kendilerine dert edinmiş ve çözümleri aramışlardır. Ağırlıklı olarak devlet, yönetim, iktidar gibi konular hakkında görüşler ortaya koymuş iseler de, adalet ve hukuk felsefesi alanlarında da önemli çalışmalar yapıp, bu kapsamda; devletlerde ve toplumlarda adaletin nasıl sağlanacağı, ideal bir hukuk düzeninin nitelikleri, adil yasaların nasıl olması gerektiği, yasaların ve yasalar tarafından uygulanan cezaların amacı ne olması gerektiği gibi çeşitli konular üzerine çalışmışlardır. Buna bağlı olarak da özellikle eşitlik, özgürlük, ayrımcılık gibi insan hakları temelli evrensel nitelikteki konularla ilgili olarak yapılan uluslararası ve ulusal çeşitli düzenlemelerde, siyaset felsefesi düşünürlerinin görüşleri izlerine rastlamak mümkün olmuştur. Tüm bunlara bağlı olarak da hukuk ve siyaset felsefesinin, sanıldığı aksine birbirileri yakın ilişki içerisinde olduğunu söyleyebilmek mümkün olmaktadır. İşte bu çalışmanın ortaya çıkmasında; hukuk ve siyaset felsefesi arasındaki yakın ilişki etkili olmuş ve böylece bir yasanın adil olup olmadığını ölçerken siyaset felsefesinin bir ölçüm metodu olarak kullanılmasına karar verilmiştir. Çalışma kapsamında çeşitli siyaset felsefesi düşünürlerinin adalet ve hukuk ile ilgili görüşleri doğrultusunda, adil bir yasada olması gerektiği düşünülen çeşitli kriterler belirlenmiş ve bu kriterler doğrultusunda Türk Ceza Kanunu'nun 122. maddesinde düzenlenen nefret ve ayrımcılık başlıklı suç ele alınarak; adil bir yasa olup olmadığı ölçülmüştür. Çalışma kapsamında bu maddede düzenlenen suç türünün ele alınmasındaki amaç; nefret ve ayrımcılığın evrensel nitelikteki temel hak ve hürriyetlerin ihlali mahiyetinde ve çağımızda bir virüs gibi hızla yayılan eylemler olmasıdır. Buna rağmen; Türk Ceza Kanunu'nun 122. maddesi; hukukçular arasında tartışmalara sebep olan ve doktrindeki ağırlıklı görüşe göre gerek düzenleniş gerek uygulanış biçimine ciddi anlamda problemler olduğu, böylece Türkiye'deki nefret ve ayrımcılık eylemlerini cezasız bıraktığı ve nefret ve ayrımcılıkla ilgili çeşitli uluslararası ve ulusal yasal düzenlemeler bağdaşmadığı düşünülen bir maddedir. Böylece çalışmanın hipotezi; Türk Ceza Kanunu'nun 122.maddesinin, siyaset felsefesi doğrultusunda oluşturulan kriterlere göre adil bir yasa maddesi olmadığını. Çalışma ile literatürdeki yasa maddelerinin siyaset felsefesi ile birlikte ele alınması şeklindeki boşluk doldurulmak istenmiştir. Çalışma ile ulaşılmak istenen amaç; özellikle nefret ve ayrımcılık gibi insan hakları temelli konulara ilişkin yasa maddeleri düzenlenirken, siyaset felsefesinden yararlanılmasının önemini ve Türk Ceza Kanunu'nun 122. maddesinin sorunu yanlarını gösterebilmektir.

Mustafa Karahöyük, Olağanüstünün Yönetimi: Hukuk İçinde ve Hukukun Dışında

Bu çalışmanın konusu, kendisini yakın tehdit altında hisseden devletlerin aldıkları önlemlerin hukuki durumlarının normativiteye uygunluğuyla ilgilidir. Liberal anayasal hukuk sistemlerinde normativite dışında bir yasallık biçimi meşru görülmediğinden 'olağanüstü olan' dahi olağan dönemde tanımlanarak ona dair önlemler alınmaya çalışılır. Buna karşılık, özellikle kararcı paradigmayı destekleyen, bazı literatür ise olağanüstünün kendi koşulları olduğu ve normativiteyle tanım olamayacağını iddia eder. Bu tartışmanın bir boyutu Roma'daki Dictator ve Iustitium uygulamalarında gerçekleşir. İlk uygulamada hukuk yerli yerinde dururken ikincisinde hukuk askıya alınır. Bu çalışmada Roma'nın bu iki kurumu ele alınacak, ardından ülkemizden iki örnekle bu kurumlar eşlenerek tartışılacaktır. 1921'de ilk defa çıkarılan başkomutanlık yasasıyla devletin 'imperium'u meclis başkanı Mustafa Kemal Paşa'nın şahsına da tanınarak Sakarya Savaşı öncesi açık yokoluş tehdidine karşı olağanüstü bir tedbir alınmıştır. Burada hukukun askıya alınması değil, meclis uhdesindeki 'imperium'un geçici süreyle paylaşılması söz konusu olmuştur. 2016 ve 2017'de çıkarılan bir yasa ve kanun hükmünde kararnamelerle, 15 Temmuz darbe girişimi sırasında girişimi bastırmak

için eyleme geçen resmi ve özel fark etmeksizin herkes olayla ilgili adli, mali ve cezai sorumsuz sayılmıştır. Bunun ise Roma'daki Iustitium'un bir benzeri olduğu tespit edilmiştir. Çalışmada sonuç olarak, devletlerin kendilerini koruma tedbirleri olarak olağanüstü kurumlar yaratabildikleri, bu kurumların bazılarının hukukun içinde yetki genişleterek oluşturulduğu, bazılarında ise tarihin belirli bir anını dondurarak orada hukuktan bağışıklanmış bir mikro alan yaratıldığı sonucuna varılmıştır. Bu sonuçlara Türkiye örneği incelenerek ulaşılmıştır

Tuncer Beyribey, Bir Nüfus Kontrol Teknoloji Olarak Terörle Mücadele ve Olağanüstü Hal Bölge Valiliği'nin İnşası

Terörle mücadeleyi teknik boyutta salt bir nesnel mücadele biçimi olarak ele almak, terörizmi tarih-dışı ve iktidar ilişkilerinden bağımsız olarak düşünmek anlamına gelmektedir. Fakat, terörle mücadele tarihsel ve toplumsal olarak inşa edilmiş bir söylemsel pratiktir. Foucault'nun çalışmalarında bilgi ile iktidar arasındaki ilişkiyi birbirini karşılıklı kuran bir düzlemde ele aldığı düşünülürken, terörizm olarak ifade edilen siyasi şiddete dair 'nesnel' bilginin terörle mücadele olarak kurumsallaşan güvenlik pratiklerinde ayrı bir biçimde düşünülemeyeceği ortadadır. Bir başka deyişle bu, terörizm adı verilen istisnai' şiddet türünün terörle mücadele adı verilen 'olağanüstü' güvenlik pratikleri ile eşzamanlı olarak inşa edildiğini ifade etmektedir. Bu çalışma, Foucault'nun iktidar ve bilgi arasındaki ilişkiye dair analizlerini temel alan eleştirel terörizm çalışmalarının post-pozitivist ontolojik ve epistemolojik tutumundan hareketle, Türkiye'de 1980'lerin ikinci yarısından itibaren terörle mücadelenin nasıl bir istisnai güvenlik pratiği olarak tahayyül edilmeye başlandığını ve bu çerçevede Güneydoğu Anadolu Bölgesinin Kontrol ve disiplin altına alınması gereken bir coğrafya olarak nasıl anormalleştirildiğini analiz edecektir. Bu doğrultuda, Olağanüstü Hal Bölge Valiliği, 1980'lerin ikinci yarısından itibaren gelişmeye başlayan 'yeni' bir terörle mücadele anlayışının neticesinde belirginleşen bir nüfus kontrol teknolojisi olarak ele alınacaktır. TBMM Tutanak Dergisi Nden elde edilen meclis tartışmaları çalışmanın başlıca veri kaynağıdır. Nihayetinde, üç anlatının geliştiği görülmektedir: 1)PKK, bölgesel yapısı itibarıyla 'bölücü' bir terör örgütüdür, bu nedenle terörle mücadele bir 'milli görevdir'; 2)PKK, Türkiye Cumhuriyeti'nin daha önce karşılaşmadığı 'yeni' taktikler kullanmaktadır bu güvenlik yapılarının yeniden örgütlenmesini gerektirmektedir; 3)Bölgenin sosyo-ekonomik koşulları teröristlerin kullanabileceği propagandaya malzeme sağladığından buranın 'kalkındırılması ve yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Terörizme dair bu üç anlatı, bölgeyi kontrol ve disiplin altına alacak istisnai bir yönetim rejimi olarak Olağanüstü Hal Bölge Valiliği'nin söylemsel inşasının merkezinde yer almıştır. Neticede, bu çalışma terörle mücadele adı altında inşa edilen kurumsal yapıların terörizm bilgisi ile olan ilişkisini sorgulamak yoluyla hâkim terörle mücadele anlayışını ve terörle mücadele ile güvenlik pratikleri arasındaki ontolojik ilişki sorunsallaştırmak amaçındadır

Zehra Aydın İşcan, Bir İnsan Hakkı Olarak Sağlıklı Bir Çevrede Yaşama Hakkı

Bu çalışma, bir insan hakkı olarak sağlıklı bir çevrede yaşama hakkı ya da diğer bir deyişle çevre hakkının, uluslararası hukuk mevzuatındaki yerini açıklamayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda incelenen uluslararası hukuk belgelerinde çevre hakkının, üçüncü kuşak insan haklarından kolektif bir hak olduğu ve fakat bunun bireylerin de hakkı olduğunu inkâr etmediği görülmektedir. Çevre hakkıyla ilgili bağlayıcı uluslararası bir sözleşme yapılamamış olsa da doktrindeki gelişmeler, bu hakkın teamül hukuku kapsamında değerlendirilebileceğine dair güçlü işaretler vermektedir. Çalışmada öncelikle genel hatlarıyla çevre sorunları ve ilgili anlaşmaları ele alınmaktadır. Ardından çevre hukuku ve insan haklarıyla ilgili önemli anlaşmalar, raporlar ve bazı davalar incelenmektedir. Uluslararası çevre hukuku mevzuatında bir insan hakkı olarak çevre hakkının yeri tespit edilmeye çalışılmaktadır. Sonuç olarak sağlıklı bir çevrede yaşama hakkının bir insan hakkı olarak kabul edilmesinin insanlık ve gezegen adına önemli bir gelişme olacağı ve bu yönde ciddi ilerlemelerin kaydedildiği savunulacaktır.

AKP ve Türkiye Siyaseti (ÇSM 501)

Panel Başkanı: S. Kürşat Çınar

S. Kürşat Çınar, *Türkiye’de Sağ Popülizmin Mekansal ve Tarihsel Bir Analizi: DP, ANAP ve AKP Vakalarının Karşılaştırmalı Bir İncelemesi*

Bu araştırma Türkiye siyasi tarihindeki devamlılıkları ve kırılmaları baskın ve popülist üç sağ siyasi parti olan Demokrat Parti (DP), Anavatan Partisi (ANAP) ve Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) ekseninde tarihsel ve mekansal olarak değerlendirilmektedir. Korelatif, regresif ve mekansal analizler yardımıyla bu üç partinin yerel(il) bazlı destek noktaları belirlenmekte ve kıyaslanmaktadır. Üç partinin bu bağlamdaki değerlendirmelerinde bazı benzerlikler gözlemlenmektedir. Bunlar, siyasi rekabetin doğasının iki partili sisteme kayması durumunda bu partilerin avantaj elde etmesi, bu avantajların Türkiye’de etkin olan merkez-çevre dindar-seküler ayrımlarıyla örtüşmesi, kitlelerin özellikle ilk seçimlerinde bu partilerin etrafında mobilize olması ve parti destek tabanlarının mekansal korelasyonlarının oldukça yüksek seyretmesidir. Diğer yandan mekansal ve korelatif olarak bazı farklılıklar da gözlemlenmektedir. Bu araştırma Türkiye siyaseti, demokratikleşme, popülizm, siyasi partiler ve siyasal coğrafya literatürlerine bulgularıyla katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Özhan Demirkol & Kübra Öztürk, *Yerel Seçimlerde İttifaklar: 2019 Yerel Seçimlerinde İstanbul Örneği*

Başkanlık seçimleri ve genel seçimler öncesinde seçim ittifaklarının kurulmasını açıklayan geniş ve kapsamlı bir literatür bulunmaktadır. Ancak yerel seçimlerde ittifak kurulmasını sağlayan faktörler konusunda daha az bilgi bulunmaktadır. Bu çalışma seçim ittifakları konusundaki teorik ve ampirik çalışmalardan faydalanarak 2019 yerel seçimlerinde İstanbul’da belediye başkanlığı seçimlerinde seçim ittifakı kurulmasını açıklamaya çalışacaktır. Bu kapsamda CHP ve İYİ Partili yetkililerle yüz yüze görüşmeler yapılarak bu iki parti arasındaki ittifak görüşmelerinin İstanbul’da nasıl başarıya ulaştığı araştırılacaktır. Araştırılacak muhtemel faktörler a) seçim ittifakının başarılı olması halinde gelecek genel seçimlerde seçmene iktidar değişikliğinin gerçekleşebileceği umudunu verebilecek seçmen sayısı, b) ittifak ortakları arasında paylaşılacak kadar büyük idari pozisyonlar, c) seçmenlerin hesaplarını ve stratejik davranışlarını etkileyen hükümet sistemi değişikliği d) seçim ittifaklarını kolaylaştıran bir faktör olarak önceki ittifakların başarısı ve e) aynı seçmen kitlesi için rekabet etmeyi engelleyen ittifak ortakları arasındaki ideolojik farklılıktır. Çalışma bulguları yerel seçimlerde seçim ittifaklarının neden daha az kurulduğu ve Türkiye’de yerel seçimlerde ilk ittifakın neden 2019 seçimlerinde gerçekleştirildiği konusunda ipuçları sunabilir.

Semih Patan & Anıl Kahvecioğlu, *Otokratlar Muhalefet Olursa: AKP’nin Yerel Yönetimlerdeki Muhalefet Stratejileri*

Dünyada hibrit rejim tiplerinin artmasıyla birlikte demokratik rejimlerde otoriter cepler, otoriter rejimlerde de demokratik ceplerin varlığı gözlenir. Demokrasilerde ortaya çıkan otoriter cepler hakkında literatürde çeşitli araştırmalar mevcut iken otoriter rejimlerdeki demokratik cepler hakkında aynı literatür zayıf kalmaktadır. Literatürdeki bu eksiklik ise otoriter rejimlerdeki demokratik ceplerin ortaya çıkardığı şaşırtıcı bir fenomenin gözden kaçmasına sebep olmaktadır. Bu şaşırtıcı fenomenin otokratların demokratik ceplerde muhalefet pozisyonuna düşmesi olduğunu ve bu doğrultuda literatürdeki eksikliğin doldurulması gerektiğini öneriyoruz. Bu bağlamda şu soruları soruyoruz:

Muhalefet pozisyonuna düşen otokratlar ne yapar? Otokratlar ne tip muhalefet stratejileri izler ve bu stratejilerin geleneksel muhalefet stratejilerinden ne gibi farkları vardır? Taban tabana zıt konumlanmalar gerektiren iktidar ve muhalefet pozisyonlarının uzlaşması otokratlar tarafından nasıl sağlanmaktadır? Bu sorulara bir yanıt aramak için Türkiye'nin en büyük iki şehri olan İstanbul ve Ankara'daki büyükşehir belediyeleri merceğe alarak, iktidar partisi olan Adalet ve Kalkınma Partisi'nin 2019 yerel seçimlerinden sonra muhalif pozisyona düştüğü süreci incelemeyi amaçlıyoruz. Çalışmamızdaki temel iddiamız otoriter rejimlerin tüm siyasi imkanlarına sahip olmak, geleneksel muhalefetlerde görmeye alışık olmadığımız kadar alan açmış, yereldeki yönetimin manevra alanını oldukça daraltmıştır. Bununla beraber merkezi iktidar sorumluluğu, yerelde muhalefet edilebilecek alanları sınırlamıştır. Bu da göstermektedir ki otoriter iktidarlara muhalefette iken, iktidardaki pozisyonlarına veya meşruiyetlerine zarar vermemek için oldukça hassas bir denge gözetmek zorundadır.

Çağlar Ezikoğlu, *Türk Siyasetinde Bir Siyasal Beka İncelemesi: AKP*

Bu araştırma, Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) vakasını analiz etmek suretiyle Türk siyasetinde siyasal beka ve siyasi hayatta kalma mantığını araştırmayı amaçlamaktadır. Bu çalışma iki aşamadan oluşmaktadır. İlk olarak, siyasette hayatta kalma mantığına ilişkin açıklamaların tarihsel olarak literatürde nasıl ele alındığı araştırılmaktadır. İkinci aşama ise AKP'nin siyasal bekasının temel mantığını ampirik kanıtlarla incelemektir. Bu kitap aynı zamanda seçkin röportajlardan, parti belgelerinden, halka açık konuşmalardan ve AKP'nin sonraki bölümlerde siyasi hayatta kalmasını araştırmak için politikadaki gelişmeler ve değişikliklerden elde edilen kanıtları kullanmaktadır. Bu kanıtlar, AKP'nin siyasi hayatta kalması olan bağımlı değişkenin dört bağımsız değişkeni olduğunu göstermektedir; AKP'nin muhafazakarlığının meşrulaştırılması (2002-2007), AKP'nin Kemalist elitlerle iktidar mücadelesi (2007-2011), AKP'nin otoriter popülizmi (2011-2014) ve Erdoğan'ın önderliğinde İslamcılık ve milliyetçiliğin araçsallaştırılması (2014-2022). Başka bir deyişle, bu araştırma, AKP'nin dört döneminin dört farklı politika yaklaşımıyla AKP'nin siyasal bekası arasında bir neden-sonuç mekanizması sunmaktadır. Nitekim AKP, 20 yıllık iktidarı boyunca siyasi hayatta kalmayı sağlama noktasında Türkiye'de en başarılı siyasi parti olmuştur. Literatürde, AKP hükümetinin 20 yıllık yönetimini bütünsel olarak analiz eden çok az sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu sınırlamanın bir sonucu olarak, bu araştırmanın orijinal katkısı, AKP hükümetinin anlaşılması için 2002-2022 yılları arasında literatürde araştırılmayan siyasal beka kavramını kullanarak bütünsel bir yaklaşım sunmasıdır.

Duygu Ersoy & Jülide Karakoç, *Türkiye'de Siyaset Biliminin Dönüşümü*

Bu çalışma Türkiye'de siyaset bilimi disiplininin son 20 yılda geçirdiği dönüşümü incelemektedir. Adalet ve Kalkınma Partisi'nin (AKP) iktidara geldiği 2002 yılından günümüze parti politikalarının ve Türkiye siyasetinin geçirdiği dönüşümle birlikte siyaset bilimi alanında çalışma yapmak da biçim değiştirmiştir. Partinin iktidara geldiği ilk yıllarda içeride ve dışarıda meşruiyet kazanmak amacıyla başlattığı demokratikleşme süreci iktidarının ikinci on yılında tersine dönmüş, bu sürecin bir sonucu olarak da siyasetin alanı gittikçe sınırlı hale gelmiştir. Bu durum siyaset bilimi alanında yapılan çalışmaların içeriğini doğrudan etkileyerek araştırmacıların bazı "sakıncalı" konuları araştırma planlarının dışında tutmalarına neden olmuştur. Bu bağlamda Türkiye'de siyaset biliminin son 20 yıllık gelişimini incelemek, Türkiye'de siyasetin değişen sınırlarını anlamak için önemlidir. Bu bakış açısıyla, çalışma, siyaset bilimi disiplininin son 20 yıldaki dönüşümünü siyaset bilimcilerle yapılan derinlemesine mülakatlara dayanarak tartışmaya açmaktadır. Araştırmanın sonucunda siyaset bilimcilerin iktidarın sakıncalı bulunduğu konuları ders izlencelerinden ya da araştırma gündemlerinden çıkarmak durumunda kaldıkları ve otosansüre başvurdıkları ortaya çıkmaktadır.

Tarihsel Bağlamıyla Türkiye Sağı (ÇSM 503)

Panel Başkanı: İlker Aytürk

Kerem Hocaoğlu, *Milli Türk Talebe Birliği'nin İdeolojik Dönüşümündeki Dinamik: Antikomünizm*

MTTB Türk sağının önemli kilometre taşlarından birisidir. 1916 yılında kurulan birliğin tarihsel serüveninde kırılmalar yaşanmıştır. Birliğin siyasal misyonundaki değişim süreci çok partili sistemde özellikle 1965 sonrası yaşanır. 1965 yılına kadar MTTB'nin siyasal kimliğinde milliyetçilik ön planda olmasının yanı sıra birliğin yönetici eliti Kemalizm düşüncesine yakın kişilerden oluşmuştur. 12 Mart 1965 günü sol kol kimliğiyle tanınan Yüksel Çengel ile muhafazakar/milliyetçi görüşleriyle bilinen Rasim Cinsli arasındaki kurultay süreci MTTB'nin değişiminde milat olarak kabul edilmektedir. Bu seçimde Cinsli'nin zaferle ayrılmasıyla birliğin siyasal misyonu değişmeye başlamıştır. Cinsli başkan olduktan sonra Soğuk Savaş'ın nizamına uygun bir siyaset politika üretilmiş, bu toplumsal/siyasal nizamda MTTB antikomünizmin bir parçası haline girmiştir. Aynı zamanda 1960 sonrası sol siyasetin daha çok görünür duruma gelmesi, Türkiye İşçi Partisi'nin 15 milletvekili ile meclise girmesi Türkiye siyasetinde dengeleri değiştirmiştir. Muhafazakar/milliyetçi siyasi kodları referans alan birlik öncelikle komünizme refleks göstermek amacıyla 'Komünizmle Tel'in' mitinglerinde başrolde olmasının yanı sıra Soğuk Savaş nizamında dini simgeleri(Ayasofya), Osmanlı dönemi figürleri(Fatih/2. Mehmet)daha çok kullanmıştır. Fatih Anma Etkinlikleri, Fetih Mitingleri, Ayasofya'da namaz girişimine öncülük edilmiştir. Bir anlamda birlik eliyle din komünizme karşı bir tahkim aracı olarak kullanılmıştır. MTTB'nin en önemli kırılma noktalarından birisi Cinsli'nin ardından İsmail Kahraman'ın başkanlık konumuna gelmesidir.

Tuççe Erçetin, *“Zafer ve Mağduriyet”*: Sıradan Kişiler Tarafından Yazılan Milliyetçi Şiirlerin Analizi

Siyasal anlatılar tanımları ve kategorizasyonları artiküle ederken ilgili bağlamda “biz ve onlar” ayrılığını çerçevelemektedir. Grup temelli farklılaştırma inşa edilen imajlarla ahlaki ve duygusal sınırlar oluşturmaktadır. Tajfel ve Turner'a (1979)göre, ortak duygular, deneyimler, değerler, normlar, fikirler, yaşam tarzları ve inanç sistemleri grupları oluşturur ve “biz” ile benzerlikleri olanlar ile “biz” ile benzerlikleri olmayanlar arasında görünmez sınırlar meydana gelir. Kendini bir grubun üyesi olarak ait hisseden bireyler o grubun normlarını ve davranışlarını benimser ve hatta grup üyeleriyle bir dayanışma sergilerken o gruba ait olmayanlar ile mesafe kurarlar. Sosyal kimlik perspektifine göre, “Bizliğin” ve “ötekilerin” hiyerarşik olarak kategorize edilmesi ve karşılaştırılması iç-grubun üstünlüğü / yüceltilmesi ve dış-grubun düşmanlaştırılması /olumsuz olarak tanımlanması /suçlanması ile karşımıza çıkar. Aidiyet hissi-bir gruba ait olmak-milliyetçi anlatıları, bir grubun üyelerini ortaklaştırmak dayanışmayı güçlendirebilir ve bir “ulusu” “iç-grup” olarak değerlendirmeye yöneltebilir. Miller (1995),milliyetçiliğin dinamiklerinin ve sonuçlarının birbirinden farklı amaçlarla ilişkili olduğundan bahseder, “dünyadaki pozisyonumuz bizlere kim olduğumuzu, nereden geldiğimizi, ne yaptığımızı söyler” der. Sosyal dünyada kim olduğumuzu bu sorular ile değerlendirebilir ve “kim olmadığımız” sorusu ile de farklılaştırmayı yeniden üretebiliriz. Bu bağlamda, milliyetçi ve siyasal anlatıları birbirinden ayıramadığımız gibi, bu söylemler siyasetçilerin söylemleri haricinde edebiyatta ve özellikle şiirlerde yeniden üretildiğini tartışmak önemli görülmektedir. Şiirler, insanların doğasını ve anlatılarını yansıtır; çünkü şiirler insanların algılarını, duygularını, tahayyüllerini ifadeye dönüştürür. Şiirler aracılığıyla iç-grup üyelerinin nasıl tanımlandığını ve yüceltildiğini, ötekilerin ise hangi olumsuz duygular ile artiküle edildiğini kolektif hafızanın yansımaları ile görmek mümkündür. Bu yüzden çalışma, 1950-1990(soğuk savaş dönemi)yılları arasında milliyetçi dergilerde yayınlanmış ve sıradan

kişiler tarafından yazılmış şiirleri inceleyerek Türk milliyetçiliğinin gündelik yaşamdaki repertuarı sıradan kişilerin perspektifi üzerinden tartışmaktadır. Farklı dönemlerde tema ve çerçeveler arasında nasıl bir değişiklik olduğunun altını çizerek milliyetçi anlatının “gündelik yaşamda” nasıl kurgulandığı anlaşılmasına çalışılmaktadır. Dolayısıyla, gündelik yaşamdaki milliyetçi anlatının toplumsal düzeyde nasıl üretildiğine odaklanan bir çalışma amaçlanmaktadır. Şiirler ile üretilen milliyetçi söylemler sıradan insanların hafızasını, deneyimini duygularını yansıttığı için gündelik yaşamın temsilcisi ürünler olarak ele alınmaktadır. Töre, Ocak, Kuvayı Milliye, Bizim Ocak, Büyük Türkiye, Devrim Gençliği, Toprak, Milli Şuur, Ötügen, Bozkurt, Türk’e Çağrı ve Büyük Ülkü Dergilerinde Sıradan kişiler tarafından yazılmış şiirler çalışmanın verisini oluştururken çalışmanın yöntemi içerik analizine dayanmaktadır.

Elif Berfin Yağbasan, *Mazlum Velakin Muzaffer: Türk Sağında Politik Mizah*

Mizah, siyasal, toplumsal ve gündelik meseleleri yeniden üreten, kimi kimlik kurguları olumlayan kimilerini de itibarsızlaştıran; söylem ve imge üretmek adına Türkiye’de doksanlarda pek çok siyasi cenahın başvurduğu politik bir araçtır. Türk Sağı da ‘90’ların ilk yıllarından itibaren sayıları giderek artan mizah dergileri vasıtasıyla, kamusal görünürlük ve temsiliyet kazanmayı hedeflemiştir. Türk sağının mazlum–muzaffer gerilimi, pop çağının gerektirdiği yeni dile ve sembollere yabancı olmakla birleşerek Türk-İslam milliyetçiliğini, çelişkili eziklik ve çile ile iktidar istenci söylemini kullanarak yarılmış, saçılmış ve sahiplerini arayan, merkeze yakınlaşmak için kendi araçlarını bulmaya çalışan bir yapı haline getirmiştir. Bu çalışmanın amacı, Çaylak dergisi vasıtasıyla Türk Sağının kimliğini inşa ettiği mazlumluk, eziklik ve çile söyleminin, doksanların siyasal, iktisadi, toplumsal ve kültürel ortamında hangi ötekiliklere işaret ettiğini saptayarak, “milli egemenlik meselesi olarak siyaset ve ekonomi”, “anti-komünizm ve anti-semitizm”, “yabancı sermaye, İngilizce meselesi ve anti-entelektüalizm”, “tekinsiz kent, metalcı gençlik ve medya tehdidi” ve “mizojini, korkunç anne ve Semra Özal takıntısı” başlıkları altında tartışmaktadır.

Mehmet Güldal, *İkinci Dünya Savaşı Sonrası Türkiye’de Anti-Komünist Entelektüeli Yaratmak: Adana Örneği*

İkinci Dünya Savaşı sonrasında, dünyada iki kutuplu bir düzen ortaya çıkmıştır. Bir tarafta sosyalist doğu bloku diğer tarafta kapitalist Batı ittifakı yer almıştır. Türkiye’de, bu dönüşümün parçası olmuş ve tarafını Batı’nın yani “hür dünyanın” yanında olmayı seçmiştir. Dünya’da yaşanan bu köklü dönüşüm, Türkiye’de de “çok partili hayata geçiş” ve iç siyasetin köklü değişim beraberinde getirmiştir. Mevcut süreçte, ortaya çıkan Soğuk Savaş’a uygun bir siyaset üretimi söz konusudur. Türk siyasal hayatının ideolojik spektrumunda, milliyetçi ve muhafazakâr ideolojinin başat rol oynadığı bu yeni düzende, siyasal mücadele entelektüel öncüleri tarafından sürdürülmüştür. Onlar, hakikati üreten, yayan ve eyleyen olarak ortaya çıkmaktadır. Türk siyasi tarihinde, sağ ve sol entelektüelleri kuşaklara ayırarak tasnif etmek, tarih yazımında önemli yararlar sağlamaktadır. Anti-komünizmin, milliyetçi ve muhafazakâr bakıyesi merkeze alındığında, özellikle İstanbul, Ankara ve İzmir gibi şehirler ön planda yer almıştır. Tarih yazımında, geleneksel hale gelmiş anlatılar mevcuttur. Erken Soğuk Savaş dönemi tarihyazımında, “DTCF Tasfiyeleri” ve “Tan Baskını” başat konu başlıkları olmaktadır. Tarih yazımının bu vechesi de, anti-komünizmin ortaya çıkış süreci İstanbul ve Ankara odaklı bir yaklaşımı beraberinde getirmektedir. Benzer bir durum, anti-komünist teşkilatlanmalar için de söz konusudur. Taşra anti-komünizminin Soğuk Savaş’ın bütününe sağladığı etki görmezden gelinmektedir. Literatürde, 1940 ve 1950 arası süreçte, özellikle Adana gibi şehirlerin komünizmle mücadele kapasitesi gözden kaçırılmıştır. Hem komünizmle mücadele konusunda teşkilatlanma hem de bu teşkilatlanma yapılarının yönetici kadrolarının önemli bir bölümünü yetiştirme anlamında, Adana önemli bir örnek teşkil etmektedir. Bu bildirinin temel amacı, İkinci Dünya Savaşı döneminde Adana Halk Evi’nde başlayan ve devam eden süreçte, Cumhuriyet’in savunucusu olması amacıyla, yetiştirilen isimlerin Milliyetçi ve Muhafazakâr entelijansiya tarafından nasıl anti-komünist entelektüel dönüşürüldüğünü ortaya

koymaktır. Özetle, çalışma içerisinde literatürde “milliyetçi-muhafazakâr entelijansiya” olarak tanımlanan kuşağın soy kütüğünün izi sürülecektir.

Ferit Salim Sanlı, *60'ların Sol-Kemalizmine Akçura Üzerinden Retrospektif Bir Bakış*

“Şahsında Rusya hâkimiyeti altındaki Türklerle Anadolu Türklerinin birliği temsil eden sima” olarak Yusuf Akçura Türk fikir hayatının en özgün karakterlerinden birisidir. Hayatını Türkçülük fikrine vakfeden yazar hem-Ziya Gökalp örneğinde olduğu üzere-kendi döneminin Türkçüleri hem de-Atsız örneğinde olduğu üzere-kendisinden sonraki Türkçü nesil tarafından tartışılan/görmezden gelinen bir mevkidedir. Buna mukabil kendisini “unutulan adam” olarak gören Berkes örneğinde görüleceği üzere Sol-Kemalist Yazında Akçura’ya dair oldukça sempatik bir tutum göze çarpmaktadır. Ş.Süreyya Aydemir paragraflarca betimleyerek övdüğü Rus aydın tipolojisinin Türkiye’deki tek mümessili olarak onu sayar. Avcıoğlu, kanonik eseri Türkiye’nin Düzeni’nde “Türkçü, İslamcı Sebilürreşat dergisinde de yazarlık yapmış” diye nitelediği Akçura’yı metninde defaatle alıntılar ve yaptığı her alıntı esasında kendisinin savunduğu tezler güçlü bir dayanak teşkil eder. Akçura’nın metinlerini, Sol-Kemalist metinlerle mukayeseli okuyanlar, aradaki zaman farkına rağmen, şaşırtıcı benzerlikler tesadüf edecektir. Zira Akçura, tarihsel materyalist metoda inanan, sınıfsal tahliller ortaya koyan, devrimin “esasen” gerçekleşebilmesi için öncelikle iktisadi alt yapının tasfiye edilmesini düşünen bir ideologdur. Türk modernleşme süreci, fikrî altyapıdan yoksun, plansız ve metotsuz ilerlemektedir. Aydınlar sathi kalmıştır, politik ekonominin öneminden ve dolayısıyla dünyadan bihaberdir. Liberalizmden haz etmeyen Akçura’ya göre Türk aydını kapitalizmin, emperyalizmin ne demek olduğunu dahi bilmemektedir. Akçura’nın yazınında demokratizm kelimesiyle karşıladığı halkçılık önemli bir yerdedir ama Akçura nazarında halkçılık programının gerçekleşmesi için sitayişle bahsettiği Jakoben politikaların icra edilmesi gerekmektedir. Akçura kültür-medeniyet ayrımına inanmaz ona göre maddi medeniyet, manevi medeniyetle paraleldir.

Uluslararası Siyasi Kurumlar (ÇSM 401)

Panel Başkanı: Yeliz Kulalı Martin

Sinem Ünal, *Stratejik Pusula Çerçevesinde Avrupa Birliği Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası'nın Değerlendirilmesi*

Avrupa Birliği Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası, AB’nin kurulduğu dönemden günümüze geliştirilmesi en zor politika alanı olmuştur. Üyelerin ulusal çıkarlarını ve güvenliklerini ilgilendiren OGSP alanında her kurucu anlaşma ile ciddi yenilikler getirilmiş özellikle Lizbon Antlaşması ile birlikte bu alanda önemli kurumsal düzenlemeler yapılmıştır. Ancak ulusal çıkarlardaki farklılıklar, uluslararası ilişkilerde yaşanan dönüşüm ve Birliğin bütünleşmesi konusunda üyelerin farklı bakış açılarına sahip olmaları bu alanda gereken adamların atılmasına engel olmuştur. Bu çerçevede AB, OGSP alanında yaşanan sorunları gidermek ve kendisine daha tutarlı ve sağlam bir yol haritası çizmek adına Stratejik Pusula belgesini kabul etmiş ve uluslararası sistemin dönüşüm sürecinde güçlü bir aktör olmasını sağlayacak önlemler almaya gayret etmiştir. Stratejik Pusula, kriz durumlarında hızlı ve kararlı davranmayı hedefleyen kriz yönetimi, hızlı değişen tehditlere karşı vatandaşlarını korumak için güvenlik, kapasiteyi geliştirmek hedefiyle kapasite ve teknolojiye yatırım yapmak ve ortaklarıyla birlikte hareket ederek sorun çözmek adına ortaklıklar kurmak üzere dört temel alanı kapsamaktadır. Kriz yönetimi; AB’nin üstlendiği askeri ve sivil misyonların daha etkin yönetilmesi, askeri gücün artırılması, AB Hızlı İntikal Gücü’nün geliştirilmesi ve bu çerçevede kurumsal kapasitenin güçlendirilmesini hedeflemektedir. Tehditlere karşı güvenliğin sağlanması ise karşılıklı dayanışmayı, kritik altyapının korunması, tedarik zinciri konusunda güvenliğin sağlanmasını ve değişen küresel tehditlere karşı mücadele edilmesini ön plana çıkarmaktadır. Ortaklıklar; örgütlerle kurulması

planlanan işbirlikleri üzerinde durmaktadır. Bu çerçevede uzun yıllardır tartışma konusu olan NATO-AB rekabeti sorularına da son noktayı koyarak AB'nin NATO ile ilişkilerinde tamamlayıcı bir rol üstleneceği belirtmektedir. Bununla birlikte bölgesel örgütlerle olan ilişkileri daha sağlam bir zemine oturtulması, Afrika ve Asya-Pasifik'teki bölgesel örgütlerle işbirliklerinin gerçekleştirilmesinde hedefler arasında yer almaktadır. Kapasitenin geliştirilmesi ise PESCO projelerinin güçlendirilmesini, Avrupa Savunma Fonu'nun arttırılmasını, teknoloji konusunda gerekli atılımların yapılmasını, Avrupa Savunma Ajansı'nın güçlendirilmesini amaçlamaktadır. Pusula'nın ortaya koyduğu hedefler önemli, gerçekleştirilebildikleri takdirde de AB'yi küresel bir aktör olarak etkin kılacak önemli hedeflerdir. Ancak her bir hedefin gerçekleşmesi için pek çok sorun da bulunmakta, arzu edilen bütçelerin ayrılması, askeri güç konusunda kapasitenin artırılması, üyelerin tehdit algılarının çeşitlenmesi gibi sorunlar, Stratejik Pusula'ya rağmen ortak hareket etme ve dayanışmayı zora sokmaktadır. Bu bağlamda bu çalışma, AB'nin ortak güvenlik ve savunma alanında hedefleri ile mevcut kapasitesinin karşılaştırılmasını amaçlamakta ve belirlenen hedeflerin AB'nin aktör olma kapasitesi üzerinde yaratacağı etkiyi değerlendirmeyi hedeflemektedir.

Sezen Kaya Sönmez, Rusya-Ukrayna Savaşı Sonrası Avrupa Birliği'nde Enerji Güvenliği-İklim Güvenliği İlişkisi

Enerji ve iklim değişikliği hem ikilik oluşturan hem de melez bir yapıya sahip olan 21.Yüzyılın iki önemli konusunu oluşturmaktadır. Artan nüfus ile birlikte enerji arzındaki artış, devletleri fosil yakıtlara yönlendirmektedir. Fosil yakıtlar ise, iklim değişikliğini meydana getiren sera gazı emisyonuna neden olmaktadır. Dolayısıyla, iklim değişikliği ve enerji konuları arasında karşılıklı bir etkileşim söz konusudur. Uluslararası İlişkiler literatüründe bu ilişki ikilik ya da melez ilişki olarak adlandırılmaktadır. Bu ilişki biçimi pratikte, Avrupa Birliği içerisinde gözlemlenmektedir. Daha açık ifade etmek gerekirse, AB iklim değişikliğiyle mücadele ve uyum sürecinde önemli adımlar (Avrupa Yeşil Mutabakatı)atmaktadır. Enerji Politikaları yenilenebilir enerji çerçevesinde şekillendirme çabası içerisinde olması bunun en önemli örneğidir. Ancak günümüzde, AB'nin doğal gaz gibi fosil yakıtları kullanmaya devam etmesi, hala bir değişim sürecinde olduğunun da göstergesidir. Örneğin, ABher ne kadar iklim-nötr hedefleri için çaba yapıyor olsa da, diğer yandan Rusya'ya enerji bağımlılığı devam etmektedir. AB enerji güvenliğine yönelik politikalar uygularken, iklim değişikliğini de bir güvenlik sorunu olarak değerlendirilmektedir. Bu çerçevede, enerji güvenliği ve iklim güvenliğine yönelik söylem ve çalışmalara başvurduğu gözlemlenmektedir. Enerji-iklim güvenliği ikiliği içerisinde politika yapım sürecine devam eden AB, Ocak 2022'de Rusya'nın Ukrayna'ya müdahalesi ile birlikte, temel enerji tedarikçisi ile bir anlaşmazlık içerisine girmiş ve doğalgaz ticareti sektöre uğramıştır. Dolayısıyla, bu müdahale, o güne kadar yarı uykuda olan enerji güvenliği devini uykusundan uyandırmıştır. İklim güvenliği söylemleri ile ön plana çıkan AB'nin, söylemleri yeniden şekillendirmesine neden olmuştur. Tüm bu gelişmeler, AB'yi enerji güvenliği-iklim güvenliği çerçevesinde bir ikilikten ziyade melez bir ilişkiye yönlendirecektir denilebilir. Bir başka ifadeyle, AB'de fosil yakıtlara alternatif olarak nükleer enerji söyleminin ön plana çıkarılması ve AB'yi enerji bakımından alternatif kaynaklar yönlendirmesi öngörülmektedir. Diğer yandan, fosil yakıtlara erişimin kısıtlanması, Paris İklim Anlaşması'nın istediği sonuçlara ulaşma sürecini hızlandırabilir mi sorusunu bize hatırlatmaktadır. Dolayısıyla, birbiriyle zaman zaman ikilik ve melez bir ilişki içerisinde bulunan enerji güvenliği ve iklim güvenliğinin gelişim süreci; 24 Ocak 2022'den itibaren bir değişim sürecine girmiş, bu çerçevede uygulanacak olan politikaların kimi durumlarda fırsatlar yaratacağı öngörülmektedir. Bu araştırma, AB'nin, Rusya-Ukrayna Savaşı (2022) sonrasında, enerji güvenliği politikalarını yeniden şekillendirirken, enerji güvenliği-iklim güvenliğini aynı anda sağlayacağını iddia etmektedir. Bu çalışma, Uluslararası İlişkiler literatüründe bir süredir gelişen enerji güvenliği ve iklim güvenliği kavramlarını, değişen ve dönüşen konjonktür çerçevesinde, Rusya ile enerji ticareti içerisinde bulunan AB özelinde yeniden değerlendirmesi açısından önemlidir. Bunun yanı sıra, çalışma, henüz süregelen bu sürecin günümüzdeki temel krizlerden

birisi olan iklim değişikliği politikalarını ne yönde şekillendireceği konusunda öngörülerde bulunması, disiplindeki gelecek çalışmaların gelişmesi açısından önem teşkil etmektedir.

Yeliz Kulalı Martin, İklim Krizinin Kuzey Avrupa Coğrafyasına Etkileri Üzerine Bir İnceleme: UNESCO Dünya Miraslarını Koruma Politikaları

Ortak kültür, İzlanda, Norveç, Danimarka, İsveç ve Finlandiya'yı içine alan Nordik devletler için önemli bir birleştirici unsurdur. Kültürel miras, bu ülkeler için dil, tarih, sanat, edebiyat gibi kültürel öğelerin ötesinde coğrafi konumlarından da beslenmiştir. Kenneth Olwig kuzey doğasının dünya mirasına katkılarını açıklarken şu ifadeleri kullanır; "Roma'nın mermerlere oyulmuş kültürel anıtları varsa, kuzey Avrupa'nın da tamamen doğasından kaynaklanan dev taşları ve sıradışı ağaç biçimleri, hatta Antik dönemlerden kalma höyükleri, runik taşları ve monolitleri mevcuttur."(Olwig, 2005: 5).Başka bir ifadeyle kuzey ülkeleri için kültür, bir anlamda doğanın mirasıdır. UNESCO dünya mirasları listesinde günümüzde Nordik Ülkelerden yaklaşık altmış adet kültürel, doğal ve karma miras yer almaktadır. İklim değişikliklerine bağlı olarak giderek derinleşen global iklim krizinden direkt etkilenen kuzey Avrupa coğrafyası, ulusal miraslarını koruma konusunda da diğer birçok alanda olduğu gibi bölgesel işbirliği halinde hareket etmeye çalışmaktadır. Diğer yandan Nordik Devletler, dış politikalarında genelde soft power'a dayalı tercihler yapmakta, uluslararası normlar, uluslararası hukuk, uluslararası işbirliği, girişimcilik, arabuluculuk gibi kavramları ön plana çıkararak uluslararası çatışmalar ya da meselelerde aktif rol üstlenmektedirler. Üstlendikleri bu roller aracılığıyla ahlaki lider ya da ahlaki süper güç olmak, bu ülkelerin uluslararası sistemdeki başlıca hedeflerdendir (Ingebritsen, 2006: 11-13). Soft power alanlarında güçlü olmak, küçük devlet kategorisinde sayılabilecek bahsi geçen devletler için dünya çapında görünürlük sağlamakta, ayrıca günümüzde giderek önem kazanan ulus markalaşması alanında da kendilerini üst sıralara taşımaktadır. Bu çerçevede, Joseph Nye'a göre soft power kavramının üç kaynağından biri sayılan kültür (Nye, 1990:166) ve buna bağlı olarak kültürel / doğal mirasların korunması da bu coğrafyada yer alan ülkeler için sadece ulusal anlamda değil, dış politika hedefleri açısından da önem taşır. Bu noktalardan yola çıkarak bu çalışmada, iklim krizinin bu coğrafya üzerinde etkileri ele alınarak, kültürel yönetim ve kültürel / doğal mirasların korunması konularında Nordik ülkelerin global düzeyde ahlaki lider olma hedeflerine ne ölçüde ulaşabildiği sorunsalı ele alınacaktır. Diğer bir ifadeyle, kültürel ve doğal mirasları koruma politikaları Nordik devletlerin "küresel iyi vatandaş" (Ingebritsen, 2006:3) olma rolleriyle ne kadar örtüşmektedir? Bu doğrultuda kuzey Avrupa'da bulunan ve UNESCO dünya mirasları listesinde yer alan kültürel değerlerden örnekler verilerek, iklim değişikliklerinin bölge üzerindeki etkisi, Nordik kültürel yönetim yaklaşımları, UNESCO ile yapılan işbirliği çalışmaları, Arktik bölgesi ve Svalbard Küresel Tohum deposu gibi öne çıkan konular, çalışmada öncelikli tartışma ve araştırma alanlarını oluşturacaktır.

Nagihan Söylemez, "Gıda"nın Güvenlikleştirilmesi: Gıda Güvenliğini Avrupa Birliği ve Birliğin Ortak Tarım Politikası Çerçevesinde Yeniden Ele Almak

Artan dünya nüfusu, diyet içeriklerinin değişmesi, iklim değişikliği ve su kıtlığı gibi etkenler nedeniyle gıda güvenliği, son yıllarda küresel politikanın en önemli konularından biri haline gelmiştir. Gıda güvenliğinin gündemin en üst noktalara taşınması ise, son iki yılda tecrübe edilen küresel salgın, kuraklık, enerji krizi gibi bazı gelişmeler sonucunda gıda ürünlerinin fiyat artışını hızlandırmış olmasıdır. Bu gelişmeler ile birlikte, Rusya'nın dünyanın "ekmek sepeti" olarak bilinen Ukrayna'yı işgali ile gıda fiyatlarının artışı son otuz yılın en yüksek seviyelerini görmüştür. Öyle ki bu gelişmeler dünyayı yeni bir gıda krizinin eşğine getirmiştir. Bu bağlamda gıdanın küresel, bölgesel ve bir ulusal güvenlik konusu olarak yeniden güvenlikleştirildiği zamanlardan geçmekte olduğumuzu belirtmek yanlış olmayacaktır. Güvenlikleştirilen konu, referans nesnelere yönelik olağanüstü tedbirler haklı çıkararak varoluşsal bir tehdit olarak tanımlanmaktadır. Güvenlikleştirme işleyişine göre güvenlik, siyaseti yerleşik kuralların ötesinde taşımaktadır. Bir varoluşsal

tehdit söz konusu olduğunda, yerleşik siyasi prosedürlerin sınırlarını aşan acil önlemler, gerekli ve meşru kılınabilmektedir. Gıda güvenliğinin bir küresel ve ulusal varoluşsal bir tehdit olarak güvenlikleştirilmesi ve siyasetin yerleşik kurallarını aşan olağanüstü tedbirlerin gerekli ve meşru kabul edilmesi de benzer şekilde seyretmektedir. Esasında temel tarım ürünleri üretimi bakımından büyük ölçüde kendi kendine yeterli olan ve gıda fazlası sağlayan Avrupa Birliği için ise, gıda başat siyasal figürler tarafından hızlı bir şekilde güvenlikleştirilmiş, bu söylem ise gıda güvenliğine yönelik kısa ve uzun vadede daha ciddi tehditlerin ortaya çıkmasına yol açacak “güvenleştirme ikilemlerinin” doğmasına sebep olmuştur. Güvenleştirme işleyişine göre, varoluşsal krizlerin yaşandığı dönemlerde alınan olağanüstü tedbirler güvenlik söz konusu olduğu için meşru ve uygulanabilir kabul edilmektedir. Böylece gıdanın güvenlikleştirilmesi ile, gıda güvensizliğini tetikleyecek birbirine bağlı iki temel sorun ortaya çıkmaktadır. Bunlardan ilki, gıda güvensizliği endişesi ile gıda enflasyonunun yüksek hissedildiği ülkelerin, bölgesel ve küresel gıda arzını sekteye uğratacak, fiyat artışlarını tetikleyecek korumacı ticaret politikaları benimsemelidir. İkincisi ise, Avrupa Ortak Tarım Politikasının (OTP) yıllar içerisinde benimsenen ekolojik rotasının yerini, daha fazla gıda üretimine dayalı bir anlayışa terk etmesidir. Bu güvenlikleştirme ikilemlerinden ilki, kısa dönemde gıda fiyat krizini derinleştirecek etkiye sahipken; ikincisi, uzun vadede gıda güvenliğini daha derinden etkileyecek ekolojik sürdürülebilirliği tehdit etmektedir.

Türk Dış Politikası Uygulamaları (ÇSM 402)

Panel Başkanı: Rahime Süleymanoğlu Kürüm

Rahime Süleymanoğlu Kürüm & Bahar Rumelili, *Türk Kadın Diplomatlarının Değişen Toplumsal Cinsiyet Performansları*

Bu makale derinlemesine görüşmeler yoluyla Türk kadın diplomatların toplumsal cinsiyet rollerini zaman içinde nasıl icra ettiklerini Morrison ve McLeod'un performans-performatiflik yaklaşımına dayanarak incelemekte ve farklı politik ve sosyal koşullar altında toplumsal cinsiyet rollerine biçilen anlamları hesaba katmanın önemine dikkat çekmektedir. Makalenin Bulguları Türk kadın diplomatların cinsiyet rollerini icra etmelerinde maskülenlikten egemen feminenliğe doğru bir yayılma ve çeşitlenmenin sürmekte olduğunu ortaya koymaktadır. İlaveten makale, anılan değişimin diplomaside feminen özellikler giderek daha fazla değer verilmesi, Türkiye’de feminist hareketin ve Türk dış politikasının değişen öncelikleri ile ilişkili olduğuna işaret etmektedir. Bununla birlikte makale, Türkiye’de yükselen feminizm karşıtı siyasal bağlamda egemen feminenliğin kadın diplomatların güçlenmesine hizmet etmediğini, aksine, kadının rolünün ve statüsünün istemeden de olsa baltalanmasına zemin hazırlayabileceğinin altını çizmektedir. Önerilen makale Hague Journal of Diplomacy’de bu yıl içinde yayınlanmıştır. Referansı aşağıda mevcuttur.

Tolga Sakman, *Silahlı Kuvvetlerin Dış Politikadaki Yeri ve Güvenlik Diplomasisi*

Küresel sistemin yükselen realist yaklaşımlarla yeniden şekillendiği bir dönemde devletlerin kendilerine biçtikleri roller yöneticiler ve kurumların dönüşüme sahne olmaktadır. Devletlerin sahip olduğu varlıksal kurumlardan biri olan silahlı kuvvetler de bu süreçte hem kurumsal olarak yeniden değerlendirilmekte hem de sivil siyaset ile ilişkileri bir süreç kat etmektedir. Tek kutuplu dünyanın en güçlü ordusunun küresel güvenliği şekillendirdiği dönemin sonuna gelindiğine ilişkin tartışmalar, farklı devletlerin güvenlik mekanizmaları ile kendini gösterme çabası ile anlam kazanmaktadır. Çalışmamızda bu tartışma olgusal ve teorik olarak aktarılacak bir çerçeve ile başlayacaktır. Bu çerçeve tartışmaların öznesi halindeki ABD’nin

yanında Türkiye, İngiltere, Fransa, Çin ile Almanya, Japonya gibi devletlerinde sürece yaklaşımlarının felsefi ve politik temellerini aydınlatacaktır. Bu devletler silahlı kuvvetleri aktif veya pasif şekilde (özne ve enstrüman) yoğun olarak diplomasinin bir parçası olduğu görülmektedir. Politika belirleme süreci içerisinde hükümetlerin içerisinde yer alan asker kökenli politikacılar ve sivil-asker işbirliği farklı katmanlarda değer kazanarak artması bu süreçte gördüğümüz bir uygulama. Diğer uygulamalar ise politika yapımcıların savunma kurumlarını diplomatik bir güç unsuru haline getirmesidir. Bu güç, klasik anlamdaki zor kullanmaya tevessülün ötesinde barışı korumak gibi daha insani amaçları kapsamaktadır. Terörle mücadele, hükümetin, insanların veya toprakların korunması gibi alternatif yaklaşımlarla yabancı ülke topraklarında askeri birlik bulundurmamak, yabancı orduların eğitilmesi, teçhizat/mühimmat satışı veya hibesi gibi kararlar iktidarların başvurduğu politiklardır. Ayrıca askeri olarak yapılan uluslararası işbirlikleri de farklı açılardan diplomatik kanallar açmaktadır. Silahlı kuvvetlerin bu şekildeki etkin kapasitesinin inşa süreci ve istikrarlı kurumsal yönetimi ise diğer bir önemli tartışma konusudur. Bahsedilen kapasitenin artırılması için gereken eğitim, finans, insan kaynağı gibi her türlü yatırımların ulusal dengeler içerisinde değerlendirilmesi gerekmektedir. Ayrıca askerlerin dış politika belirleme sürecine müdahil olmasının sivil siyaset açısından sahip olduğu handikaplar da dengelenmelidir. Tüm bu dengelerin gerçekleşebilmesi için gereken sivil-asker ilişkileri ve devlet mekanizması içerisindeki kurumsallaşmış mekanizmalar güçlü şekilde kurgulanmalıdır. Bu çerçevede, çalışmamız silahlı kuvvetlerin dış politika belirleme süreçleri içerisindeki farklı pozisyonlardaki etkileri incelenmiş, hükümetlerin bu gücü kullanma kapasiteleri ve sivil yönetimlerin bu alandan etkilenme olasılıkları tartışılmış olacaktır.

Hacer Atabaş & Selver B. Şahin, Uluslararası Burs Programlarını Yeniden Düşünmek: Türkiye Örneğinin Bir Politika Uygulama İncelemesi

Uluslararası öğrencilere sunulan kamu kaynaklı yükseköğrenim burs programlarının politikası ve uygulamasına ilişkin çalışmaların çoğu yalnızca gelişmiş Batılı devletlerin ilgili deneyimlerine odaklanmakta ve bu programların bir yumuşak güç uygulaması olarak geçerliliğini test etme eğiliminde olmuştur. Bu çalışma, aynı zamanda yükselen donör olarak da karşımıza çıkan, gelişmekte olan ülkelerin bu konudaki deneyiminin bağlama dayalı bir incelemesini yaparak literatüre katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. 1- Gömülü teori yaklaşımını izleyen, 2- burs programlarını (sadece bir yumuşak güç veya kamu diplomasisi aracı olmaktan ziyade) bir kalkınma yardımı biçimi olarak temellendiren ve 3- Türkiye'nin yükseköğrenim burs programına–Türkiye Bursları'na dair bir süreç analizi sağlayan kavramsal bir çerçeveye dayanmaktadır. İlgili politika belgelerinin metinsel analizinden ve programın mevcut ve eski yararlanıcılarından bazıları ile yapılan görüşmelerden elde edilen çalışmanın bulguları burs programlarının tasarımının ve yürütmesinin belirli yönleri açısından ampirik verilere dayanan yeni bilgiler sunmaktadır.

Cansu Güleç Aras, Askeri Güç Kullanımında Kamu Diplomasisinin Yeri: Türkiye'nin Barış Pınarı Harekatı Üzerine Bir Değerlendirme

Türkiye'nin 2016 senesinden itibaren Suriye'ye yapmış olduğu sınır ötesi askeri operasyonları her zaman hassas bir diplomatik gündem yaratmıştır. Barış Pınarı Harekatı öncesinde Türk politika yapımcıları hem ABD hem de Rusya ile yakın temas içinde bulunmuşlardır. Ancak Türkiye'nin Barış Pınarı Harekatı'na yönelik uluslararası tepkinin boyutu ve kapsamı önceki harekatlara göre çok daha büyük olmuştur. Türkiye siyasi, hukuki ve ahlaki açılardan kendisini haklı gördüğü bir askeri operasyonda sahip olduğu ciddi güvenlik kaygılarını uluslararası topluma etkin bir şekilde sunmakta sıkıntılar yaşamış; Barış Pınarı Harekatı, uluslararası ortamda Türkiye'ye yönelik eleştiriler arttığı bir dönemi teşkil etmiştir. Bu Nedenle askeri güç kullanımına dayanan uygulamalarda benzer zorlukların yaşanmaması için Ankara'nın kamu diplomasisi ve sosyal etki çerçevesinde neler yapabileceğini ortaya koymak gerekmektedir. Bir sert güç unsuru olarak askeri operasyonların uygulandığı durumlarda, Türkiye'nin sadece hükümetlere değil sivil toplum gibi devlet dışı

aktörlere ulaşmaya daha fazla odaklanıp, uluslararası kurumlar ile de ilişkiler geliştirerek kamu diplomasisi yaklaşımını daha etkin bir şekilde ortaya koyması gerekmektedir. Kamu diplomasisinin en genel çerçevede birincil niteliği, sert güç unsurlarının ve askeri hareketin zorlayıcı karakterlerinin aksine yumuşak güce dayanmasıdır. Bu bağlamda bir devlet kendi çıkarlarını zorlamanın aksine cazibe yoluyla korumaya çalışmakta ve kendi kültürünün, siyasi ideallerinin ve politikalarının çekiciliğini, başkalarının bu ideallere hayran olmasını sağlamak için kullanmaktadır. Bu gibi durumlarda kamu diplomasisinin amacı, uzun vadeli ilişkiler ve karşılıklı anlayış oluşturmaktır. Ancak askeri gücün kullanıldığı çatışma gibi koşullarda uzun vadeli ilişkiler kurmanın ötesinde kısa zaman içinde etki yaratmak önem teşkil etmektedir. Bu bağlamda, devletlerin yanında diğer ulusların vatandaşlarını bilgilendirerek ve etkileyerek ulusal çıkarların desteklenmesi büyük önem arz etmektedir. Bu çalışmanın amacı, askeri güç kullanımında kamu diplomasisinin uygulamalarını Anthony Pratkanis'in ortaya koyduğu Sosyal Etki Analizi (Social Influence Analysis) yaklaşımı çerçevesinde değerlendirmektir. Bu yaklaşım, uluslararası çatışmalarda bilginin ve etkinin kamu diplomasisi çerçevesinde nasıl kullanıldığına dair bir analiz ortaya koymaktadır. Sosyal Etki Yaklaşımı çatışmaların rekabetçi ve genellikle acımasız koşullarında maruz kalınan propaganda faaliyetlerine karşı koymayı etkili enformasyon uygulamalarına yönelik stratejiler, taktikler ve analizler önermeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda, uluslararası çatışmalar sırasında ulusal çıkarları teşvik etme misyonunu yerine getirirken, yürütülen kamu diplomasisi faaliyetleri ile de bir dizi belirli hedefi gerçekleştirmesi beklenmektedir. Bu çerçevede, çalışmada öncelikle kamu diplomasisi kavramı tanımlandıktan sonra, Sosyal Etki Yaklaşımı çerçevesinde askeri çatışmalarda kamu diplomasisinin etkin bir şekilde uygulanmasına yönelik bir analiz ortaya konulacaktır. Daha sonra, Türkiye'nin Barış Pınarı Harekatı'na yönelik hedefleri ve uluslararası toplumun bu hareket karşısında izlediği tutum ve politikalarla beraber, bu sürecin Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetlerine olan etkisi ve bu faaliyetlerin yeterliliği ve sınırlılığı ortaya konulacaktır.

3. Oturum, 14:00-15:30

Post-Post-Kemalizm: Türkiye Çalışmalarında Yeni Arayışlar (Yuvarlak Masa Toplantısı) (ÇSM 201)

Başkan: İlker Aytürk

Berk Esen
Ersin Kalaycıoğlu
Berrin Koyuncu Lorasdağı
Zana Çıtak
Şebnem Yardımcı Geyikçi

Ontolojik Güvenlik Siyaseti: Aktörler, Süreçler ve Çelişkiler (ÇSM 202)

Panel Başkanı: Umut Can Adısönmez

Oğuzhan Göksel & Natavan Hüseynova, *Avrupa, "Diğerleri" ve Konstantinopolis Sendromu: AB'nin Dış Politikasında Ontolojik Güvensizliğin İzleri*

Sosyoloji literatürüne Anthony Giddens’ın *The Constitution of Society* adlı çalışmasıyla 1984 yılında dâhil olan Ontolojik Güvenlik Teorisi (OGT)–her ne kadar siyaset bilimi ve Uluslararası İlişkiler (Uİ) çalışmalarına uygulanması biraz zaman almış olsa da–2000’li yılların başından beri artan bir hızla hem dünyada hem de Türkiye’de özgün akademik çalışmaların kuramsal çatisını oluşturmaya başlamıştır (Kinnvall 2004; Zarakol 2016; Rumelili ve Adısönmez 2020; Sarı Ertem ve Düzgün 2021). Bu Çalışma; OGT duayenlerinden Catarina Kinnvall, Ian Manners ve Jennifer Mitzen’in editörlüğünü yapmış oldukları *Ontological Insecurity in the European Union* (2021) adlı kitapta sunulan fikirlerden de ilham alarak, Avrupa Birliği’nin (AB) ortak dışışleri ve güvenlik politikasının hem geçmişte hem de günümüzde derin bir ontolojik güvensizliğin etkisinde kalmasını tartışacaktır. Uİ açısından ontolojik güvensizlik kavramı bir devlet/örgüt tarafından temsil edilen belirli bir insan topluluğunun varoluşsal kaygıların ve öznel tehdit algılarının toplamı olarak tanımlanabilir. Ontolojik güvensizlik algısı yüksek olan bir halk–ve onların hislerine tercüman bir devlet–mevcut varlığını (lehine işlediğini varsaydığı siyasi ve sosyo-ekonomik statükosunu) devam ettirmesine engel olabileceğini düşündüğü ciddi riskler ile mücadele etmekte olduğuna inanmaktadır ve bu bağlamda pozisyon alacaktır. OG tarafından sunulmuş olan yukarıdaki kavramsal çerçeveyi kullanarak; biz bu çalışmada Avrupalılık olgusunun yani AB’yi oluşturan üye devletlerin tamamının ortak değer olarak tanımladığı kimliksel altyapının tarihten günümüze belirgin bir ontolojik güvensizliğin etkisi altında şekillendiğini iddia etmekteyiz. Avrupalılık kimliğinin tarihsel oluşum sürecinde Avrupalı “bizlerin” karşısına yerleştirilerek Avrupalı olmayan “onları” teşkil etmiş olan Ruslar, Türkler, Araplar veyahut genel anlamıyla Müslümanlar gibi rakip olduğuna inanılan halkların bugün AB’nin küresel siyasi tahayyülündeki yeri nedir? Avrupa’nın coğrafi olarak içerisindeki (Bosna Hersek) veya ona çok yakın olmasına rağmen “Avrupalı-olmayan” ülkelerin (Türkiye, Rusya, Fas, Tunus vb.) sıklıkla Avrupa Entelijansiyasının, siyasi liderlerinin ve kamuoyunun öznel algısında “siyasi risk”, “güvenlik tehdidi” ve/veya “potansiyel düşman” gibi kavramlarla eşlenmesi AB’nin bu ülkelerle olan ilişkilerini nasıl etkilemektedir? Bu çalışmada “Konstantinopolis Sendromu” olarak adlandırılmasını önerdiğimiz özgün bir kavramın Avrupalılık kimliğinin pratikte işleyiş yapısını ve AB’nin komşu ülkelere yönelik dış politikasını anlamlandırmamız açısından bir anahtar olduğunu iddia etmekteyiz. Avrupa entelijansiyası tarafından geliştirilmiş olan Avrupalılık ortak kimliğinin başarılı olması yani Avrupa kamuoylarında ciddi ölçüde nüfuz kazanmasını sağlayan faktörlerden bir tanesi Avrupalılık etrafında birleşmenin “ortak tehdit” olan dış güçlerle mücadele açısından bir zorunluluk olduğu inancıdır. Bu dış güçlerin kimliği Ortaçağ’dan bu yana dönüşen siyasi ve ekonomik güç dengesi ışığında zamanla değişmiştir; ilk başta Endülüs’teki İslam varlığı, daha sonra Doğu Avrupa’daki Osmanlı İmparatorluğu ve 19.yüzyıldan itibaren Rus İmparatorluğu (ve halef devletleri Sovyetler Birliği ile Rusya Federasyonu) olmuştur. Ancak tüm dönüşümlere rağmen sabit kalan olgu Avrupalılığın karşısına bilinçli olarak yerleştirilmiş olan veya toplumsal bilinç-altında kendiliğinden yer etmiş olan bir “rakibin” varlığıdır.

Avrupa medeniyetinin nadide bir parçası ve Avrupalılığı “diğerlerine” karşı savunmakla yükümlü bir kale olarak görülmüş olan Konstantinopolis şehrinin Asyalı Müslüman Bir “diğerinin” 1453 yılında eline geçmesi Avrupalılık açısından bir travmaydı. Avrupalı Devletler 17. Yüzyıldan itibaren küresel hegemonyayı ele geçirmelerine rağmen medeniyet kimliklerini “Avrupa’nın kapılarını tehdit eden diğerlerine” karşı örmeye devam etmişlerdir. Bu bağlamda biz günümüzde de AB kamuoylarının diğerleri olarak değerlendirmeyi bırakmadığı komşuları Türkiye, Rusya ve Bosna Hersek gibi ülkelerle olan ilişkilerini tamamen rasyonel/pragmatist bir zeminde kurmak yerine geçmişten gelen öznel bir duygu tortusu yani ontolojik güvensizlikle oluşturduğunu iddia etmekteyiz. Bu durum Türkiye kamuoyunda yaygın olarak zannedildiği gibi yalnızca Türkiye-AB ilişkilerine ve Türkiye’nin AB süresinde yaşanan zorluklara mahsus değil; AB’nin Rusya ve Bosna Hersek gibi “diğer” komşularıyla olan ilişkilerine de yansımaktadır. Her ne kadar Konstantinopolis’in düşüşü meselesi tarihsel olarak Osmanlı-Avrupa ilişkilerine ait bir durum olsa da biz bu çalışmada “Konstantinopolis Sendromu” olarak adlandırdığımız ontolojik güvensizlik olgunun AB ile birçok “Avrupalı-olmayan” halk ilişkilerinde yaşanan sıkıntıları açıklamakta faydalı bir bakış açısı olduğunu vurgulayacağız. Çalışmamızın savlarını test ederken benimsediğimiz araştırma metodu Post-Yapısalcılık, Sosyal İnşacılık ve OGT literatürlerinde sıklıkla kullanılan eleştirel söylem analizi olacaktır. AB

kurumlarında önemli rol oynayan belli başlı yöneticiler ile önde gelen AB ülkelerinin (Almanya, Fransa, İtalya vb.) liderlerinin AB dış politikasına dair konuşmaları inceleme altına alacağımız temel veridir. Bunun yanı sıra AB ortak dışişleri ve güvenlik politikası resmi raporlarına atıf yapılacaktır. Ayrıca AB dışişlerine dair kapsamlı yorumlar sunan Avrupa merkezli medya kuruluşlarının ifadeleri de söylem analizine tabi tutulacaktır. Çalışmanın orta vadede projelendirilerek AB ülkelerinde kamuoyu araştırmaları yapmak ve buna ek olarak çeşitli AB siyasetçileri ve aydınlarıyla da mülakatlar yaparak veri havuzunu zenginleştirmek amaçları da bulunmaktadır.

Nasuh Sofuoğlu, Türk ve Yunan Milliyetçiliklerinin Ontolojik Güvenlik Kuramı Bağlamında Karşılaştırmalı Bir Okuması

Bu çalışma Türk ve Yunan milliyetçiliklerinin izlerini sürer, iki tarafın aynı olayları farklı şekillerde öykülediğine (narrative) ışık tutar ve Türkiye ve Yunanistan'da ontolojik güvensizliğin başlangıç noktasının bu iki ülkedeki milliyetçiliğin oluşumu/gelişimi olduğuna dikkat çeker. Türklere göre 1821 Mora İsyanı olan vaka Yunan anlatısında Yunan İhtilali olarak okunur. Türkler tarafından 1921 Ulusal Kurtuluş Savaşı olarak hatırlanan olay ise Yunan hikayeleştiğinde Küçük Asya Faciası olarak zihinlere kazınmıştır. Bu iki olay Türkiye ve Yunanistan'da milliyetçiliğin ortaya çıkışının habercisi olmuştur. Yunanistan ve Türkiye Kendi biyografik devamlılıklarını (biographical continuity) sağlamak amacıyla geçmişte yaşanmış olayları farklı ve zıt şekillerde anlatı haline getirmişlerdir. İki tarafta da biyografik devamlılık sağlanırken, bu durum geçmişte yaşanmış olayların zıt şekillerde hatırlanmasına sebep olmuştur. Hatıraların milliyetçi okuması onları “seçilmiş zaferler”ve “seçilmiş travmalar” haline getirmiştir. Bu milliyetçi hatırlama eylemleri Yunanistan'da doğudan Türkiye'de ise batıdan gelen bir varoluşsal tehdit (existential threat) algısı yaratır. Bu durumda, iki tarafın da muhakeme yeteneklerini bulandıran bir subjektif rasyonalite (subjective rationality)Türkiye ve Yunanistan'da varoluşsal benliği (Self as Being) etkisi altına alır. Bu çalışmada, modern Yunanistan ve modern Türkiye'nin varoluşsal doğumunun (existential birth) iki tarafın birbirlerine karşı verdikleri Ulusal Kurtuluş Mücadeleleri esnasında yaşandığı ve bu anda iki tarafın da kendi varoluşsal tehdidi/korku objesiyle (existential threat/fear object) karşılaştığı iddia edilmektedir. İkinci olarak, mitler, semboller ve travmaların iki tarafta milliyetçiliğin gelişimini derinden etkileyerek günümüz ikili ilişkilerini olumsuz bir şekilde etkiledikleri iddia edilmektedir. Son olarak, Türkiye'de ve Yunanistan'da milliyetçiliğin ontolojik güvensizliklerin başlangıç noktası olduğu savı ortaya atılmaktadır.

Berfin Çakın, Kimin Ontolojik Güvenliği? Kutuplaşmanın Gölgesinde Yeni Türkiye'nin Cinsiyetlendirilmiş Güvensizlikleri

Devletler, hem vatandaşları için ontolojik güvenlik sağlayan kurumlar hem de kendileri için ontolojik güvenlik arayan özneler olarak algılanabilir. Her iki durumda da cinsiyetlendirilmiş öğeler içeren anlatılar, ülkelerin hayali geçmişlerine veya kolektif travmalarına referansla siyasi alanda meşru bir söylem yaratmada önemli bir rol oynamaktadır. Devletler anlatılar aracılığıyla hayali geçmişler yaratır ya da seçtikleri travmaları varoluş kaygılarını ortadan kaldırarak cinsiyetlendirilmiş siyasal alanı inşa etmek için kullanırlar. Literatür, ontolojik güvensizlik ve cinsiyet ilişkisini büyük ölçüde devlet düzeyinde analiz etmiş, birey düzeyinde kadınların devletlerin ontolojik güvenlik sağlama stratejileri karşısında ne düzeyde araçsallaştırıldığı sorusu yanıtız kalmaktadır. Bu çalışma Adalet ve Kalkınma Partisi'nin (AKP) Yeni Türkiye anlatısında yer alan cinsiyetlendirilmiş öğeleri inceleyerek, anlatılarda yer alan güvensizliklerin kadınların güvensizlikleri ile ne düzeyde örtüştüğünü incelemektedir. Metodolojik olarak AKP'nin 2010-2021 yılları arasındaki söylemlerinin eleştirel analizine ve kadın aktivistlerle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelere dayanan bu çalışma, kadın aktivistlerin ontolojik güvensizliklerinin kimliklerine göre farklılaştığını ve Yeni Türkiye anlatısında söz konusu güvensizliklerin AKP tarafından stratejik olarak seçilerek 'öteki' kadınların söylem dışına itildiği sonucuna ulaşmaktadır.

Başar Baysal, Kolombiya Barış Sürecinde Eski FARC Üyelerinin Yaşamış Olduğu Kimlik İstikrarsızlığı ve Ontolojik Güvenliksizliğin Araştırılması

Barış süreçleri barış antlaşmasının imzalanmasını müteakip eski silahlı grup üyeleri için DDR (Disarmament, Demobilization, Reintegration) süreçlerini içerisinde barındırmaktadır. Bu süreçlerin son aşaması yeniden entegrasyon sürecidir. Bu aşamada eski silahlı grup üyelerinin toplum içerisinde sorunsuzca yer alabilmeleri için sivil hayata entegre olması amaçlanmaktadır. Muhakkak ki bu süreç eski savaşçılar için bir kimlik dönüşümünü de içermektedir. Bu noktada, güvenlik dışılaştırma kuramının Jef Huysmans ve Claudia Aradau tarafından ortaya konulan transformation stratejisinin de bu sürece odaklandığı dikkat çekmektedir. Bu stratejisi başarılı bir güvenlik dışılaştırma süreci için güvenlikleştirilmiş olan öznelere güvenlikleştirilmiş kimliklerinin (terörist, göçmen, gerilla, düşman gibi) yapısöküme tabi tutulması ve bu kimliklerin yerine güvenlikleştirilmemiş olan kimliklerin (anne, işçi, aktivist gibi) öncelenmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Ancak Aradau'da, Huysmans'da bu sürecin nasıl işleyebileceğine dair net bir yol haritası ortaya koymamıştır. Bu çalışmanın amacı Kolombiya-FARC barış sürecinde eski FARC üyelerinin yaşadığı kimlik dönüşümüne odaklanarak ülkede yaşanan barış sürecini güvenlik dışılaştırma çerçevesinden analiz edebilmektedir. Bu maksatla 2021 yılında Kolombiya'da saha çalışması icra edilmiş ve buralarda eski FARC üyeleri ile sosyal liderler, yerli kabile üye ve liderleri, gazeteciler ve koka üreticileri ile mülakatlar ve odak grup çalışmaları icra edilmiştir. Özellikle eski FARC üyeleri ile yapılan mülakat ve odak grup çalışmalarında biyografik bir metot benimsenmiş ve bu kişilere hayatlarının temel devrelerini bu devrelerin arasındaki geçişlere neden olan olaylar söylemeleri istenmiştir. Sonrasında bu kişilere belirttikleri bu devrelerdeki kimliklerinin neler olduğu sorulmuştur. Çalışmaya katılan eski FARC üyelerinin büyük çoğunluğu FARC'a üye oldukları ve silah bıraktıkları zamanı hayatlarındaki önemli dönüm noktaları olarak ifade etmişlerdir. Araştırmanın bulguları değerlendirildiğinde silah bırakan FARC üyelerinin hemen hepsinin bir kimlik bunalımı/istikrarsızlığı yaşadığı gözlemlenmiştir. Bunun son derece doğal olduğu, uzun yıllardır belli bir kimlikle yaşayan ve örgütü bir aile olarak gören kişilerin barış sonrası yeni kimliklere geçiş yapmasının bir istikrarsızlık, kendini bulma süreci yarattığı iddia edilebilir. Aslında yaşanan bu kimlik bunalımı ontolojik güvenliksizliğe işaret etmektedir. Nitekim eski FARC üyelerinin bir kısmı tekrar silahlanmış. Silaha geri dönüş sürecinde kimlik istikrarsızlığın çözemeyen eski FARC üyelerinin bu ontolojik güvenliksizliği aşabilmek adına zaten kendileri için istikrarlı ve güvenli bir kimlik olan silahlı grup üyeliği kimliğine geri dönme arzusunun da etkili olduğu iddia edilebilecektir. Araştırma diğer taraftan sürecin karmaşıklığını da ortaya koymak için önemli bulgulara erişmiştir. Yaşanan kimlik istikrarsızlığı ve ontolojik güvenliksizlik sürecinin aşılmasında birçok farklı faktörün rol oynadığı gözlemlenmiştir. Bunlar arasında orta seviye FARC komutanlarının gayretleri, cinsiyet, aile ve çocuk sahibi olma, grup içerisinde yaşanan tecrübeler, iş bulabilme gibi faktörler sayılabilir. Bunlara ek olarak barış anlaşmasının uygulanmasındaki eksikliklerin getirdiği aldatılmışlık hissi ve çatışma dönemi ekonomisi gibi etmenler de bu sürecin başarı ile anlatılmasına olumsuz etki etmiştir. Son olarak Kolombiya özelinde FARC üyeliği kimliğinin yapısökümü için eylemsel ve söylemsel gayretlerin son derece yetersiz olduğu tespit edilen sonuçlar arasındadır. Sonuç olarak barış süreçlerinde silah bırakan silahlı grup üyelerinin sivil hayata entegrasyonu sürecinde bu kişiler için kimlik istikrarsızlığı ve ontolojik güvenliksizliğin kaçınılmaz olduğu değerlendirilmektedir. Kolombiya özelinde yukarıda açıklanan farklı faktörler bu sürecin başarılı ya da başarısız olmasında etkili olmuştur. Bu sonuçlar her ne kadar ileriki barış süreçlere ışık tutabilir nitelikte olsa da bu süreçlerde bağlamsal faktörlerin farklı hususları önceleyeceği dikkate alınmalıdır.

Şeyma Kızılay, Ontolojik Güvenlik Üzerinden Pakistan'ın Belucistan Sorununun Değerlendirmesi

Ontolojik güvenlikte aktörlerin eylemlerine yön veren unsur biyografik anlatılardır. Benlik sahibi olan ve güvenliğini inceleyen tüm aktörler eylemlerini biyografik anlatılar aracılığıyla meşrulaştırılmaktadır.

Devletler, politika değişikliklerini açıklarken bu anlatılardan faydalanmaktadırlar. Bütün analiz birimlerine uyarlanabilen ontolojik güvenlik konusunda devlet/toplum/birey faktörlerinden hangisinin güvenliğinin daha öncelikli olduğu konusu önemli bir tartışma konusudur. Bu temel düşünceden hareketle

Türkiye’de Uluslararası İlişkiler Disiplininin Dünü ve Bugünü (Yuvarlak Masa Toplantısı) (ÇSM 203)

Başkan: Senem Aydın Düzgit

Atilla Eralp
Fuat Keyman
Meltem Müftüler Baç
İlter Turan

Türkiye’deki Uluslararası İlişkiler Pedagojisinde Oyunlaştırmanın Önemi (ÇSM 204)

Panel Başkanı: Seçkin Barış Gülmez

Selin Türkeş Kılıç & Kıral Ataç, *AB Kurumlarında Uluslarüstü ve Hükümetlerarası Karar Alma Süreçleri*

Bu sunumda Yeditepe Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü 3. Sınıf dersi olan PSIR332 Avrupa Birliği’nde 2015 senesinden beri uygulanan, 2019-2022 seneleri arasında Avrupa Komisyonu destekli EUDIOC Jean Monnet Modülü kapsamında geliştirilen Avrupa Birliği (AB) karar alma simülasyonlarında edinilen deneyimler aktarılacaktır. AB, çağdaşlarının aksine, geleneksel manada bir uluslararası örgüt gibi davranmaz. Öte yandan, devleti devlet yapan bütün parametreleri de içinde barındırdığından ötürü tam teşekküllü bir devlet rolünü de üstlenemez. AB’nin devlet-uluslararası örgüt çizgisindeki ikileminden, ya da başka bir deyişle, burada kendine bir yer edinme çabasındaki dramatik öyküsünden elde ettiği en büyük kazanım şüphesiz ki bünyesine kattığı hem uluslarüstü (supranational) hem de hükümetlerarası (intergovernmental) nitelikler olmuştur. Bu arada kalmışlık ve karmaşık durum, AB’nin hemen hemen tüm fonksiyonlarında ve mekanizmalarında karşımıza çıktığı gibi yasa yapma ve karar alma süreçlerine de sirayet eder. Simülasyonlar, AB’nin bu karmaşık ve çok aktörlü süreçlerini deneyimlenmesi yoluyla öğrencilerin bilgiyi içselleştirmelerini, konuyu daha genel uluslararası ilişkiler konjonktürüne, bölgesel ve küresel siyasi süreçlere bağlayabilmelerini sağlamak için eşsiz araçlardır. Bu sunum, AB Olağan Yasama Süreci ve Avrupa Birliği Hükümet ve Devlet Başkanları Zirvesi simülasyonlarında örneklerle simülasyonların uluslararası örgütlerin yapısının öğreniminde nasıl kullanılabileceğine dair çok kapsamlı bir anlayış geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bugüne kadar PSIR 332 dersini alan 500’den fazla öğrenci, kimi zaman güncel kimi zaman geçmiş senelerdeki meselelerden Avrokrizi, Brexit referandum propagandası, Brexit müzakereleri, göç krizi, Doğu Akdeniz sorunu, Yeşil Mutabakat gibi çeşitli politika konularında farklı seviyelerdeki AB karar alma süreçleri simülasyonları katılım gösterdi. Normal şartlarda yüz yüze gerçekleştirilen simülasyonlar 2020 Bahar dönemindeki Covid-19 pandemisi kısıtlamalarıyla EUDIOC Jean Monnet Modülü kapsamında çevrimiçi platformlar üzerinden gerçekleştirilmeye başlandı. Bu deneyimlerden hareketle yüz yüze ve çevrimiçi platform gerçekleştirilen simülasyonların karşılaştırmasını yapmak ve farklı uygulamalar için geliştirilen yöntemleri aktarmak mümkün olacaktır.

Celil Yiğit & Gizem Akşit Ergen, *Dersleri Birleştirmek: Bir Sorun Çözücü Simülasyon Önerisi*

Uluslararası İlişkiler (Uİ) öğrencilerinin büyük bir kısmı daha önce almış oldukları iki dersi, alanı yahut disiplini ilk defa hazırladıkları yüksek lisans tezlerinde birleştirmeye çalışmaktadırlar. Yapılan çalışmalar ve elde ettiğimiz anket verileri neticesinde Uİ öğrencilerinin bu konuda bir hayli zorlandıkları görülmektedir. Bu çalışma söz konusu sorunun lisans düzeyinde ele alınması gerektiğini iddia etmektedir. Çünkü Uİ bölümlerindeki lisans öğrencileri de bir derste öğrendiklerinin başka bir dersi anlamak için de kullanılabilirliğini çeşitli sebeplerden ötürü göz ardı edebilmektedirler. Bilimsel kalite açısından bir sorun olarak görülebilecek söz konusu bu durum hangi yollarla ve ne ölçüde giderilebilir? Bu doğrultuda sorun tespiti, çözümü ve uygulamalı eğitimin öğrenime katkısını görebilmek için “Orta Dünyada Göç” adlı örnek bir simülasyon çalışması ürettik. Uİ’nin temel derslerinden biri olan Uİ teorileri ile ülkemizde uzun süredir müfredatlarda yer edinmiş göç temalı dersleri ortak paydada buluşturmaya çalıştık. Yazılı ve görsel eserleriyle geniş bir kitlenin ilgisini çeken Orta Dünya üzerinden, Uİ teorilerini kullanarak zorunlu göçle ilgili bir kriz durumunda krizin açıklanmasıyla ilgili bir simülasyon kurguladık. Esnek bir eğitim modülü olarak tasarladığımız bu simülasyonu farklı dersler ve farklı sınıflar için de kurgulayabilmekteyiz. Örneğin, “Uİ’ye Giriş, Uİ’de Güncel Konular, Çevre ve Ekoloji ve Bölge Çalışmaları” gibi birçok derse ayarlamak mümkün olacaktır. Henüz pilot aşamada olan simülasyon çalışmamızı lisans ve lisansüstü düzeyde farklı derslerde de uygulayarak zamanla geliştirmeyi planlıyoruz. Nitekim bu bildiri de sırasıyla söz konusu sorunu nasıl tespit ettiğimiz, olası çözümü nasıl kurguladığımız ve ne tür geri dönüşler aldığımız ortaya konacaktır.

Aylin Ece Çiçek, *Simülasyonlar ve Metodoloji: Aktif Öğrenme Yoluyla Araştırma Tasarımı Öğretimi*

Simülasyon oyunları, özellikle Uluslararası İlişkiler alanında, sınıfta aktif öğrenmenin ayrılmaz bir parçası olmuştur (Asal 2005; Asal ve Blake 2006; McKeachie ve Svinicki 1999). Simülasyonlar, bir şekilde kontrol edilebilen gerçekliğin basitleştirilmiş bir versiyonunu yaratarak, teori ve pratik arasındaki boşluğu kapatmaya yardımcı olur ve öğrencilerin soyut kavramların nasıl işlevselleştirilebileceğini anlamalarına katkıda bulunur. Ayrıca simülasyonlar, öğrencilerin sosyal bilimlerdeki farklı disiplinlerle tanışmaları için çeşitli fırsatlar sunar ve disiplinler arası araştırma için mükemmel bir eğitim alanıdır. Bununla birlikte, literatürde sıkça bahsedilmeyen simülasyon oyunlarından yararlanmanın ek bir faydası vardır-değişkenlerin işlevselleştirilmesi aşamasında öğrenciler metodolojik olarak da eğitim almaktadır (Lin-Greenberg 2022). Esasen, simülasyonun ana konusuyla karşı karşıya kaldıklarında, öğrenciler araştırma tasarımının ana adımlarından geçerek bir problem çözme stratejisi oluştururlar ve uygulamalı bir yaklaşım ile bilimsel araştırmanın nasıl yürütüleceğine dair anlayışlarını sağlamlaştırırlar.

Elif Ezgi Keleş & Cansu Paslıoğlu Yurtsever & Erman Ermihan, *Notalarla Siyaseti Öğrenmek: Müziğin Yeni Öğretim Tekniklerindeki Rolü*

Dünyada pek çok alanda öğretim teknikleri hızla değişmektedir. Öğretim tekniklerinde teknolojinin rolünün giderek artması ve bu rolün COVID-19 sürecinde pekişmesi, değişimi hızlandıran bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Alternatif pedagojik yaklaşımlar, sosyal bilimlerde de belirmeye başlarken, Uluslararası İlişkiler (Uİ) ve Siyaseti Bilimi (SB) disiplinlerinde öğretim teknikleri son yıllarda çeşitlenmektedir. Bu bağlamda simülasyon tekniklerinin daha fazla kullanılmasıyla birlikte alternatif öğretim teknikleri disiplinde daha sık rastlanır hale gelmiştir. Simülasyon tekniklerinin ve oyunlaştırma yöntemlerinin kullanılmasıyla birlikte de bu alandaki öğretim teknikleri çeşitlenmiştir. Uİ simülasyon araştırmaları, geleneksel öğretim tekniklerinden

farklı olarak görsel-işitsel materyallerin ön plana çıktığı simülasyon gibi alternatif öğretim tekniklerinin, öğrenme süreçlerini pekiştirdiğini göstermektedir (Asal2005; Horn vd. 2016; Ehrlander ve Boylan 2017). Dolayısıyla görsel, işitsel ve bedensel faaliyetler yoluyla farklılaştırılmış Uİ ve SB öğretim tekniklerinin çeşitlendirilmesinin, gerek pedagojik gerekse akademik olarak fayda sağlayacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda müziğin her ne kadar sosyal bilimler alanına bir araştırma konusu olarak eklendiği çeşitli bilimsel yayınlar mevcut olsa da, Uİ öğretiminde sıklıkla kullanılmayan bir yöntem olmaması göze çarpmaktadır. Diğer alanlarda farklı öğretim teknikleriyle birlikte kullanılan müziğin maliyeti düşük, kolay uygulanabilir ve ilgi çekici olması açısından öğrenim süreçlerini güçlendirdiği ve pekiştirdiği çeşitli araştırmalarca gösterilmiştir(Freedman 2013; de Oliveira vd. 2021).Alternatif öğretim yöntemlerinde ön plana çıkan simülasyon tekniğine kıyasla müzik, erişilebilirlik maliyeti düşük, uygulanabilirlik, açısından sanal, reel ve hibrit mecralarda eş zamanlı kullanılacak bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira müzik tekniğinin uygulanmasının, yalnızca multimedya araçlarına sahip olmayı gerektirmesi, akıllı telefonların hayatımızın içerisinde olduğu günümüzde bu yöntemin her an ulaşılabilir olduğunu göstermektedir. Ayrıca müziğin, eğitmen tarafından tanıtıldıktan ve sunulduktan sonra öğrenciler tarafından diledikleri zaman ve mekanda tekrar dinlenebilecek olması; alternatif bir yöntem olarak müziğin, (simülasyon gibi yöntemlere göre) daha avantajlı bir yönünü teşkil etmektedir. Bu noktadan hareketle çalışmanın amacı, müziğin Uİ ve SB öğretiminde nasıl kullanılacağına dair bir yol haritası önerisi sunulmaktadır. Çalışmamızda ilk olarak Uluslararası İlişkiler alanındaki yeni pedagojik öğretim yaklaşımlar incelenecek, ardından müziğin öğretim süreçlerindeki rolü değinilecektir. Sonrasında ise vaka olarak Türkiye’deki Uİ ve SB öğretimi ele alınarak müziğin teori, yöntem ve çeşitli konu başlıkları öğretilirken nasıl kullanılacağına dair öneriler sunulacaktır. Böylelikle çok sayıda Uİ ve SB dersi öğretilirken eğitmen tarafından hazırlanan izlenceler içinde bulunan ödevlerde ve sınıf içi aktivitelerde müziğin yer alması, hem derse olan ilgiyi artıracak, hem de öğrencilerin öğrenme sürecini keyifli kılacak ve kolaylaştıracak bir yöntem olarak öne çıkacağı ileri sürülmektedir. Müziğin genel anlamda öğretilmesinde dikkat edilmesi gereken belirli hususların olduğu düşünülmektedir. Bu noktada seçilecek müziklerin öğrencilerin dil becerilerini geliştirecek nitelikte olması, ayrımcı temalar barındırmaması ve işitsel ve görsel engeli bulunan öğrencilerin hassasiyetlerini dikkate alarak seçilmesine dikkat edilmelidir. Bu kapsamda Uİ ve SB teorileri dersi özelinde, dersten önce belirlenen teori ile ilişkilendirilen müzik parçasının ve şarkı sözlerini öğrencilere sunulup, ders esnasında sınıf içinde birlikte dinlenilerek, sözlerinin ve teori ile bağlantısının hep birlikte tartışılması, çalışmamızda yer alan önerilerden bir tanesidir. Bir diğer öneri ise Türk Dış Politikası üzerine gerçekleştirilecek bir derste Türkiye siyaset tarihinde yer alan ve öne çıkan politik müzikler kamuoyunda nasıl yer ettiğinin öğrencilere sunulması ve bu kapsamda araştırma ödevlerinin verilmesidir. Örneklerde sunulan alternatif tekniklerin, öğrencilerin öğrenme süreçlerini keyifli kılarken, hafızalarını pekiştireceği; dolayısıyla Uİ ve SB pedagojisine fayda sağlayacağı düşünülmektedir. Böylece Uİ ve SB pedagojisinde günden güne daha sık başvurulan yenilikçi yöntemlere, müzik alanında eklenmesiyle disiplinin pedagojik gelişimine de katkı sunulması hedeflenmektedir.

Avrupa Merkezci Olmayan Siyaset Teorisi (ÇSM 205)

Panel Başkanı: Muhammed A. Ağcan

Ömer Allahverdi, *Özgürleştirici Bir Siyasal Teoloji Mümkün mü? Jan Assmann'ın Tezleri Üzerine Bir Değerlendirme*

Monoteizm ve daha özeldi Yahvecilik (Jahweismus) doğuş anına bakıldığında kaçınılmaz olarak siyasal bir karakter arz etmektedir. Çünkü Assmann'ın yedi ana unsurdan ilk olarak saydığı özgürleşme veya kurtuluş motifi diyebileceğimiz bu ilk unsur Mısır'dan çıkışa (Exodus) dayalıdır. Mısır'dan çıkış siyasal bir eylemdi.

Yahveciliğin amacı Mısır'daki siyasal yapıya, bir başka ifadeyle devlete alternatif bir Yahudi devleti kurmak değildir. Aksine Yahudilerin insani esarete mahkum edilmesini mümkün kılan bu siyasal yapıya karşı, bir başka ifadeyle devlete karşı (anti staatliche) bir toplum kurmaktı. (Erken)Devlet karşıtı bu motivasyon Mısır'a direniş olarak ifade buldu. Bu bağlamda Assmann'a göre, "Mısır, devletin somutlaştığı bir yer anlamında esaretin evidir, putperestliğin değil". YHVH ile yapılan anlaşmanın içeriği, Mısır'ın yanlış dininin bir sonucu olarak tezahür etmemiş; aksine yanlış siyasetin sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Yanlış siyaset, özetle, Yahudilere uygulanan baskı, haklardan mahrum bırakma, kötü muamele ve firavunun kibrinden oluşuyordu. Eski ve Yeni ahit metinleri açısından bakıldığında, tektanrıcılık ve din Mısır'daki zulümden kurtulmayı ve alternatif bir toplumsal yaşamı inşa etmeye dayalıdır. Bu toplumsal yaşam, insani esaretin, köleliğin bulunmadığı; Firavunun-hükümdarın-olmadığı; bir başka ifadeyle insanın insan üstünde tahakküm kurmadığı bir toplumsal yaşamdır. Assmann'a göre, bu toplumsal yaşam, insanların Tanrı'yla yapmış oldukları ahit sayesinde, yalnızca Tanrı'nın hükümdarlığı altında, "özgürce" yaşanan bir yaşamı sunmaktadır. Ayrıca Assmann, hem YHVH tarzındaki bir Tanrının Hükümdarlığı altında oluşturulan "devletsiz bir toplum" hem de yine Tanrının himayesi altında yürütülmüş bir direniş hareketi biçiminde bir din tarihte ilk kez ortaya çıktığını ileri sürmüştür. Ancak bu çerçeveden bakıldığında, doğum anında özgürlükçü bir yapıya sahip Yahveciliğin diğer temel unsurlarıyla modern egemenlik anlayışına zemin hazırladığı ilginç bir tartışma konusu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bildiri Yahveciliğin tanrı anlayışıyla bağlı olan bu unsurları, özgürlük ve modern egemenlik açısından eleştirel bir değerlendirme ile ele almak ve bu bağlamda günümüz dünyasında özgürleştirici bir siyasal teknolojinin imkanlarını soruşturma kıtadır

Salih Doğu, İslam Felsefesinin Tevarüs Döneminde Siyasî Kavramların Alınlanması

İslam siyaset düşüncesinin tevarüs döneminde Antik Yunan düşüncesinden alınmış kurucu kavramlar ve bu kavramların çeşitliliği belirtilmiştir. Bu nitel çalışmada Aristoteles'in Nikomakhos'a Etik adlı eserinde geçen siyasal kavramların Arapça karşılıklarının incelenmesi amaçlanmıştır. Arapça karşılıkların müstakil hale gelip gelmediği özellikle ortaya konulmaya çalışılmıştır. İslam siyaset felsefesindeki söz konusu dönemin önemi anlatılmaya çalışılmış insan-siyaset ilişkisi ile ilgili belirgin özelliklerden, yurttaş kavramının tespitine kadar birçok temel mesele ele alınmıştır. Bu minvalde önem taşıyan polis kelimesine karşılık olarak kullanılmış medine kelimesinin kendisi ve polisten aldığı unsurlar belirtilmiştir. İslam Felsefesinin tevarüs döneminde siyasî kavramların alınması, polis ve medinenin içerisinde kendisini göstermiş siyasal düşünüşün sınırları esas alınarak ifade edilmeye çalışılmıştır. Sonuç itibarıyla siyasal düşünceler tarihinde bir geçiş olarak ifade edilebilecek söz konusu dönemde Antik Yunan siyasal düşünüşün temel bir eseri üzerinden aktarılan siyasal kavramların, İslam Siyaset düşüncesinin tevarüs dönemindeki etkisi mukayeseli bir yöntemle açıklanmaya çalışılarak, bu düşüncenin bünyesindeki şehir, yönetici, yönetilen gibi bir dizi siyasal unsur incelenmiştir.

Furkan Alan, İslam Siyasal Anlayışının Dönüşümü

İbn Haldun Abbasi halifesi Harun Reşit'ten sonraki siyasal süreci, 'hilafetten ayrılmış bir mülk dönemi olarak değerlendirmiştir. Bahsi geçen dönem içerisinde, İslam dininin siyasal hayattaki ilkelerinin tatbikini ve sürdürülmesini sağlayan halifenin egemenliği zayıflamaya başlamış, bunun yerine Büveyhoğulları, Selçuklu sultanları gibi yeni egemen tipler ortaya çıkmıştır. Esasen geleneksel bir imparatorluktan İslam devletini ayıran en önemli unsur, halifenin şeriat ile sınırlandırılmış olmasıdır. Ulema açısından ise bu değişim dönemi; ilkeler (İslam hukuku, şeriat, nas, icma vs.) ve gerçekler(konjonktür) arasındaki çatışmanın uzlaştırılması gibi bir sorumluluğu ortaya çıkartmıştır. Örneğin halifenin egemenliğine karşı yapılan "iktidar gaspları", Maverdi tarafından "hacir hali" kavramsallaştırılması ile hukuki zemine oturtulmaya çalışılmıştır. Maverdi'nin bu tarz hukuki manevraların ahlaklı ve faziletli olanı değil; güçlünün değerlerini savunmak

olacağı ifadesinden hareketle, iktidar değişiminin yaşandığı bu süreci, bir “erken sekülerleşme” olarak ele alabilir miyiz? İslam dini, Hristiyanlığın siyasal alanda yaşadığı din ve dünyevi otoritenin ayrılması süreci ile yüzleşmek zorunda mı kalmıştır? Bu bağlamda, Maverdi ve Gazali'nin ifadelerinin incelenmesi gerekmektedir.

Korhan Mühürçüoğlu, *Ahmet Mithat Efendi ve Schopenhauer: Osmanlı'da Pesimiz Tartışması ve Modernite Problemi*

I. Abdülhamit döneminin (1876-1909) önemli bir muhafazakâr entelektüeli olan Ahmet Mithat Efendi (1844-1912), 1887'de Schopenhauer'in Hikmet-i Cedidesi isimli, artık büyük ölçüde unutulmuş bir kitapçık yayımlayarak “Hayat yaşamaya değer mi?” sorusu üzerinden seküler Avrupa felsefi ekoller ile bir polemige girmiş, modern Avrupa kültürü (ve genel olarak modernite) hakkındaki fikirlerini söz konusu tartışma üzerinden açıklamıştır. Yazının merkezinde, kısaca weltschmerz [“dünya acısı”] olarak ifade edilebilecek pesimistik felsefi ekolleri ve spesifik olarak Schopenhauer’u eleştiriye tabi tutmuş ve Avrupa modernitesini temelde bir inanç krizi olarak tanımlamıştır. Bu bağlamda, Ahmet Mithat Efendi, Schopenhauer’un hayatın tümüyle ve sadece acıdan (ya da sıkıntıdan) ibaret olduğu yönündeki iddiasını daha ziyade dini bir perspektiften inceleyerek gittikçe kuvvetlenen seküler felsefi ekollerin temel problemi olarak “dinsizleşmeyi” görmüştür. Buna göre, seküler Avrupa entelektüel camiasının dini referans almadan (ya da tümüyle din karşıtı) görüşleri sebebiyle Hristiyanlar pesimizme mahkûm olmuşlardır. Buna karşın, Osmanlı/İslâm kültürü hem bireysel ahlâk hem de toplumsal düzen bakımından optimist bir alternatif sunmakta ve dinin merkezde olduğu bir kültürel yapı “Hayat Yaşamaya değer mi?” sorusuna olumlu bir cevap sunmaktadır. Pesimizme yol açan seküler Avrupa modernitesi ya da felsefi pratiği karşısında optimist bir Osmanlı/İslâm kültürünün konumlandırıldığını görmekteyiz. Buna göre, hayat (ve dolayısıyla toplumsal düzen)temelde Allah tarafından inşa edilmiş, olduğu gibi kabul edilmesi gereken, ahlaki, toplumsal ya da siyasal anlamda sert reformlara tabi tutulması sakıncalı bir yapı arz eder ve kolektif/cemaatçi bağlar üzerine kuruludur. Ahmet Mithat Efendi, bu pozisyonundan hareketle, seküler “feylesofi” pratiğini zararlı bulmuş ve tekil hakikati temsil eden dinî/İslâmî“ilimler” karşısında değersiz olduğu iddiasında bulunmuştur. Burada tartışmaya değer olan, Ahmet Mithat Efendi’nin hangi gerekçelerle Schopenhauer’un pesimizmi Osmanlı entelektüel çevreleri içinde bir tartışmaya açma ihtiyacı duyduğu sorusudur. Eldeki çalışmanın temel savı, Ahmet Mithat Efendi’nin Moderniteyi (ve seküler “feylesofi” pratiğini) temelde din merkezli cemaat bağlarını zayıflatan, izole bir bireysel yaşantıya sebebiyet veren bir toplumsal gelişme olarak gördüğüdür. Bilindiği gibi, Ahmet Mithat Efendi, bireysel teşebbüse ve sermaye birikimine dayalı kapitalist iktisadi yapıyı benimsemekle beraber, modernitenin Osmanlı/İslâm kültürü ve toplumsal düzeni üzerindeki etkisinden endişe etmiştir. Bu çalışmada, Ahmet Mithat Efendi gibi muhafazakâr Osmanlı entelektüellerinin, moderniteyi giderek daha izole ve ayırık bireyler ortaya çıkaran ve bu anlamda toplumsal yapıyı yıkan bir etki olarak algılamaları incelenecektir. Bir diğer ifadeyle, geleneksel Osmanlı/İslâm kültürü ve seküler Avrupa modernitesi arasındaki temel farkın (çoğunlukla üstü kapalı bir şekilde) bireyin özgürleşmesi ve bağımsız hale gelmesi üzerinden kurgulandığı düşüncesi üzerinde durulacaktır. Özetle ifade edecek olursak; Abdülhamit dönemi Osmanlı/İslâm kültürünü temsil eden ve kültürel modernleşmeyi/sekülerleşmeyi çok kısıtlı bir kapsam içerisinde kabul eden Ahmet Mithat Efendi gibi muhafazakâr entelektüeller, dinî referanslara sahip(teolojik)olmayan seküler felsefeyi“köksüzleştirilen,” cemaatçi/kolektif toplumsal bağları “pesimizm” gibi düşünce akımlarıyla zayıflatan bir aktivite ve inanç krizi olarak tanımlamışlardır. Bu anlamda, modernite, seküler felsefe pratiği, yabancılaşma ve bireyselleşme arasında bir koşutluk kurarak, otantik Osmanlı/İslâm kültürünü koruyabilmek için İslâm’ın sunduğu, toplumsal konsensüsü garanti altına alan tekil bir hakikat olduğu iddiasından hareket etmişlerdir

Türkiye’de siyaset çalışmalarının siyaset teorisi formasyonu açısından genellikle yetersiz ve az gelişmiş olduğu vurgulandı da teorik imkanlar taşıdığı da, özellikle son dönemde, daha fazla kabul edilmeye başlanmıştır. Buna göre Türkiye’nin siyasal gerçekliğinin, kendine özgü değer, yapı, uygulama ve aktörleriyle, teorik olarak anlamlı bir farklılığı ihtiva edebileceği dile getirilmektedir. Bu iddia toplumumuzun siyasal gerçekliğinin teorik ifadesinin niteliği ve nasıl belirginleşmiş olabileceğini tartışmak açısından önemli bir noktaya dikkat çekmektedir. Böyle bir soruşturma, belirli bir siyasal teorik çizgi (örneğin komüniteryanizm veya postkolonyalizm), sosyal bilimsel yöntem (davranışsalcı veya hermenötik yaklaşım) veya temanın (devlet, modernleşme vb.) temel alınması ve odağa konulmasıyla yetinerek yürütülmemelidir. Şüphesiz bu teorik, metodolojik ve tematik soruşturmalar, Türkiye’nin siyasi durumu muhtelif niteliklerinin açıklama ve anlaşılmasına kendilerine özgü bir şekilde katkı sunabilir. Ne var ki asıl yapılması gereken, siyaset teorisinin cari kavramsal çerçevesi, mesele gündemi ile metodolojik ve felsefi yapısının kendisini tartışmaya açmaktır. Bu açıdan asıl mesele, çağdaş siyaset teorisinin bir bütün olarak disiplinler yapısının bu tür bir inceleme için uygun olup olmadığı ve nasıl uyarlanabileceğidir. Belki soruyu şu şekilde de kurabiliriz: Bu araştırma alanı Türkiye’nin siyaset teorisine katkısını tespiti veya özgün siyasal dünyasının teorik imkanlarını ifadeye nasıl ve ne ölçüde izin vermektedir? Buse disiplindeki düşünüş biçiminin, yani evrensel kabul edilen siyasal muhakeme ve kavramların, Türkiye’nin özgün nitelik ve koşullarını anlamak için katkısını odağa olan bir soruşturmaya işaret eder. Bizzat teorileştirme etkinliğinin kendisini odağa alarak siyaset teorisinin bu açıdan kullandığı ve teklif ettiği kavram, yöntem ve felsefi yönelimleri sorunsallaştırmaktır. Bu bildiri, çağdaş siyaset teorisinin avrupamerkezcilik yapısının bağlamsal okumaya tabi tutulmasının gerekliliğini karşılaştırmalı siyaset teorisi literatüründen yararlanarak tartışılacaktır. Siyaset teorisinin etno-kültürel ve iktidar bağlamında oluşan yapısıyla böyle eleştirel bir irtibat olmanın Türkiye’nin siyasal sorun ve yapılarının düşünsel imkanlarının belirlenmesine katkıda bulunacağı iddia edilecektir. Bu iddiasını, karşılaştırmalı siyaset teorisine ek olarak sorun-odaklı bir araştırma yöntemi, bağlamsalcılık ve kozmopolitan siyaset teorisinden hareketle gerekçelendirmeye çalışacaktır. Bu gerekçelendirme, Türkiye siyasetinin pratik ve kurumsal niteliğini kendi bağlamı içinde sorunsallaştırmak başlayan bir teorik araştırma, çağdaş siyaset teorisi ile eleştirel bir irtibatlama, tikel siyasal formasyonların kozmopolit yapısı gibi temel başlık ve iddiaları içerecektir.

Sivil Toplum ve Siyasette Toplumsal Cinsiyet (ÇSM 501)

Panel Başkanı: Ayça Ergun

Berrin Koyuncu Lorasdağı & Bilge Durutürk, *Türkiye’de Laiklik Savunucusu Kadın Dernekleri Üzerine: “Evrensel Kadın Hakkı” Ekseninde Kırılmalar, Farklılaşmalar*

Türkiye’de 1980’li yıllardan itibaren yükselen feminist hareketle, Cumhuriyetin soyut vatandaşlık anlayışı, laiklik ve evrensel kadın hakları eksenindeki kazanımların kadınları “gerçek anlamda özgürleştirmediğine” yönelik eleştiriler ortaya konulmuştur. 2020’li yıllarda Türkiye’nin İstanbul Sözleşmesinden çekilme kararı, bir yandan bu eleştirilerin bir yandan da Cumhuriyet değerlerini merkezine alan kadın derneklerinin kadın özgürleşmesine bakışlarının mercek altına alınma ihtiyacını gündeme getirmiştir. Bu doğrultuda bildirinin amacı, Türkiye’de laiklik ve cumhuriyet değerleri savunusunu temel alan kadın derneklerinin kadın özgürleşmesine ve toplumsal cinsiyet eşitliğine yaklaşımlarındaki farklılıkları “evrensel kadın hakkı”

üzerinden ele almaktır. Bu yönde araştırma, Türk Kadınlar Birliği, Türk Kadınlar Konseyi Derneği, Türkiye Kadın Dernekleri Federasyonu (TKDF), Cumhuriyet Kadınları Derneği, 29 Ekim Kadınları Derneği olmak üzere beş derneğe odaklanmıştır. Hacettepe Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Birimi Tarafından desteklenen proje kapsamında (18485 nolu) ilgili derneklerin başkanlarıyla 2020-2022 yılları arasında gerçekleştirilen derinlemesine görüşmeler ve derneklerin basılı yayınlarının incelenmesine dayalı bu çalışmayla bu derneklerin kendi iç dinamikleri ve birbirleri arasındaki ilişkilerinde yaşadıkları eksen kaymalarının ortaya konulması hedeflenmektedir. 1990'lı yıllarda başörtüsü tartışmaları bağlamında somutlaşan ve kadın hareketinin kendi içerisinde kırılmalara sebep olan ontolojik farklılıklar, kadın hakları savunucusu dernekler arasında da kutuplaşma ve ayrışmalara neden olmuştur. Bu çalışmada, araştırma kapsamındaki derneklerin laiklik başta olmak üzere Cumhuriyet değerleri ve kadın özgürleşmesi konularında homojen bir kategori altında benzer savunuları dile getirdikleri yönündeki genel görüşün aksine söz konusu dernekler arasında farklılaşmalar olduğu savunulmaktadır. Bu derneklerin kuruluşundan bugüne amaçları değişmeye de başörtüsü gibi ayrıştırıcı kimlik tartışmalarında özellikle 1990'lı yıllarla 2000'li yıllar arasında önemli dönüşüm geçirdikleri iddia edilmektedir. Bu iddia ile hedeflenen katkı, soyut olan "evrensel kadın hakkı" kavramının Türkiye bağlamında odaklanılan derneklerin söyleminde nasıl somutlaştığı ve farklılaştığını göstermektir.

Nur Sinem Kourou, Türkiye'de Siyasi Parti Kadın Kolları ve Kadınların Siyasete Katılımı: AKP İstanbul Kadın Kolları Örneği

Kadınların siyaseten var olma süreci (İngilizce kavramıyla feminization) üzerine yapılan araştırmalar, kadınların siyasi katılımını ve temsilini ardışık ve ilişkisel bir süreç olarak göstermektedir. Ancak, özellikle muhafazakar/sağ partiler ve kadınların siyasi aktivizm hakkında yapılan yeni çalışmalar ve son yıllarda yeni analizlerin ortaya çıkmasıyla birlikte, kadınların siyasete artan katılımının kadın meselesine ya da temsiline mutlaka yardımcı olmadığı ortaya çıktı. Bu içgörülerden yola çıkan bu makale, Türkiye'nin AKP örneğinde feminizasyon/kadınların siyasete katılım sürecinin nasıl işlediğini incelemektedir. Bu noktada temel olarak ele alınan durum ise ikil ibir dinamiğe dayanmaktadır. Bir yandan, partinin feminizm karşıtı (kısaca anti-feminist) gündemi, partinin İslamcı-muhafazakar ideolojisini destekleyerek kadınların siyasi katılımının sınırlarını kasten belirliyor. Öte yandan, kadın aktivistler-kadın kolları üyeleri, partinin katı sınırlarına meydan okumadan, bu sınırlarla barış içerisinde yeteneklerini parlatarak politik hayatta kalmalarını titizlikle yönlendiriyorlar. Araştırma bulgularım, AKP'nin kadınlara feminist özgürleşme vaadinde bulunmadan ulaştığını, ancak retorik olarak hem aktivist hem de seçmen olarak siyasete katılımını teşvik ettiğini gösteriyor. Buna karşılık kadınlar, anti-feminizm den kaynaklanan olası fırsatları zorlayarak ve sınırları da göz önünde bulundurarak aktivizmlerini oluştururlar. Burada kurulan ataerkil pazarlığın dinamiklerine odaklanarak AKP kadın kolları başkanlarının siyasi hayatta kalmalarını sürdürme stratejilerini inceliyorum. Kadınların özne olarak onayladığı bu teslimiyet AKP'nin kadın üye ve seçmen sayısını artırırken bir yandan da onu feminizm karşıtı politika ve söylemlerde daha özgüvenli hale getirmektedir. Bu çalışma 2019 yerel seçimleri döneminde (Ocak-Haziran) İstanbul'un çeşitli ilçelerinde AKP Kadın Kollarının organize ettiği seçim çalışmalarında yapmış olduğum katılımcı gözlemci saha çalışmasına ve 2019-2021 yıllarında yine İstanbul'un çeşitli ilçelerinde AKP Kadın Kolları İlçe başkanları, başkan yardımcıları, üyeleri ve parti kadın seçmenleri ile yapmış olduğum derinlemesine görüşme verilerine dayanmaktadır. Ayrıca, İstanbul AKP il başkanlığınca haftalık çıkarılan AK BÜLTEN isimli derginin 2009-2019 yılları arasında yaptığım tarama da çalışmaya veri sağlama da önemli bir kaynak olmuştur.

Ayça Ergun & Nazlı Kazanoğlu, Türkiye'nin Avrupa'dan Uzaklaşma Süreci ve Kadın Sivil Toplum Kuruluşları

2000'lerin başından itibaren STK'ların güçlenmesi ve faaliyetlerinin çeşitlenmesinin esasen Türkiye'nin Resmi Adaylığı ile başladığını söylemek mümkündür. AB'ye katılım sürecinin Türkiye'deki STK'ların durumunun iki şekilde iyileştirdiğini iddia etmek mümkündür. Birincisi, AB adaylığı ile birlikte gelen demokratikleşme süreci ile genişleyen faaliyet alanı, ikincisi ise AB'nin Türkiye'deki STK'lara uyum sürecine katkıda bulunabilmeleri için sağladığı mali ve teknik desteklerdir. AB'nin STK'lara sunduğu araç ve fonlardan azami şekilde faydalanan, faaliyetlerini ve iş birliği ortaklıkları başarılı bir biçimde genişleten yerel aktörlerden biri de kadın STK'ları olmuştur. 2011'den itibaren Türkiye'nin AB uyum sürecinden giderek uzaklaştığı ve AB üyelik projesini sürdürmekte tereddüt ettiği görülmektedir. Bunun sivil toplum alanında yansımaları Avrupadan uzaklaşma ve Avrupa'ya karşı şüphe duyma eğilimin artmasıdır. AB üyeliğinin siyasi gündemden büyük ölçüde düşmesinin yanı sıra STK'ların kendi AB ile deneyimlerinin de bu uzaklaşmaya sebep olduğunu söylemek mümkündür. Kadın örgütleri bu ortamda artık sadece lobicilik faaliyetleri ve işbirliklerini değil aynı zamanda devlet kurum ve kuruluşları ile yerel idareler ile olan ilişkilerinin içerik ve niteliğini yeniden tanımlama sürecine girmişlerdir. Bu açıdan değerlendirildiğinde 2000'lerin başında devlet-sivil toplum ilişkilerine etki eden ve dönüştürücü bir niteliği olan uluslararasılaşma ve Avrupalılaşmayı takip eden Avrupa'dan uzaklaşma süreci devlet ve devlet-dışı aktörler arasında yeni bir ilişkinin de şekillenmesine sebep olmuştur. Bu bildiriye esas teşkil eden alan araştırmasında niteliksel araştırma teknikleri kullanılmış, şu şu şu illerde 37 kadın STK ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Araştırma kapsamında görüşülen STK'ların 17'si inanç-temelli, 20'si hak temelli kadın STK ile görüşülmüştür. Yarı-yapılandırılmış derinlemesine mülakatlarda(1)AB'nin toplumsal cinsiyet eşitliği gündemine ilişkin değerlendirmeler,(2) mevcut faaliyetleri ve projeleri, (3) devlet kurum ve kuruluşları, yerel idareler, özel sektör, ulusal ve uluslararası diğer kadın STK lar ile olan ilişki ağları(4) AB ve ilgili kurumları ile olan ilişkilere dair algılar (5) Avrupalılaşma ve Avrupadan uzaklaşma örüntülerine ilişkin değerlendirmeler odaklanılmıştır. Araştırma bulgularına göre, Avrupa'dan uzaklaşma süreci Türkiye'de kadın ve toplumsal cinsiyet eşitliği alanlarında çalışan STK'lar üzerinde etkisini normatif ve finansal olmak üzere iki şekilde göstermiş, hak temelli STK'ları zayıflatırken inanç temelli STK'ları ise güçlendirmiştir. Her iki tip sivil toplum kuruluşunun devlet kurum ve kuruluşları ile olan ilişkisinin de içerik ve niteliğinin farklılaştığını söylemek mümkündür. Son yıllarda inanç temelli STK'lar hem devlet kurum ve kuruluşları hem de yerel idareler ile ilişkilerini güçlendirmiş, faaliyet alanlarını genişletmiş ve uluslararası platformlarda Türkiye'yi temsil eder hale gelmiştir. Öte yandan, kendilerini önemli ölçüde dışlanmış hissedilen hak temelli STK'lar ise ya faaliyet alanlarını daraltmak zorunda kalmış yada başta özel sektör olmak üzere yeni devlet-dışı kaynaklara yönelmişlerdir.

Gülay Doğan, Sivil Toplum Süreçlerinde Kadınların Katılım ve Temsil Düzeyindeki Eksikliğin Sendikal Yapı Bağlamında İncelenmesi

Kadınların sivil toplum kuruluşlarında kurumsal karar alma süreçlerine ve faaliyetlere katılımlarının temsili oranı yakalayamayacak ölçüde düşük olması hem Türkiye'de hem de dünyada hala önemli bir sorundur. Siyasal ve sivil kurumlarda kadınların temsilindeki açığa dair oldukça geniş bir uluslararası literatür bulunmaktadır. Yapılan çalışmalar çocuk ve aile sorumlulukları, finansal yetersizlikler, öz yeterlilik duygusundaki eksiklik (Kanthak&Wood, 2015), kız çocuklarının erken yaşam deneyimleri (Bos et al.,2021), cinsiyete dayalı normlar (Brulé and Gaikwad 2021; Robinson and Gottlieb 2019), ilgi ve bilgi eksikliği (Fraille Gomez, 2017;2015) gibi başlıkları temel sebepler olarak tespit etmişlerdir. Sebep ne olursa olsun kadınların temsilindeki eksiklik aynı zamanda demokratik süreçlerde bir işlevsizlik yaratır. Bu yazıda amacımız, Türkiye'de kadınların sivil katılımının önündeki temel engelleri tespit etmek ve kurumlardan beklentilerini anlamaktır. Bu makale, kadınların sivil toplumda eylemlere ve karar alma mekanizmalarına katılımlarının

önündeki engelleri tespit etmek için bir öğretmen sendikasında yapılmış geniş katılımlı bir anket çalışmasına dayanmaktadır. Anket, Türkiye'nin 81 ilinden 96.000 kadın üyeye paylaşılmış ve 3.500 geribildirim alınmıştır. Kongrede, bu anket verilerinden elde edilen nitel veri analizini ve nicel sonuçların regresyon analizini sunacağız. Temsili verilere dayanarak Türkiye'de sendikal faaliyetlerde kadınların katılımındaki düşüklüğün arkasındaki bazı temel nedenleri göstereceğiz. Konuyla ilgili yaptığımız araştırmada oldukça ilgi çekici sonuçlara ulaştık. Bulgularımız Türkiye'de kadınların sendikalarda görev almalarının önündeki en büyük engellerin ailevi sorumluluklar, ilgi ve bilgi eksikliği olduğunu gösterdi. Öncelikle anketimizi yanıtlayan katılımcıların neredeyse tamamı bir sendikaya üye olmanın, yasal haklarının korunması için sivil bir oluşumu güçlendirmek anlamına geldiğini ifade etmişlerdir. Ancak kadın sendika üyelerinin yarısından fazlası, sendikalarından çocuk bakım hizmetlerinin dile getirilmesi, işyeri kreşlerinin açılması gibi çeşitli talepleri olmasına rağmen sendikaya aktif katılımı ilgilendiklerini de ifade etmişlerdir. Yine, sendika yönetiminde daha çok kadının görev almasının teşvik edici olduğunu düşünen kadınların, bireysel katılım söz konusu olduğunda istekli olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Buna rağmen, oldukça az sayıda katılımcı sendikal çalışmalarda kadınların yeterince temsil edildiğini düşündüğü ortaya çıkmıştır. Regresyon analizimiz kadınların sendika katılımı önündeki önemli bir engelin evlilik olduğunu göstermiştir. Yaş, eğitim, çocuk sayısı gibi değişkenlerin kontrol edildiği regresyon modelimizde evlilik sendikada görev almamanın en önemli belirleyicisi olarak ortaya çıkmıştır. Faaliyetlere dair yeterince bilgilendirilmemekten dolayı duyulan rahatsızlığı anket sorularına verilen cevapların yanında açık uçlu soruya verilen yanıtlardan da açıkça takip etmek mümkündür. Sendikanın karar alma süreçleri hakkında yeterince bilgilendirildiği düşünen kadın oranı%13,1'ken, sendikanın karar alma süreçlerine katıldığını düşünenlerin oranı %5,2'dir. Düşük ilgi ve sendikal süreçlere ve içeriklere dair yeterince bilgilendirilmemek, kadınların sendikal faaliyetlere ve yönetime katılmayı tercih etmemelerinin temel nedenleri olarak karşımıza çıkmaktadır. İlgi eksikliğinin arka planında evlilik, ev ve çocuklara dair sorumluluklar, katılımcı kadın sayısının yetersiz görülmesi ve faaliyetlere dair önceden bilgilendirilmemek temel sebepler olarak tespit edilmiştir. Bu bulgular, konu ile ilgili daha önce yapılan çalışmaların sonuçları ile (Bos et al. 2021; Kim,2019;Dassonneville&McAllister, 2018) ve özellikle Küresel Güney ülkelerinde siyasi katılımdaki cinsiyet eşitsizliğine ilişkin son literatürle uyumludur(Michelitch,2018; Fraile&Gomez 2015;Barnes&Burchard, 2012).

Nazlı Çağın Bilgili, Dışlanma ve Siyasal Güven: Farklı Bağlamlarda Siyasal Güvende Kadın-Erkek Karşılaştırması

Toplum sözleşmeleri siyasi teorinin en eski konularından biri kabul edilmekle birlikte çözümlenmiş ve rafa kaldırılabilmiş değildir. Zira toplum sözleşmeleri canlı birer organizma gibi değişen hakim ekonomik modele, yükselen değerler ve ihtiyaçlara göre zaman içerisinde değişmek ve dönüşmek zorunda kalmıştır. Güçlenen ve tüm dünyada hakim paradigma haline gelen neoliberal ekonomik politikalar ve tüm dünyada hem ekonomik hem toplumsal anlamda ciddi değişikliklere yol açan Covid 19 salgını toplumsal sözleşmeleri tartışmaya açan gelişmelerin en güncel örnekleri olarak sıralanabilir. Sözleşmeler stabil kalmaz çünkü toplumsal aktörlerin değişen ihtiyaçları ile birlikte devlet aygıtlarından beklediklerini de onlarla kurdukları ilişkilerin de değişmesi kaçınılmazdır. Her sözleşme gibi toplum sözleşmelerinin de iki tarafı vardır. Devlet tarafı, İngilizce literatürde 3 P olarak anılan güvenliğin (protection), hizmetlerin (provision) ve katılımın (participation) sağlanmasından sorumludur. Toplumsal aktörlerin beklenen ise vergi vermeleri ve kurallara uymalarıdır. Bu ikinci madde daha genel anlamı ile ele alındığında halkın devleti meşru bir otorite olarak görmesi olarak da ele alınabilir. Teorinin temelinde var olan bireylerin hak ve özgürlüklerinden feragat etmeleri meselesi de ancak devleti meşru ve işe yarar görmeleri ile mümkün olacaktır. Kısaca ifade etmek gerekirse güçlü bir toplum sözleşmesi için vatandaşların devlete güvenebiliyor olması zaruridir. Bu makale toplum sözleşmeleri bağlamında kadınların yerini ve rolünü tartışmayı hedeflemektedir. Literatürde uzun zamandır var olan çalışmalar kadınları azınlıklarla bir tutarak bu iki grubun toplumsal olarak dışlandıklarını ve bunun sonucu olarak da kendilerini toplumsal sözleşmenin güçlü bir tarafı olarak görmediklerini

tartışmaktadır. Yukarıda tartışılan meşruiyet meselesinin ışığında, bu çalışmada toplumsal aktörlerin sözleşmeye bağlılığı sisteme duydukları güven üzerinden ölçülecektir. Yani devletin kurumlarına güven duymayan bir bireyin toplumsal sözleşmeye güçlü bir biçimde bağlı olduğunun söylenemeyeceği iddiasından yola çıkarak, bu çalışma, kadınların–dışlanan grup içerisinde yer almaları dolayısıyla-siyasal güvenlerinin erkeklere göre daha düşük olacağı hipotezini test etmeyi amaçlamaktadır. Dünya Değerler Araştırması'nın (WVS) son dalga verileri kullanarak yapılacak olan analizde öncelikle cinsiyetin ve sonrasında da literatürde siyasal güveni etkilediği tartışılan toplumda azınlık olarak tanımlanan gruplar içerisinde olma, sosyal güvenlik sisteminden faydalanma, hükümetle benzer görüşte olma gibi faktörlerin siyasal güven üzerindeki etkisi incelenecektir. Bu etki öncelikle Türkiye özelinde ve sonrasında gelişmiş Batı ülkeleri–bu kategoride özellikle toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında önde gelen ülkeler araştırmaya eklenecektir-, Türkiye ve Orta Doğu ve Kuzey Afrika üçlü karşılaştırması bağlamında ele alınacaktır. Bu karşılaştırma sonucu elde edilen bulgular ile bahsi geçen faktörler ve siyasal güven arasındaki ilişkinin farklı bağlamlarda nasıl işlediği de tartışılacaktır

Medya ve Siyaset (ÇSM 503)

Panel Başkanı: Asuman Özgür Keysan

Rahime Süleymanoğlu Kürüm & Elif Gençkal Eroler, *Kimliğin Tanınması için Epistemik Mücadeleler: AK Parti Dönemi Türkiye Medyasının Modernleşme Algısı*

Modernite kavramının Batı ve laiklik ile olan ilişkisi, küreselleşme çağında dini hareketlerin yükselişle birlikte tartışmaya açılmıştır. Bu, Batı'dan ve laiklikten kopuk alternatif moderniteler için bir zemin sunmaktadır. Bu makale, epistemik adaletsizlik ve tanınma teorisi anlayışlarından yola çıkarak, medya kuruluşlarının bir analizi yoluyla Türkiye'de alternatif modernitelerin ortaya çıkışı için teorik bir açıklama sunmaktadır. Türkiye, uzun süredir devam eden Batı modernitesi ve bütünleşme geleneği ve Doğu ile Batı sınırları arasında oturma karmaşık eşik kimliği nedeniyle alternatif modernitelerin ortaya çıkışını incelemek için açıklayıcı bir örnektir. Türkiye'de en uzun süre iktidarda olması sebebiyle ulus kimliği şekillendirme imkân ve isteğine sahip olan AK Parti döneminde, hem kamuoyu görüşünü şekillendirici hem de iktidarın görüşünü yansıtan olma gibi çok yönlü etkisi sebebiyle medyaya odaklanmakta ve Türkiye'deki medyada medeniyet/modernite ve Batı/AB ilişkisinin nasıl ele alındığını anlamaya çalışmaktadır. AB-Türkiye ilişkilerinin farklı dönemlerini yansıtan üç dönemde Türk mediasının altı aylık aralıklarla bir medeniyet odak noktası olarak Batı/AB'nin rolüne ilişkin Türk mediasında tanınmaya yönelik epistemik mücadelelere ışık tutmaya çalışmaktadır: i) AB üyeliğinin güvenilirliği en yüksek olduğu için en olası durum olarak Ekim 2005'te Türkiye'nin AB ile katılım müzakerelerinin başlamasından önce, ii) en az olası vaka olarak hükümetin milliyetçi söyleminin güçlü bir şekilde yükseldiği Suriye mülteci krizinin zirvesi olan Eylül 2015 ile Temmuz 2016 arası ve iii) hem AB hem de Türkiye'nin sağlık güvenliği konularına odaklandığı tarafsız bir dönem olarak Covid-19 salgını döneminin zirvesi olan Mart-Ağustos 2020 arası dönem.

Asuman Özgür Keysan, *Farklı Mülteci Kimlikleri ve Toplum Kabul İlişkisi: Sosyal Medya Analizi*

2011 yılında Suriye'de başlayan iç savaş sonrası 13,5 milyon Suriyeli zorunlu olarak dünyanın başka ülkelerine göç etmiş, 2021 yılında Afganistan'da Taliban'ın kontrolü ele geçirmesiyle yaşanan rejim değişikliği ve artan insan hakları ihlallerinden kaçan birçok insan ülkelerini terk etmek zorunda kalmıştır.

Şubat 2022 tarihinde ise Rusya-Ukrayna savaşı sonrasında Ukrayna'da 10 milyondan fazla kişi yerinden edilmiştir. Türkiye bu ülkelerden gelen düzenli ve düzensiz göç hareketlerinin geçiş ülkesi olması yanı sıra nihai varış noktası da olmuştur. Ancak Suriye'den yaşanan göç sonrasında Suriyeliler ve Türk vatandaşları arasında gerilimler baş göstermiş, 2021 yılında Afganistan'dan Türkiye'ye yaşanan göç ile birlikte farklı çevreler arasında oluşmuş olan gerilimler daha da tırmanmıştır. Bu durum göç olgusunun toplumsal kabul ve sosyal uyum açısından değerlendirmesini gerekli kılmaktadır. Göç alanında toplumsal kabul ve uyum üzerine yapılan çalışmalar konuyu mülteciler ve ev sahibi topluluk olmak üzere iki boyut üzerinden ele alır. Toplumsal kabul ve uyumu mültecilerin algı ve tutumları yanı sıra ev sahibi toplumun da tutum ve bakış açısı da belirlemektedir. Bu çalışmanın amacı farklı mülteci kimliklerinin göç edilen ülkedeki toplumsal kabul düzeylerine etkisini sosyal medya paylaşımları üzerinden analiz etmektir. Bu araştırmanın örneklemini Şubat 2022 tarihinden bu yana ev sahibi toplum üyeleri tarafından Ukrayna vatandaşlarının Türkiye'ye göçü üzerine ve halihazırda ülkede yaşayan Suriyeliler üzerine yaptıkları twitter paylaşımları oluşturacaktır. Bu noktada bu çalışmanın temel hedefi ev sahibi toplumun farklı mülteci gruplarına yönelik olarak geliştirdikleri refleksleri ve tutumları ortaya koyarak farklılık ve benzerliklerin hangi alanlarda ortaya çıktığını tespit etmektir. Çalışma ev sahibi toplumun mülteci grupları kabul düzeylerinin ülkede kurulan mültecilik algısı üzerinden farklılaştığı argümanını savunmaktadır.

Gülten Okçuoğlu & Özen Baş, Türkiye'de Çevrimiçi Nefret Söylemiyle Mücadelede Bir Yöntem Olarak Karşı Konuşma: Anket Deneyi Yöntemi

Bilgi ve iletişim teknolojilerine artan erişilebilirlik nefret dolu söylemlerin daha görünür olmasına ve hızlı bir şekilde yayılmasına neden olmaktadır. Avrupa Konseyi Irkçılıkla Mücadele Komisyonu 2015 yılında yayımladığı raporda çevrimiçi nefret söylemini birçok ülke için büyüyen bir fenomen ve sorun olarak tanımlamıştır (Bakalis 2015, 11). Nefret söylemi; ırk, cinsiyet, cinsel kimlik, ulusal kimlik, etnik köken, engellilik, din ve göçmenlik statüsüne dayanarak bir bireye veya gruba yönelik ayrımcılık, dışlama çağrısı, zararlı stereotiplerin üretilmesi ve kullanılması, şiddete veya düşmanlığa teşvik, hakaret, aşağılama, yanlış bilgilendirme, şeytanlaştırma içeren ifadeler olarak tanımlanabilir (Allan2017; Garland vd. 2022, 3; Twitter 2021; Youtube 2019; Weber 2009). Türkiye 3,7 milyondan fazla mülteci ile dünyada en fazla mülteciye ev sahipliği yapan ülke konumundadır (United Nations High Commissioner for Refugees [UNHCR], 2022). Bu artış, mülteciler nefret söylemleri ile hem gündelik hayatta hem de çevrimiçi ortamda daha sık karşılaşmasına neden olmaktadır (Müller ve Schwarz 2021, 2132). 2014 yılında Suriyelilerin Türkiye'yi terk etmesini isteyen bir grup genç, ilk kez sosyal medya platformlarında "#ÜlkemdeSuriyeliİstemiyorum" etiketi altında örgütlenerek Kahramanmaraş'ta protesto gösterisi düzenledi. Eylem sırasında Suriyeli bir ailenin bulunduğu araca saldıran ve linç etmek isteyen grup, Suriyelilere ait bazı iş yerlerinin tabelalarını da indirdi (Hürriyet 2014; NTV 2014). Nefret söylemleri nefret suçu dışında anksiyete, uyuşturucu kullanımı, kutuplaşma, aşırılıkçı mobilizasyon ve radikalleşme gibi psikolojik ve sosyal sorunları da beraberinde getirmektedir (Chaudhary, Saxena ve Meng 2019, 3-4; Cinelli vd., 2021; McDoom 2012). Bu nedenle, sosyal medya şirketleri, sivil toplum örgütleri, hükümetler ve bireysel aktivistler, çevrimiçi nefret söylemiyle mücadele etmek ve etkilerini azaltmak için çeşitli stratejiler ve yöntemler geliştirmektedir. Bu Yöntemlerden birisi de Karşı Konuşma'dır (Counterspeech). Karşı Konuşma, internet kullanıcıları tarafından nefret dolu yorumlara verilen doğrudan yanıtlardır (Benesch vd. 2017, 5). Karşı Konuşma'nın amacı, nefretin çevrimiçi ortamda yayılmasını engellemek, etkilerini azaltmak, kullanıcıların davranışlarını etkilemek ve değiştirmektir (Buerger 2020, 2). Dünya Geneline çevrimiçi nefret söylemi ile mücadele etmek amacıyla Karşı Konuşma yöntemini kullanan Jagärhar (#iamhere), @pangazar, @YesYoureRacist gibi bir çok aktivist grup bulunmaktadır (Dangerous Speech Project 2019); fakat Türkiye'de çevrimiçi nefrete doğrudan yanıt vermek amacıyla bir araya gelmiş herhangi bir topluluk bulunmamaktadır. Ayrıca, her ne kadar Karşı Konuşma bir yöntem olarak her geçen gün daha da popülerleşse de bir mücadele yöntemi olarak Karşı Konuşma'nın, özellikle mültecilere yönelik söylemlerdeki etkisini ölçen çalışma sayısı sınırlıdır. Türkiye'de ise

KarşıKonuşma yönteminin çevrimiçi nefret söylemi ile mücadelede etkili bir yöntem olarak kullanılıp kullanılmayacağını ölçen herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Türkiye’de çevrimiçi nefret söylemi ile mücadelede Karşı Konuşma yöntemi etkili bir yöntem olarak kullanılabilir mi? sorusunun cevabı, literatürde önemli bir boşluğa tekabül eder. Bu çalışma, rastlantısal olmayan örnekleme yöntemine dayanan çevrimiçi anket deneyi (SurveyExperiment) (n=181) ile Karşı Konuşma’nın kullanıcıların mülteciler hakkındaki tutum ve davranışlarına etkisi ölçülmüştür. Mülteciler hakkındaki aynı tweetlerden birinci grup uyarın KarşıKonuşma içeren yorumlar ile birlikte hazırlanmışken, diğer uyaranda iste Karşı Konuşma içeren tweet yorumları bulunmamaktadır. Mülteciler hakkında Karşı Konuşma içeren ve içermeyen tweet yorumlarına maruz kalan katılımcılar arasındaki fark ölçülmüştür. Sonuçlar, çevrimiçi Karşı Konuşma yönteminin mülteci karşıtı tutumu ve nefret söylemi davranışını azalttığını göstermektedir. Karşı Konuşma’nın etkisini ölçen Türkiye’deki ilk çalışmadır.

Güncel Uluslararası Siyaset (ÇSM 401)

Panel Başkanı: Özge Özkoç

Orhan Bulus, *Çin’in Yükselişi ABD ve Liberal Uluslararası Düzen İçin Bir Tehdit midir?*

Son yıllarda uluslararası güvenlik çalışmalarında Çin’in yükselişi önemli bir yer kaplamaktadır. Yapılan çalışmalar, Çin’in yükselişinin ABD ve liberal uluslararası düzen için bir tehdit olup olmayacağı konusunda tartışmaları içermektedir. Çin, son yıllarda gösterdiği hızlı büyüme ile adından sıkça söz ettirmektedir. Çin ekonomik olarak büyürken askeri ve siyasi hırsları halen belirsizliğini korumaktadır. Bu belirsizlik karşısında, ABD ve onun Batılı müttefikleri uluslararası liberal düzenin güvenliği için endişe duymaktadırlar. Çin kendi büyümesinin hem bölgesindeki hem de dünyadaki diğer ülkeler için tehdit oluşturmadığını, zira küreselleşmeye katılımcı bir yaklaşımla barışçıl kalkınma stratejisi izlediğini ileri sürmektedir. Ancak Çin yönetimi liberal düzenin sağladığı imkanları ve küreselleşmeyi kendi lehine kullanırken, yabancı fikir ve sermayenin ülkesine girişini kısıtlamaya çalışmaktadır. Çin’in bu tutumu ise Batılı ülkeleri ciddi şekilde endişelendirmektedir. ABD özelinde ise kendi hegemonyasına karşı oluşabilecek bir tehdit de söz konusudur. Çin yönetimi 1990’lı yıllardan itibaren askeri harcamalarını artırmış ve ordusunu modernize etmeye devam etmiştir. Çin, ABD ordusunu kıyılarından ve hava sahasından uzak tutmayı askeri doktrin olarak benimsemiştir. Ayrıca Çin, kendi bölgesinin dışında da askeri olarak varlık göstermeye başlamıştır. Son olarak saldırgan olmayan bir nükleer stratejisi ye (ilk kullanan olmama & nükleer bir saldırıda sadece misilleme yapma) sahip olan Çin’in, ne kadar bu stratejiye bağlı kalmaya devam edeceği ve ABD’nin Güney Çin Denizi’ndeki ihtilafli yerlere olası müdahalesi nükleer güç kullanarak karşılık verip vermeyeceği belirsizdir. Çin’in yükselişi ve liberal uluslararası düzendeki bozulmalar karşısında Batılı ülkeler arasında liberal uluslararası düzenin korunmasına yönelik yaklaşım farklılıkları bulunmaktadır. Nitekim başta liberal dünyanın öncüsü konumundaki ABD olmak üzere, birçok liberal ülke kendisinin öncülük ettiği liberal değerlere aykırı tutum alabilmektedir. Dolayısıyla liberal düzenin koruyucusu konumunda olan NATO içerisinde bile bu değerlere aykırı tutumlar görülmektedir. Liberal değerlere aykırı tutum alan üye ülkeler nedeniyle, NATO için en büyük tehdidin dışarıdan (Çin ve diğer yükselen güçlerden) değil kendi içerisinden geldiği ileri sürülmektedir. Nitekim NATO içerisinde liberal değerleri aşındıran üye ülkeler için bir yaptırım mekanizması bulunmamaktadır. Son dönemde NATO’nun modasının geçtiği görüşü dile getirilirken, aynı zamanda ABD’nin Çin’e Avrupa’nın da Rusya’ya Odaklanarak Atlantik içerisinde oluşturulacak işbirliği ile NATO’nun bir Avrasya-Atlantik kolektif güvenlik örgütüne dönüşmesi gerektiği de vurgulanmaktadır. Bir diğer yaklaşım ise artan otomasyon ve teknolojik dönüşüm neticesinde ABD’nin müttefikleri olan bağımlılığının azalacağı, bu nedenle ABD’nin dünyadaki baskın güç olmaya devam etmekle birlikte artık

liberal düzenin garantörü olmaya devam etmeyeceği şeklindedir. ABD'nin haydut bir süper güce (A Rogue Power) dönüşeceği ön görülürken önümüzdeki yüzyılın liberal olmayan bir Amerikan yüzyılı olacağı ileri sürülmektedir. Son yaklaşım ise liberal düzenin hayatta kalmasının üyelerinin liberal olmasına bağlı olmadığıdır. Bu bakımdan liberal düzenin devamlılığı için ülkelerin statükocu olması ve taahhütlerini yerine getirmesi yeterlidir. Bu sayede liberal uluslararası düzen başta Çin olmak üzere yükselen güçlere karşı en büyük destekçisini (ABD) kaybetse de, varlığını devam ettirecektir. Bu çalışma Çin'in yükselişinin ABD ve liberal uluslararası düzen için bir tehdit olup olmadığına alandaki teorik yaklaşımlar üzerinden açıklama getirmeyi amaçlamaktadır. Çalışmada ilk olarak uluslararası ilişkilerde çatışmaya ilişkin realist, liberal ve inşacı yaklaşımlar ele alınacaktır. Akabinde Çin'in yükselişi anlatılacaktır. Daha sonra ise liberal düzenin korunmasına yönelik yaklaşım farklılıklarına değinilecektir. Sonuç kısmında ise çalışmaya ilişkin analize yer verilecektir.

Özge Özkoç, İsrail'in Arap Ülkeleriyle "Normalleşen" İlişkileri: Abraham Anlaşmaları Üzerine bir Değerlendirme

ABD'nin öncülüğünde BAE, Bahreyn ve İsrail tarafından Eylül 2020'de kamuoyuna duyurulan Abraham Anlaşmaları Deklarasyonu ve imzalanan ikili antlaşmalarla, söz konusu iki Arap ülkesi İsrail'i tanıyarak ilişkilerini normalleştireceklerini ilan ettiler. İlerleyen aylarda Fas Krallığı ve Sudan Cumhuriyeti de yayımladıkları ortak deklarasyonlarla, İsrail'i tanıyan Arap devletleri koalisyonuna katıldılar. Böylece, 1979'da Mısır ve 1994'te Ürdün'ün İsrail'le barış antlaşmaları imzalamalarının ardından, Arap dünyasında İsrail'in varlığını tanıyan ülke sayısı altıya yükselmiş oldu. Bölgede yirmi iki bağımsız Arap devleti olduğu düşünüldüğünde bu sayının hala az olduğu söylenebilir. Oysa, Abraham Anlaşmaları, İsrail'in bölgedeki varlığı ve dış politikası açısından nicelden ziyade niteliksel bir öneme işaret etmektedir. Gerçekten de, Filistin Yönetimi'nin Abraham Anlaşmaları'na ilişkin eleştirisine rağmen, İsrail'in varlığını tanımama ilkesine yaslanan geleneksel Arap siyasetindeki bu "radikal" değişimin bölge açısından kritik bir farklılaşmaya işaret ettiğini ve İsrail açısından ise önemli bir kazanım olduğunu belirtmek gerekmektedir. Nitekim, İsrail'in kuruluşundan itibaren Arap ülkelerinin büyük bir kısmıyla yaşadığı askeri-politik çatışmalar ile bölgedeki uzun süreli tecridi düşünüldüğünde, Abraham Anlaşmaları'nın İsrail'le ilişki kurulmasının önündeki "tabu"ları yıkarak yarattığı yeni konjonktürün önemi daha da açık hale gelmektedir. Bunun yanı sıra, Abraham Anlaşmaları Ortadoğu'nun ikinci büyük ekonomisi olan BAE ile geliştirilen ekonomik ilişkiler ve dolayısıyla İsrail ekonomisinin Körfez sermayesine "açılma"sı açısından da kritiktir. Bu bildiride, İsrail'in BAE başta olmak üzere Bahreyn, Fas ve Kuzey Sudan tarafından diplomatik olarak tanınmasının özellikle 2010 sonrasında bölgede gerçekleşen önemli gelişmelerin sonucu olarak çıktığı iddia edilecektir. Fakat, 2010 sonrası bölgesel konjonktürün de asıl olarak 2000'lerde şekillendiğini belirtmek gerekmektedir. 2003 Irak'ın işgalinin ardından İran'ın Iraklı Şiiiler üzerindeki etkisinin artması, 2006 Lübnan Savaşı'nda İran'ın Hizbullah'a verdiği desteğin hem İsrail'de hem de Suudiler'de yarattığı endişe, ardından Suriye iç savaşında Beşar Esad iktidarına verdiği destek bölgede İran merkezli bir Şii eksen ihtimalini doğurdu ve bu durum da Suudilerin İran'a karşı İsrail'le yakınlaşmasının zeminini hazırladı. Fakat asıl olarak, Arap isyanlarının Suriye, Yemen ve Libya'yı istikrarsızlığa sürüklemesi ve yine isyan dalgasının etkisiyle ılımlı ve radikal İslami hareketlerin güç kazanmaları bölgedeki devlet sistemini derinden etkiledi. Arap isyanlarının ilk önemli etkisi, Mısır'ın kaybıyla bölge siyasetine şekil veren Maşırık'ın giderek nüfuz kaybetmesi oldu. 1990'lar boyunca dahi İsrail karşıtlığını sürdüren Suriye, 2011 sonrasında patlak veren iç savaşla birçok açıdan İsrail açısından tehdit olmaktan çıktı. Dolayısıyla, 2000'lerden itibaren halihazırda başlamış olan bölgesel liderliğin Körfez bölgesine ve asıl olarak Suudi Arabistan ile BAE eksenine kayması hızlandı. Arap isyanlarının ikinci etkisi, tarihsel olarak bölge siyasetini şekillendiren Filistin sorununun ikincilleşmesi oldu. Çünkü, artık bölgede Filistin sorununu aşan ve Arap devletlerinin hem kendi aralarındaki ilişkileri hem İsrail'le hem de ABD'yle ilişkilerini yeniden değerlendirmelerini gerektiren bir konjonktür ortaya çıktı. Bu konjonktürde ABD'yle sıkı müttefiklik ilişkisini sürdüren Suudi Arabistan, 2010 sonrasının bölgesel

sisteminin ana aktörü haline geldi. Suudi Arabistan'ın Abraham Antlaşmaları'na doğrudan taraf olmamakla birlikte, 2010'dan beri İsrail ile birçok alanda gayri resmi ilişki kurduğu hatırlanmalıdır. İşte, bu yakınlaşma tam da bölgedeki değişim üzerinden okunmalıdır. Bu konjunktürde İsrail, İran karşıtlığı ve ABD müttefikliği üzerinden Körfez ülkeleriyle yakınlaşma siyasetine hız kazandırdı. Abraham Anlaşmaları da bu siyasetin sonucu olarak çıktı. Fas ve Sudan'ın da sürece dahil edilmesi, ilerleyen dönemlerde İsrail İle Diplomatik ilişki kurması beklenen diğer Arap devletlerine adeta bir çağrı olarak okunabilir.

Ersin İçöz, Nükleer Kriz Bağlamında ABD – İran İlişkilerinde Öz-İmajların Rolü (2001 – 2005)

İmajlar etrafımızdaki karmaşık çevrenin basitleştirilmesinde bilişsel kategoriler olarak görev yapan zihni inşalardır. Öz imajlar öncelikli olarak birey açısından “ben” bilişine, sonrasında paylaşılabılır bireylerarası anlam açısından “biz” bilişine karşılık gelmektedir. Bu çalışma ikili ilişkilerin sınırını aşarak küresel bir krize dönüşen İran'ın Nükleer Programını ABD ve İran arasındaki öz imajlar üzerinden inceleme amaçlamaktadır. 2001 ve 2005 yılları arasındaki dönemi kapsayan çalışma içerisinde, ABD Başkanı George W. Bush'un İran söz konusu iken sahip olduğu pozitif öz imaj ve İran'ın Dini Lideri Ali Hamenei'nin ABD söz konusu iken sahip olduğu negatif öz imaj söylem analizi yöntemi ile incelenecektir. ABD'nin pozitif öz imajı 11 Eylül sonrasında sorun çözücü davranışa daha fazla imkân tanırken, İran'ın negatif öz imajı davranış açısından ülkenin direniş, geçmiş travmalar ve işgal korkusu ile sınırlanmasına neden olmuştur. İçerideki kırılmanın, paylaşılabılır korkular ve düşmanın belirsizliği üzerinden ABD'nin hem içinde hem de dışında neden olduğu mücadele alanı içinde, kendisini ilahi motiflerle güdüleyen George W. Bush'un Soğuk savaşın “bitmesinden” ziyade “kazanılmasından” kaynaklı kontrol illüzyonu kapıldığı görülmektedir. Bu illüzyonun yansımalarını ABD'nin İran siyasetinde de tespit etmemiz mümkündür. Diğer taraftan Ali Hamenei'nin halk, devrim ve devrimle gelen sistem üzerinden sahip olduğu pozitif öz-imaj, ABD söz konusu olduğunda ciddi bir kırılma yaşayarak negatif bir öz imaja dönüşmektedir. Devrim ile kurulan sistemin bekası için sorun çözücü davranışa örnek olarak verilen Hz. Muhammed, Hz. Ali ve Humeyni gibi tarihsel figürlerin davranışları, ABD kaynaklı negatif öz imaj ile yerini fedakârlık, acı ve matem kültürünün simgesi olan Hz. Hüseyin'e bırakmaktadır. Bir yanda söz konusu iki ülkenin Afganistan'daki ve sınırlı bir şekilde Irak'taki işbirliklerini, diğer yanda da İran'ın nükleer programı ile ilgili yükselen krizi düşündüğümüzde, çalışmanın zamansal sınırları, özünde hem iş birliklerini hem de anlaşmazlıkları aynı anda barındıran ABD–İran ilişkilerinin doğasını anlama açısından çok önemlidir. Bu doğrultuda işbirliği ve anlaşmazlık açısından pozitif ve negatif öz imaj tarafından yaratılan sınırlılıkların ve fırsatların ABD ve İran ilişkileri perspektifinden incelenmesi amaçlanmaktadır.

Türkiye'nin Dış Ekonomik İlişkileri (ÇSM 402)

Panel Başkanı: Erman Ermihan

Damla Cihangir Tetik & Sinem Taştan, Avrupa Birliği-Vietnam Serbest Ticaret Anlaşmasının Türkiye'ye Etkileri*

İkili ve çok taraflı olarak imzalanan Serbest Ticaret Anlaşmaları (STA'lar) dış ticarete kolaylık, yabancı yatırımcı çekme, mal ve hizmetlerin hızlı dolaşımı gibi avantajlarıyla devletlerce günümüzde giderek daha fazla tercih edilmektedir. Yakın zamanda imzalanan STA'lardan birisi de Avrupa Birliği ile Vietnam arasında 2019'da imzalanmıştır. AB ile Vietnam arasında 1990'dabaşlayan ikili ilişkiler o tarihten günümüze kadar,

başta ekonomik ve ticari ilişkiler olmak üzere, sürekli ivme kazanmıştır. AB-Vietnam STA'sının Singapur'dan sonra AB'nin bölgede imzaladığı ikinci STA olması ve Vietnam'ın AB'nin ASEAN ülkeleri arasındaki en büyük ticari ortağı olması dolayısıyla ülke, AB için önemli bir paydaştır. En önemlisi Vietnam, AB'nin bölgede geliştirmeye çalıştığı ilişkiler için itici güce sahip bir rol oynamaktadır. 2012 yılından beri görüşülen ve 2019 yılında imzalanan AB-Vietnam STA'sı 2020 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu anlaşma kapsamında gümrük tarifeleri yüzde 99 oranında ortadan kaldırılmış, düzenleyici ve bürokratik işlemler taraflarca azaltılmıştır. AB, Vietnam'a çoğunlukla yüksek teknoloji ürünleri ihraç ederken Vietnam'ın başlıca ihracat malları telefon parçaları, tekstil ve gıda ürünleri olmaktadır. Vietnam ihracatı için AB, en büyük üçüncü pazardır ve Çin ve Güney Kore'deki dış ticaret açığını kapatmaya katkı sunmaktadır. Dolayısıyla, ticari ilişkileri arttırmak iki aktör için de oldukça önemlidir. Türkiye ise 1995 yılından beri Gümrük Birliği'nin bir üyesidir ve ihracatının yüzde 41,3'ünü AB pazarına yapmaktadır. En çok ihraç ettiği mallar arasında ise otomotiv, tarım ve tekstil ürünleri vardır. Türkiye, halihazırda 38 STA imzalamış ve bunların 22 tanesi yürürlüğe girmiştir ancak, Vietnam ile STA müzakereleri halen devam etmektedir. Gümrük Birliği'nin bir parçası olan ve AB ile önemli bir dış ticaret ilişkisi olan Türkiye için AB ile Vietnam arasında imzalanan STA Türkiye'nin dış ticareti, başta tekstil sektörü olmak üzere belirli sektörleri ve Türkiye-AB ilişkilerinin genel seyri açısından önem arz etmektedir. Hem Vietnam ürünlerinin AB pazarına gümrük tarifesi olmadan girebilecek olması hem de Vietnam'ın ihraç ettiği ürünlerin Türkiye'nin ihraç ettiği ürünlerle benzer olması ilerde Türkiye için hem ihracat hem de yatırımcı kaybına neden olma riski taşımaktadır. Bu çalışma, AB-Vietnam STA'sından kaynaklı ortaya çıkan Türkiye-AB ticareti ve Türkiye'deki tekstil sektörü aleyhine olan gelişmelerle Türkiye'nin,-başta Türkiye'deki tekstil sektörü temsilcileri olmak üzere-ve AB'nin bu olumsuz gelişmeleri engellemek ya da çözmek adına ne tür uygulamalar yaptığını incelemeyi amaçlamaktadır. Ayrıca, bu çalışmanın Türkiye-AB ilişkilerinin mevcut seyrine ilişkin bir durum analizi sunması da amaçlanmaktadır.

Mekkehan Nur Uysal, *Türkiye ve Fransa Arasındaki İthalat ve İhracat İlişkisi*

Ticaret, tarafların karşılıklı çıkarları doğrultusunda alma-verme dengesi üzerine yürütülen bir faaliyetdir. Uluslararası çapta yürütülen ticari faaliyetler alıcı için ithalat, satıcı için ihracatı ifade etmektedir. İthalat ve ihracat günümüz dünyasında yalnızca maddesel ve parasal kazanımları ifade etmenin çok ötesinde ülkelerin kültür, siyaset, politika gibi önemli alanlarına da etki etmektedir. Bu sebeple ithalat ve ihracat salt ekonomi faaliyeti olarak düşünülmemelidir. Piyasaların serbestleşmesi ile yabancı şirketlerle olan ticaretin gelişmesi beraberinde ticarete küreselleşmeyi getirmiştir. Küreselleşme Dünya Ticaret Örgütü gibi oluşumlarla desteklenmiştir. Dijitalleşmenin bir sonucu olarak bilgiye erişim hızı bugünkü gücüne ulaşmıştır. İletişimin bu boyuta ulaşması zaman ve mekân kavramlarının mesafeden kaynaklı etkisini kırmış, ihtiyaç ve isteklere dünyanın her yerinden her an ulaşma imkânı sunmuştur. İthalat, ülkelerin sahip olmadıkları değerlere ulaşmalarını sağlarken; ihracat, sahip olunan değerlerin fazlasının dış ülkelere satılmasıyla ülkeye döviz girişini mümkün kılmaktadır. İthalat ve ihracat potansiyeli bazı durumlarda ülkeler arasında ekonomik ve siyasal üstünlük sağlamaktadır. Yaptırım uygulanması söz konusu olan durumlar için bazen ihraç edilen bir kaynak bazen de ithal etme vaadi ülkeleri içinde bulunan herhangi bir anlaşmazlık durumunda söz sahibi yapmakta ve geçiş üstünlüğü sağlamaktadır. Bazen de ülkelerin kendi ticari ve siyasi çıkarlarını korumak için ithalat ve ihracatını dengede tutmak adına tarafsız kalması ya da arabuluculuk görevi üstlenmesi gerekmektedir. İthal edecek maddi yeterliliğe sahip olması bir ülkenin gelişmişliğini kesin olarak göstermeyeceği gibi ihraç edilen her değer ihracatı yapan ülkeye gelişmişlik sıfatı kazandırmaz. Bu ithalatı ve ihracatı yapılan değer ne olduğuyla ilgilidir. İşlenmemiş hammadde ihraç etmenin gerektirdiği gelişmişlik düzeyi ile yapay zekâ teknolojisiyle geliştirilmiş bir otomobil ihraç etmenin gerektirdiği gelişmişlik düzeyi aynı değildir. İthal edilen değerlerin başında doğal kaynaklar gelmektedir. Bunun dışında bir değeri ithal etmenin o değeri üretmekten daha az maliyetli olduğu durumlar söz konusudur. Bu durumda da ithalat yapmak gelişmemişliğin ölçüsü değildir. Küreselleşmenin yaşamın her alanına etki ettiği bu çağda, özellikle kültürel homojenliğin etkisi altındayken ithalat ve ihracatın dengede tutularak geliştirilmesi ve

devamlılığının sağlanması bir ülkenin en önemli yaşamsal faaliyetidir. Araştırmada Türkiye-Fransa arasında 2013-2021 yılları arasındaki ihracat ve ithalat verileri karşılaştırmalı olarak analiz edilip iki ülke arasındaki dış ticaretin önemi vurgulanacaktır.

Erman Ermihan, *Duygular ve Dış Politika Çerçevesinde Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri*

Son on yılda Türkiye'nin Batı ile ilişkilerinde büyük bir gerileme yaşanmaktadır. İkili ilişkilerde yaşanan bu gerileme ve sorunları inceleyen de pek çok çalışma bulunmaktadır. Fakat bu gerileme ve sorunlar, duygular çerçevesinden pek fazla ele alınmamaktadır. Uluslararası İlişkiler alanında 2000'li yılların başından itibaren gelişen duygular alanı, Siyaset Bilimi'ndeki siyaset psikolojisi alanıyla benzer bir şekilde çalışılmaya başlanmıştır. Bu bağlamda dış politika analizi, söylem analizi, liderlik özellikleri gibi pek çok yeni çalışma alanı oluşmuş ve var olan alanlar ilerletilmiştir. Fakat Türkiye özelinde değerlendirildiğinde, özellikle Türk dış politikasında duyguların yeri, alandaki diğer çalışmalara göre zayıf kalmaktadır. Bu çalışma, alandaki bu boşluğu merkeze alarak Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) dönemindeki dış politika yapıcılarının Avrupa Birliği'ne (AB) yönelik duygularını incelemektedir. Eski başbakan ve şimdiki Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın AB hakkındaki konuşmaları "duygusal söylem analizi" tekniğiyle incelenerek AKP'nin AB'ye yönelik duyguları analiz edilecektir. 2002-2005, 2005-2011, 2011-2016 ve 2016-2023 olmak üzere dört dönemde yapılacak bu incelemede Erdoğan'ın AB'ye yönelik duyguları çalışılarak Türkiye'nin dış politikasında yapılan incelemelere katkı sağlanması hedeflenecektir.

Basri Alp Akıncı, *Türkiye'nin Afrika'ya Dış Yardımları*

Son on yılda Türkiye'nin Batı ile ilişkilerinde büyük bir gerileme yaşanmaktadır. İkili ilişkilerde yaşanan bu gerileme ve sorunları inceleyen de pek çok çalışma bulunmaktadır. Fakat bu gerileme ve sorunlar, duygular çerçevesinden pek fazla ele alınmamaktadır. Uluslararası İlişkiler alanında 2000'li yılların başından itibaren gelişen duygular alanı, Siyaset Bilimi'ndeki siyaset psikolojisi alanıyla benzer bir şekilde çalışılmaya başlanmıştır. Bu bağlamda dış politika analizi, söylem analizi, liderlik özellikleri gibi pek çok yeni çalışma alanı oluşmuş ve var olan alanlar ilerletilmiştir. Fakat Türkiye özelinde değerlendirildiğinde, özellikle Türk dış politikasında duyguların yeri, alandaki diğer çalışmalara göre zayıf kalmaktadır. Bu çalışma, alandaki bu boşluğu merkeze alarak Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) dönemindeki dış politika yapıcılarının Avrupa Birliği'ne (AB) yönelik duygularını incelemektedir. Eski başbakan ve şimdiki Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın AB hakkındaki konuşmaları "duygusal söylem analizi" tekniğiyle incelenerek AKP'nin AB'ye yönelik duyguları analiz edilecektir. 2002-2005, 2005-2011, 2011-2016 ve 2016-2023 olmak üzere dört dönemde yapılacak bu incelemede Erdoğan'ın AB'ye yönelik duyguları çalışılarak Türkiye'nin dış politikasında yapılan incelemelere katkı sağlanması hedeflenecektir.

Tolga H. Bölükbaşı & D. Kaan Akçay, *Türkiye'nin Dış Ekonomik İlişkilerinde "Eksen Kaydı" mı?*

Çok sayıda araştırmacı, kamu politikası yapan ve uygulayanlar ve kamuoyunda önemli bir kesim Türkiye'nin dış ilişkilerinde özellikle son on yılda bir takım kökten değişiklikler yaşandığı konusunda hemfikir. Bu tartışmada Türkiye'nin dış ilişkilerinde vurgunun Avrupa Birliğinden uzaklaşarak doğuya yöneldiği, bu açıdan bakıldığında Türk dış ilişkilerinin 'ekseninin kaydığı' üzerine hâkim bir kanı oluşmakta. Hatta kamuoyuna ve kamu politikalarına yön veren birçok kilit aktör bu değişimi son derece olumlu karşılarken, diğer önemli aktörler o derece olumsuz bulmakta. Aslında bu uluslararası ekonomik ilişki ve mekanizmalar

ağının kısa sürede kökten değişimlere uğraması birçok açıdan pek beklenmese de ülkenin içinden geçtiği büyük çaplı siyasi ve ekonomik dönüşümler açısından bakıldığında gerçekçi bir beklentiyi de temsil ettiği görülebilir. En az on yıldır süregelen bu tartışmada değişimin daha ziyade siyasi boyutlarına odaklanılmakta, bu süreçlerde ekonomik akımların rollerinin ise yeterince incelenmediği görülmekte. Bu çalışma yazındaki bu eksikliği gidermeyi hedefleyerek Türkiye'nin ekonomik ilişkilerini dış ilişkiler tartışmaları çerçevesinde inceliyor. Türkiye'nin dış ilişkilerinin son 20 yılda ne yönlerde, ne boyutlarda ve ne şekillerde değiştiği sorusundan yola çıkıyor. Değişimin yönlerini ve boyutlarını ölçmek için iktisadi ilişkileri 20 yılı kapsayan uzun vadeli sermaye akışları ve ticari ilişkiler altında kavramsallaştırarak ekonomik verileri kullanıyor. Çalışma özellikle son 20 yılın doğrudan yabancı yatırım ve ticaret zaman serilerini betimsel ve çıkarımsal istatistiki metotlar ile inceleyerek, dış ilişkiler tartışmalarına yakın bir şekilde, Türkiye'nin Avrupa Birliği ve Körfez ile olan ekonomik ilişkilerini görselleştiriyor. Bu çerçevede dış yatırımları takip etmek için IMF veri bankası, dış ticareti izlemek içinse Dünya Ticaret Örgütü, IMF ve KOF veri bankalarına dayanmaktadır. Çalışma uzun vadeli dış yatırım ve dış ticaretin doğaları gereği karmaşık, çok yönlü ve çok boyutlu olduğuna ve kamuoyundaki tartışmalar iddia edildiği kadar hızlı dönüşümlerin gerçekleştirilmesinin bir o kadar da güç olduğuna işaret ediyor.

Erken Cumhuriyet Dönemi Siyaseti (ÇSM 405)

Panel Başkanı: Ozan Kuyumcuoğlu

E. Tutku Vardağlı, *Hoover Moratoryumu ve Türkiye: İç Siyasi Yansımalar*

Bu çalışmada, ABD Başkanı Herbert Hoover'ın 1931 yılında Almanya ve müttefiklerinin savaş borçlarına ilişkin ilan ettiği moratoryumun Türkiye'nin dış borç ödemeleri üzerindeki etkisi ve özellikle bunun iç siyasette yarattığı tartışmalara odaklanılmaktadır. Hoover'ın 1929 ekonomik buhranının üstesinden gelebilmek ve Avrupa ekonomisini daha sağlam ve gerçekçi bir temele oturtmak üzere önerdiği bu moratoryum, Almanya ve Avusturya gibi Birinci Dünya Savaşı'ndan ağır borç yüküyle çıkan ülkelerde önemli bir siyasi gündem oluşturmuş, yeni kurumsal yapıların oluşumuna yol açmıştır. Ancak, bu ülkelerle aynı safta yer alan Türkiye'de bu konunun yeterince tartışılmadığı anlaşılmaktadır. Bu da bazı soru işaretleri beraberinde getirmektedir. Moratoryum ilan edildiği sırada Avrupa ekonomik entegrasyonuna yönelik birtakım diplomatik çabaların içinde yer alan, bu amaçla çeşitli uluslararası toplantılara katılan Türkiye Cumhuriyeti hükümetinin bu konudaki tutumu düşündürücü bir seyir izlemekte ve bazı olguları gölgede bırakmaktadır. Konuyla ilgili uluslararası toplantılar raporları ve TBMM zabıtları üzerinden yapılan incelemeler sonucunda Türk hükümetinin bazı sınırlayıcı koşullar altında hareket etmek durumunda kaldığı anlaşılmaktadır. TBMM gündeminde konunun alenen üzerinin örtülmesi, ilgili bakanların sessizliği ve Türk diplomatik heyetinin daha önce konuyla ilgili katıldığı uluslararası toplantılardan çekilmesi, devrede olması muhtemel bazı sınırlayıcı koşullara işaret etmektedir. Maalesef ki, bu koşullar siyasi otoritenin söylevlerinde açık ve net bir şekilde ortaya konulmamıştır. Bu sebeple, bu çalışmada bu soruların aydınlatılmasına yönelik olarak kapsamlı bir siyasi konjonktürel analize başvurulmuştur. Siyasal gelişmelerin ve güç dengelerinin moratoryum gibi temelde finansal bir meselenin önüne geçtiğine dikkat çekilmektedir

Gülperi Aslaner, *27 Mayıs Askeri Darbesi ve Taşrada Direniş Pratikleri*

Türk Siyaseti çalışmaları içerisinde 1960 Askeri Darbesi ve taşra ilişkisi çoğunlukla göz ardı edilmiş ya da önemli bulunmamıştır. Bunun ardında yatan temel sebep, Türkiye'deki tek parti dönemi ve sonrasının analiz

ve çalışmalarının umumiyetle siyasi-merkezi elitleri dikkate alan kurumlar ve politikalar üzerinden yapılmış olması ve toplumun alt kesimleri, yerel aktörler ve nihayet halk kesiminin mevcut literatürde pasif yahut siyaset alanında hiçbir etkiye sahip olmayan aktörler olarak resmedilmiş olmasıdır. Bu çalışma ise, 3 Anadolu vilayetine (Bursa, Erzurum, Adana), 27 Mayıs 1960 ile 15 Ekim 1961 Genel Seçimlerini kapsayan dönemde odaklanarak 1960 askeri darbesinin Anadolu’da nasıl karşılandığını anlamaya çalışmıştır. Darbe sonrası kurulmaya çalışılan tahakküm biçimine yerel aktörlerin ve halk kesiminin ne tür bir direniş gösterdiğini ortaya koyularak 27 Mayıs literatürüne katkı sağlamayı amaçlamıştır. Makalede, madunların sahne dışı eylem ve söylemlerine atıfta bulunan “hidden transcript-gizli transkript”ve “everyday resistance-gündelik direniş” kavramları, propaganda sürecine rıza göstermeyen eylemleri açıklayan bir çift terim olarak kullanılmaktadır. Bu kavramlar, insanların 1960 askeri rejim altında güvenlik adına çoğunlukla örtülü ve hileli olan tutumlarını ve deneyimlerini anlamamıza yardımcı olmaktadır. Zira Anadolu’da siyaset daha karmaşık bir yaklaşım gerektirmekte; insanların siyasi tutumları onların kelimelerini, fıkralarını, dedikodularını, kullandıkları semboller ve vakit geçirdikleri yerler daha yakından gözlemleyerek ortaya çıkarılabilmektedir. Bir başka ifadeyle, insanların muhalefetlerini nasıl gösterdiklerini ortaya çıkarmak için yerel aktörlerin ve sıradan insanların eylem ve sözlerinin analizi gerekmektedir. Sadece yeni rejimin tahakkümünü onaylayan propaganda ofislerine, memnuniyet göstergesi olarak organize edilen mitinglere, yazılara, kutlama için yayınlanan mektuplara, hatta halkın sessizliğine odaklanılarak yapılan analizlerin resmin tamamını göstermediği iddia edilmektedir. Bu düşüncelerden hareketle, Türk Siyasetinin ilk askeri müdahalesi sonrasında ortaya çıkan direniş pratiklerini dedikodu, engelleme, dil sanatı ve gizli metin/etiket/broşür hazırlama olarak sınıflandırılmıştır. Bu muhalif faaliyetler bazen bir şiirde, bir dedikoduda, bir kodda veya bir görgü kuralında karşımıza çıkmaktadır. Daha da açacak olursak; radyoda yayınlanan Yassıada saatini kapatmak, propaganda konuşmalarını engellemek, propaganda fotoğraflarını yırtmak, hazineye yapılan yardım kampanyasını engellemek, gazeteleri okutmamak, dedikodu yapmak, il gazetelerinin manalı dili, şifreler, şiirler, rüyalar, tekerlemeler, görgü kuralları veya sloganlar yapıştırmak, reform karşıtı vaazlar vermek, gizli metinler hazırlamak, 1960 askeri müdahalesi esnasında gösterilen direniş pratiklerinin örnekleridir.

Ozan Kuyumcuoğlu, Erken Cumhuriyet Döneminde Türkiye’nin Ortadoğu Politikası

Akademik ve siyasi çevrelerin paylaştığı yaygın kanının aksine Erken Cumhuriyet döneminde Türkiye Ortadoğu’ya sırtını dönmemiş; Osmanlı İmparatorluğu’ndan kopan Arap ülkelerinin bağımsızlığı ve modernleşmesi ile yakından ilgilenmiştir. Türkiye’nin Ortadoğu’dan koptuğunu ileri süren yaklaşım, Halifelik’in kaldırılmasının ardından Türkler ile Araplar arasındaki İslami bağın koptuğunu ileri sürmektedir. Türkiye’nin Arap ülkeleri ile İslam üzerinden ilişki kurmadığı doğrudur. Ne var ki Ankara bu dönemde söz konusu ülkelerle farklı kanallar üzerinden ilişki kurmuştur. Arap ülkelerinin “Türkiye modelini” takip ederek bağımsız modern-ulus devletler haline gelmesini istemiştir. Bunun için Arap turistler Türkiye’ye davet edilmiş; öğrenci ziyaretleri organize edilmiş; Arap başkentlerinde Türkiye’yi tanıtan broşürler basılmış ve basın yayın faaliyetlerine ağırlık verilmiştir. Arap basınında Türkiye ile ilgili haberler Ankara tarafından yakından takip edilirken 1935 yılında Türkiye’de düzenlenen Uluslararası Feminist Kongresi’ne Ortadoğu’dan katılım özellikle teşvik edilmiştir. Bunun yanı sıra bu ülkelerde siyasi hakimiyet kuran İngiltere ve Fransa ile yakın ilişkiler sürdürülürken manda rejimlerinin bir an önce sona ermesi gerektiği başta Mustafa Kemal (Atatürk) olmak üzere siyasi seçkinler tarafından dile getirilmiştir. Türkiye’nin bu politikasının temelinde yatan dört dinamikten söz edilebilir. Birincisi Türkiye yakın çevresinde Batılı devletleri görmek istememektedir. Arap coğrafyasındaki manda rejimleri Osmanlı döneminde ortaya çıkan “Doğu Sorunu”nun devamını çağrıştırmakta, Büyük Devletler arasındaki çatışma ihtimalini devam ettirmektedir. İkincisi Ortadoğu ülkelerinin bağımsız modern devletler haline gelmesi İslam dünyasındaki tek Cumhuriyet olan Türkiye’nin yalnızlığını giderecektir. Üçüncüsü Ortadoğu ülkelerinin modernleşmesi, Kemalist rejime karşı muhalefetini sürdüren gelenekselci çevrelerin elini zayıflatacaktır. Dördüncüsü de bağımsızlığını kazanan

Arap ÷lkeleri ile T÷rkiye arasında kurulacak g÷çlü ekonomik bağ T÷rkiye'nin ekonomik gelişmesine katkı sağlayacaktır.

* Yurtdışında olmaları nedeniyle çevrimiçi sunum yapacak katılımcılar